മഹാത്മാ ഗാന്ധി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

പതാകാവന്ദനഗാനം

ശുഭദേ വരദേ ത്രിവർണ്ണാഞ്ചിത സുപതാകേ
പാറുക ദിശി ദിശി ധർമ്മപതാകേ
ഭാരത സുകൃതവിപാകേ (ത്രിവർണ്ണാ)
ഹൈന്ദവമുസ്ലീംക്രൈസ്ത്യ ശിഖാദി
വന്ദിതേ പാവനചരിതേ
ആർത്തജനോദ്ധാര സേവനസുഖിതേ
ധൂർത്ത ജനാന്യയലാവനകത്തുകേ
പാറിപ്പറക്കുക പാരിടമെങ്ങും
സത്യജയശ്രീഭരഭരിതേ
ചക്രാഞ്ചിത സുപതാകേ
ലോകശാന്തികാമേ–രിപുഭീമേ
ഹിംസാധിഷ്ഠിത ദോർബലവാമേ രാമേ
ഗാന്ധീയധർമ്മവിജയക്കൊടിയായ്
നീന്തുക കാന്തിക്കടലിൽ
(ചക്രാഞ്ചിതസുപതാകേ)

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മഹാത്മാഗാന്ധി

ഗ്രന്ഥകർത്താ

ആർ. നാരായണപ്പണിക്കർ ബി. എ. എൽ, റ്റി.,

പ്രസാധകൻ

പി. ഗോവിന്ദപ്പിള്ള

വിദ്യാവിലാസിനിബുക്ക് ഡിപ്പോ,

ചാല—തിരുവനന്തപുരം.

വില രൂപാ 1. അണ 8

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

2-ാം പതിപ്പു് കാപ്പി 1000.

1955
1130

(പ്രസാധകൻെറ മുദ്രയില്ലാത്ത പുസ്തകം
വ്യാജനിർമ്മിതമാകുന്നു)

സർവാവകാശവും
പ്രസാധകനു്.

ചെട്ടിയാർ പ്രസ്സിൽ
അച്ചടിച്ചതു്.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മുഖവുര.

ഭാരതഖണ്ഡത്തിന്റെ ആദ്ധ്യാത്മികഗുരുവും രാഷ്ട്രപിതാവും ആയ മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ജീവിതത്തിലെ പ്രധാനസംഭവങ്ങളെ ഒന്നും വിട്ടുകളയാതെയും, എന്നാൽ സംക്ഷിപ്തമായും എഴുതീട്ടുള്ള ഈ ചരിത്രത്തെ സജ്ജനസമക്ഷം അവതരിപ്പിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. വിസ്തരമായ ഒരു ചരിത്രം അചിരേണ പ്രസിദ്ധീകരിക്കണമെന്നാണു് എന്റെ ആഗ്രഹം. ഇതരദേശഭാഷകളിലെല്ലാം നിരവധി ഉത്തമ ഗ്രന്ഥങ്ങൾ ഏതദ്വിഷയകമായി നിരന്തരം എന്നപോലെ ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ, നമ്മുടെ ഭാഷ മാത്രം ഈ സംഗതിയിൽ ദരിദ്രമായിരിക്കുന്നതു ദയനീയമെന്നേ പറയേണ്ടു. ഈ ന്യൂനതയെ ആവുന്നതു പരിഹരിക്കണമെന്നുള്ളതാണു് ഈ ഗ്രന്ഥപരമ്പരയുടെ ഉദ്ദേശം.

ഈ വിഷയത്തിൽ പ്രസാധകനുണ്ടായ അത്യുത്സാഹത്താലാണു് ഇത്രയും വേഗത്തിൽ ഈ പുസ്തകപരമ്പര വെളിയിൽ വരാൻ ഇടയായതു്. അതിനാൽ അദ്ദേഹത്തിനോടുള്ള എന്റെ കൃതജ്ഞതയും ഇവിടെ രേഖപ്പെടുത്തിക്കൊള്ളുന്നു.

നേതാജിയുടെ ജീവചരിത്രവും ഇതിനോടുകൂടിത്തന്നെ അച്ചടിച്ചു തീർന്നിരിക്കുന്നു.

തിരുവനന്തപുരം,　　　　ആർ. നാരായണപ്പണിക്കർ.

18—3—1123.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മഹാത്മാഗാന്ധി

I

ആഗസ്ററ് 15-ാനു ദില്ലി ചെങ്കോട്ടയിൽ പാറിപ്പറന്നിരുന്ന 'യൂണിയൻജായ്ക്ക്' എന്ന ആംഗലപ്രതാപകൊടി താഴ്ത്തപ്പെട്ടു. തൽസ്ഥാനത്തു ഭാരതീയനേതാക്കന്മാരുടെ നേതൃത്വത്തിൽ, അശോകചക്രാങ്കിതമായ ത്രിവർണ്ണപതാക—മഹാകവി ഭാരതിയാൽ കീർത്തിതമായിരുന്ന 'തായിൻമണിക്കൊടി' ആഡംബരപൂർവ്വം ഉയർന്നു. ഭാരതീയജനതയുടെ ഹൃദയം അഭിമാനംകൊണ്ടു പുളച്ചു. ഇൻഡ്യൻ നാഷണൽകാൺഗ്രസ്സിന്റെ 'ത്യജ ഭാരതം' എന്ന പ്രമേയം ബ്രിട്ടീഷ് ജനതയാൽ അംഗീകൃതമായി; നേതാജിയുടെ "ദില്ലീ ചലോ" എന്ന മോഹനസ്വപ്നം ഫലിച്ചു; ആസേതുഹിമാചലം ഭാരതീയജനത ഈ സ്വാതന്ത്ര്യോദയത്തെ ഉത്സാഹപൂർവ്വം അഭിവാദനം ചെയ്തു.

ദില്ലിയിലെ ആഘോഷങ്ങൾക്കു് ഒരു വലിയ കുറവുണ്ടായിരുന്നു എന്നു് അവിടെ കൂടിയിരുന്നവർക്കെല്ലാം അനുഭവപ്പെട്ടു. സ്വാതന്ത്ര്യോദയത്തെ സ്വാഗതംചെയ്ത നെഹ്രുവിന്റെയും രാജേന്ദ്രപ്രസാദിന്റെയും കണ്ഠങ്ങൾ ഇടറി; 'ഭാരതീയബുൾബുൾ' കരഞ്ഞുപോയി. രണ്ടര വ്യാഴവട്ടത്തെ സാഹസികപ്രയത്നംകൊണ്ടു് സ്വാതന്ത്ര്യനൗകയെ ഭദ്രമായി കടവിലടുപ്പിച്ച ആ കൃശഗാത്രനെ—,

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഏറിയ ഭാഗവും വെള്ളക്കാരൻെറ കാരാഗൃഹത്തിലാണല്ലോ കഴിച്ചുകൂട്ടിയതു്

പിതാവിനു് മതകാര്യങ്ങളിൽ വലിയ നിർബന്ധമൊന്നുമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ആ ന്യൂനത മാതാവാണു് പരിഹരിച്ചതു്. പൂജാപാഠാദികൾ കഴിയാതെ അവർ ജലപാനംപോലും ചെയ്യാറില്ലായിരുന്നു. വൈഷ്ണവക്ഷേത്ര ദർശനവും അവർ മുടങ്ങാതെ നടത്തിവന്നു. സൂര്യദർശനം ചെയ്യാതെ ആഹാരംകഴിക്കയില്ലെന്നായിരുന്നു അവരുടെ നിഷ്ഠ ചിലപ്പോൾ മഴക്കാലം വന്നു് സൂര്യഭഗവാനെ ഒരാഴ്ചവട്ടത്തോളം മറച്ചു കളഞ്ഞുവെന്നു വന്നാൽ, ഉപവാസംതന്നെ ഫലം. 'അതു സാരമില്ല. ഇന്നു് ഞാൻ ആഹാരം കഴിയ്ക്കേണ്ടെന്നായിരിക്കാം ഈശ്വരനിശ്ചയം' എന്നു പറഞ്ഞു് അവർ സമാധാനപ്പെടുമായിരുന്നു.

ഇങ്ങനെ, ദൈനന്ദിന ജീവിതത്തിൽ നേരിടുന്ന യാഥാർത്ഥ്യങ്ങളോടു് എതിരിടുന്ന വിഷയത്തിലുള്ള ദൃഢത പിതാവിൽ നിന്നും, ആദ്ധ്യാത്മികവിഷയത്തിലുള്ള പ്രവണത മാതാവിൽ നിന്നും അദ്ദേഹത്തിനു ലഭിച്ചു. ഈ രണ്ടു വാസനകളും ഒന്നോടൊന്നു വേർപെടാത്ത വിധത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിൽ സമഞ്ജസമായി സമ്മേളിച്ചു.

അതി ബാല്യത്തിലേ കൊച്ചുമോഹനനെ പിതാവു് എഴുത്തിനിരുത്തി. പ്രകൃത്യാ ലജ്ജാലുവായിരുന്നതിനാൽ, അദ്ദേഹം ക്ലാസ്സിലെ മററു കുട്ടികളുമായി മരുങ്ങിയില്ല. മണിയടിക്കാറാകുമ്പോൾ പള്ളിക്കൂടത്തിൽ ചെല്ലും ക്ലാസ്സു് തീർന്നാലുടനെ വീട്ടിലേയ്ക്കു് ഓട്ടം. ഇതായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിൻെറ മട്ടു്. ആർജ്ജവം, അനന്തരനാം

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഇവ രണ്ടുമായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വഭാവത്തിന്റെ ആണിക്കല്ലുകൾ. ഒരിയ്ക്കൽ ഈ ബാലൻ ഹരിശ്ച ന്ദ്രനാടകം അഭിനയിച്ചു കണ്ടു. ആ നാടകാഭിനയ ത്തിന്റെ ഉജ്ജ്വലസ്മരണ ഉണരിലും ഉറക്കത്തിലും അ ദ്ദേഹത്തിനെ വിട്ടുപിരിയാതെ ഇരുന്നു. ചിലപ്പോൾ ഉറ ക്കത്തിൽ ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ, ഹരിശ്ചന്ദ്രൻ എന്നുച്ചരിച്ചു കൊണ്ടു് കിടക്കയിൽ കിടന്നുരുളുമായിരുന്നു. എത്രയോ പ്രാവശ്യം അദ്ദേഹം ഹരിശ്ചന്ദ്രന്റെ പാട്ടു് സ്വയം അ ഭിനയിച്ചിരുന്നു! വെറുതെയല്ലാ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജീവി തം ഒരു നെടുനെടുങ്കൻ സത്യാഗ്രഹപരീക്ഷണമായി ത്തീന്നതു്.

ബാല്യത്തിലെ അനുസരണം ശീലിച്ചുവന്നതു് ഭാരതഖണ്ഡത്തിനു ഭാഗ്യമായി. സുശിക്ഷിതമല്ലാത്ത ഒരു സേന എളുപ്പത്തിൽ ശിഥിലമായിപ്പോകുന്നു. അജയ്യമായി ഗണിയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ബ്രിട്ടീഷ് ശക്തി ക്കെതിരായി, ഭാവിയിൽ ലക്ഷോപലക്ഷം ഭാരതീയരെ അണിനിരത്തേണ്ടതായ ഒരാൾക്കു് ശിക്ഷണബോധം അപരിത്യാജ്യമാണല്ലോ. മോഹനൻ അധ്യാപകന്മാരെ അന്ധമായി വിശ്വസിയ്ക്കുയും, ആദരിയ്ക്കുയും ചെയ്തു. അതു് തന്റെ വിശുദ്ധകർത്തവ്യമാണെന്നു് അദ്ദേഹം വിശ്വസിച്ചു. അന്നത്തെയും ഇന്നത്തെയും കുട്ടികൾക്കു തമ്മിൽ എന്തൊരു വ്യത്യാസം!

തീവ്രയത്നം ചെയ്തിട്ടും, പല വിദ്യാത്ഥികൾക്കു് സമ്മാനം ലഭിക്കുന്നില്ല. എന്നാൽ, കൊച്ചുഗാന്ധിയ്ക്കു് കഠിനപ്രയത്നം ചെയ്യാതെ, കേവലം ഭാഗ്യംകൊണ്ടു് തുടരെത്തുടരെ സമ്മാനങ്ങൾ ലഭിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അതിനാൽ തന്റെ സ്വഭാവത്തെ മലിനീഭവിപ്പിക്കാതിരിയ്ക്കുന്ന വിഷയത്തിൽ, അദ്ദേഹം പ്രത്യേകം ശ്രദ്ധ വച്ചു. നിസ്സാരമായ കുററാരോപം ഉണ്ടായാൽ പോലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കണ്ണുകളിൽ ജലം നിറയുമായിരുന്നു.

കളികളിലൊന്നിലും മോഹനൻ പങ്കുകൊള്ളാറുണ്ടായിരുന്നില്ല. അതിനെപ്പററി അദ്ദേഹം പില്ക്കാലത്തു് അത്യന്തം പരിതപിക്കാറുമുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ, ദീർഘദൂരം നടക്കുന്നതിൽ വലിയ ജാഗ്രത അന്നേ പ്രദർശിപ്പിച്ചുവന്നു. നൊവഖാലിയിലെ ചെളിക്കെട്ടുകളിൽക്കൂടി ബഹുസഹസ്രം മൈൽ അദ്ദേഹം ഈ വാർദ്ധക്യദശയിൽപോലും നടന്നു തിരിയുന്നതു് അത്ഭുതമാണോ? വ്യായാമംകൊണ്ടേ ശരീരത്തിനു് ഉറപ്പും ശ്രമക്ഷമതയും ഉണ്ടാവുകയുള്ളു. നടപ്പു് ഒന്നുകൊണ്ടു മാത്രമാണു് കൊച്ചുഗാന്ധിയുടെ ആരോഗ്യം നിലനിന്നതും.

നാട്ടുനടപ്പനുസരിച്ചു് ബാല്യദശയിൽ തന്നെ വിവാഹം നടന്നു. എന്താണു് അതിന്റെ അർത്ഥം എന്നു് ഈ ബാലന്നു മനസ്സിലായിരുന്നില്ല. മോടിയുള്ള നല്ല വസ്ത്രങ്ങൾ അണിയുക, വിവിധ മധുര പലഹാരങ്ങളോടുകൂടിയ സദ്യയിലും വാദ്യഘോഷങ്ങളോടുകൂടിയ പട്ടണപ്രവേശത്തിലും പങ്കുകൊള്ളുക, കൂട്ടുകൂടി കളിക്കാൻ ഒരു ബാലികയെ ലഭിയ്ക്കുക, ഇവയിൽ കവിഞ്ഞു് ഒന്നു് അദ്ദേഹത്തെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം വിവാഹകർമ്മത്തിനു് മറെറാരു അർത്ഥവും ഇല്ലായിരുന്നു. എങ്കിലും തന്റെ ശിശുപത്നിയിൽ അദ്ദേഹം ഒരു മാതിരി കർക്കശമായ സ്വത്വാധികാരം പ്രയോഗിച്ചുവന്നു. കൊച്ചുകസ്തൂർബായിയുടെ സഞ്ചാരസ്വാതന്ത്ര്യത്തേയും, പ്രവർത്തന സ്വാതന്ത്ര്യത്തെയും ബാലൻ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

നിരോധിച്ചുതുടങ്ങി. എന്നാൽ, അത്ര വേഗം വഴങ്ങ ക്കൊടുക്കുന്ന ബാലികയായിരുന്നില്ല കസ്തൂർബായി. കേവലം ശിശുവായിരുന്നെങ്കിലും, തന്റേടത്തിനു് ഒരു കുറവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അതിനാൽ തന്റെ അവകാശസ്ഥാപനത്തിനായി പ്രസ്തുത ബാലിക പോരാടുകതന്നെ ചെയ്തു. അതിനെത്തുടർന്നു് കലഹങ്ങൾ പലതുമുണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. പരസ്പരം മിണ്ടാതെ പല ദിവസങ്ങൾ അവർ കഴിച്ചുകൂടിയത്രേ! എന്നാൽ, ഈ കലഹങ്ങളും, പിണക്കവും ഒക്കെ വിവാഹിത ശിശുക്കളുടെ നിർദ്ദോഷലീലകൾ മാത്രമായിരുന്നു. എന്തെന്നാൽ ഗാന്ധിയ്ക്കു് അന്നു് പതിമൂന്നു വയസ്സേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളുവെങ്കിലും, സ്വപത്നിയെ അദ്ദേഹം ഗാഢമായി സ്നേഹിച്ചു. പള്ളിക്കൂടത്തിൽ ചെന്നാൽ, പത്നിയെപ്പറ്റിയുള്ള വിചാരമായിരിക്കും മുന്നിട്ടു നില്ക്കുന്നതു്. രാത്രിയായാൽ, നിരർത്ഥകങ്ങളായ വാർത്താലാപം കൊണ്ടു് പത്നിയുടെ ഉറക്കത്തിനു് ഭംഗം വരുത്തും. ചുരുക്കിപ്പറഞ്ഞാൽ, ക്ഷണികമായ വേർപാടുപോലും ഈ ബാലനു സഹിയ്ക്കാൻ നിവൃത്തിയില്ലാതെ വന്നു. തൽഫലമായി പള്ളിക്കൂടത്തിൽ ഒരു കൊല്ലവും നഷ്ടപ്പെട്ടു.

സ്വപത്നിയെ സീതാദേവിയെപ്പോലെ ഒരു ആദർശസഹധർമ്മിണിയാക്കിത്തീർക്കണമെന്നായിരുന്നു ഈ ബാലന്റെ ആഗ്രഹം. അതിനായി താൻ പഠിയ്ക്കുന്നതൊക്കെ തന്റെ ഭാര്യയും പഠിയ്ക്കണമെന്നു് അദ്ദേഹം ഉറച്ചു. കസ്തൂർബായി അക്ഷരശൂന്യയായിരുന്നതിനാൽ, അവരെ എഴുത്തു പഠിപ്പിക്കാനായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആദ്യത്തെ ഉദ്യമം. പക്ഷേ, അതിലേയ്ക്കു

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

വേണ്ടിടത്തോളം സമയം അദ്ദേഹത്തിന കിട്ടാതെ വന്നു. ബാല്യദശ ഏറിയകൂറും പതിയുടെ ലാളനത്തിൽ കഴിഞ്ഞുകൂടിയെങ്കിൽ, യൌവ്വനമായപ്പോഴേക്കും പൊതുജനസേവനം സംബന്ധിച്ച ചുമതലകൾ സമയം മുഴുവനും അപഹരിച്ചുകളഞ്ഞു. അതിനാൽ, ജീവാവസാനംവരെ കസ്തൂർബായിയ്ക്കു കഷ്ടിച്ച് എഴുതാനും വായിക്കാനും മാത്രമേ അറിയാമായിരുന്നുള്ളു.

വിവാഹം നടന്ന് അധികം കഴിയുന്നതിന മുമ്പ് ഒരു രസകരമായ സംഭവം നടന്നു. ഗുജറാത്തി വൈഷ്ണവ കടുംബത്തിലെ അംഗങ്ങളാരും മാംസം ഭക്ഷിയ്ക്കാറില്ല. ഗാന്ധിജിയുടെ പള്ളിക്കൂടത്തിലെ കുട്ടികൾ ഒരു ഗുജറാത്തിഗാനം നേരംപോക്കായി പാടാറുണ്ടായിരുന്നു.

ശക്തി പെരുത്തു തിമിർത്തുവരുന്നോ-
രുക്കൻ ധാരയപ്പാർത്താലയോ നീ?
ശോമ്പിത്തമ്പിയ നാട്ടാരെല്ലാം
സാമ്പ്രതമവനുടെ കാൽപണിയുന്നു;
ആട്ടിൻ മാംസം തിന്നുന്നതിനാൽ
പിട്ടല്ലവനുടെയുടലതി ദീർഘം!

പ്രബലനായ ആംഗ്ലേയന്റെ മുമ്പിൽ തല നിവർത്തി നിൽക്കണമെങ്കിൽതനിക്കും ആറടി ആറിഞ്ച് ഉയരം കൂടിയേ തീരു!—തന്റെ ശരീരത്തിനും നല്ല ഉറപ്പും കരുത്തും അത്യാവശ്യമാണ്. ഈ വിധ ചിന്തനങ്ങളോടു കൂടി നമ്മുടെ കൊച്ചുഗാന്ധി ഏതാനും കൂട്ടുകാരോടൊപ്പം രഹസ്യമായി നദീതീരത്തു ചെന്ന് ഇദംപ്രഥമമായി അജമാംസം ഭക്ഷിച്ചു. പാവം! അന്നു രാത്രി ഉറങ്ങി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ട്ടില്ല. തൻെറ ആമാശയത്തിൽ ജീവനുള്ള ഒരു കോലാട്ട് കിടന്നു കരയുന്നതുപോലെ അദ്ദേഹത്തിന് തോന്നി. തുടർന്നു ഒന്നു രണ്ടു് അജമാംസസദ്യകൾ കൂടി നടന്നു. പക്ഷേ, അതുകൊണ്ടൊന്നും അദ്ദേഹത്തിൻെറ കായികശക്തിക്കോ, ഉന്മേഷത്തിനോ, മനക്കരുത്തിനോ യാതൊരു വർദ്ധനവും കണ്ടില്ല. നേരെമറിച്ചു് അതു് ശിരശ്ശൂലത്തിനും അജീർണ്ണത്തിനും ഇട വരുത്തുകയാൽ, മേലിൽ അജമാംസം തൊടുകയേ ഇല്ലെന്നു് അദ്ദേഹം ശപഥം ചെയ്തു.

ലോകത്തിൽ തെററു ചെയ്യാത്തവരായി ആരും തന്നെയില്ല. എന്നിട്ടും അന്യൻെറ തെററിനെ സഹാനുഭൂതിയോടുകൂടി വീക്ഷിക്കുന്നവർ എത്രയോ വിരളം! എന്നാൽ സ്വന്തം തെററിനെ ലോകസമക്ഷം വിളിച്ചു പറവാൻ ധൈര്യപ്പെടുന്നവർ അതിലും വിരളമാണു്. മഹാത്മാഗാന്ധി തൻെറ ഈ വിധത്തിലുള്ള ധർമ്മച്യുതികളെ "എൻെറ സത്യാന്വേഷണ പരീക്ഷണങ്ങൾ" എന്ന പുസ്തകത്തിൽ രേഖപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. വാസ്തവത്തിൽ ഗാന്ധിജിയുടെ ഇത്തരം മനുഷ്യസാധാരണങ്ങളായ സ്ഖലിതങ്ങളാണു് അദ്ദേഹത്തിനെ സർവജനങ്ങൾക്കും സുഗമ്യനാക്കിത്തീർത്തിരിക്കുന്നതു്

കുട്ടിക്കാലത്തു് അദ്ദേഹം ചെയ്തപോയ മറെറാരു തെററു കൂടിയുണ്ടു്. പുകവലി ബാലന്മാരുടെ ഇടയിൽ ഇന്നു് സർവസാധാരണമാണല്ലോ. ഇതു് അവരുടെ ആയുസ്സിനെ എത്രമാത്രം കുറയ്ക്കുമെന്നുള്ള ചിന്തയേ അവക്കില്ല. കൊച്ചുഗാന്ധിയ്ക്കും പുക വലിക്കണമെന്നു് ആശ അങ്കുരിച്ചു. സിഗററു് വാങ്ങിയ്ക്കാനുള്ള പണം സുലഭ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മല്ലാതിരുന്നതിനാൽ ബീഡിയാണു് വലിച്ചുവന്നതു് ഭാവിയിലെ സത്യപരീക്ഷകനായ കൊച്ചുകള്ളൻ! സിഗററു വാങ്ങാനുള്ള പണം ഗൃഹത്തിൽനിന്നു മോഷ്ടിക്കാൻപോലും മുതിർന്നു. എന്നാൽ, മനസ്സാക്ഷിയുടെ നിരന്തര പീഡയാൽ, താൻ തെററാണു ചെയ്തതെന്നുള്ള ബോധം അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായി. എല്ലാം അച്ഛനോടു് ഏററുപറയണമെന്നുതന്നെ അദ്ദേഹം ഉറച്ചു. എന്നാൽ, അതിനുള്ള ധൈര്യം എവിടെ? നമ്മുടെ എത്ര എത്ര സദുദ്ദേശങ്ങൾ ഭീരുത്വം നിമിത്തം ഫലപ്രാപ്തിയുണ്ടാവാതെ അലസിപ്പൊയ്ക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു! അച്ഛൻ ചുട്ട അടി കൊടുക്കുമെന്നുള്ള ഭയം അദ്ദേഹത്തിനെ അലട്ടി! ഒടുവിൽ ധൈര്യമവലംബിച്ചു് എല്ലാം ഒരു കടലാസ്സിൽ കുറിച്ചു് അച്ഛൻെറ കയ്യിൽ എത്തിച്ചുകൊടുത്തു. പുത്രൻെറ ധൈര്യവും സത്യബോധവും കണ്ടിട്ടു് പിതാവു് സന്തോഷാശ്രുക്കൾ പൊഴിച്ചതേയുള്ളു. ഇതിൽനിന്നു് പ്രസ്തുത ബാലൻ 'സത്യം തന്നെയാണു് ഉത്തമമായ നയം' എന്നുള്ള വലിയ പാഠം പഠിച്ചു. വ്യാമോഹങ്ങളുടെ വലയിൽ താനിനി ഒരിക്കലും പെടുകയില്ലെന്നും അദ്ദേഹം മനസാ ശപഥം ചെയ്തു.

അധികകാലം കഴിയും മുമ്പു് പിതാവു് രോഗഗ്രസ്തനായി ശയ്യയെ അവലംബിച്ചു. ബാല്യത്തിൽ ശ്രാവണപിതൃഭക്തി എന്നൊരു നാടകം അദ്ദേഹത്തിനു വായിക്കാനായി പിതാവു വാങ്ങിക്കൊടുത്തിരുന്നു. അന്ധരായ പിതൃജനങ്ങളെ ചുമലുകളിൽ തൊട്ടുതിരുന്ന പാററാവളയങ്ങളിൽ ഇരുത്തി, ശ്രാവണൻ തീർത്ഥസ്ഥലങ്ങളിലേയ്ക്കു

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

വഹിച്ചുകൊണ്ടുപോകുന്നതിന്റെ ചിത്രം ഗാന്ധിജിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ ദൃഢമായി പതിഞ്ഞിരുന്നു. പിതൃശുശ്രൂഷണത്തിൽ ശർവണകുമാരനെ അതിശയിക്കണമെന്നുള്ള മോഹത്താൽ പ്രേരിതനായി അദ്ദേഹം ഇടവിടാതെ പിതാവിനെ പരിചരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. പക്ഷേ, ഈയവസരേച്ചു മരിച്ചായിരുന്നു. പിതാവു് ദിവംഗതനായി. നമ്മുടെ കഥാനായകന്റെ സൈ്വരമായ ജീവിതയാത്രയിൽ ആദ്യമായുണ്ടായ ദുഃഖസംഭവം ഇതായിരുന്നു.

18-ാമത്തെ വയസ്സിൽ അദ്ദേഹം മെട്രിക്കുലേഷൻ പരീക്ഷയെ തരണംചെയ്തു. ഈ ബാലനെ ഉപരിപഠനാർത്ഥം ശീമയ്ക്കയക്കണമെന്നു ബന്ധുജനങ്ങളിൽചിലർബലമായി വാദിച്ചു. ആചാരഭ്രംശം സംഭവിച്ചു പോയേക്കുമൊ എന്നുള്ള ശങ്കയാൽ മാതാവു് ഈ വിഷയത്തിൽ പൂർണ്ണസംതൃപ്തി പ്രകാശിപ്പിച്ചില്ല. എന്നാൽ, ഒടുവിൽ ബന്ധുജനങ്ങളുടെ നിർബന്ധംതന്നെ ജയിച്ചു. മാതാവു് ഒരു ശുഭമുഹൂർത്തംനോക്കി പുത്രനെ ഇംഗ്ലണ്ടിലേയ്ക്കു യാത്രയാക്കി. എന്നാൽ പുരോഹിതന്റെ മുമ്പിൽവച്ചു് മത്സ്യമാംസാദികളേയോ കാമിനിയേയോ സ്പർശിക്കയില്ലെന്നു സത്യം ചെയ്യിച്ചതിന്റെ ശേഷമേ മകനെ ആ മനസ്വിനി വിടുകയുണ്ടായുള്ളു.

ഗാന്ധിജി പ്രകൃത്യാ ലജ്ജാലുവായിരുന്നുവെന്നു് മുമ്പു പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലൊ. അതു നിമിത്തം കപ്പലിൽ വച്ചു് വലിയ വൈഷമ്യം നേരിട്ടു. തീന്മേശയ്ക്കു സമീപം ഇരുന്നു മററുള്ളവരോടൊപ്പം ആഹാരം കഴിക്കാൻ ലജ്ജ അനുവദിച്ചില്ല. കപ്പൽ ഒരു തുറമുഖത്തു് അടുത്തപ്പോൾ, കപ്പി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ത്താൻ ഈ യുവാവിൻെറ ലജ്ജാശീലത്തെ അകററണമെന്നുള്ള സദുദ്ദേശത്താൽ പ്രേരിതനായിട്ടു് അദ്ദേഹത്തിനെ കപ്പലിലെ അധോലോകാംഗനകളുമായി പരിചയപ്പെടുത്തി. എന്നാൽ, യുവാവാകട്ടെ സ്തംഭിച്ചു് കുനിഞ്ഞിരുന്നുകളഞ്ഞു. ആഹാരത്തിനുവേണ്ടി ശരീരവിക്രയം ചെയ്യുന്ന ആ പാവപ്പെട്ട സ്ത്രീകളുടെ ചാപല്യം ഒരു കാലത്തും അദ്ദേഹം മറന്നിട്ടില്ല. ഇംഗ്ലണ്ടിൽ ചെന്നതിനുശേഷം തന്റെ സത്യപരിപാലനത്തിനു വേണ്ടി ഗാന്ധിജിയ്ക്കു പലവിധ ക്ലേശങ്ങൾ അനുഭവിക്കേണ്ടി വന്നു. മാസം തൊട്ടുകൂടാ; ഉപ്പിടാതെ വേവിച്ച സസ്യങ്ങൾ അകത്തേയ്ക്കു കടക്കുകയും ഇല്ല. സ്വഗൃഹത്തിൽനിന്നു കൊണ്ടുവന്നിരുന്ന മധുരപലഹാരങ്ങൾ തിന്നു് ഏതാനും ദിവസങ്ങൾ കഴിച്ചു. അതു് എത്രനാൾ? അതിനുംപുറമേ, പ്രിയമാതാവിൻെറയും വധുവിൻെറയും സ്മരണ ഇടവിടാതെ മനസ്സിനെ അലട്ടിക്കൊണ്ടുമിരുന്നു. ആദ്യമൊക്കെ വലിയ ലോഭം കൂടാതെയും, എന്നാൽ ധൂർത്തെന്നു പറവാൻ പാടില്ലാത്ത വിധത്തിലും, അദ്ദേഹം പണം ചെലവഴിച്ചു. എന്നാൽ, തൻെറ സഹോദരൻ കഠിനാധ്വാനം ചെയ്തു നേടുന്ന പണം കയ്യയച്ചു ചെലവാക്കുന്നതിനു് തനിക്കു് അധികാരമില്ലെന്നുള്ള ഒരു വിചാരം മനോമണ്ഡപത്തിൽ വന്നുദിച്ചു. ആദ്യമൊക്കെ ആംഗലഭൂവിലെ ഭദ്രലോകത്തെ അനുകരിച്ചു്, അദ്ദേഹം വസ്ത്രധാരണവും ശരീരപ്രസാധനവും ചെയ്തുവന്നു. അതൊക്കെ നിർത്തി; ഫ്രെഞ്ചുഭാഷ പഠിക്കുന്നതിനും നൃത്തം അഭ്യസിക്കുന്നതിനും ആയി ചെയ്തുവന്ന വ്യയവും കുറച്ചു. മോടിയായി സജ്ജീകൃതമായിരുന്ന വാടക

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മുറി ഉപേക്ഷിച്ച് ലാഘവമായ വാടകയ്ക്കു ഒരു മുറിയെടുത്ത് സ്വയം പാകവും ആരംഭിച്ചു. കാപ്പി, തേയില മുതലായവപോലും കൈവെടിഞ്ഞു കായ്കനികൾ, ധാന്യം, കൊക്കൊ ഇവ മാത്രമായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിൻെറ ആഹാരം. ഇംഗ്ലണ്ടിൽ ഒരു ശാകഭുക് സംഘമുണ്ട്! അതിൽ അംഗമായ് ചേൎന്ന് അതിൻെറ സിദ്ധാന്തങ്ങൾ എല്ലാം ജാഗ്രതയോടുകൂടി ഗ്രഹിച്ചു. ആഹാരവിഷയകമായ ഈ നിഷ്ഠ അദ്ദേഹത്തിൻെറ ആരോഗ്യത്തിനു് അളവററ ഗുണം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

ധനദുർവ്യയംപോലെ സമയവ്യയവും പാപമാണെന്നു് ഗാന്ധിജി ഇംഗ്ലണ്ടിൽവച്ചു തന്നെയാണ് പഠിച്ചതു്. ഇന്നു് ഈ വാർദ്ധക്യദശയിലും അദ്ദേഹം ഒരു ദിവസംകൊണ്ടു ചെയ്യുന്ന ജോലി ആറുപേൎക്ക് ആറു ദിവസങ്ങൾകൊണ്ടുചെയ്തുതീർക്കാൻസാധിക്കയില്ലല്ലൊ. ഇംഗ്ലണ്ടിലെ ഈ ജീവിതത്തിനിടയ്ക്കു സരളജീവിതവും ഉച്ചചിന്തനവും അദ്ദേഹത്തിൻെറ ജീവിതാദർശമായിത്തീൎന്നു.

എത്രയോ ആളുകൾ ഇംഗ്ലണ്ടിൽ പോയിട്ട് ബിരുദധാരികളായി മടങ്ങിവരുന്നുണ്ട്! അവരിൽ ഏറിയകൂറും തനിധൎമ്മമട്ടാണ് സ്വീകരിച്ചുകാണുന്നതു്. ഇംഗ്ലണ്ടിൽ പോയി ഇംഗ്ലീഷുകാരനായും ഫ്രാൻസിൽ പോയി ഫ്രഞ്ചുകാരനായും, ആഫ്രിക്കയിൽ പോയി ആഫ്രിക്കനായും മടങ്ങിവരുന്ന ഒരുവനു് ദേശാഭിമാനത്തിൻെറയോ ആത്മാഭിമാനത്തിൻെറ തന്നെയോ കണികയെങ്കിലും ഉണ്ടായിരിക്കുമോ? മററുള്ളവർ ആംഗ്ലേയരുടെ ദുർഗ്ഗുണങ്ങൾ മാത്രം

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

പകൎത്തിയിട്ടു് പിംഗളപാൎമാരായി തിരിച്ചുവന്നപ്പോൾ ഗാന്ധിജി അവരുടെ അനുകരണയോഗ്യങ്ങളായ സദ്ഗുണങ്ങൾ വേണ്ടുവോളം ആപാനം ചെയ്തിട്ടു്, ബാരിസ്റ്റർ ബിരുദധാരിയായി മടങ്ങി എത്തി.

ഗാന്ധിജിയെ സ്വീകരിപ്പാനായി ജ്യേഷ്ഠസഹോദരൻ നൌകാശയത്തിൽ ഹാജരുണ്ടായിരുന്നു. അപ്പോൾ, എന്തെല്ലാം പ്രത്യാശകളോടുകൂടി ആയിരുന്നിരിയ്ക്കണം ഗാന്ധിജി കപ്പലിൽനിന്നിറങ്ങിയതു് എന്നാൽ മാതാവിന്റെ—അനുഗ്രഹത്തിന്റെ വിശ്വാസങ്ങൾക്കു ആശകൾക്കുമൊക്കെ ഏകാവലംബമായി ശേഷിച്ചിരുന്ന ആ വാത്സല്യനിധിയുടെ—ദേഹവിയോഗവാൎത്തയാണു് ആദ്യമായി ശ്രവിച്ചതു് അതു് അദ്ദേഹം എങ്ങനെ സഹിച്ചു എന്നു്, ഈശ്വരനു തന്നെയറിയാം.

ഗാന്ധിജി അചിരേണ വക്കീൽപ്പണിയിൽ പ്രവേശിച്ചു. ബാംബെയിലും രാജകോട്ടിലും പ്രാക്ടീസു ചെയ്തു നോക്കി. ആ തൊഴിലിൽ വളരെ ശോഭിച്ചുവെന്നു പറവാൻ നിവൃത്തിയില്ല. തന്റെ അനുഭവത്തെപ്പററി ഗാന്ധിജി തന്നെ പ്രസ്താവിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക:—"ഞാൻ നിയമം വായിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ, പ്രാക്ടീസു ചെയ്യാൻ പഠിച്ചിരുന്നില്ല......പോരെങ്കിൽ, ഹിന്ദുലായും, മഹമ്മദൻലായും നിശ്ചയവുമില്ലായിരുന്നു." അതിനാൽ ആഫ്രിക്കയിലെ ഒരു ഇൻഡ്യൻ വണിക്സംഘം തത്സംബന്ധമായ ഒരു കേസ്സു നടത്തുന്നതിലേയ്ക്കായി അങ്ങോട്ടു ക്ഷണിച്ചപ്പോൾ, അദ്ദേഹം ആ ക്ഷണത്തെ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

സർവ്വാത്മനാ സ്വീകരിച്ചു. എന്നാൽ, കേസ്സു വാദിയ്ക്കാൻ പോയ ഗാന്ധിജിയ്ക്കു് അധികകാലം കഴിയുംമുമ്പു് ഭാരതീയരുടെ അഭിമാനം പുനഃസ്ഥാപിക്കുന്നതിനു വേണ്ടിയുള്ള ശാന്തിസമരത്തിനായി നാട്ടുകാരെ അണിനിരത്തുന്നതിൽ ഏർപ്പെടേണ്ടതായിവന്നു. സർവ്വത്ര കഷ്ടാനുഭൂതികളും അഭിമാനഹാനിയും അദ്ദേഹത്തിനെ കാത്തിരുന്നു. ഒരിയ്ക്കൽ തലപ്പാവു് ഊരിയില്ലെന്നുള്ള കാരണത്താൽ അദ്ദേഹം കോടതിയിൽനിന്നു് ആട്ടി വെളിയിലാക്കപ്പെട്ടു. മറെറാരിയ്ക്കൽ, അദ്ദേഹം ഒന്നാംക്ലാസ്സു വണ്ടിയിൽ കയറിയിരിയ്ക്കേ, ഒരു യൂറോപ്യൻ വന്നു് മുറിയിൽനിന്നിറങ്ങാൻ ആജ്ഞാപിച്ചു. "ക്രൂലിവക്കീ"ലിനു് ഒന്നാംക്ലാസ്സുവണ്ടിയിൽ എന്തു കാര്യം! പക്ഷേ, ഈ ക്രൂലിവക്കീൽ ഇറങ്ങുന്ന മട്ടു കാണിക്കാതെ വരികയാൽ, ധീര പോലിസ് സഹായം ആവശ്യപ്പെട്ടു. ഒരു പോലീസുകാരൻ വന്നു് അദ്ദേഹത്തിനെ തള്ളി വെളിയിലിട്ടു—അതും അർദ്ധരാത്രിക്കു്. അത്രയ്ക്കു കഠിനമായിരുന്നു വെള്ളത്തൊലിക്കാരന്റെ ഗർവ്വം. മാത്രമല്ല, നിരത്തുകളിലും ഇൻഡ്യാക്കാർക്കു സഞ്ചാരസ്വാതന്ത്ര്യമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഈമാതിരി അനുഭൂതികൾ കൃഷ്ണവർണ്ണന്മാരുടെ ദുർവഹഭാരത്തെ സ്വയം ചുമലിലേയ്ക്കു് പകർത്തുന്നതിനു് അദ്ദേഹത്തെ പ്രേരിപ്പിച്ചു.

മൂന്നു കൊല്ലത്തോളം അദ്ദേഹം ആഫ്രിയ്ക്കയിലെ ഇൻഡ്യൻ ജനതയുടെ നേതൃത്വം വഹിച്ചു് യൈറോപ്യാധിപത്യത്തോടു സമർത്ഥമായി പടവെട്ടി. യാതൊരു സംഘടനയുമില്ലാതെ—വെള്ളക്കാരുടെ ചവിട്ടും, തൊഴിയും ഏററു് അഭിമാനമെന്തെന്നറിയാതെ—അവിടെ പാർത്തി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

രുന്ന നാനാജാതി മതസ്ഥരായ ഭാരതീയരെ ഒരു ചരട്ടിലെ ന്നപോലെ കോർത്തിണക്കി, ഭാരതീയരുടെ അഭിമാനം വീണ്ടെടുക്കണമെന്നുറച്ചു. നേററലിൽ കുറെക്കാലം താമസിക്കാൻ അദ്ദേഹം ഉറച്ചു. ഇങ്ങനെ അദ്ദേഹം വക്കീലിന്റെ നിലയിൽ പോയി; പക്ഷെ, സിംഹമായി ജീവിച്ചു. അനന്തരം സ്വഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു തിരിച്ചുപോന്നു. എന്നാൽ, അദ്ദേഹം 1896-ൽ സകുടുംബം രണ്ടാമതും ആഫ്രിയ്ക്കയിലേയ്ക്കു കപ്പലേറി. ഇൻഡ്യയിലെ അല്പകാലത്തെ താമസത്തിനിടയ്ക്കു് ദക്ഷിണാഫ്രിക്കയിലെ ഇൻഡ്യാക്കാരുടെ കാര്യത്തിൽ ഇന്നാട്ടുകാരുടെ ശ്രദ്ധയെ ആകർഷിക്കാൻ നോക്കിയെങ്കിലും വലിയ ഫലമുണ്ടായില്ല.

യാത്ര അതിക്ലേശകരമായിരുന്നു. മാർഗ്ഗമദ്ധ്യേ ഒരു വലിയ കൊടുംകാററും പിശറുമുണ്ടായിട്ടു് കപ്പൽ മുങ്ങിപ്പോകുമെന്ന നില വന്നു. തത്സമയം ഗാന്ധിജി പ്രദർശിപ്പിച്ച ഈശ്വരവിശ്വാസവും വിപദിധൈര്യവുമാണു് ആപന്നിവാരണം ചെയ്തതെന്നു പറയാം.

ആദ്യത്തെത്തവണ അദ്ദേഹം ആഫ്രിയ്ക്കയിലേയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടതു് എന്തുകൊണ്ടെന്നു് അദ്ദേഹംതന്നെ പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

"ഞാൻ ഒരു കമ്പിനി (അബ്ദുള്ളാ & കോ) യുടെ സേവകൻ എന്ന നിലയിലാണു് പോയതു്. എനിക്കു് എങ്ങനെയും ഇൻഡ്യ വിടണമെന്നു തോന്നിയിരുന്നു. ഒരു പുതിയ രാജ്യം കാണ്മാനുള്ള അവസരം ലഭിക്കുമല്ലൊ എന്ന പ്രലോഭനവുമുണ്ടായിരുന്നു അതിനുംപുറമേ 150 പവൻ എന്റെ ജ്യേഷ്ഠനു് അയച്ചു കൊടുത്തു് അദ്ദേ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഹത്തിൻെറ കുടുംബഭാരം ലഘുപ്പെടുത്താമല്ലോ എന്നും ഞാൻ വിചാരിച്ചു. ഇങ്ങനെയാണ് ഫീസ്സിനെപ്പററി യൊന്നും പേശാതെ ദക്ഷിണാഫ്രിക്കയിലേക്കു പോവാനുള്ള ക്ഷണം ഞാൻ സ്വീകരിച്ചത്." ഈ അവസരത്തിൽ ഭാര്യയേയും രണ്ടു പുത്രന്മാരേയും വീട്ടിൽ നിൎത്തിയിരുന്നതേയുള്ളു. ചെലവിനു പണം മതിയാകാതെ വരുമെന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഭയം. എന്നാൽ മൂന്നു കൊല്ലങ്ങൾക്കിടയിൽ വക്കീൽപണിയിൽ നിന്നുള്ള ആദായം വളരെ വൎദ്ധിച്ചു. അതിനാലാണ് 1896-ൽ അദ്ദേഹം രണ്ടാമത്തും ആഫ്രിക്കയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ പത്നിയേയും കുട്ടികളേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോയതു്. ഗാന്ധിജി ഇതിനിടയ്ക്കു് ഇൻഡ്യാക്കാരുടെ അവശതകൾ പരിഹരിക്കുന്നതിലേക്ക് പല പ്രയത്നങ്ങൾ ചെയ്കതിനാൽ അദ്ദേഹത്തിൻെറ സാന്നിദ്ധ്യം അവിടത്തെ ഇൻഡ്യാക്കാൎക്ക് അപരിത്യാജ്യമായിത്തീൎന്നിരുന്നു.

അക്ഷരാനഭിജ്ഞയും നവീനാശയങ്ങളുടെ സ്പൎശംപോലും ഏററിട്ടില്ലാതിരുന്നവരും ആയ കസ്തൂർബായ് എങ്ങനെ ശാസ്ത്രനിഷിദ്ധമായ 'കാളാപാനി' തരണത്തിനു സമ്മതിച്ചു? ഭാരതഭൂമിയുടെ ഭാഗ്യാതിശയകം എന്നേ പറയേണ്ടു! ഇരുണ്ട ഭൂഖണ്ഡം അവരുടെ ഭൎത്താവിനെ ഒരു ഉജ്ജ്വലവിക്രാന്തപുരുഷനാം മഹാത്മാവുമാക്കിത്തീൎത്തുവെങ്കിൽ, അവരെ അടുത്ത ഭാവിയിൽ ഇൻഡ്യയിലെ നാല്പതുകോടി പ്രജകളുടെ വാത്സല്യനിധിയായ ജനനി എന്ന പദം അലങ്കരിക്കുന്നതിനും സൎവ്വഥാ അൎഹയാക്കി.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ആഫ്രിക്കയിലേക്കുള്ള പ്രത്യാഗമനത്തോടുകൂടി ഗാന്ധിജി ഒരു പുതിയ ജീവിതം സമാരംഭിച്ചു. അദ്ദേഹം ഒരു പുതിയ ഗൃഹം വാടകയ്ക്കു് എടുത്തു് ശിതമായ രീതിയിൽ അതിനെ സജ്ജീകരിച്ചു. ചെലവു കുറയ്ക്കുന്നതിനു് അദ്ദേഹം ഒരു പുതിയ വിദ്യ എടുത്തു. വസ്ത്രങ്ങൾ തന്നെത്താനെ അടിച്ചുനനയ്ക്കാൻ തുടങ്ങി. സ്നേഹിതന്മാർ പരിഹസിച്ചുവെങ്കിലും അദ്ദേഹം വകവച്ചില്ല. സ്വയം സഹായം എന്ന വലിയ പാഠം അദ്ദേഹം ഇംഗ്ലണ്ടിൽ വച്ചേ പഠിച്ചുകഴിഞ്ഞിരുന്നതാണു്. അധ്വാനമാഹാത്മ്യവും അദ്ദേഹം പൂർണ്ണമായി ഗ്രഹിച്ചിരുന്നു. ബായുടെ കാര്യത്തിൽ ആദ്യമൊക്കെ ചില വൈഷമ്യങ്ങൾ നേരിടാതിരുന്നില്ല. ആഫ്രിക്കയിൽ എത്തിയതുമുതല്ക്കു് ഷൂസു് ധരിക്കുന്നതിനും പാഴ്സിമട്ടിൽ സാരി ചുററുന്നതിനും, മുള്ളും കരണ്ടിയും ഉപയോഗിച്ചു ഭക്ഷണം കഴിക്കുന്നതിനും അദ്ദേഹം അവരെ നിർബന്ധിച്ചു. അതിനൊക്കെ അവർ മനസ്സില്ലാമനസ്സോടെ വഴങ്ങി. എന്നാൽ, പഞ്ചമസഹപ്രവർത്തകന്മാരുടെ മൂത്രപ്പാത്രങ്ങൾ കഴുകണമെന്നു ഭർത്താവു് ആവശ്യപ്പെട്ടപ്പോൾ, അവർ ചെറുത്തുനിന്നു. ഭർത്താവിൻെറ നിർദ്ദേശങ്ങൾ തൻെറ അവകാശങ്ങൾക്കും നിയമനിഷ്ഠകൾക്കും ബാധകമാണെന്നു കാണുന്ന ദിക്കിലൊക്കെ അവർ തൻ്റെ വ്യക്തിമാഹാത്മ്യത്തെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുപോന്നു. സ്ത്രീപുരുഷസമത്വത്തെപ്പററി പൂർണ്ണബോധം തനിക്കുണ്ടായതു് തൻെറ പത്നിയുടെ ഈമാതിരി വ്യക്തിതയിൽ നിന്നാണെന്നു് ഗാന്ധിജിതന്നെ സമ്മതിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഒരിക്കൽ ഡർബാനിൽ വച്ചുണ്ടായ ഒരു സംഭവം ഇവിടെ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഉദ്ധരിക്കാം. ഗാന്ധിജിക്ക് അധഃകൃതവർഗ്ഗജാതനായ ഒരു ക്രിസ്ത്യൻ ക്ലാർക്കുണ്ടായിരുന്നു. അയാളുടെ പാത്രങ്ങൾ എടുത്തു കഴുകിവയ്ക്കാൻ അദ്ദേഹം പത്നിയോടു പറഞ്ഞു. അവർ അതിന് വിസമ്മതിച്ചു. മഹാത്മാ ജ്വലിച്ചു:— 'എന്റെ വീട്ടിൽ അസംബന്ധമൊന്നും പാടില്ല.'

"എന്നാൽ നിങ്ങളുടെ വീട് നിങ്ങൾക്കിരിയ്ക്കട്ടെ ഞാൻ പൊയ്ക്കൊള്ളാം."

അദ്ദേഹം ഭാര്യയെ വീട്ടിനു വെളിക്കാക്കി.

"ഞാൻ എങ്ങോട്ടു പോകാനാണ്?......എനിക്ക് അഭയം തരാൻ മാതാപിതാക്കളൊ ബന്ധുക്കളൊ ഇല്ല." അവർ കരഞ്ഞു തല്ക്കാലം മഹാത്മജി ജയിച്ചുവെന്നു തോന്നിയേക്കാമെങ്കിലും, വലിയ തോൽവിയാണ് അദ്ദേഹത്തിന് ഇവിടെ പററിയതു്. അദ്ദേഹം തന്റെ നീതിരഹിതവും യുക്തിശൂന്യവും ആയ പ്രവൃത്തിയെപ്പററി ലജ്ജാപരവശനായി. അതിനുശേഷം കസ്തൂർബായിയുടെ അസ്പൃശ്യതാബോധമൊക്കെ നീങ്ങിയെന്നതു പരമാർത്ഥമാണ്. എന്നാൽ അവരോടുള്ള ഗാന്ധിജിയുടെ പെരുമാററത്തിലും വലുതായ പരിവർത്തനം സംഭവിച്ചു. പില്ക്കാലത്തു് ഗാന്ധിജിക്ക് ലോകത്തിൽ ആരോടെങ്കിലും ഭയമുണ്ടായിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതു് അവരോടു മാത്രമായിരുന്നു വളരെക്കാലത്തിനുശേഷം ഇൻഡ്യയിൽ വച്ചുണ്ടായ ഒരു സംഭവം പറയാം. മദ്ധ്യാഹ്നമാകുമ്പോൾ വീട്ടുജോലികൾ എല്ലാം തീർത്തിട്ടു് 'ബാ' അല്പം വിശ്രമിക്ക പതിവായിരുന്നു. അങ്ങനെ വിശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ, എതാനും

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മാന്യാതിഥികൾ അവിചാരിതമായി വന്നുചേർന്നു. ഗാന്ധിജി പരുങ്ങി; ബായേ വിളിച്ചുണർത്താനുള്ള ധൈര്യം ഉണ്ടായില്ല. ഒരു ആശ്രമവാസിയെ വിളിച്ച് ചായയോ മററൊ തയ്യാറാക്കാൻ അരുളിച്ചെയ്തു. അയാൾ നിശ്ശബ്ദം അടുക്കളയിൽ കയറി ചായ തയാറാക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കേ, പാത്രം എവിടെയോ തട്ടി ശബ്ദം ഉണ്ടായി. അടുക്കളയിൽ പൂച്ച കേറി എന്നു വിചാരിച്ച് ബാ ഞെട്ടി എണീററു. ഗാന്ധിജിയുടെ ശിഷ്യനാണു് ഇദ്ദേഹം പരുങ്ങിയതു് ബാ ചൊടിച്ചു:—"എന്തുകൊണ്ടു് എന്നെ വിളിച്ചില്ല?" ശിഷ്യൻ വാസ്തവമെല്ലാം പറഞ്ഞ ശേഷമേ അവർ തണുത്തുള്ളു.

ഇങ്ങനെ ഇരിക്കുന്ന ഗാന്ധിജിയെ ആണു് അംബേദ്ക്കാറും കൂട്ടരും ഹരിജനങ്ങളുടെ പരമശത്രു എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു് നന്ദികേടിന്റെ പാരമ്യം എന്നല്ലാതെ എന്താണു പറയുക! ഏതായിരുന്നാലും ബായുടെ പ്രേരണാശക്തിയാലും സേവനചാതുരിയാലും ആണു് അദ്ദേഹം പില്ക്കാലത്തു് സ്ത്രീജനോദ്ധാരകന്മാരിൽ അഗ്രഗണ്യനായിത്തീർന്നതു്. മുപ്പതു കൊല്ലങ്ങൾക്കു മുമ്പുവരെ ഇൻഡ്യൻ സ്ത്രീകളുടെ സ്ഥിതി വളരെ പരിതാപകരമായിരുന്നു. നിയമവും ആചാരങ്ങളുംചേർന്നു് അവക്കു് അസംഖ്യം അസൗവിധ്യങ്ങൾ വരുത്തിവച്ചിരുന്നു. ശൈശവവിവാഹം, നിർബന്ധിത വൈധവ്യം, പർദാ, ഭ്രസ്വാതന്ത്ര്യനിഷേധം ഇത്യാദി അസൌകര്യങ്ങൾ അവരെ അടിമകളുടെ നിലയിലേക്കു താഴ്ത്തി. യങ്ഇൻഡ്യാ, ഹരിജൻ ഇത്യാദി പത്രങ്ങൾവഴിക്കു് അദ്ദേഹം ഈ അനാചാരങ്ങളെ ശക്തിപൂർവ്വം എതിർക്കുകയും അവയിൽ പലതും നീങ്ങിത്തുടങ്ങ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

കയും ചെയ്തു. അദ്ദേഹം ഹരിജനിൽ ഇപ്രകാരം എഴുതിയിരിക്കുന്നു. "സ്ത്രീയും പുരുഷനും പദവിയിൽ തുല്യരാണു്; എന്നാൽ നിരസ്തഭേദരല്ല. പരസ്പരപരിപൂരകമായ നിസ്തുലദ്വിതയമാണു്. അവർ അന്യോന്യം സഹായിക്കുന്നു. ഒരാൾക്കു മറേറ ആളിന്റെ സഹായം കൂടാതെ, ജീവിതമേ സാദ്ധ്യമല്ല. ഇരുകൂട്ടരിൽ ആരുടെ എങ്കിലും പദവിക്കു ഹാനി വന്നാൽ, അതു് ഇരുകൂട്ടരുടേയും നാശത്തിനു ഹേതുവാകും."

മറെറാരിടത്തു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു:—സ്ത്രീജനങ്ങളുടെ അവകാശസ്ഥാപനവിഷയത്തിൽ ഞാൻ യാതൊരു നീക്കുപോക്കും അനുവദിക്കാതെ സുസ്ഥിരഭാവം അവലംബിച്ചിരിക്കുന്നു. പുരുഷനില്ലാത്ത യാതൊരു നൈയമികമായ അയോഗ്യതയും സ്ത്രീക്കുണ്ടായിരുന്നുകൂട. ഞാൻ എന്റെ പുത്രിമാർക്കും പുത്രന്മാർക്കും പരിപൂർണ്ണ സമത്വം നൽകുന്നതാണു്." ശൈശവവിവാഹത്തെപ്പററി അദ്ദേഹം പ്രസ്താവിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക:—

"മുഗ്ദ്ധപ്രായത്തിലുള്ള നിർദ്ദോഷബാലികമാരെ പുരുഷന്റെ കാമാനലനിൽനിന്നു മോചിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള ഏതു ആന്ദോളനത്തേയും ഞാൻ ഹൃദയപൂർവ്വമായി പിൻതാങ്ങുന്നു. നാമമാത്രമായ ഒരു വിവാഹകർമ്മം അധാർമ്മികവും നിഷ്ഠുരവും ആയ നിഷേകത്തിനു മേലാൽ നിയമസാധുത്വം നൽകിക്കൂട. എന്റെ വിനീതമായ അഭിപ്രായത്തിൽ 14 വയസ്സുള്ള ബാലികയിൽ ചെയ്യുന്ന നിഷേകംപോലും അത്തരത്തിലുള്ളതാണു്. ശിശുപ്രായത്തിൽതന്നെ മാതൃത്വം പ്രാപിച്ചിട്ടുള്ള അനേകം പേരുടെ ആരോഗ്യം നഷ്ടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതു് ഞാൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടു്."

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അന്യത്ര അദ്ദേഹം പ്രസ്താവിച്ചിരിക്കുന്നു:—"ശൈശവവിവാഹസമ്പ്രദായം ധാർമ്മികവും ശാരീരകവുമായ പാപകർമ്മമാണു് എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ അതു നമ്മുടെ ധർമ്മാവബോധത്തിന്റെ അടി തോണ്ടുകയും ശാരീരകമായ അപകർഷണത്തിനു കാരണമായിത്തീരുകയും ചെയ്യുന്നു. അനാചാരത്തെ പോററി വളർത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നാൽ നാം സ്വരാജ്യത്തിൽനിന്നും ഈശ്വരനിൽനിന്നും ഒരുപോലെ അകന്നുപോകുന്നു."

ശൈശവവിവാഹത്തോടു് അത്യന്തം ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതാണു് സ്ത്രീധന ഏർപ്പാടു്—അതിനെ അദ്ദേഹം ഇങ്ങനെ നിഷേധിക്കുന്നു:—

"സ്ത്രീധനം കിട്ടിയാലേ വിവാഹം നടത്തു എന്നു നിർബന്ധം പിടിക്കുന്ന ഒരു യുവാവു് തന്റെ വിദ്യാസമ്പത്തിനെ കളങ്കപ്പെടുത്തുകയും സ്ത്രീലോകത്തെ അവമാനിക്കയും ചെയ്യുന്നു." നിർബന്ധിതവൈധവ്യത്തെപ്പററി അദ്ദേഹം പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുള്ളതു നോക്കുക:—

"മതത്താലോ ആചാരത്താലോ സ്ഥാപിതമായിരുന്നാലും വൈധവ്യം ദുസ്സഹമായ ഒരു ഭാരമാണു്; അതു നിഗൂഢമായ ചാരിത്രദൂഷണത്താൽ കുടുംബത്തെ ദൂഷിപ്പിക്കയും മതത്തെ അധഃപതിപ്പിക്കയും ചെയ്യും......"

"നമ്മുടെ ഇടയ്ക്കു് ബഹുസഹസ്രം വിധവകളുള്ളിടത്തോളം കാലം നാം ഒരു സ്ഫോടകദ്രവ്യസംഘാതത്തിന്റെ പുകളിലാണിരിക്കുന്നതു് അതു് ഏതു നിമിഷത്തിലും പൊട്ടിത്തെറിച്ചേയ്ക്കാം."

ഇനി കഥ തുടരാം. ഏതാനും വർഷം ഇങ്ങനെ ആഫ്രിക്കയിൽ താമസിച്ചിട്ടു് ഗാന്ധിജി സകുടുംബം

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ബാംബയിലേക്കു തിരിച്ചുവന്നു. വീണ്ടും അവിടെ പ്രാക്റ്റീസ് തുടങ്ങാമെന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിൻെറ വിചാരം. എന്നാൽ ആഫ്രിക്കയിൽനിന്നു് ഒരു അടിയന്തിരക്കമ്പി വന്നുചേരുകയാൽ അദ്ദേഹത്തിന്നു് അങ്ങോട്ടു മടങ്ങേണ്ടതായി വന്നുകൂടി.

ഇക്കുറി കുടുംബത്തെ നാട്ടിൽ താമസിപ്പിച്ചിട്ടാണു് അങ്ങോട്ടു തിരിച്ചതു്. അദ്ദേഹം നേററിലിൽ ഒരു മാതൃകാഫീനിക്സു് അധിനിവേശം സ്ഥാപിച്ചു.—ആ ഉപനിവേശസ്ഥാനത്താണു് ഗാന്ധികുടുംബവും പോളക്കും മററും താമസിച്ചതു്. അവിടെ വച്ചു തന്നെയാണു്, നേററൽ സത്യാഗ്രഹം സമാരംഭിച്ചതും.

1904-ൽ കസ്തൂർ ബായിയും കുട്ടികളും ദക്ഷിണാഫ്രിക്കയ്ക്കു തിരിച്ചു. യാത്രാമദ്ധ്യേ കുട്ടികളിൽ ഒരാ൦ വീണു കൈയ്ക്കു് ക്ഷതം പററി. ആ കൈ നീരു വന്നു വീത്തപ്പോ൦ മുറിച്ചുകളയാതെ നിവൃത്തിയില്ലെന്നു് ഡാക്ടർ ഉപദേശിച്ചു.—എന്നാൽ ജോഹാനസ്ബർഗ്ഗിൽ എത്തും വരെ യാതൊന്നും ചെയ്യാൻ ബാ സമ്മതിച്ചില്ല. കരയ്ക്കുട്ടത്തഃശേഷം ഗാന്ധിജി കൈയ് പരിശോധിച്ചപ്പോ൦ നല്ല നീർവീക്കം ഉണ്ടായിരുന്നതിനു പുറമെ, പൂതിമാംസലക്ഷണവും കണ്ടു. ഉടൻതന്നെ അദ്ദേഹം പ്രകൃതിചികിത്സാതത്വം അനുസരിച്ച് വ്രണത്തിൽ കർദ്ദമപ്പലേപം (Clay Poultice) ചെയ്തു. അചിരേണ വ്രണം ഉണങ്ങിയതിനാൽ എല്ലാവരും സന്തുഷ്ടരായി. കുറേക്കാലമായി ഗാന്ധിജി ആരോഗ്യസംബന്ധമായ പരീക്ഷണങ്ങ൦ നടത്തിക്കൊണ്ടാണിരുന്നതു് അതിൻെറ ഫലമായിരുന്നു ഈ പ്രകൃതിചികിത്സ.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ആദ്യകാലമൊക്കെ രാഷ്ട്രീയവും സാമുദായികവും ആയ കാര്യങ്ങളിൽ ബാ വലിയ താല്പര്യമൊന്നും പ്രദർശിപ്പിച്ചിരുന്നില്ല. എന്നാൽ ഒരിക്കൽ ഗാന്ധിജി ഫീനിക്സ് അധിനിവേശത്തിലെ നിവാസിനികളായ സ്ത്രീജനങ്ങളോട് സത്യാഗ്രഹത്തിൽ പങ്കുകൊള്ളേണ്ട ആവശ്യത്തെപ്പററി ഉപന്യസിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കവെ, ബാ വെളിക്കു വന്നു് ഭർത്താവിനോടു് പറഞ്ഞു:—"ഇതൊക്കെ എന്നോടു പറയാത്തതിൽ എനിക്കു സങ്കടമുണ്ടു് ജയിൽവാസത്തിനു് അയോഗ്യയാക്കിത്തീർക്കുന്ന എന്തു കുറവാണു് എന്നിൽ കാണുന്നതു്? മററുള്ള സ്ത്രീകൾക്കു് അങ്ങു് ഉപദേശിക്കുന്ന മാർഗ്ഗത്തിലൂടെ ചരിക്കുവാൻ ഞാനും ആഗ്രഹിക്കുന്നു." ഗാന്ധിജി മറുപടി പറഞ്ഞു:—"നിങ്ങൾക്കു വേദന ജനിപ്പിക്കുന്നതിനു് എനിക്കു തീരെ സന്തോഷമില്ലെന്നു് അറിയാമല്ലോ. നിങ്ങൾ ജയിലിൽ പോകുന്നെങ്കിൽ എനിക്കു സന്തോഷമേ ഉണ്ടാവുകയുള്ളു. എന്നാൽ എൻെറ നിർബന്ധനത്താൽ പോയി എന്നു വന്നുകൂടെന്നേ ഉള്ളു. ഈ മാതിരി സംഗതികളിൽ ഓരോരുത്തനും തൻെറ ശക്തിയേയും ധൈര്യത്തേയും മാത്രമേ ആശ്രയിക്കാറുള്ളു. ഞാൻ ആവശ്യപ്പെട്ടാൽ, എൻെറ തൃപ്തിക്കുവേണ്ടി നിങ്ങൾ പോയേക്കും. എന്നാൽ പിന്നീടു് നിങ്ങൾ കോടതിയിൽ വച്ചു് വിറച്ചുപോകയോ, ജയിലിലെ കഷ്ടതു കണ്ടിട്ടു് ഭയപ്പെടുകയോ ചെയ്താൽ എനിക്കു് നിങ്ങളെ കുററപ്പെടുത്താവുന്നതല്ല. അപ്പോൾ എൻെറ സ്ഥിതി എന്തായിരിക്കും? ഞാൻ പിന്നെ മനുഷ്യരുടെ മുഖത്തു് എങ്ങനെ നോക്കും? ഈ മാതിരി ഭയംകൊണ്ടു മാത്രമാണു് ജയിലിൽ പോകാൻ ഞാൻ നിങ്ങളെ ക്ഷണിക്കാത്തതു്." ബാ പ്രതിവചിച്ചു:—

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

"നിങ്ങൾക്കും എന്റെ കുട്ടികൾക്കും കഷ്ടത അനുഭവിക്കാമെങ്കിൽ എനിക്ക് എന്തുകൊണ്ടു പാടില്ല? ഈ സമരത്തിൽ ചേരുന്നതിനു ഞാനും കടപ്പെട്ടവളാണു്."

ഇങ്ങനെ ആ വീരപത്നിയും ഭർത്താവിനൊപ്പം ജയിൽവാസം വരിച്ച് പല പ്രാവശ്യം മരണത്തിന്റെ പടിവാതിൽവരെ എത്തുകപോലും ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. ഗാന്ധിജി എഴുതിയിരിക്കുന്നു :—

"ദക്ഷിണാഫ്രിക്കയിലെ സത്യാഗ്രഹകാലത്തു് അവർക്ക് കൂടക്കൂടെ രക്തസ്രാവം ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ശരീരം തീരെ മെലിഞ്ഞു. ക്ലോറോഫാറം പ്രയോഗിക്കാതെ ശസ്ത്രക്രിയ ചെയ്യാൻ ഡാക്ടർ നിർബന്ധിതനായി. ശസ്ത്രക്രിയ ഫലിച്ചു; എന്നാൽ അവർക്ക് ദുസ്സഹവേദന അനുഭവിക്കേണ്ടി വന്നു. അതെല്ലാം അത്ഭുതധൈര്യത്തോടുകൂടി അവർ സഹിച്ചു ഏതാനും ദിവസങ്ങൾക്കു ശേഷം കസ്തൂർബായിയുടെ സുഖക്കേടു കൂടുതലാണെന്നും എണീല്ക്കാൻപോലും വയ്യെന്നും ഒരിയ്ക്കൽ അവർ മോഹാലസ്യപ്പെട്ടുവെന്നും കാണിച്ചു് ഒരു കത്തു് എനിക്കു കിട്ടി. എന്റെ സമ്മതംകൂടാതെ അവർക്കു് വീഞ്ഞോ മാംസമോ കൊടുത്തുകൂടെന്നു് ഡാക്ടർക്കു് അറിയാമായിരുന്നു. അതിനാൽ ബീഫ് ടീ കൊടുക്കുന്നതിനു് എന്റെ അനുവാദം അദ്ദേഹം ടെലഫോൺവഴി അപേക്ഷിച്ചു. സമ്മതം നൽകാൻ നിവൃത്തി ഇല്ലെന്നും ബോധം വീഴുമ്പോൾ അവരുടെ സമ്മതം ചോദിച്ച് അവരുടെ ഇഷ്ടാനുസരണം ചെയ്തുകൊള്ളുന്നതിനു് എനിക്കു വിരോധം ഇല്ലെന്നും ഞാൻ മറുപടി പറഞ്ഞു: "രോഗിണിയുടെ ഇഷ്ടം എന്തെന്നു് ചോദിച്ചറിയാൻ ഞാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നില്ല. നിങ്ങൾ തന്നെ വരണം. എനിക്കിഷ്ടമുള്ള ആഹാരം കൊടുക്കാൻ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

സ്വാതന്ത്ര്യം തരാത്തപക്ഷം നിങ്ങളുടെ ഭാര്യയുടെ ജീവനു് ഞാൻ ഉത്തരവാദിയല്ല'' എന്നു് അദ്ദേഹം അറിയിച്ചു.

'ഞാൻ അന്നദിവസംതന്നെ ഡർബാനിലേയ്ക്കു് വണ്ടി കയറി.—ഡാക്ടര! എന്താണു് നിങ്ങൾ ചെയ്യാൻ പോകുന്നതെന്നു പറയൂ! മരണം നേരിടുമെന്നു വന്നാൽ പോലും, അവർ ഇച്ഛ പ്രകടിപ്പിക്കാതിരിയ്ക്കുന്നിടത്തോളം കാലം ആട്ടുമാംസമോ മുരിയിറച്ചിയോ കൊടുക്കുന്നതിനു ഞാൻ സമ്മതിക്കയില്ല.' 'നിങ്ങളുടെ ഇഷ്ടംപോലെ ചെയ്തുകൊള്ളുക എന്നാൽ, നിങ്ങളുടെ ഭാര്യ എന്റെ ചികിത്സയിൽ ഇരിയ്ക്കുന്ന കാലത്തു് എന്റെ ഇഷ്ടംപോലെയുള്ള ആഹാരം കൊടുക്കാൻ എനിക്കു് സ്വാതന്ത്ര്യമുണ്ടായിരിക്കണം. അതിനു് നിങ്ങൾക്കു സമ്മതമില്ലെങ്കിൽ രോഗിണിയെ കൊണ്ടുപൊയ്ക്കൊള്ളുക. എന്റെ ഗൃഹത്തിൽവച്ചു് അവർ മരിയ്ക്കുന്നതു കാണാൻ എനിക്കിഷ്ടമില്ല' എന്നു് അദ്ദേഹം മറുപടി പറഞ്ഞു. 'ഇപ്പോൾ തന്നെ ഞാൻ അവരെ മാററണമോ?' എന്നു ഞാൻ ചോദിച്ചു. 'മാററണമെന്നു് ഞാൻ എപ്പോൾ പറഞ്ഞു? ഇഷ്ടമുള്ള ആഹാരം കൊടുപ്പാൻ എനിക്കു സ്വാതന്ത്ര്യം ഉണ്ടായിരിക്കണമെന്നേ ഞാൻ ആവശ്യപ്പെടുന്നുള്ളു. അതിനു സമ്മതിയ്ക്കുന്നപക്ഷം എന്റെ ഭാര്യയും ഞാനും കൂടി അവൾക്കുവേണ്ടി കഴിവുള്ളതൊക്കെ ചെയ്യാം—നിങ്ങൾക്കു് അവരെപ്പററി യാതൊരു ഉൽക്കണ്ഠയും വേണ്ട. എന്നാൽ ഈ വ്യക്തമായ സംഗതി നിങ്ങൾക്കു മനസ്സിലാകുന്നില്ലെങ്കിൽ നിങ്ങളുടെ പത്നിയെ ഇവിടെനിന്നു മാററണമെന്നു പറയാതിരിക്കാൻ എനിക്കു നിവ്വാഹമില്ല' എന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രത്യുക്തി.''

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അങ്ങിനെ രോഗിണി മാററപ്പെട്ടു. മാംസാഹാരം കൂടാതെതന്നെ ആ വീരപത്നി സുഖം പ്രാപിച്ചു.

1906–ൽ മുപ്പത്തിഏഴാമത്തെ വയസ്സിൽ ഗാന്ധിജി ബ്രഹ്മചര്യവ്രതം കൈക്കൊണ്ടു. നാലു വർഷക്കാലമായി അദ്ദേഹം അതു് അനുഷ്ഠിയ്ക്കുയായിരുന്നു. തന്റെ ഉദ്ദേശത്തെ ധർമ്മപത്നിയെ അറിയിച്ചപ്പോഠം അവർ തടസ്സമൊന്നും പറഞ്ഞില്ലെന്നു മാത്രമല്ല, ആ കഠിനവ്രതത്തിന്റെ പരിപാലനത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിനെ മനഃപൂർവ്വ സഹായിച്ചുകൊണ്ടിരിയ്ക്കുയും ചെയ്തു.

ദക്ഷിണാഫ്രിക്കയിൽവച്ചു് ഗാന്ധിജി ആഹാരസംബന്ധമായ പരീക്ഷണങ്ങഠം നടത്തിക്കൊണ്ടാണിരുന്നതു്. തൽഫലമായി താൻ പശുവിൻപാൽ കുടിയ്ക്കുയില്ലെന്നു് അദ്ദേഹം ശപഥം ചെയ്തു. ഒരിയ്ക്കൽ അദ്ദേഹത്തിനു വയറുകടി പിടിപെട്ടു. പാൽ കുടിക്കണമെന്നു് ഡാക്ടർ ഉപദേശിച്ചു. ഗാന്ധിജി തന്റെ ശപഥത്തിൽനിന്നു വ്യതിചലിക്കയില്ലെന്നു ശാഠ്യവും തുടങ്ങി. അതിനു് ഒരു പോംവഴി കണ്ടുപിടിച്ചതു് കസ്തൂർബാ ആയിരുന്നു. പശുവിൻപാൽ കുടിയ്ക്കുയില്ലെന്നല്ലേ ശപഥം? ആട്ടിൻപാൽ കുടിക്കാമല്ലോ" എന്നു് ബാ ചോദിച്ചു. ഒടുവിൽ അവരുടെ പ്രേരണതന്നെ ഫലിച്ചു. ഗാന്ധിജി വേഗത്തിൽ രോഗമുക്തനാവുകയും ചെയ്തു.

നേററലിൽ താമസം തുടങ്ങിയ കാലത്തു് കൃതജ്ഞരായ നാട്ടുകാരിൽനിന്നു് അദ്ദേഹത്തിനു് അനേകം വിലയേറിയ സമ്മാനങ്ങഠം ലഭിച്ചിരുന്നു. ആ കൂട്ടത്തിൽ ഒരു കണ്ഠാഭരണം പത്നിയേ ഉദ്ദേശിച്ചു നൽകപ്പെട്ടിരുന്നു. മഹാത്മജി ആവക സ്വത്തുകളെല്ലാം കൂട്ടിച്ചേർത്തു് ദക്ഷി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ണാഫ്രിക്കയിലെ ഇൻഡ്യൻജനതയ്ക്കുവേണ്ടി ഒരു നി ക്ഷേപമാക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചു. എന്നാൽ, രത്നമാല്യം തന്റെ പുത്രവധുവിനായി നീക്കിവയ്ക്കണമെന്നു് ബാ നിർബന്ധം തുടങ്ങി. വാദപ്രതിവാദം മൂർദ്ധന്യദശയിൽ എത്തിയപ്പോൾ ബാ പറഞ്ഞു:—

"ഇക്കാലത്തിനിടയ്ക്കു് ഞാൻ നിങ്ങളെ നല്ലപോലെ മനസ്സിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞിരിയ്ക്കുന്നു. എന്റെ ആഭരണങ്ങൾ ഒക്കെ നിങ്ങൾ അപഹരിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഇനി എന്റെ പുത്രവധുക്കൾക്കാണു് നിങ്ങൾ ആഭരണം ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കാൻ പോകുന്നതു്! ഇന്നുമുതലേ എന്റെ കുട്ടികളെ സാധു'ക്കളാക്കി വിടാൻ ശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരിയ്ക്കുന്ന നിങ്ങൾ ആഭരണങ്ങൾ തിരിച്ചു തരില്ല. എന്റെ കണ്ഠാഭരണത്തെ സംബന്ധിച്ചു് നിങ്ങൾക്കു് എന്തവകാശം! ദയവുചെയ്തു പറയണം!" ഗാന്ധിജി വഴങ്ങിയില്ല. പത്നിയും തന്റെ അവകാശസ്ഥാപനത്തിനായി മല്ലു പിടിച്ചു. ഒടുവിൽ ഗാന്ധിജിതന്നെ ജയിച്ചു.

ഭർത്താവിന്റേതെന്നപോലെ പത്നിയുടേയും വിശിഷ്ടലക്ഷണം അവിചലിതമായ സത്യബോധമായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കർക്കശമായ ജീവിതാദർശത്തോടു് ഇണങ്ങിപ്പോകുന്നതിനു ബായ്ക്കു ഒരു വിഷമവും ഇല്ലായിരുന്നു. ആത്മനിഷ്ഠമായ ദൌർബല്യം അവരുടെ ദർശനശക്തിയെ മലിനപ്പെടുത്തിയില്ല. നിരന്തര പ്രയത്നംകൊണ്ടു് അവരും ഭർത്താവിനൊപ്പം പ്രാപഞ്ചിക വിഷയങ്ങളിൽ അനാസക്തി നേടി. അവരുടെ ചിത്തം സ്വാതന്ത്ര്യവും, നിർഭീകവും, കോപനിർദ്ദൂഷിതവും ആയി ഭവിച്ചു. സത്യത്തെ അകലുഷിതദൃഷ്ട്യാവീക്ഷിക്കുന്നതിനു് അവക്കു

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

കഴിയുമാറായി. നിരന്തര പ്രയത്നഫലമായി അവർ ഇരുപതാം ശതകത്തിലെ ഈ അത്ഭുതപുരുഷന്റെ പിന്നിലെ ശക്തിദായിനിയായ 'പ്രകൃതി' യായിത്തീൎന്നു. 'പ്രകൃതി'യേക്കൂടാതെ പുരുഷനു് ചേഷ്ടിയ്ക്കാൻ കഴിയാത്തതുപോലെ ബായേക്കൂടാതെ ഗാന്ധിജിക്കു് അനങ്ങാൻപോലും കഴിയുകയില്ലെന്ന നില വന്നുചേൎന്നു.

ബായുടെ ആഭരണങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം ഗാന്ധിജി പ്രവൎത്തിച്ചതു് കുറച്ചെന്നല്ല വലിയ കഠിനമായിപ്പോയെന്നു് വായനക്കാൎക്കു് തോന്നിയേയ്ക്കാം. നേതാക്കന്മാൎക്കു് ഒരു നയം, ജനതയ്ക്കു് വേറൊന്നു്. ഈ മട്ടുകാരനായിരുന്നില്ല ഗാന്ധിജി. ഉപദേശിയ്ക്കുന്നതിനെ പ്രവൃത്തിയിൽ ഉദാഹരിച്ചുകൊടുത്ത ആദ്യ നേതാവു് അദ്ദേഹമാണു്. "പൊതുജനസേവകനു് സമുദായമായിരിക്കണം ഏകധനം. അയാൾക്കു സ്വകാര്യസ്വത്തു ഉണ്ടായിരുന്നുകൂടാ" എന്നുള്ള തന്റെ സിദ്ധാന്തത്തിനു വിപരീതമായി അദ്ദേഹം എങ്ങനെ പ്രവൎത്തിക്കും? സ്വകാൎയ്യസ്വത്തു് സമ്പാദിക്കുന്നതു് തന്നെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം പാപമാണെങ്കിൽ, സ്വപത്നിയെ സംബന്ധിച്ചും അങ്ങനെ തന്നേയല്ലേ ഇരിക്കേണ്ടതു്?

ഗാന്ധിജി ദക്ഷിണാഫ്രിക്കയിലെ സത്യാഗ്രഹസമരം കൎക്കശമായി നടത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കവേയാണു് ബോവർ യുദ്ധം സമാരംഭിച്ചതു്. ആ അവസരത്തെ ഇൻഡ്യാക്കാൎക്കു് ഗുണകരമായ വിധത്തിൽ ഉപയോഗിക്കാതെ മഹാമനസ്കതയോടുകൂടി അദ്ദേഹം ശാന്തിസമരം നിൎത്തിവച്ചു എന്നു മാത്രമല്ല ആയിരത്തി ഒരുനൂറുപേരെ ചേൎത്തു് ഒരു പരിക്രമസേന (Ambulance Corps) യും രൂപവല്ക്ക

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

രിച്ചു. ആഫ്രിക്കൻഗവമ്മെണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സേവനത്തെ അഭിനന്ദിക്കാതിരുന്നില്ല; എന്നാൽ ആ യുദ്ധം അവസാനിച്ചപ്പോൾ വീണ്ടും സമരം തുടങ്ങി.

ഗാന്ധിസ്മട്സ് കരാറിനോടുകൂടി ദക്ഷിണാഫ്രിക്കൻ സമരം ഇൻഡ്യാക്കാൎക്കു് അഭിമാനകരമായ വിധത്തിൽ അവസാനിച്ചു എന്നു പറയാം. അതിനെത്തുടൎന്നു് അദ്ദേഹം ആ ഭൂഖണ്ഡം വിടുകയും ചെയ്തു

ഈ അവസരത്തിൽ അദ്ദേഹം ആഫ്രിക്കയിൽവച്ചു ചെയ്തിട്ടുള്ള മഹനീയ സേവനത്തിന്റെ ഒരു സംക്ഷിപ്ത വിവരം ഇവിടെ ചേൎക്കുന്നതു സമുചിതമായിരിക്കുമെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു.

(1) 1893 മേ അവസാനത്തിൽ ഒരു കേസ്സു് സംബന്ധിച്ചു് നേററലിൽ ഡർബാൻ തുറമുഖത്തു് അടുത്തു. അവിടെ ചെന്നപ്പോൾ 'ഇൻഡ്യൻ വ്യാപാരികൾക്കു തമ്മിൽ യാതൊരു യോജിപ്പും ഇല്ലെന്നുകണ്ടു. ഹിന്ദുക്കൾ, പാഴ്സികൾ, മഹമ്മദീയർ ഇങ്ങനെ പല വകുപ്പുകളായി അവർ പിരിഞ്ഞിരുന്നു. സംഖ്യയിൽ ഇവരെക്കാൾ കൂടുതലായിരുന്നു ഇൻഡ്യൻ കൂലിവേലക്കാർ. അവരിൽ അധികവും ദക്ഷിണ ഇൻഡ്യാക്കാരുമായിരുന്നു. ഇവർ നിമിത്തമാണു് ഇൻഡ്യൻവ്യാപാരികൾക്കു കൂലിവ്യാപാരികളെന്നു പേരു സിദ്ധിച്ചതു്. ഗാന്ധിജി "കൂലി ബാരിസ്റ്റർ"രുമായി.

(2) നേററലിൽനിന്നു് അദ്ദേഹം പ്രിറേറാറിയായിലേക്കു തിരിച്ചു. ആ സ്ഥലം ട്രാൻസ്വാലിലാണു്. അവിടെ ഇൻഡ്യാക്കാരുടെ സ്ഥിതി കുറെക്കൂടി പരിതാപകരമായിരുന്നു. ഹോട്ടലുകളിലെങ്ങും ഇൻഡ്യാക്കാരെ പ്രവേ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ശിപ്പിക്കുമായിരുന്നില്ല. ജാൺസ്റ്റൻ എന്നൊരു അമേരിക്കൻ ഹോട്ടല്ക്കാരന്റെ കാരുണ്യത്തിലാണ് അദ്ദേഹത്തിന് ആദ്യത്തെ രാത്രി അവിടെ കഴിച്ചുകൂട്ടാനിടയായത്.

(3) പ്രിട്ടോറിയയിൽ വച്ച് അദ്ദേഹം ഇൻഡ്യാക്കാരുടെ ഒരു യോഗം വിളിച്ചുകൂട്ടി. അവിടെവച്ചു ട്രാൻസ്വാൾ ഇൻഡ്യാക്കാരുടെ ദയനീയസ്ഥിതിയെപ്പറ്റി അദ്ദേഹം പ്രസംഗിച്ചു. തുടന്നു പല യോഗങ്ങളും നടന്നു. പ്രിറ്റോറിയൽ വച്ചാണ് ഗാന്ധിജി ട്രാൻസ്‌വാളിലും ഇൻഡ്യൻ ഫ്രീസ്റ്റേറ്റിലും ഉള്ള ഭാരതീയരുടെ സാമുദായികവും സാമ്പത്തികവും രാഷ്ട്രീയവും ആയ സ്ഥിതികളെ സൂക്ഷ്മമായി പഠിച്ചത്.

1885-ൽ നടപ്പിലാക്കിയതും അടുത്ത കൊല്ലം പുതുക്കിയതുമായ ഒരു നിയമപ്രകാരം ഇൻഡ്യാക്കാരെല്ലാം ട്രാൻസ്‌വാലിൽ പ്രവേശിക്കണമെങ്കിൽ മൂന്നു പവൻ ആളുവരി കൊടുക്കാൻ നിർബന്ധിതരായിരുന്നു. അവക്കായി പ്രത്യേകം നീക്കിവച്ചിട്ടുള്ള സ്ഥലത്തല്ലാതെ ഭൂസ്വത്തു സമ്പാദിച്ചുകൂടെന്നും വ്യവസ്ഥചെയ്തിരുന്നു. ഏഷ്യാറ്റിക് ജനതയ്ക്കെതിരായി ഇങ്ങനെ പ്രത്യേക നിയമങ്ങൾ സൃഷ്ടിച്ചിട്ട് ഗവണ്മെൻറ് അവരുടെ അഭിമാനത്തെ നിശ്ശേഷം നശിപ്പിച്ചു. പൊതുനിരത്തുകളിൽക്കൂടി നടക്കുക, രാത്രി ഒൻപതു മണിക്കു ശേഷം വെളിയിൽ ഇറങ്ങുക, ഇതിനൊന്നിനും അവക്കു സ്വാതന്ത്ര്യമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ഒരിക്കൽ ഗാന്ധിജി നിരത്തിൽക്കൂടെ രാത്രിയിൽ നടക്കാൻ ഇടയായി. ഇതു കണ്ടു് ഒരു കാവൽഭടൻ ഓടിച്ചെന്നു് അദ്ദേഹത്തിനെ നിരത്തിൽനിന്നും വലിച്ചിട്ടു് ചവുട്ടുകയും തൊഴിക്കയും ഒക്കെചെയ്തു. ഒരു ബാരിസ്റ്ററോ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ട്ടുള്ള പെരുമാററം ഇങ്ങനെ ആയിരുന്നെങ്കിൽ, മററുള്ള വരുടെ കാര്യം പറയാനുണ്ടോ?

(4) ഗാന്ധിജിയുടെ സാമർത്ഥ്യഫലമായി അബ്ദുള്ളയുടെ കേസ്സ ജയിച്ചു. എന്നാൽ ഇൻഡ്യാക്കാരെ ബാധിക്കുന്ന ഫ്രാഞ്ചൈസ് പ്രശ്നം അക്കാലത്ത് ആലോചനയ്ക്കു വന്നു. ഗാന്ധിജി ഫീസ്സില്ലാതെ ഇൻഡ്യാക്കാരുടെ ഭാഗം പിടിച്ചു വാദിക്കുന്നതിനു തീച്ചപ്പെടുത്തി. ഭാരതീയരുടെ ആത്മാഭിമാനം വീണ്ടെടുക്കുവാനുള്ള ആദ്യസമരം ഇതായിരുന്നു. അതിലേക്ക് ഒരു കമ്മററിയും ഏപ്പെടുത്തപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹം ഒരു ഭീമഹർജ്ജി തയ്യാറാക്കി നിയമസഭയ്ക്കയച്ചു. പത്രങ്ങളെല്ലാം ഈ ഹർജിയെ ബലമായി താങ്ങി. എഴുതി പക്ഷെ നിയമം പാസ്സാവുകതന്നെ ചെയ്തു. അന്നു റിപ്പൺപ്രഭുവായിരുന്നു കൊളോണിയൽ സെക്രട്ടറി. അദ്ദേഹത്തിനു ഒരു ഹർജി തയ്യാറാക്കാൻ ശ്രമം തുടങ്ങി. ഗാന്ധിജി തന്നെയാണ് ഹർജി തയ്യാറാക്കിയതു്. പതിനായിരം ഒപ്പുകൾ ശേഖരിക്കപ്പെട്ടു. അബ്ദുള്ളാ സേട്ടിന്റെ കേസ്സ നടത്താനായി വന്ന ഗാന്ധിജിക്കു ഇങ്ങനെ നാട്ടുകാരായ വണിക്ശ്രേഷ്ഠന്മാരുടെ നിർബന്ധത്താൽ നേററാലിൽതന്നെ സ്ഥിരതാമസമുറപ്പിക്കേണ്ടതായി വന്നു.

(5) അചിരേണ ഗാന്ധിജി സുപ്രീംകോടതിയിൽ അഡ്വക്കേററായി തന്റെ പേരുകൂടി കൊള്ളിക്കണമെന്നു അപേക്ഷ അയച്ചു്; എന്നാൽ അവിടത്തെ അഭിഭാഷക സംഘം ഈ അപേക്ഷയെ കക്കശമായി എതിത്തു. പക്ഷെ, ഗാന്ധിജിയുടെ വാദംതന്നെ ഒടുവിൽ ജയിച്ചു.

(6) ഇൻഡ്യൻ നാഷണൽ കാൺഗ്രസ്സിനെപ്പററി അന്നാട്ടിലും അഭിമാനം ജനിപ്പിക്കണമെന്നുള്ള ഉദ്ദേശ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ത്തോടുകൂടി മേ 22-ാംതീയതി നേററാൽ ഇൻഡ്യൻകാൺഗ്രസ്സ് സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടു. ക്രമേണ ഈ സ്ഥാപനത്തിന്റെ ആഭിമുഖ്യത്തിൽതന്നെ ഒരു ഇൻഡ്യൻവിദ്യാഭ്യാസ സമിതിയും ഉത്ഭവിച്ചു.

(7) 1894-ൽ നേററാൽ ഗവമ്മെണ്ടു് ഇൻഡ്യൻ കൂലിക്കാക്കു് പ്രതിവർഷം 25 പവൻ ആൾവരി ചുമത്താൻ നിശ്ചയിച്ചു. ഈ നികുതിയ്ക്കു് എതിരായി കാൺഗ്രസ് പ്രക്ഷോഭണം ആരംഭിച്ചു. ഇൻഡ്യൻഗവമ്മെണ്ടു് ഇടപെട്ടു് ഈ നികുതി മൂന്നു പവനായി കുറച്ചുവെങ്കിലും കാൺഗ്രസ് അതു നിത്തലാക്കുന്നതിനുവേണ്ടി 20 കൊല്ലം നിരന്തരം ശ്രമിച്ചു. ഒടുവിൽ അതിനു വിജയം ലഭിക്കയും ചെയ്തു. പക്ഷേ അതിനുള്ള ശ്രമത്തിൽ നിരവധി പേർ വെടിയേററു മരിക്കയും പതിനായിരത്തിൽ പരംആളുകൾ കാരാഗൃഹവാസം വരിക്കയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്.

(8) 1896-ൽ ഗാന്ധിജി ആറുമാസത്തെ അവധിക്കു് ഇൻഡ്യയിലേക്കു തിരിച്ചുവന്നു. ഇവിടെവച്ചു് അദ്ദേഹം ദേശംതോറും സഞ്ചരിച്ചു്, ദക്ഷിണാഫ്രിക്കൻ ഇൻഡ്യാക്കാർ അനുഭവിക്കുന്ന ദുരിതങ്ങളെപ്പററി പ്രസംഗിക്കയും തത്സംബന്ധമായ ഒരു പുസ്തകം അച്ചടിച്ചു് പ്രസിദ്ധീകരിക്കയുംചെയ്തു. അതിന്റെ ഒരു ഫലമായി അദ്ദേഹത്തിനു് ദക്ഷിണാഫ്രിക്കയിൽ തിരിച്ചുചെന്നപ്പോൾ വെള്ളക്കാരിൽനിന്നു് പല സങ്കടങ്ങൾ അനുഭവിക്കേണ്ടി വന്നു.

(9) ഗാന്ധിജിയും കുടുംബവും നേററലിൽ അടുത്തപ്പോൾ യൂറോപ്യന്മാർ അദ്ദേഹത്തിനെ ലിഞ്ചു് ചെയ്യാൻ തുടങ്ങി. പോലീസ് ഇൻസ്പെക്ടരുടേയും തൽപത്നിയുടേയും സാമത്ഥ്യത്താൽ ആപത്തൊന്നും നേരിട്ടില്ല.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

(10) 1897-മുതല്ക്കു് 1899-വരെയുള്ള ഘട്ടത്തിൽ സത്യാഗ്രഹം ഉഗ്രഭാവം അവലംബിച്ചു. ഗാന്ധിജിയും പത്നിയും പല തവണ ജയിൽവാസം അനുഭവിച്ചു.

(11) ബോവർ യുദ്ധം തുടങ്ങിയപ്പോൾ സത്യാഗ്രഹം നിൎത്തിവച്ചിട്ടു് 1100-പേരെ ചേൎത്തു് ഒരു ആംബുലൻസ്കോർ രൂപവല്ക്കരിച്ചു.

(12) 1899-ൽ ഇൻഡ്യയ്ക്കു തിരിച്ചുവന്നു. കൃതജ്ഞരായ ഇൻഡ്യാക്കാർ അദ്ദേഹത്തിനു സ്വൎണ്ണമായിട്ടും, വെള്ളിയായിട്ടും വിലപിടിച്ച പല സമ്മാനങ്ങൾ നൽകി. ഈ വക സമ്മാനങ്ങളൊക്കെ വിററു് പൊതുജനസേവനാൎത്ഥം അദ്ദേഹം ഒരു ട്രസ്റ്റ് ഏൎപ്പെടുത്തി. അതു് ഇപ്പോഴും ഉണ്ടു്.

1901-ൽ ആദ്യമായി ഇൻഡ്യൻ കാൺഗ്രസ്സിൽ സന്നിഹിതനായി. ഒരു മാസത്തോളം ഗോഖലേയുടെ കൂടെ താമസിച്ചു. അനന്തരം പലേ നഗരങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ചിട്ടു് ബോംബയിൽ സ്ഥിരതാമസമാക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചിരിക്കവേ ആഫ്രിക്കയിൽനിന്നു് ഒരു കമ്പി വരികയാൽ അങ്ങോട്ടു പുറപ്പെട്ടു. സൌത്തു് ആഫ്രിക്കയിൽ നിന്നു് മൂന്നരക്കോടി പവൻ ദാനം സ്വീകരിക്കുന്നതിനും, ഇംഗ്ലീഷുകാരുടേയും, ബൂവർമാരുടേയും പ്രീതി സമ്പാദിക്കുന്നതിനും വേണ്ടി ചേംബർലൈൻ ആഫ്രിക്ക സന്ദൎശിക്കാൻ പോകുന്ന കാലമായിരുന്നു അതു്. ഗാന്ധിജി ഒരു മെമ്മോറിയൽ എഴുതി ഉണ്ടാക്കിയിട്ടു് ഒരു നിവേദകസംഘത്തെ തൽസന്നിധിയിലേക്കു നയിച്ചു. എന്നാൽ ചേംബർലൈൻ പറഞ്ഞതിങ്ങനെ ആണു്:—

"സ്വയംഭരണം നടത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന കാളണികളെ സംബന്ധിച്ചു് സാമ്രാജ്യ ഗവൺമെണ്ടിനു് വലിയ അധികാരമൊന്നും ഇല്ലെന്നു നിങ്ങൾക്കറിയാമല്ലൊ.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

നിങ്ങളുടെ പരാതികൾ യഥാർത്ഥമാണെന്നു തോന്നുന്നു; തല്പരിഹാരാർത്ഥം കഴിവുള്ളതെല്ലാം ഞാൻ ചെയ്യാം. എന്നാൽ യൂറോപ്യന്മാരുടെ ഇടയ്ക്കു താമസിക്കാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നപക്ഷം അവരുടെ ഇച്ഛകൾക്കു വഴങ്ങുന്നതിനു കഴിയുന്ന ശ്രമം ചെയ്യണം'' ഈ മറുപടി നിവേദകാംഗങ്ങളെ നിരാശപ്പെടുത്തിയെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലൊ.

ചേംബർലെൻ നേററലിൽനിന്നു ട്രാൻസ്‌വാളിലേയ്ക്കു തിരിച്ചു. അവിടെയുള്ള ഇൻഡ്യാക്കാർക്കു വേണ്ടിയും ഒരു സങ്കടനിവേദനം ഗാന്ധിജിക്കു തയ്യാറാക്കേണ്ടിയിരുന്നു. എന്നാൽ നിവേദകസംഘത്തിൽനിന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരു് എടുത്തുകളയണമെന്നു് ഏഷ്യാററിക്‌ഡിപ്പാർട്ടുമെൻറിന്റെ ഭരണാധികാരി ശഠിച്ചു. അതിനാൽ മി: ജോർജ്ജ്ഗാഡ്ഫ്രേ എന്ന ആംഗ്ലേയനാണു് സംഘം നയിച്ചതു്—അതും ഫലപ്രദമായില്ല ഇൻഡ്യാക്കാർ ഗാന്ധിജിയെ ഇങ്ങനെ പഴിച്ചു:—"നിങ്ങളുടെ ഉപദേശമനുസരിച്ചു് ഇൻഡ്യൻസമുദായം യുദ്ധത്തിൽ കഴിയുന്ന സഹായങ്ങൾ ചെയ്തുകൊടുത്തു; എന്നാൽ ഫലം ഇപ്പോൾ കാണുന്നില്ലേ?''

ഗാന്ധിജി ഇങ്ങനെ മറുപടി പറഞ്ഞു:—

"ഞാൻ അങ്ങിനെ ഉപദേശിച്ചതിനെപ്പററി പശ്ചാത്തപിക്കുന്നില്ല. യുദ്ധത്തിൽ നാം പങ്കെടുത്തതു നന്നായെന്നുതന്നെ ഞാൻ ഇപ്പോഴും പറയുന്നു. നാം നമ്മുടെ കർത്തവ്യം അനുഷ്ഠിച്ചു; ഫലത്തെ പ്രതീക്ഷിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ല. നല്ല പ്രവൃത്തികൾക്കു് ഒടുവിൽ സൽഫലംതന്നെ ഉണ്ടാകുമെന്നാണു് എന്റെ ദൃഢവിശ്വാസം. കഴിഞ്ഞ കാലത്തെ മറന്നു് നമ്മെ ഇപ്പോൾ അഭിമുഖീകരിക്കുന്ന കാര്യത്തെപ്പററി നമുക്കു ചിന്തിക്കാം.''

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അനന്തരം ഗാന്ധിജി ട്രാൻസ്‌വാളിൽ താമസമുറപ്പിക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചു. തദനുസാരം അവിടത്തെ സുപ്രീം കോടതിയിൽ അഡ്വക്കേറ്റായി അദ്ദേഹം സന്നതെടുത്തു.

(13) ഗാന്ധിജി ഇതിനിടയ്ക്ക് സർവ്വസംഗപരിത്യാഗിയായിത്തീർന്നുകഴിഞ്ഞു. ജ്യേഷ്ഠൻപോലും അദ്ദേഹത്തിനെ ഉപേക്ഷിച്ചു. ഗാന്ധിജിയുടെ ത്യാഗത്തിന്റെ അർത്ഥം അദ്ദേഹത്തിനു മനസ്സിലാക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. കർക്കശമായ ഒരു കത്തയച്ച് അദ്ദേഹം ഗാന്ധിജിയെ തർജ്ജനംചെയ്തു. എന്നാൽ പിന്നീട് മരണശയ്യയിൽ കിടക്കവേ അദ്ദേഹത്തിനും ജ്ഞാനോദയം ഉണ്ടായി. ഗാന്ധിജി ചെയ്തതു ശരിയാണെന്നും തനിക്കാണ് തെറ്റിപ്പോയതെന്നും സമ്മതിച്ച് ഹൃദയപൂർവ്വം ക്ഷമായാചനം ചെയ്തുകൊണ്ട് ഒരു കത്ത് അദ്ദേഹം അയച്ചുകൊടുത്തു.

ട്രാൻസ്വാളിലെ താമസത്തിനിടയ്ക്ക് പ്രകൃതിചികിത്സയെ സംബന്ധിച്ച് പല പരിശോധനകൾ അദ്ദേഹം നടത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നു. പത്ഥ്യാഹാരത്താലും ജലചികിത്സയാലും കർദ്ദമപ്രയോഗത്താലും ആയിരത്തിൽ 999 രോഗങ്ങളും ശമിപ്പിക്കാമെന്ന് അദ്ദേഹത്തിനു ബോദ്ധ്യമായി

ജോഹാനസ്ബർഗ്ഗ് അന്ന് ഏഷ്യാറ്റിക് ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരുടെ ദുർദ്ധർഷമായ മഹാദുർഗ്ഗമായിരുന്നു. അവർ കുടിപാർപ്പുകാരെ ഞെക്കിപ്പിഴിഞ്ഞു പണം സമ്പാദിച്ചുവന്നു. യോഗ്യതായോഗ്യതകളൊന്നും നോക്കാതെ നൂറു പവൻ കൊടുക്കുന്ന കുടിപാർപ്പുകാരെ അവർ അവിടെ പ്രവേശിപ്പിച്ചു. ഗാന്ധിജി തത്സംബന്ധമായ തെളിവുകൾ ശേഖരിച്ചു ശേഷം പോലീസ്കമ്മീഷണരെ സമീ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

പിച്ചു. അക്രമംചെയ്ത ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരെ എല്ലാം ശിക്ഷിപ്പിക്കാൻ ഗാന്ധിജിക്കു തല്ക്കാലം സാധിച്ചില്ലെന്നു വരികിലും, രണ്ടുപേരെ ഗവണ്മെണ്ടു പിരിച്ചുവിടുകയുണ്ടായി.

ഇൻഡ്യൻ ഒപ്പിനിയൻ' എന്നപത്രവും ഈയിടയ്ക്കു് ആരംഭിച്ചു. ഈ പത്രത്തിന്റെ സഹായംഇല്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ സത്യാഗ്രഹസമരം സാദ്ധ്യമാകുമായിരുന്നില്ല.

ഇൻഡ്യാക്കാരുടെ താമസത്തിനു നിശ്ചയിച്ചിരുന്ന സ്ഥലം ശുചിഹീനമായിരുന്നു മുനിസിപ്പാലിററി അവരുടെ കാര്യത്തിൽ യാതൊരു ശ്രദ്ധയും പ്രദർശിപ്പിച്ചിരുന്നില്ല. തൽഫലമായി പ്ലേഗ്രോഗം തല പൊക്കി. ഗാന്ധിജിയും പരിവാരവുംചെയ്ത അവസരോചിതമായ സേവനം ഇല്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ ഇൻഡ്യൻകുടിപാർപ്പുകാരെല്ലാം ചത്തൊടുങ്ങുമായിരുന്നു. അദ്ദേഹം ഒരു ഒഴിഞ്ഞ കെട്ടിടം എടുത്തു് അവിടെ ഒരു ശുശ്രൂഷാകേന്ദ്രം സ്ഥാപിച്ചു. നിരവധി ആളുകളുടെ ജീവൻ ഇങ്ങനെ രക്ഷപ്പെട്ടു.

ഈയിടയ്ക്കാണു് അദ്ദേഹം റസ്കിന്റെ (Unto the last) എന്ന പുസ്തകം ഇദംപ്രഥമായി വായിച്ചതു്. ആ ഗ്രന്ഥത്തിലെ പ്രധാനോപദേശങ്ങൾ മൂന്നാണു്.

1. വ്യഷ്ടിയുടെ ക്ഷേമം സമഷ്ടിയുടേതിൽ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു.

2. ഒരു അഭിഭാഷകന്റെ ജോലിക്കും ക്ഷുരകന്റെ ജോലിക്കും തുല്യ വിലയുണ്ടു്: രണ്ടു കൂട്ടർക്കും തങ്ങളുടെ അധ്വാനത്തിൽ ജീവനോപായം സമ്പാദിക്കുന്നതിനു തുല്യാവകാശമാണുള്ളതു്.

3. കർഷകന്റേയും കൈത്തൊഴിലുകാരന്റേയും ജീവിതമാണു് ജീവനയോഗ്യം. ഇവയിൽആദ്യത്തെരണ്ടും ഗാന്ധിജി ദക്ഷിണാഫ്രിക്കയിലെ ജീവിതത്തിനിടയ്ക്കു്

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അപ്പമായിട്ടെങ്കിലും ഗ്രഹിച്ചുകഴിഞ്ഞിരുന്നു. മൂന്നാമത്തെ തത്വം അദ്ദേഹം ഇദംപ്രഥമമായിട്ടാണു് പഠിച്ചതു്. ഈ ഉപദേശങ്ങളെ ജീവിതത്തിൽ പകൎത്തുവാൻ അദ്ദേഹം നിശ്ചയിച്ചു. തൽഫലമായിട്ടാണു് ഫീനിക്സ് അധിവാസം 1904-ൽ സ്ഥാപിതമായതു്. ഗാന്ധിജിക്കു് ആ അധിനിവാസസ്ഥാനത്തുവച്ചു് ഉണ്ടായഅനുഭൂതികളാണു് പില്ക്കാലത്തു് ഇൻഡ്യയിൽ അദ്ദേഹം നടപ്പിൽ വരുത്താൻ തീവ്രയത്നം ചെയ്ത സാമൂഹ്യവും സാമ്പത്തികവും വിദ്യാഭ്യാസപരവും ആയ പരിഷ്കാരങ്ങൾക്കെല്ലാം നിദർശനമായിത്തീൎന്നതു്. ഗാന്ധിജി തന്റെ കുട്ടികളെ എല്ലാം ഇവിടെ കൊണ്ടുവന്നു പാൎപ്പിച്ചു. എല്ലാവരും അവരവൎക്കു കഴിയുന്ന ജോലികൾ ചെയ്യണമെന്നായിരുന്നു പ്രധാന വ്യവസ്ഥ.

(14) നേററലിൽസുലുയുദ്ധം ആരംഭിച്ചു. ഉടൻതന്നെ ബ്രിട്ടീഷ്സാമ്രാജ്യത്തോടുള്ള നീരസമൊക്കെ വിസ്മരിച്ചു് അദ്ദേഹം ഒരു ആംബുലൻസ്സേന രൂപവല്ക്കരിച്ചു. ഈ യുദ്ധം ഗാന്ധിജിയുടെ ഹൃദയപരിശോധനയ്ക്കു വഴി തെളിച്ചു. അങ്ങനെ യുദ്ധത്തോടുള്ള വെറുപ്പു് അദ്ദേഹത്തിൽ രൂഢമൂലമായി. നിത്യബ്രഹ്മചൎയ്യവ്രതം കൈക്കൊള്ളുന്നതിനു പ്രേരിപ്പിച്ചതും ഈ ആത്മപരിശോധനയായിരുന്നു.

(15.) സത്യാഗ്രഹസമരം സമാരംഭിച്ചു. ഉപവാസം ശീലിച്ചുതുടങ്ങിയതും ഈ ഘട്ടത്തിലാണു്. സത്യാഗ്രഹികളിൽ ചിലരെ ഗവൺമെണ്ടു് മോചിപ്പിച്ചുവെങ്കിലും ടാൾസ്റ്റായിഫാർമിൽ അംഗങ്ങൾ കുറഞ്ഞിരു

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ന്നതിനാൽ ബാക്കിയുള്ളവരെ ഫീനിക്സിലേക്കു മാററി പാ
ർപ്പിച്ചു. ഗാന്ധിജിക്കു കൂടക്കൂടെ ജോഹാനസ്ബർഗ്ഗിലേ
ക്കു പോകേണ്ടതായിട്ടിരുന്നു. ആശ്രമവാസികളിൽ ചി
ലർ ചാരിത്രദൂഷണം ചെയ്തതായി അദ്ദേഹത്തിനു അറിവു
കിട്ടി. ഉടൻതന്നെ അദ്ദേഹം ഫീനിക്സിലേക്കു തിരിച്ചു.
അവിടെ ചെന്നു് ആദ്യമായി ചെയ്തതു് ദുർവൃത്തന്മാരെ
ശാസിക്കുന്നതിനുപകരം പതിനാലുദിവസത്തെ ഉപവാ
സം ചെയ്കയായിരുന്നു. ആ ഉപവാസം ഉദ്ദേശിച്ച
ഫലം നൽകുകയും ചെയ്തു.

1914-ൽ ഗോഖലേ ദക്ഷിണാഫ്രിക്ക സന്ദർശിച്ചു.
സ്മട്സ് ഗാന്ധിക്കരാറിനു് ഹേതുഭൂതൻ അദ്ദേഹമായിരു
ന്നു. അതേവർഷംതന്നെ ആഗസ്റ്റ് 4-ാനു- ജർമ്മനിയുമാ
യി ഇംഗ്ലണ്ടു് യുദ്ധപ്രഖ്യാപനം ചെയ്തു. ഗാന്ധിജി 6-ാനു-
ലണ്ടനിൽ എത്തി.

സൌത്തു്ആഫ്രിക്ക വാസ്തവത്തിൽ ഗാന്ധിജിയു
ടെ ശിക്ഷണഭൂമി അഥവാ പരീക്ഷണശാലയായിരുന്നു.
അവിടെ വച്ചു സ്വയം പ്രയോഗിച്ചു സാഫല്യം കണ്ടറി
ഞ്ഞതായ ആദ്യയാധനസമ്പ്രദായമാണു് അദ്ദേഹം ഇൻ
ഡ്യയിലും പ്രയോഗിച്ചതു്. അടുത്ത മുപ്പതു കൊല്ലങ്ങൾ
ക്കിടയിൽ അദ്ദേഹം ഇൻഡ്യയിൽ നടപ്പിൽ വരുത്തിയി
ട്ടുള്ള സാമുഹ്യവും, സാമ്പത്തികവും, വിദ്യാഭ്യാസവിഷ
യകവുംആയ പരിഷ്കാരങ്ങൾഎല്ലാം ആഫ്രിക്കയിൽവച്ചു്
അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയക്ഷേത്രത്തിൽ ആശയരൂപേണ
അങ്കുരിച്ചവയാണു്. ഈ കഴിഞ്ഞ മുപ്പതു കൊല്ലത്തെ
ചരിത്രം സൂക്ഷ്മമായി പഠിക്കണമെങ്കിൽ ഗാന്ധിജിയു
ടെ ദക്ഷിണാഫ്രിക്കൻസത്യാഗ്രഹത്തിന്റെ ചരിത്രം
അവശ്യം വായിക്കതന്നെ വേണം.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

II

ജർമ്മൻ യുദ്ധം തുടങ്ങിയതിനോടുകൂടി ഗാന്ധിജി ഇംഗ്ലണ്ടിനോടുള്ള നീരസമൊക്കെ വിസ്മരിച്ചു. അവിടെ പാർക്കുന്ന ഇൻഡ്യാക്കാരെല്ലാം യുദ്ധത്തിൽ ഇംഗ്ലണ്ടിനെ സഹായിക്കേണ്ടതാണെന്നു് അദ്ദേഹത്തിനു തോന്നി; എന്നാൽ എങ്ങനെ സഹായിക്കും? നാം അടിമകൾ, അവർ യജമാനന്മാർ. ഇതൊന്നുംഅദ്ദേഹം തല്ക്കാലം ഓർത്തില്ല. ഇംഗ്ലണ്ടിൻെറ ദുരവസ്ഥയെ നമ്മുടെ ശുഭാവസരമാക്കിത്തീർക്കാൻ ധർമ്മബോധം അദ്ദേഹത്തിനെ സമ്മതിച്ചില്ല. അതിനാൽ 80 പേരെ ചേർത്തു് അദ്ദേഹം ഒരു ആംബുലൻസ്സംഘം രൂപവല്ക്കരിച്ചു് ആറാഴ്ചവട്ടത്തെ സേവനം നടത്തി.

എന്നാൽ അവിടെയും ഗാന്ധിജിക്കു് അസുഖകരമായ ചില അനുഭൂതികൾ ഉണ്ടാകാതിരുന്നില്ല. ഈ സേവാദളത്തിൻെറ അധ്യക്ഷൻ ഗാന്ധിജി ആയിരുന്നല്ലോ. ന്യായമായി കമാൻഡിങ്ങ് ആഫീസ്സർക്കു് അദ്ദേഹം മുഖാന്തിരമേ പ്രസ്തുത ദളത്തിലെ അംഗങ്ങളുമായി ഇടപെടാമായിരുന്നുള്ളു എന്നാൽ അധികാരപ്രമത്തനായ ധാര അതൊന്നും വകവച്ചില്ല. തന്മൂലം ഒരു ചെറിയ സത്യാഗ്രഹം തന്നെ അവിടെ വേണ്ടിവന്നു.

ഗാന്ധിജി ഇങ്ങനെ യുദ്ധസേവനത്തിനു തയ്യാറായതു ആഫ്രിക്കയിലെ ചില സ്നേഹിതന്മാർക്കു രസിച്ചില്ല. അതു് അഹിംസാവ്രതത്തിനു് യോജിച്ചതല്ലെന്നായിരുന്നു അവരുടെ വാദം. ഗാന്ധിജിയുടെ പ്രവൃത്തികളും വാക്കുകളും പലപ്പോഴും ഇങ്ങനെ തെററിദ്ധാരണകൾക്കു്

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഇട വരുത്തിയിട്ടുണ്ടു്. എന്നാൽ അവയിൽ കാണുന്ന പൂർവ്വാപരവൈരുദ്ധ്യം നമ്മുടെ പല്ലവഗ്രാഹിതയുടെ ഫലമാണു്. "അഹിംസ ഒരു വ്യാപകമായ തത്വമാകുന്നു. ഹിംസാദാവാനലനിൽ അകപ്പെട്ടുഴലുന്ന നിസ്സഹായമർത്ത്യരാണു് നാം. 'ജീവൻ ജീവനെ ഉപജീവിക്കുന്നു' എന്ന വാക്യത്തിനു് അഗാധമായ അർത്ഥമുണ്ടു്. അറിഞ്ഞോ അറിയാതേയോ ബാഹ്യമായ ഹിംസ ചെയ്യാതെ മനുഷ്യനു് ഒരു നിമിഷത്തേക്കുപോലും ജീവിതം സാദ്ധ്യമല്ല. അന്നപാനസഞ്ചരണാദികളിൽ പോലും, അതി തുച്ഛമെങ്കിലും, തീർച്ചയായും ഹിംസയുടെ അന്തർഭാവമുണ്ടു്. സകല പ്രവൃത്തികളുടേയും ഉല്പത്തിസ്ഥാനം ഭൂതദയ ആയിരിക്കയും, കഴിയുന്നത്ര അല്പീയസ്സായ പ്രാണിയുടെ ജീവനെപ്പോലും നശിപ്പിക്കാതിരിക്കുകയും, നേരമറിച്ചു് അതിനെ രക്ഷിപ്പാൻ നോക്കുകയും, ഹിംസയുടെ ഭയങ്കരമായ തുമുലത്തിൽനിന്നു് സദാപി ഒഴിഞ്ഞിരിക്കാൻ നിരന്തരം യത്നിക്കയും ചെയ്യുന്നെങ്കിൽ ഒരു അഹിംസോപാസകൻ തന്റെ വിശ്വാസത്തിൽ നിഷ്ഠയോടുകൂടിയിരിക്കുന്നു എന്നു പറയാം."

"അതിനുപുറമേ അഹിംസയുടെ ചുവട്ടിൽ സർവ്വജീവിതൈക്യം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതിനാൽ, ഒരാളുടെ പ്രമാദം എല്ലാവരേയും ബാധിക്കാതെ വരില്ല. അതിനാൽ ഒരുവനും ഹിംസയിൽനിന്നു പൂർണ്ണസ്വാതന്ത്ര്യം സാദ്ധ്യമല്ല. ഒരുവൻ സാമുദായികജീവി ആയിരിക്കുന്നിടത്തോളം കാലം, സമുദായത്തിന്റെ സത്തയിൽതന്നെ അന്തർഭൂതമായിരിക്കുന്ന ഹിംസയിൽ പങ്കുകൊള്ളാതെ നിവൃത്തിയില്ല.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

രണ്ടു രാഷ്ട്രങ്ങൾ തമ്മിൽ യുദ്ധം തുടങ്ങുമ്പോൾ അഹിംസാരാധകന്റെ കർത്തവ്യം യുദ്ധം നിർത്തുകയാണ്. അതിന്നു കഴിവില്ലാത്തവന്—യുദ്ധം തടയുന്നതിനുള്ള ശക്തി ഇല്ലാത്തവന്—യുദ്ധത്തെ നിരോധിക്കുന്നതിനുള്ള യോഗ്യത സിദ്ധിച്ചിട്ടില്ലാത്തവന്—യുദ്ധത്തിൽ പങ്കെടുക്കുകയും, എന്നാൽ, തദ്വാരാ മനഃപൂർവ്വമായി തന്റെ രാഷ്ട്രത്തിനും ലോകത്തിനുതന്നെയും യുദ്ധത്തിൽനിന്നു മുക്തി സമ്പാദിക്കാൻ ശ്രമിക്കയും ചെയ്യാം."

ബ്രിട്ടീഷ്സാമ്രാജ്യത്തിലൂടെ തന്റേയും തന്റെ ജനതയുടേയും പദവിക്കും അന്തസ്സിനും മേന്മ വരുത്താമെന്നായിരുന്നു ഗാന്ധിജിയുടെ പ്രത്യാശ എന്നു് ഇതിൽനിന്നു വ്യക്തമാണല്ലോ.

ഇതിനിടയ്ക്കു് ഗാന്ധിജിക്കു പാർശ്വശൂലം ആരംഭിച്ചു. ഡാക്ടർ ജീവരാജ്മേത്ത ആയിരുന്നു ചികിത്സ നടത്തിയതു്. അദ്ദേഹം പാലും ധാന്യങ്ങളും ഉപയോഗിക്കാൻ രോഗിയെ നിർബന്ധിച്ചു. നിലക്കടല, ദനന്ത്രക്കായ്, മധുരനാരങ്ങ, ഒലിവ്എണ്ണ, തക്കാളിക്കായ്, മുന്തിരിങ്ങ ഇവയായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആഹാരം. ഡാക്ടർ എത്രതന്നെ നിർബന്ധിച്ചിട്ടും അതു മാററാൻ അദ്ദേഹം സമ്മതിച്ചില്ല. ഗോഖലേയും ഇതിനിടയ്ക്കു് ലണ്ടനിൽ ചെന്നുചേർന്നു. അദ്ദേഹവും നിർബന്ധിച്ചുനോക്കി. എന്തൊക്കെയായാലും പശുവിൻപാൽ ഉപയോഗിക്കുന്നതല്ലെന്നുള്ള വ്രതത്തിനെ ലംഘിക്കയില്ലെന്നു് അദ്ദേഹം ശാഠ്യം പിടിക്കയാൽ ഉഴുന്നുസൂപ്പു കൊടുക്കാൻ ഡാക്ടർ വിധിച്ചു. ഒന്നു രണ്ടു ദിവസം അതു് ഉപയോഗിച്ചിട്ടും വേദനയ്ക്കു ശമനം കാണായ്കയാൽ ഗാന്ധിജി തന്റെ പഴയ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ദിനചര്യ തന്നെ വീണ്ടും തുടങ്ങി; അചിരേണ ഇൻഡ്യയിലേക്കു മടങ്ങുകയും ചെയ്തു.

ഗാന്ധിജിയുടെ സ്വീകരണത്തിനു തക്ക ഒരുക്കങ്ങളെല്ലാം ഗോഖലേ ബാംബയിൽ ചെയ്തിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനോടുകൂടി ഫിനിക്സിൽ സമുദായസേവനം നടത്തിയിരുന്ന ചില സ്നേഹിതന്മാർ നേരത്തെ അവിടെ എത്തി, ഗാന്ധിജിയുടെ ഉപദേശാനുസൃതം ദീനബന്ധു ആൻഡ്രൂസിനെ സന്ദർശിച്ച് അദ്ദേഹത്തിൻെറ നിർദ്ദേശപ്രകാരം ശ്രദ്ധാനന്ദജിയുടെ ഗുരുകുലത്തിൽ പാക്കുകയായിരുന്നു. ഗോഖലയുടേയും തുടന്ന് ഗുജറാത്തികളുടേയും സ്നേഹപൂർവ്വമായ സ്വീകരണത്തിനുശേഷം അദ്ദേഹം പൂനയിലേയ്ക്കു തിരിച്ചു. അതിനുമുമ്പായി ഒരു രസകരമായ സംഭവം നടന്നു. ഗവർണ്ണരായിരുന്ന വില്ലിംഗ്ടൺധാര അദ്ദേഹത്തിനെ കാണണമെന്നാവശ്യപ്പെട്ടു. സാധാരണ ഉള്ള ഉപചാരവാക്കുകൾക്കു ശേഷം ധാര പറഞ്ഞു:—

"ഞാൻ നിങ്ങളോടു് ഒരുസംഗതി ആവശ്യപ്പെടുന്നു. ഗവണ്മെണ്ടിനെ സംബന്ധിച്ച് എന്തെങ്കിലും നടപടി എടുക്കും മുമ്പ് എന്നെ വന്നു കണ്ടാൽ കൊള്ളാമെന്ന് എനിക്കാഗ്രഹമുണ്ട്." ഗാന്ധിജി മറുപടി പറഞ്ഞു:—

"ആ വാഗ്ദാനം ചെയ്യുന്നതിന് ഒരു പ്രയാസവുമില്ല. എതിരാളിയുടെ അഭിപ്രായഗതി അറിഞ്ഞു് കഴിയുന്നത്ര അയാളുമായി യോജിക്കാൻ നോക്കുക എന്നുള്ളതാണ് സത്യാഗ്രഹി എന്ന നിലയിൽ ഞാൻ നിയമേന ചെയ്യാറുള്ളത്. ഈ നിയമത്തെ ദക്ഷിണാഫ്രിക്കയിൽ വച്ച് ഞാൻ അക്ഷരംപ്രതി പാലിച്ചു—അതേ നിയമം തന്നെ ഞാൻ ഇവിടെയുംപാലിക്കണമെന്നുദ്ദേശിക്കുന്നു"

ധാര കൃതജ്ഞത പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു പറഞ്ഞു-

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

"നിങ്ങൾക്കു് ഇഷ്ടമുള്ളപ്പോൾ എന്നെ വന്നു കാണാം. ഗവൺമെണ്ടു് മനഃപൂർവ്വമായി യാതൊരു തെററും ചെയ്യുകയില്ല."

ഗാന്ധിജി:—"അവിശ്വാസമാണു് എന്റെ ജീവിതത്തെ ധരിക്കുന്നതു്."

പൂനയിൽ താമസിക്കുന്ന കാലത്തു് ഗാന്ധിജികൂടെ ഇൻഡ്യൻ സേവകസമിതിയിൽ ചേരണമെന്നു് ഗോഖലേ സ്നേഹപൂർവ്വം അഭിപ്രായപ്പെട്ടു; ഗാന്ധിജിക്കും സമ്മതമുണ്ടായിരുന്നു; എന്നാൽ പ്രസ്തുത സമിതിയിലെ അംഗങ്ങൾ സമ്മതിക്കാതെ വന്നതിനാലും ഇൻഡ്യയുടെ ഭാഗ്യാതിരേകംകൊണ്ടും അങ്ങിനെ സംഭവിച്ചില്ല. ഗോഖലേയ്ക്കു വളരെ സങ്കടം തോന്നി. എന്നാൽ ഫീനിക്സിനെപ്പോലെ ഒരു ആശ്രമം ആരംഭിച്ചു നടത്തണമെന്നാണു് തന്റെ ഉദ്ദേശമെന്നു് ഗാന്ധിജി പറഞ്ഞപ്പോൾ അദ്ദേഹം സന്തുഷ്ടനായി.

പൂനയിൽനിന്നു് ഗാന്ധിജി രാജകോട്ടയിലേക്കും അവിടെനിന്നു് പോർബന്ദറിലേക്കും തിരിച്ചു. പ്ലേഗു കാലമായിരുന്നു അതു്. വധ്വാനിൽ വച്ചു് മൂന്നാംക്ലാസ്സ യാത്രക്കാരെ മെഡിക്കൽപരിശോധന നടത്തിയേ വിടുമായിരുന്നുള്ളു. ഗാന്ധിജിക്കു അല്പം പനി ഉണ്ടായിരുന്നു. രാജകോട്ടിലെ മെഡിക്കൽആഫീസരുടെ മുമ്പിൽ ഹാജരാകണമെന്നു ഇൻസ്പെക്ടർ ആജ്ഞാപിച്ചു. പാവം! അദ്ദേഹം ഉണ്ടോ ഗാന്ധിജിയെ അറിയുന്നു! രാജകോട്ടിൽ ചെന്നപ്പോൾ ഡാക്ടർ അദ്ദേഹത്തിനെ തിരിച്ചറിഞ്ഞു് ഇൻസ്പെക്ടരോടു കയർത്തു. പക്ഷെ അതിന്റെ ആവശ്യമുണ്ടായിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹം തന്റെകർത്തവ്യത്തെ നിറവേററിയതല്ലേ ഉള്ളു എന്നു ഗാന്ധിജി ഡാക്ടരെ സമാധാനപ്പെടുത്തി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

എന്നാൽ ഈ പരിശോധനയുടെ ഫലമായി യാത്രക്കാൎക്ക് പലവിധ സങ്കടങ്ങൾ നേരിട്ടുകൊണ്ടാണിരുന്നതു്. അദ്ദേഹം അതിനെ സംബന്ധിച്ച വിവരങ്ങളെല്ലാം ശേഖരിച്ചു. വില്ലിംഗ്ടൺധാരയുടെ വാദാനന്തരം ഓൎത്തു് തല്പരിഹാരാൎത്ഥം അദ്ദേഹവുമായി എഴുത്തുകുത്തുകൾ തുടങ്ങി. ധാരയുടെ പ്രൈവറ്റ്സിക്രട്ടറി പറഞ്ഞു:—

"ഞങ്ങളുടെ കൈയിലായിരുന്നെങ്കിൽ എന്നെ ഈ ബന്ദോവസ്തു് നിൎത്തിക്കളയുമായിരുന്നു!—നിങ്ങൾ ഇൻഡ്യാഗവമ്മെണ്ടിനെ സമീപിക്കണം."

ഗാന്ധിജി വിട്ടില്ല ഡില്ലീഗവമ്മെണ്ടുമായി എഴുത്തുകുത്താരംഭിച്ചു. എന്നാൽ അവരും മൌനവ്രതം ആചരിച്ചതേയുള്ളു. അതിനാൽ അദ്ദേഹം വൈസ്രായി ആയിരുന്ന ചേംസ്ഫോർഡ്പ്രഭുവിനെ സന്ദൎശിച്ച അവസരത്തിൽ, സംഗതികളുടെ ഗൌരവം വ്യക്തമായി ധരിപ്പിക്കയും, വൈസ്രായി ഉടൻതന്നെ ടെലിഫോൺ മുഖാന്തിരം പ്രസ്തുത ബന്ദോവസ്തു് നീക്കിക്കളയാൻ ആജ്ഞാപിക്കയും ചെയ്തു ഇൻഡ്യൻസത്യാഗ്രഹത്തിന്റെ ഉദയം ഇവിടെ വച്ചായിരുന്നു എന്നു പറയാം! എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ഗാന്ധിജി ബാംബേഗവൎണ്ണരുടെ സെക്രട്ടറിയെ സന്ദൎശിച്ചപ്പോൾ കത്ത്യവാഡിൽ വച്ചു് അദ്ദേഹം ചെയ്ത ഒരു പ്രസംഗമദ്ധ്യേ സത്യാഗ്രഹത്തെ സംബന്ധിച്ചു് ഒരു പ്രസ്താവന ചെയ്തതു് ഉചിതമായില്ലെന്നു പറഞ്ഞു.

"ഇതു് ഒരു ഭീഷണിയല്ലേ?" എന്നു് അദ്ദേഹം ചോദിച്ചു. "സുശക്തമായ ഒരു ഗവമ്മെണ്ടു് ഭീഷണിക്കു വഴിപ്പെട്ടുമെന്നു് നിങ്ങൾ വിശ്വസിക്കുന്നുണ്ടോ?"

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഗാന്ധിജി ഇപ്രകാരം മറുപടി പറഞ്ഞു:—"അതു ഭീഷണിയൊന്നും ആയിരുന്നില്ല. ജനങ്ങൾക്കു് ഉപദേശം ചെയ്യുക മാത്രമായിരുന്നു. സങ്കടങ്ങൾക്കു് ഉചിതമായ പരിഹാരമാർഗ്ഗങ്ങൾ ജനസമക്ഷം സമർപ്പിക്കേണ്ടതു് എൻെറ കർത്തവ്യമാണു്. സ്വന്തം കാലിൽ നില്ക്കാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്ന ഒരു ജനത സ്വാതന്ത്ര്യലബ്ധിക്കുള്ള സകലോപായങ്ങളും അവശ്യം അറിഞ്ഞിരിക്കേണ്ടതാണു്. സാധാരണമായി അവർ ബലപ്രയോഗത്തെയാണു് അന്ത്യപ്രതിവിധിയായി പ്രയോഗിക്കാറുള്ളതു്. സത്യാഗ്രഹം നേരേമറിച്ചു് നിർദ്ദോഷം അഹിംസാത്മകമായ ഒരായുധമാണു്. അതിൻെറ പ്രയോഗത്തെയും അതിനുള്ള കുറവുകളേയും മനസ്സിലാക്കിക്കൊടുക്കേണ്ടതു് എൻെറ കടമയാണെന്നു ഞാൻ കരുതുന്നു. ബ്രിട്ടീഷ് ഗവണ്മെണ്ടു് വളരെ പ്രാബല്യമുള്ള ഒരു ഗവണ്മെൻറാണെന്നുള്ളതിൽ എനിക്കു യാതൊരു സംശയവുമില്ല; എന്നാൽ സത്യാഗ്രഹം ഒരു കൈകണ്ട മരുന്നാണെന്നുള്ളതിലും എനിക്കു സന്ദേഹം ഇല്ല."

സമർത്ഥനായ സക്രെട്ടറി സംശയസൂചകമായി തല കുലുക്കിക്കൊണ്ടു പറഞ്ഞു.—

"ആകട്ടെ, നമുക്കു കാണാം."

രാജക്കോട്ടിൽനിന്നു ഗാന്ധിജി ശാന്തിനികേതനത്തിലേയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു. അവിടത്തെ അദ്ധ്യാപകന്മാരോടും കുട്ടികളോടും അദ്ദേഹം സ്വാശ്രയശീലം ഉപദേശിച്ചു. സ്വയംപാകത്തെ സംബന്ധിച്ചു് അവർ ഒരു കൊല്ലത്തോളം അതു പരിശോധിച്ചുനോക്കിയെങ്കിലും, ആയാസകരമായിത്തോന്നുകയാൽ ഒടുവിൽ ഉപേക്ഷിച്ചുകളഞ്ഞു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

കുറച്ചുകാലം ശാന്തിനികേതനത്തിൽ താമസിക്കണമെന്നു് അദ്ദേഹത്തിനു് ആഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നു. എന്നാൽ ഒരാഴ്ചയ്ക്കുള്ളിൽ ഗോഖലേയുടെ മരണവാർത്ത കാണിച്ചു ഒരു കമ്പി കിട്ടുകയാൽ അദ്ദേഹം പൂനയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു. കൂടെ ആൻഡ്രൂസും ഉണ്ടായിരുന്നു. ദീനബന്ധു ബർഡ്വാനിൽ ഇറങ്ങി. അതിനുമുമ്പു് അദ്ദേഹം ചോദിച്ചു;—

"ഇൻഡ്യയിൽ സത്യാഗ്രഹത്തിനു് ഒരു കാലം വരുമോ? വരുമെങ്കിൽ എപ്പോഴായിരിക്കും?"

"പറയാൻ പ്രയാസമായിരിക്കുന്നു. ഒരു കൊല്ലത്തേയ്ക്കു് എനിക്കു യാതൊന്നും ചെയ്തുകൂടാ! എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, ഞാൻ നേരിട്ടു അനുഭൂതികൾ സമ്പാദിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ഇൻഡ്യ ഒട്ടുക്കു സഞ്ചരിക്കണമെന്നും, ആ പരീക്ഷണഘട്ടം കഴിയുംവരേയ്ക്കു് പൊതുകാര്യങ്ങളെപ്പററി യാതൊരു അഭിപ്രായങ്ങളും പറഞ്ഞുകൂടെന്നും, ഗോഖലേ എന്നെക്കൊണ്ടു വാഗ്ദാനം ചെയ്യിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ആ ഒരു കൊല്ലം കഴിഞ്ഞാൽതന്നെയും എൻെറ അഭിപ്രായങ്ങളെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നതിനു് എനിക്കു തിടുക്കമൊന്നുമില്ല. നാലഞ്ചു കൊല്ലത്തേയ്ക്കു് സത്യാഗ്രഹത്തിൻെറ ആവശ്യം നേരിടുമെന്നും തോന്നുന്നില്ല."

പൂനയിൽനിന്നു് ഗാന്ധിജി ഡാക്ടർ മേത്തയെ കാണ്മാനായി റംഗൂണിലേക്കു തിരിച്ചു. മാർഗ്ഗമദ്ധ്യേ കല്ക്കത്തയിൽ ഇറങ്ങി. പുത്രനായ രാമദാസനും കൂടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. ഒരു ദിവസം ഭൂപേന്ദ്രനാഥ് ബാബുവിൻെറ ആതിഥ്യം സ്വീകരിച്ചിട്ടു് റംഗൂണിലേയ്ക്കുള്ള കപ്പൽ കയറി. ശാന്തിനികേതനത്തിൽനിന്നു ബർഡ്വാനിലേ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

യ്ക്കുള്ള തീവണ്ടിയാത്രയ്ക്കിടയിൽ, മൂന്നാംക്ലാസ്സ് യാത്രക്കാർ അനുഭവിക്കുന്ന ക്ലേശങ്ങൾ പൂർണ്ണമായി ഗ്രഹിച്ചതുപോലെ, അദ്ദേഹം ഇപ്പോൾ ഈ കപ്പൽയാത്രവഴിക്ക് നൌകായാത്രക്കാരുടെ ദുരിതങ്ങളും അനുഭവിച്ചറിഞ്ഞു.

1915-ലെ കുംഭമേളക്കാലമായിരുന്നു. പന്ത്രണ്ടുകൊല്ലങ്ങൾ കൂടുമ്പോഴാണ് ഹരിദ്വാരത്ത് ഈ ആഘോഷം നടക്കാറുള്ളത്. അതിൽ പങ്കു കൊള്ളണമെന്നു ഗാന്ധിജിക്ക് ആഗ്രഹമില്ലായിരുന്നെങ്കിലും, മഹാത്മാ മുൻഷിറാമിനേയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗുരുകുലത്തെയും സന്ദർശിക്കാമെന്നു വിചാരിച്ച് അങ്ങോട്ടു പുറപ്പെട്ടു. അവിടെ മതത്തിന്റെ പേരിൽ കണ്ടതായ തോന്ന്യാസങ്ങളും അക്രമങ്ങളും കണ്ട് മനസ്സുരുകി, തന്റെ ജീവിതശേഷത്തെ അന്ധവിശ്വാസങ്ങളിൽ മുഴുകിക്കിടക്കുന്ന ജനതയുടെ ഉദ്ധാരണത്തിനായി സമർപ്പിക്കണമെന്നു അദ്ദേഹം ഉറച്ചു. ഇരുപത്തിനാലു മണിക്കൂറിനുള്ളിൽ അഞ്ചു സാധനങ്ങളിൽ കൂടുതലായി ഉപയോഗിക്കയില്ലെന്നും, സന്ധ്യയ്ക്കുശേഷം ഭക്ഷണമേ കഴിക്കയില്ലെന്നും ശപഥം ചെയ്തതും ഈ അവസരത്തിലാണ്.

അവിടെവച്ചുണ്ടായ ഒരു കാഴ്ചയാണ് അദ്ദേഹത്തിനെ അത്യന്തം പീഡിപ്പിച്ചത് അഞ്ചു കാലുള്ള ഒരു പശുവിനെ ഒരുവൻ അവിടെ പ്രദർശിപ്പിച്ചു! നിരവധി ആളുകൾ അതിനെ കാണ്മാനായി കൂടുകയും, പല വിധത്തിലുള്ള കാഴ്ചകൾ നൽകുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ ഈ കാൽ കൃത്രിമമായിരുന്നു; ഒരു ദുഷ്ടൻ ധനലോഭത്താൽ, ജീവനുള്ള ഒരു കന്നിന്റെ കാല് മുറിച്ചെടുത്ത് പശുവിന്റെ ചുമലിൽ വച്ചു ഒട്ടിച്ചുവച്ചിരുന്നതാണ്

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഹരിദ്വാരത്തിൽവച്ച് അദ്ദേഹം അനേകം സന്യാസികളുമായി ഹിന്ദുധർമ്മത്തെപ്പററി സംസാരിച്ചു. ഒരു ദിവസം അദ്ദേഹം കളിച്ചിട്ടുവരുന്നതു് ഒരു സന്യാസി കണ്ടിട്ടു് പൂണൂലും ശിഖയും ഇല്ലാത്തതെന്തെന്നു ചോദിച്ചു. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു. "ഒരു വിശ്വാസിയായ ഹിന്ദുവായിരുന്നുകൊണ്ടു് പൂണൂലും ശിഖയും ധരിക്കാതിരിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടു് എനിക്കു വേദന തോന്നുന്നു. ഇവയാണു് ഹിന്ദുധർമ്മത്തിൻെറ ബാഹ്യചിഹ്നങ്ങൾ; എല്ലാ ഹിന്ദുക്കളും അവ ധരിയ്ക്കേണ്ടതാണു്." എന്നാൽ ശൂദ്രനു ധരിക്കാൻ പാടില്ലാത്ത പൂണൂൽ അദ്ദേഹമുണ്ടോ ധരിക്കാൻ പോകുന്നു? ഗാന്ധിജി ഈവിധം മറുപടി പറഞ്ഞു:—

ഞാൻ പൂണൂൽ ധരിക്കയില്ല. നിരവധി ഹിന്ദുക്കൾ അതു ധരിക്കാതെ ഹിന്ദുക്കളായിത്തന്നെ കഴിഞ്ഞുകൂടുന്നുണ്ടല്ലോ. അതിനുംപുറമേ പൂണൂൽ ആദ്ധ്യാത്മിക പുനരുജ്ജീവനത്തിൻെറ ചിഹ്നമായിരിക്കണം. അതു ധരിക്കുന്ന ആൾ ഉന്നതതരവും പരിപാവനവും ആയ ജീവിതം നയിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ഇൻഡ്യയുടേയും ഹിന്ദുധർമ്മത്തിൻെറയും ഇന്നത്തെ നിലയിൽ ആ അർത്ഥത്തെ വഹിക്കുന്ന പ്രസ്തുത ചിഹ്നത്തെ ധരിക്കാനുള്ള അവകാശം ഹിന്ദുക്കൾക്കു ഉണ്ടോ എന്നു സംശയമാണു്. ഹിന്ദുധർമ്മത്തിൽനിന്നു തീണ്ടലും തൊടീലുമൊക്കെ നിർമ്മാർജ്ജനംചെയ്തു് ഉച്ചനീചത്വബോധം എല്ലാം കളഞ്ഞു്, ഇപ്പോൾ പ്രചുരപ്രചാരത്തിലിരിക്കുന്ന മിഥ്യാചാരങ്ങളൊക്കെ ആട്ടിപ്പായിച്ചു് അതിനെ ശുദ്ധീകരിച്ച ശേഷമേ, ആ അവകാശം വീണ്ടും വരികയുള്ളു.. അതിനാൽ പൂണൂൽ ധരിക്കണമെന്നുള്ള ആശയത്തോടു തന്നെ എൻെറ മനസ്സു വിമുഖമായിരിക്കുന്നു."

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

സ്വാമിജിക്ക് ഈ അഭിപ്രായം രസിച്ചില്ലെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. എന്നാൽ ഹരിദ്വാരത്തിലെ താമസം നിഷ്പ്രയോജകമായിത്തീന്നില്ല. എവിടെയാണ് താൻ താമസിക്കേണ്ടതു്! എന്തൊക്കെയാണു് ചെയ്യേണ്ടതു്—എന്നു നിർണ്ണയിക്കുന്നതിനു് അതു അദ്ദേഹത്തെ സഹായിച്ചു.

1915-മേ 25-ാനു- സത്യാഗ്രഹാശ്രമം സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടു. ഗാന്ധിജി ഹരിദ്വാരത്തിൽ സ്ഥിരതാമസമാക്കണമെന്നു ശ്രദ്ധാനന്ദജിയും, വൈദ്യനാഥധാമത്തിൽ വേണമെന്നു കല്ക്കത്താമിത്രങ്ങളും ഉപദേശിച്ചുവെങ്കിലും, അദ്ദേഹം അഹമ്മദാബാദാണു് തെരഞ്ഞെടുത്തതു്. അതിനു കാരണങ്ങളുമുണ്ടായിരുന്നു. അവിടെ താമസിച്ചു് മാതൃഭാഷയായ ഗുജറാത്തി വഴിക്കു് അദ്ദേഹത്തിനു് ജനങ്ങളുടെ ഹൃദയങ്ങളെ ആവർജ്ജിക്കാൻ കൂടുതൽ സൌകര്യം ഉണ്ടല്ലോ; പോരെങ്കിൽ അഹമ്മദാബാദു് പുരാതന കൈത്തറിനെയ്ത്തു് കേന്ദ്രമായിരുന്നതിനാൽ, ആ നാട്ടിൽ പ്രസ്തുത വ്യവസായത്തെ പുനരുദ്ധരിക്കുന്നതിനു് അവിടെ താമസിച്ചാൽ കൂടുതൽ എളുപ്പമുണ്ടെന്നും അദ്ദേഹം കണ്ടു. എല്ലാററിനുംപുറമേ അതു ധനികന്മാരായ വണിക്കുകളുടെ താമസസ്ഥലവുമായിരുന്നു. അവരുടെ ധനസഹായം ആശ്രമത്തിനുണ്ടാകുമെന്നും അദ്ദേഹം പ്രതീക്ഷിച്ചു.

തീണ്ടൽ പ്രശ്നമാണു് അഹമ്മദാബാദിലെ സ്നേഹിതന്മാരുമായുള്ള സംഭാഷണത്തിൽ പ്രധാനമായി ഉന്നയിക്കപ്പെട്ടതു്. ആശ്രമത്തിനുള്ള നിയമാവലി അദ്ദേഹം തന്നെ എഴുതിയുണ്ടാക്കി. ആരംഭത്തിൽ ഇൻഡ്യയുടെ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

പലേ ഭാഗങ്ങളിൽനിന്നും ആകക്കൂടെ സ്ത്രീപുരുഷന്മാരുൾ പ്പെടെ ഇരുപത്തിഅഞ്ചു അംഗങ്ങളേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. എല്ലാവരും ജാതിമതാദിഭേദവ്യത്യാസം കൂടാതെ ഏകയോഗ ക്ഷേമമായി പാർത്തുവന്നു. അങ്ങിനെയിരിക്കെ അമൃതലാൽ താക്കറിൽനിന്നു ഒരു കത്തു കിട്ടി. ഒരു അസ്പൃശ്യകുടും ബം ആശ്രമത്തിൽ ചേരാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു എന്നായിരു ന്നു കത്തിലെ സാരം. ഗാന്ധിജി കത്തു് അന്തേവാസിക ളെ കാണിച്ചു. അവരെല്ലാം സർവ്വാത്മനാ സമ്മതിച്ചു. ദൂദാ ബായി, അയാളുടെ പത്നിയായ ദനീബഹൻ, അവരുടെ ശിശു ലക്ഷ്മി– ഈ മൂന്നുപേരുമായിരുന്നു പുതിയ അന്തേ വാസികൾ. ആ സംഭവം അവിടെ വലിയ ക്ഷോഭത്തി നിടയാക്കി. കിണററിന്റെ കാര്യത്തിലാണു് വലിയ ഉപ ദ്രവം നേരിട്ടതു്. നാട്ടുകാർ ആശ്രമവാസികളെ കിണ ററിൽനിന്നു വെള്ളം കോരാൻ സമ്മതിക്കാതെ ആയി. അന്നാട്ടുകാരിൽ നിന്നുള്ള ധനസഹായവും നിന്നുപോയി. ഒടുവിൽ മഗൻലാല് ഗാന്ധി മഹാത്മജിയേ സമീപി ച്ചിട്ടു പറഞ്ഞു:—"പണമെല്ലാം തീർന്നിരിക്കുന്നു. അടുത്ത മാസത്തേയ്ക്കു് ഒരു പൈപോലുമില്ല"."അങ്ങിനെയാണെ ങ്കിൽ നമുക്കു് പഞ്ചമന്മാരുടെ താമസസ്ഥലത്തേയ്ക്കു മാറി ത്താമസിക്കാം" എന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ മറുപടി.

ഗാന്ധിജിക്കു് ഈശ്വരനിൽ ദൃഢമായ വിശ്വാസമു ണ്ടായിരുന്നു. ഭഗവാൻ ഈ മാതിരിയുള്ള ദുർഘട സന്ധി കളിൽ, അദ്ദേഹത്തിനെ ഒരിക്കലും സഹായിക്കാതിരു ന്നിട്ടുമില്ല. മഗൻലാല് പോയ ഉടനെതന്നെ കുട്ടികളിൽ ഒരാൾ ഓടിവന്നു് ഒരു സേട്ടു കാണ്മാൻ വന്നിരിക്കുന്നു

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

എന്നറിയിച്ചു. ഗാന്ധിജി കാറിൽ ഇരുന്ന ആ മനുഷ്യനെ സ്വീകരിക്കാനായി അങ്ങോട്ടു ചെന്നു. ഗാന്ധിജിയേക്കണ്ട ഉടനെ അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:—എനിക്കു ആശ്രമത്തിനുവേണ്ടി അല്പസഹായം ചെയ്യണമെന്നാഗ്രഹമുണ്ട്. അവിടുന്നു് സ്വീകരിക്കുമോ?"

"തീർച്ചയായും!— ഇപ്പോൾ കൈയിൽ തീരെ "കാശില്ലാതെ ഇരിക്കുന്ന അവസരവുമാണു്."

"എന്നാൽ നാളെ നിങ്ങൾ ഇവിടെ ഉണ്ടായിരിക്കുമല്ലോ."

"ഉണ്ടായിരിക്കും."

അദ്ദേഹം പോയി—അടുത്തദിവസം പറഞ്ഞിരുന്ന കൃത്യസമയത്തു് ആശ്രമദ്വാരത്തിൽ കാർ വന്നുനിന്നു. കുട്ടികൾ വിവരമറിയിച്ചു. സേട്ടു് അകത്തേയ്ക്കു കടന്നില്ല. പതിമ്മൂവായിരം ഉറുപ്പികയുടെ നോട്ടുകൾ ഗാന്ധിജിയുടെ കൈയിൽ ഏല്പിച്ചിട്ടു്, ആ സേട്ടു പൊയ്ക്കളഞ്ഞു.

ആദ്യമൊക്കെ അന്തേവാസികളിൽ ചിലരൊക്കെയും ഈ ഹരിജനങ്ങളോടു കുറെ നിർദ്ദയമായി പെരുമാറി. എങ്കിലും, ക്രമേണ അതൊക്കെ നീങ്ങി.

1916-ൽ മദനമോഹന മാളവ്യ ഇംപീരിയൽ നിയമസഭയിൽ പ്രതിജ്ഞാപത്രമനുസരിച്ചുള്ള കൂലിവേല നിറുത്തലാക്കണമെന്നു് ഒരു നിശ്ചയം അവതരിപ്പിച്ചു. ചേംസ്ഫോഡ് പ്രഭു ആ നിശ്ചയത്തെ അംഗീകരിച്ചെങ്കിലും, ഒരു കൊല്ലമായിട്ടും അതിനെ നിറുത്തലാക്കിയില്ല. 1917-ൽ മാളവ്യജിതന്നെ അതിലേയ്ക്കു് ഒരു ബിൽ ഹാജരാക്കാൻ ശ്രമിച്ചു. പക്ഷേ, അതിനു അനുമതി ലഭിച്ചില്ല. അതിനുവേണ്ടി ഒരു പ്രക്ഷോഭണം തുടങ്ങാൻ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഗാന്ധിജി നിശ്ചയിച്ചു; അതിലേക്കായി ബാംബേയിൽ ഒരു യോഗവും വിളിച്ചുകൂട്ടി. അനന്തരം കറാച്ചി, കല്ക്കട്ട മുതലായ ദിക്കുകളിൽ സഞ്ചരിച്ചു. പോയ ദിക്കുകളിലെല്ലാം സി. ഐ. ഡി ക്കാരും പിന്തുടന്നു വളരെ ശല്യപ്പെടുത്തി. ഒടുവിൽ പ്രക്ഷോഭണം കൂടാതെ തന്നെ ഗവർമ്മെൻറ് ആ ഏർപ്പാടു നിറുത്തിക്കളഞ്ഞു.

1916-ൽ ലഖ്നൌവിൽവച്ചു നടന്ന കാൺഗ്രസ്സിൽ ഗാന്ധിജിയും സന്നിഹിതനായിരുന്നു. രാജകുമാർ ശുക്ലാ എന്നൊരു കൃഷീവലൻ അവിടെവച്ചു് ബീഹാറിലെ നീലകൃഷിക്കാരുടെ സങ്കടങ്ങളെപ്പററി അറിയിച്ചിട്ടു് ചാമ്പറാനിലേക്കു ഗാന്ധിയെ ക്ഷണിച്ചു. അന്നത്തെ കാൺഗ്രസ്സിൽ വ്രജകിശോർ ബാബുവിൻെറ ഉത്സാഹത്താൽ ചാംപരാൻ നിവാസികളുടെ ദയനീയാവസ്ഥയെ അനുശോചിച്ചു് ഒരു നിശ്ചയവും പാസ്സാക്കി.

ലഖ്നൌവിൽ നിന്നു് ഗാന്ധിജി കാൺപൂരിലേക്കു പോയി; ശുക്ലായും അദ്ദേഹത്തെ പിന്തുടന്നു. "വളരെ അടുത്താണു് ചാംപറാൻ. ദയവുചെയ്തു് ഒരു ദിവസം ഇവിടെ കഴിച്ചുകൂട്ടണം" എന്നു് അയാൾ അപേക്ഷിച്ചു. എന്നാൽ താമസിയാതെ ചെല്ലാമെന്നു പറഞ്ഞിട്ടു് അദ്ദേഹം നേരെ ആശ്രമത്തിലേയ്ക്കു തിരിച്ചുപോന്നു. അവിടെ എത്തിയപ്പോൾ സർവ്വവ്യാപിയെന്നപോലെ ശുക്ലായും എത്തിയിരുന്നു. "ദയവുചെയ്തു ദിവസം തീച്ചപ്പെടുത്തി പറയണം" എന്നായി അയാൾ. കല്ക്കത്തയിൽ ഇന്ന ദിവസത്തിൽ താൻ കാണുമെന്നും അന്നു് അവിടെ ഉണ്ടായിരിക്കണമെന്നും അദ്ദേഹം പറഞ്ഞതിനുശേഷമേ ആ കൃഷീവലൻ അവിടെനിന്നു പോയുള്ളു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഗാന്ധിജി കല്ക്കത്തയിൽ ഭൂപൻ ബാബുവിന്റെ ഗൃഹത്തിൽ ചെന്നപ്പോഴേയ്ക്കും രാജകമാർ ശുക്ലാ അവിടെ എത്തിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. അവിടെനിന്നു അദ്ദേഹം ശുക്ലായോടുകൂടി ചാമ്പറാനിലേയ്ക്കു തിരിച്ചു. അയാൾ രാജേന്ദ്ര ബാബുവിന്റെ ഗൃഹത്തിലേയ്ക്കാണു് ഗാന്ധിജിയെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയതു്. എന്നാൽ രാജേന്ദ്രപ്രസാദ് അവിടെ ഇല്ലായിരുന്നു; പുരിയിലായിരുന്നു. ഇനി എങ്ങോട്ടു പോവാനാണു്! ശുക്ലായും വിഷമിച്ചു 1915-ൽ മജഹറുൽ ഹക്ക് ബാംബേ കാൺഗ്രസ്സിനു ചെന്നിരുന്നപ്പോൾ, അദ്ദേഹത്തിനെ സ്വഗൃഹത്തിലേയ്ക്കു് ക്ഷണിച്ചിരുന്നു. അതു ഓർമ്മയിൽ വരികയാൽ ഗാന്ധിജി ശുക്ലയുടെ കയ്യിൽ ഒരു കത്തു് കൊടുത്തയച്ചു. മൌലാനാഹക്ക് ഉടൻ തന്നെ വന്നു് തന്റെകാറിൽ അദ്ദേഹത്തിനെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം ഗാന്ധിജി മുസ്സഫർപൂരിലേയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു: പ്രൊഫസ്സർ കൃപാലിനി അന്നു് ആ നഗരത്തിൽ പ്രൊഫ: മല്ക്കനിയോടുകൂടി താമസിക്കയായിരുന്നു. ഗാന്ധിജി പ്രൊഫസ്സരുടെ ഗൃഹത്തിൽതന്നെ പാർത്തു. അവിടെവച്ചു് കൃപാലിനി ബീഹാറിലെ ദയനീയമായ സ്ഥിതിഗതികളെ വിവരിച്ചു കേൾപ്പിച്ചപ്പോൾ എന്തെങ്കിലും ചെയ്യാതെ തരമില്ലെന്നു് ഗാന്ധിജിക്കു മനസ്സിലായി. രാവിലെ ഏതാനും വക്കീലന്മാർ അദ്ദേഹത്തിനെ ചെന്നുകണ്ടു. അവരിൽ ഒരാളായ രാമനവമിപ്രസാദ് പറഞ്ഞു: —

"ഇവിടെ (മല്ക്കനിയുടെ ഗൃഹത്തിൽ) താമസിച്ചാൽ നിങ്ങൾ ഏററിരിക്കുന്ന ജോലി സംഭാവ്യമല്ല. അതിനാൽ ഞങ്ങളിൽ ഒരാളുടെ ഗൃഹത്തിൽ വന്നു പാർക്കണം. ഗയാബാബു ഇവിടത്തെ ഒരു പ്രധാന വക്കീലാണു്. ഞാൻ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അദ്ദേഹത്തിനുവേണ്ടി നിങ്ങളെ ക്ഷണിക്കാൻ വന്നതാണു് ഞങ്ങൾക്കൊക്കെ ഗവൺമെൻറിനെ വലിയ പേടിയാണെന്നു ഞാൻ സമ്മതിക്കുന്നു. എന്നാലും കഴിയുന്നത്ര സഹായങ്ങൾ ഞങ്ങൾ ചെയ്യാം. രാജകുമാർ ശുക്ല പറഞ്ഞിട്ടുള്ള മിക്ക സംഗതികളും ശരിയാണു്:—ഞങ്ങളുടെ നേതാക്കന്മാർ ഇപ്പോൾ ഇവിടെ ഇല്ലാതെ വന്നതു കഷ്ടമായിപ്പോയി. വ്രജകിശോർ ബാബുവിനും ബാബു രാജേന്ദ്രപ്രസാദിനും കമ്പിയടിച്ചിട്ടുണ്ടു്. അവർ താമസിയാതെ വന്നുചേരും."

ഇങ്ങനെ തല്ക്കാലം ബീഹാറിൽ താമസിക്കാൻ ഗാന്ധിജി നിശ്ചയിച്ചു. ആദ്യമായി അദ്ദേഹം കൃഷിക്കാരെ നേരിട്ടുകണ്ടു് അവരുടെ സ്ഥിതി മനസ്സിലാക്കാൻ ശ്രമിച്ചു. പ്ലാൻേറഴ്സ് അസോസിയേഷൻ സെക്രട്ടറി അദ്ദേഹത്തിനെ കണ്ടു്, വിദേശിയായ ഒരുവനു് അവിടെ കാര്യമില്ലെന്നും, കൃഷിക്കാർക്കും തോട്ടക്കാർക്കും ഇടയിൽ ചാടിവീഴാതെ കാര്യം വല്ലതുമുണ്ടെങ്കിൽ എഴുതി അയയ്ക്കേണ്ടതാണെന്നും ഉപദേശിച്ചു. എന്താ കൊള്ളരുതാ? ഗാന്ധിജി വിദേശിയും വെള്ളക്കാർ സ്വദേശികളും!

ഗാന്ധിജി പറഞ്ഞു:—ഞാൻ ഒരു വിദേശിയല്ല—കുടിയാനവന്മാർ ആവശ്യപ്പെടുന്നപക്ഷം അവരുടെ സ്ഥിതിഗതികളെപ്പററി അന്വേഷിക്കുന്നതിനു് എനിക്കു പരിപൂർണ്ണാവകാശമുണ്ടു്."

ഗാന്ധിജി അനന്തരം കമ്മീഷണരെ ചെന്നുകണ്ടു, എന്നാൽ ആ സ്ഥലം ഉടൻ വിട്ടുകൊള്ളണമെന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഉപദേശം.

ചാമ്പറാൻ ജനകൻെറ ഭൂമിയെന്നാണു് പ്രസിദ്ധി. അവിടെയുള്ള കുടിയാനവന്മാരെല്ലാം തങ്ങളുടെ നിലങ്ങളിൽ ഇരുപതിൽ മൂന്നു ഭാഗത്തു് നീലകൃഷി നടത്തി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ക്കൊള്ളണമെന്ന നിയമത്താൽ അവർ ബന്ധിതരായിരുന്നു. ഇതിന്ന് 'തീൻകാഠിയാ' വ്യവസ്ഥ എന്നു പേർ. കൃഷിക്കാർ അതുവഴിക്ക് അനുഭവിച്ച സങ്കടങ്ങൾക്കു കയ്യും കണക്കുമില്ല. സക്കാർ വെള്ളക്കാരായ തോട്ടക്കാൎക്കു് അനുകൂലവുമായിരുന്നു. അതിനാൽ കോടതിവഴിക്കു പരിഹാരവുമുണ്ടായിരുന്നില്ല. അഥവാ ഉണ്ടായിരുന്നാൽതന്നെയോ? പതിനായിരമോ അതിൽ കൂടുതലോ തുകയാണു് അന്നാട്ടിലെ സാധാരണ വക്കീൽഫീസ് സത്യാഗ്രഹം എന്നൊരു ഏകമാൎഗ്ഗമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ധനികന്മാർ ക്ഷോഭിച്ചു് സക്കാരിനെക്കൊണ്ടു് ഒരു നിരോധനാജ്ഞ പുറപ്പെടുവിച്ചു. ഗാന്ധിജി അതിനെ വകവച്ചില്ല. പ്രാസംഗികന്മാരും ആരംഭിച്ചു. പക്ഷേ അതുകൊണ്ടൊന്നും സത്യാഗ്രഹം നിന്നില്ല. ഗവൺമെണ്ടിനു കേസ്സ് പിൻവലിക്കേണ്ടതായി വന്നുകൂടി. ഒരു അന്വേഷണക്കമ്മറ്റിയും നിയമിക്കപ്പെട്ടു. ഗാന്ധിജിയും അതിലെ ഒരംഗമായിരുന്നു. 1918-ലെ ചാമ്പരാൻ നിയമം അതിന്റെ ഫലമത്രേ. കൃഷിക്കാരുടെ സങ്കടങ്ങൾക്കു പരിഹാരമുണ്ടായതിനു പുറമേ മഹാത്മജിക്കു് "രാജൻബാബു" എന്നൊരു ഉത്തമശിഷ്യനേയും ലഭിച്ചു.

ഗാന്ധിജി ചാംപറാനിൽ ആയിരുന്നപ്പോൾ, ആശ്രമം ഇരുന്ന സ്ഥലത്തു് പ്ലേഗു പിടിപെടുകയാൽ, അതു് അവിടെനിന്നും മാറേറണ്ടതായി വന്നു. സബർമതിജയിലിന്നു സമീപം ഒരു സ്ഥലത്താണു് അതിലേയ്ക്കു തിരഞ്ഞെടുത്തതു്. പണി നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കെ, അഹമ്മദാബാദിലെ മിൽ തൊഴിലാളികൾ പണിമുടക്കി. ഈ സ്റ്റ്രൈക്കു് കാലത്താണു് വല്ലഭായി പട്ടേലിന്റേയും ശങ്കർലാൽ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ബാങ്കരുടേയും പരിചയം അനുഗ്രഹത്തിന്ന സിദ്ധിച്ചതു്. പണിമുടക്കു് മൂന്നാഴ്ചവട്ടം നിലനിന്നു. ഗാന്ധിജി മുതലാളികളെക്കണ്ടു സന്ധി പറഞ്ഞുനോക്കി—അവർ വഴിപ്പെട്ടില്ല. ക്രമേണ വേലക്കാരുടെ മനോവീര്യം നശിച്ചുതുടങ്ങി. മീററിംഗിന്നു് ആളുകൾ കുറഞ്ഞുകുറഞ്ഞുവന്നു. ഒരു ദിവസം രാവിലെ കൂടിയ മീററിംഗിൽവച്ചു ഗാന്ധിജി പറഞ്ഞു—ഒരു തീർപ്പുണ്ടാകുംവരെയോ വേലക്കാർ മില്ലുകൾ തീരെ വിടുംവരെയോ പണിമുടക്കുനടത്താതിരുന്നാൽ ഞാൻ ആഹാരമേ തൊടുകയില്ല.''

ഈ ഉപവാസഫലമായി എല്ലാവർക്കും തൃപ്തികരമായ ഒരു തീർപ്പുമുണ്ടായി.

പണിമുടക്കു് തീന്ന ഉടനെതന്നെ ഖേദാസത്യാഗ്രഹം ആരംഭിച്ചു. അക്കൊല്ലം കൃഷിപ്പിഴ വന്നുപോയതിനാൽ കുടിയാനവന്മാക്കു് കരം കൊടുക്കാൻ നിവൃത്തിയില്ലാതെ വന്നു. കരം ഇളവുചെയ്തു കൊടുപ്പാൻ അവർ അപേക്ഷിച്ചു—ഒരു ഫലവുമുണ്ടായില്ല. ബൊംബേ നിയമനിർമ്മാണസഭയിൽ ഈ പ്രശ്നം ഉന്നയിച്ചുനോക്കി; അനേക നിവേദകസംഘങ്ങൾ ഗവണ്ണരേ സന്ദശിച്ചു. എല്ലാം നിഷ്ഫലം! ഗുജറാത്തിസഭ ഗവണ്മെണ്ടിനു ഹർജ്ജികൾ അയച്ചു; എന്നിട്ടും പ്രയോജനം ഉണ്ടായില്ല. ഒടുവിൽ സത്യാഗ്രഹം ആരംഭിക്കാതെ തരമില്ലെന്നു വന്നു. വല്ലഭായി പട്ടേൽ, ഇന്ദുലാൽയാജ്ഞിക്, ശങ്കർലാൽബാങ്കർ, മഹാദേവദേശായി എന്നിവരൊക്കെ അതിൽ പങ്കുകൊണ്ടു. ഒടുവിൽ ഗവണ്മെൻറിന്നു വഴങ്ങാതെ നിവൃത്തിയില്ലെന്നു വന്നു. ഗാന്ധിജി ഈ അവസരത്തിലാണു് പട്ടേലിന്നു് "സർദാർ" എന്ന സ്ഥാനം നൽകിയതു്.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഖേദ സത്യാഗ്രഹം ഗുജറാത്തിയിലെ കർഷകഗണത്തെ ഉണർത്തി. ഇതുവരെ രാഷ്ട്രീയപ്രവർത്തകന്മാർ വാസ്തവത്തിൽ കൃഷീവലന്മാരിൽനിന്നു വളരെ അകന്നാണിരുന്നതു്. അവൎക്കു് ആ സാധുക്കളോടു പുച്ഛരസംപോലും ഉണ്ടായിരുന്നുവെന്നു പറയാം. എന്നാൽ ഈ സമരം അഭ്യസ്തവിദ്യരായ രാഷ്ട്രീയപ്രവർത്തകന്മാരെ, കർഷകഗണത്തോടു ഗാഢമായ സമ്പർക്കത്തിലേപ്പെടുന്നതിനും ക്രമേണ അവരോടു താദാത്മ്യം പ്രാപിക്കുന്നതിനുംപഠിപ്പിച്ചു. ഗുജറാത്തിലെ പൊതുജീവിതത്തിനു് ഈ വിധം ഒരു പുതിയ ശക്തിയും ഉന്മേഷവും സിദ്ധിച്ചു.

യുദ്ധം നടന്നുകൊണ്ടിരുന്ന കാലമായിരുന്നു അതു്. ഒരു ദീർഘടദശാസന്ധിയിലെത്തി. വൈസ്രായി നേതാക്കന്മാരെ, അഭിമുഖസംഭാഷണത്തിനായി ദില്ലായിലേക്കു ക്ഷണിച്ചു. അങ്ങനെ ഗാന്ധിജിയും തലസ്ഥാനനഗരിയിൽ എത്തി. എന്നാൽ ഖിലാഫത്തു പ്രക്ഷോഭണം സംബന്ധിച്ചു് അലിസഹോദരന്മാർ ജയിലിലായിരുന്നതിനാലും അവരെ മോചിപ്പിക്കാതിരുന്നതുകൊണ്ടും, ഈ അഭിമുഖസംഭാഷണത്തിൽ പങ്കുകൊള്ളാൻ അദ്ദേഹത്തിനു് വൈമനസ്യം തോന്നി. വാസ്തവത്തിൽ ഈ രണ്ടു മുസ്ലീം നേതാക്കന്മാരും അദ്ദേഹത്തിനു് അപരിചിതരായിരുന്നെങ്കിലും, അവരുടെ നിസ്സ്വാൎത്ഥ സേവനത്തെപ്പററി ഹക്കീം അജ്മൽഖാൻ, പ്രിസിപ്പൽ രുദ്ര, ദീനബന്ധു ആൻഡ്രൂസ് മുതലായവരിൽ നിന്നു് പ്രശംസാരൂപമായി പലതും കേട്ടിട്ടു് അദ്ദേഹം അവരുമായി സമ്പർക്കത്തിൽ ഏപ്പെട്ടിട്ടു് ആ പരിചയം ദൃഢമൈത്രിയായി രൂപാന്തരപ്പെടുംമുമ്പു, അവർ ബന്ധനാധരാവുകയും ചെയ്തു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

കല്ക്കത്തയിൽ വച്ച് കൂടിയ മുസ്ലിംലീഗ് യോഗത്തിന് ഗാന്ധിജിയും ക്ഷണിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. അന്നത്തെ പ്രസംഗത്തിൽ അദ്ദേഹം, അലിസഹോദരന്മാരുടെ മോചനത്തിനായി മുസ്ലിമീങ്ങൾ സർവ്വശക്തികളും പ്രയോഗിക്കേണ്ടതാണെന്ന് ഉൽബോധിപ്പിക്കുകയുണ്ടായി.

അനന്തരം ഗാന്ധിജി ഗവൺമെൻറുമായി അവരുടെ മോചനത്തെ സംബന്ധിച്ച് എഴുത്തുകുത്തുകൾ നടത്താൻ തുടങ്ങി. ഇങ്ങനെ ഇരിക്കവേയാണ് അദ്ദേഹം ദില്ലിയിലേക്കു ക്ഷണിക്കപ്പെട്ടതു്. മുസ്ലിമീങ്ങളെ സംബന്ധിച്ച പ്രശ്നം വൈസ്രായിയുടെ മുമ്പിൽ ഉന്നയിക്കണമെന്ന് അദ്ദേഹത്തിന്ന് ഉദ്ദേശമുണ്ടായിരുന്നു.

സൈന്യശേഖരത്തിന്ന ഗാന്ധിജിയുടെ സഹകരണം സമ്പാദിക്കാനായിരുന്നു വൈസ്രായിയുടെ ശ്രമം—അതിനെ സംബന്ധിച്ച് ഒരു പ്രമേയം അവതരിപ്പിക്കപ്പെട്ടു. അപ്പോൾ ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ സംസാരിക്കുന്നതിന്ന തന്നെ അനുവദിക്കണമെന്ന് ഗാന്ധിജി അപേക്ഷിക്കയും വൈസ്രായി സമ്മതിക്കയും ചെയ്തു. അങ്ങനെ അദ്ദേഹം പ്രസ്തുത നിശ്ചയത്തെ ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ പിൻതാങ്ങി. ബ്രിട്ടീഷ്ഭരണം തുടങ്ങിയതിനുശേഷം ഈ മാതിരി ഒരു യോഗത്തിൽവച്ച് ഇതിനുമുമ്പ് ആരും ഹിന്ദുസ്ഥാനിയിൽ സംസാരിച്ചിട്ടില്ല. പലരും അദ്ദേഹത്തെ അഭിനന്ദിച്ചു. എന്നാൽ ഈ അഭിനന്ദനങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തിനെ വേദനിപ്പിക്കയാണു ചെയ്തതു്. ഈ രാജ്യത്തിലെ പ്രധാന ഭാഷ പൊതുയോഗങ്ങളിൽ ഉപയോഗിച്ചുകൂടെന്നുള്ളതു് എത്ര അഭിമാനക്ഷയകരമാണു്! ഈ ഭാഷയെ രാഷ്ട്രീയ ഭാഷയാക്കണമെന്നുള്ള ആഗ്രഹം അന്നാണ് അദ്ദേഹത്തിന് അങ്കുരിച്ചതു്. അതു് ഇപ്പോൾ സാധിച്ചും കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

നേതൃസമ്മേളനം കഴിഞ്ഞുവന്ന ഉടനെ ഗാന്ധിജി ബ്രിട്ടീഷ് ജനതയിൽനിന്നു ജനങ്ങൾ പ്രതീക്ഷിക്കുന്ന കാര്യങ്ങളെ വിവരിച്ച് ഒരു കത്തെഴുതി. അതിൽ മുസ്ലീങ്ങളുടെ ആവശ്യങ്ങളും ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചിരുന്നു. ഈ കത്തു റവറണ്ട് ഐർലണ്ട് വഴിക്ക് അദ്ദേഹം വൈസ്രോയിക്ക് അയച്ചുകൊടുത്തു.

അതിനുശേഷം അദ്ദേഹം സൈന്യശേഖരത്തിന് ഇറങ്ങി. "അഹിംസാരാധകനായ അവിടുന്ന് ആയുധം ധരിക്കാൻ ഞങ്ങളോടാവശ്യപ്പെടുന്നതെങ്ങനെ?" എന്നു ചിലർ ചോദിച്ചു. "നമ്മുടെ സഹകരണം അർഹിക്കാത്ത ഈ ഗവണ്മെൻറ് നമുക്ക് എന്തു നന്മ ചെയ്തിരിക്കുന്നു"? എന്നായി മററു ചിലരുടെ ചോദ്യം.

ഇതുകൊണ്ടൊന്നും ഗാന്ധിജി ക്ലേശിച്ചില്ല. നിരവധി ആളുകളെ അദ്ദേഹം സൈന്യത്തിൽ ചേർത്തു. ഗാന്ധിജി വൈസ്രോയിക്കയച്ച കത്തിൻെറ ഒടുവിലത്തെ ഭാഗം മാത്രം ഇവിടെ ഉദ്ധരിക്കാം.

"എൻെറ നാട്ടുകാരെക്കൊണ്ട് അവരുടെ ചുവട്ടടികളെ പിൻവാങ്ങിക്കാൻ എനിക്കു കഴിവുള്ള പക്ഷം, ഞാൻ യുദ്ധം തീരുംവരെയ്ക്കും കാൺഗ്രസ് നിശ്ചയങ്ങളെല്ലാം പ്രതിസംഹരിപ്പിക്കയും, സ്വരാജ്യത്തെപ്പററിയോ, ഉത്തരവാദിത്വഭരണത്തെപ്പററിയോ, യാതൊന്നും മിണ്ടിപ്പോകരുതെന്നു ജനങ്ങളെ പ്രേരിപ്പിക്കയും ചെയ്യും. ഈ ദുർഘടദശയിൽ സാമ്രാജ്യത്തിൻെറ ബലിപീഠത്തിൽ ഞാൻ ഭാരതഭൂമിയെക്കൊണ്ട് അവളുടെ അശക്തരായ സന്താനങ്ങളെ അർപ്പിക്കാൻ നോക്കും. ഈ ഒരേ ഒരു കൃത്യത്താൽ തന്നെ അവർ സാമ്രാജ്യത്തിലെ ഏററവും

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അനുഗ്രഹീതയായ സഹഭാഗിനിയായിത്തീരുമെന്നും, വർഗ്ഗീയവ്യത്യാസങ്ങളെല്ലാം അസ്തമിച്ചു പോകുമെന്നും എനിക്കറിയാം....

കഴിഞ്ഞ കാൺഗ്രസ് യോഗത്തിൽ ഞാനും സന്നിഹിതനായിരുന്നു. പാർലമെൻറുനിയമത്താൽ നിർദ്ദേശിക്കപ്പെടുന്ന ഒരു ക്ളിപ്തകാലാവധിക്കുള്ളിൽ ബ്രിട്ടീഷ് ഇൻഡ്യയ്ക്കു പരിപൂർണ്ണ ഉത്തരവാദിത്വഭരണം ആവശ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടുള്ള ഒരു നിശ്ചയത്തിനു ഞാനും ഭാഗഭാക്കായിരുന്നു. അതു് ഒരു ധീരമായ നടപടിയാണെന്നു് ഞാൻ സമ്മതിക്കുന്നു; എന്നാൽ കഴിയുന്നത്ര ചുരുങ്ങിയ കാലത്തിനുള്ളിൽ സാധിതപ്രായമാകാവുന്ന സ്വയംഭരണത്തിൻെറ വിശദവീക്ഷണം ഒന്നുകൊണ്ടു് ഇൻഡ്യൻജനത തൃപ്തിപ്പെടും. ഈ ഉദ്ദേശസിദ്ധിക്കു വേണ്ടി എന്തു ത്യാഗംചെയ്താലും കൂടുതലായിപ്പോവുകയില്ലെന്നു വിചാരിക്കുന്നവർ അനേകം പേരുണ്ടു്. സാമ്രാജ്യത്തിനുള്ളിൽത്തന്നെയാണു് തങ്ങളുടെ രാഷ്ട്രീയമോക്ഷമെന്നു് പ്രത്യാശിക്കയും കാംക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിനാൽ അതിൻെറ ആപന്നിവാരണാർത്ഥം ത്യാഗം അനുഷ്ഠിക്കുന്ന വിഷയത്തിലും അവർ അതുപോലെതന്നെ സന്നദ്ധരായിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ സാമ്രാജ്യത്തെ ആപത്തിൽനിന്നു രക്ഷിക്കുവാൻ സ്വാതന്ത്ര്യം ശ്രമിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് ഞങ്ങൾ ലക്ഷ്യപ്രാപ്തിയിലേക്കുള്ള യാത്രയെ ത്വരിപ്പിക്കുമാത്രമാണു ചെയ്യുന്നതെന്നുവരുന്നു. ഈ പ്രാഥമികസത്യത്തെ ഗ്രഹിക്കാതിരിക്കുന്നേടത്തു് രാഷ്ട്രീയ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മായ ആത്മഹത്യയ്ക്കു തുല്യമാണു്"—സാമ്രാജ്യരക്ഷയ്ക്കു ഞങ്ങൾ ഉപകരിക്കുന്നപക്ഷം, ആ ഒരു പ്രവൃത്തിയാൽ തന്നെ സ്വരാജ്യം സമ്പാദിച്ചുകഴിഞ്ഞുവെന്നു ഞങ്ങൾ വ്യക്തമായി കാണുന്നു."

"ഞാൻ വിട്ടുകളഞ്ഞുകൂടാത്ത ഒരു സംഗതി കൂടിയുണ്ടു്. ഞങ്ങളുടെ ഗാർഹികമായ അഭിപ്രായവ്യത്യാസങ്ങളെ പരിത്യജിക്കണമെന്നു് അങ്ങു് ഞങ്ങളോടു് ആവശ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ഈ അപേക്ഷയിൽ ഉദ്യോഗസ്ഥമണ്ഡലത്തിന്റെ പീഡനത്തോടും അതിക്രമത്തോടുമുള്ള ക്ഷമാബുദ്ധിയുടെ അന്തർഭാവമുണ്ടെങ്കിൽ, എനിക്കു് അതിനോടു യോജിക്കാൻ നിവൃത്തിയില്ല. ഒരു വ്യക്തിയേയും ഉപദ്രവിച്ചുകൂടെന്നും, മുമ്പെങ്ങും ഉണ്ടായിട്ടില്ലാത്ത മാതിരി പൊതുജനാഭിപ്രായം അനുസരിച്ചറിഞ്ഞും ആദരിച്ചും തങ്ങളുടെ കൃത്യനിർവഹണം ചെയ്യേണ്ടതാണെന്നും, ആ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരോടു് അവിടുന്നു് ഉപദേശിക്കേണ്ടതാണു്.............

ഒടുവിൽ മഹമ്മദീയ രാജ്യങ്ങളെ സംബന്ധിച്ചും സുവ്യക്തമായ ഉറപ്പു നൽകണമെന്നു് ഞാൻ ചക്രവർത്തി തിരുമനസ്സിലെ ഗവൺമെൻറിനോടു് അപേക്ഷിക്കുന്നു. എല്ലാ മുസ്ലിമീങ്ങളും അവയെപ്പററി താല്പര്യമുള്ളവരാണു് ഒരു ഹിന്ദു, എന്ന നിലയിൽ അവരുടെ കാര്യങ്ങളിൽ എനിക്കു് ഔദാസീന്യം കാണിക്കാവുന്നതല്ല. അവരുടെ ദുഃഖങ്ങൾ ഞങ്ങളുടേയും ദുഃഖങ്ങൾ തന്നെയാണു് ആ രാജ്യങ്ങളുടെ അവകാശങ്ങളേയും, തങ്ങളുടെ ആരാധനാ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

സ്ഥലങ്ങളേയും സംബന്ധിച്ച് മുസ്ലിമീങ്ങൾക്കുള്ള മനോഭാവത്തെയും, മനഃപൂർവ്വമായി ആദരിക്കുന്നതിലും, സ്വരാജ്യോപലബ്ധിയെപ്പററി ഇൻഡ്യയ്ക്കുള്ള അവകാശത്തിനെ നീതിപൂർവ്വമായും കലാഗതിക്കനുരൂപമായും പരിഗണിക്കുന്നതിലും ആണ് സാമ്രാജ്യത്തിൻെറ സുരക്ഷിതത്വം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്—ഞാൻ ഇംഗ്ലീഷ്ജനതയെ സ്നേഹിക്കയും അവരോടുള്ള സ്നേഹാദരങ്ങളെ ഓരോ ഇൻഡ്യാക്കാരൻേറയും ഹൃദയത്തിൽ ഉണർത്തുന്നതിനു കാംക്ഷിക്കയും ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടാണ് ഇതു് എഴുതുന്നതു്."

ഈ മഹാത്മാവിനെയാണ് ജിന്നാസാഹിബ്ബും പരിവാരങ്ങളും മുസ്ലിമീങ്ങളുടെ ആജന്മശത്രുവായി ചിത്രീകരിച്ചിരിക്കുന്നതു്. മുസ്ലിമീങ്ങളുടെ യഥാർത്ഥ ബന്ധു അവരല്ലെന്നും മഹാത്മജിയാണെന്നും അവർക്ക് ഇപ്പോൾ മനസ്സിലായിത്തുടങ്ങീട്ടുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു. മനുഷ്യരാശിക്കു് ഇന്നു് ഒരു ഉററമിത്രമുണ്ടെങ്കിൽ അതു് അദ്ദേഹം മാത്രമാണ്

സൈന്യശേഖരത്തിനായുള്ള സഞ്ചാരങ്ങൾക്കിടയിൽ നിലക്കടല, വെണ്ണ, മധുരനാരങ്ങ ഇവ മാത്രമായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിൻെറ ആഹാരം. അതുനിമിത്തം അദ്ദേഹത്തിനു് രക്താതിസാരം പിടിപെട്ടു. അതിൽനിന്നു രക്ഷപ്രാപിക്കാനായി അദ്ദേഹം ആഹാരം കുറച്ചു കുറച്ചു കൊണ്ടുവന്നു. അങ്ങനെ ഇരിക്കേ, ഒരു ദിവസം എന്തോ അടിയന്തിരം ഗൃഹത്തിലുണ്ടായി. ബായുടെ നിർബന്ധത്താൽ ഗോതമ്പും, നെയ്യും, പഞ്ചസാരയും ചേർത്ത ഒരു പലഹാരം തിന്നുകയും രോഗം വീണ്ടും കടുക്കുകയുംചെയ്തു അതു് അദ്ദേഹത്തിനെ മൃത്യുവിൻെറ ഗൃഹദ്വാരംവരെ എത്തിച്ചു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അങ്ങനെ അദ്ദേഹം സുഖക്കേടായി കിടന്ന ഘട്ടത്തിലാണ് ജർമ്മൻകാരുടെ പരാജയവാർത്ത വന്നുചേർന്നതു്. അതു് അദ്ദേഹത്തിനു് ആശ്വാസം നൽകി. എന്നാൽ, സുഖക്കേടിൽനിന്നു മോചനം സിദ്ധിക്കാൻ കുറേക്കൂടി കാലം വേണ്ടിവന്നു. ഡാക്ടർ ഇപ്രകാരം ഉപദേശിച്ചു:—

"പാൽ ഉപയോഗിക്കാത്തപക്ഷം, നിങ്ങളുടെ ആരോഗ്യം വീണ്ടെടുക്കാൻ എന്നാൽ സാദ്ധ്യമല്ല. അതിനോടുകൂടി ഇരുമ്പും പാഷാണവും കുത്തിവെയ്ക്കുന്നപക്ഷം പൂർണ്ണശരീരസ്വാസ്ഥ്യം നൽകാമെന്നു ഞാൻ ഏല്ക്കുന്നു."

"കുത്തിവയ്പ്പു് നടത്തുന്നതിൽ വിരോധമില്ല. എന്നാൽ പാലിൻെറ കാര്യം വേറെയാണു്. അതു കഴിക്കയില്ലെന്നു ഞാൻ ശപഥം ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്" എന്നായിരുന്നു ഗാന്ധിജിയുടെ മറുപടി.

"എന്താണു് ആ ശപഥത്തിൻെറ സ്വഭാവം. കേൾക്കട്ടെ" എന്നു ഡാക്ടർ ചോദിച്ചു.

ഗാന്ധിജി വിവരിച്ചു പറഞ്ഞുകേൾപ്പിച്ചു. പശുക്കളേയും എരുമകളേയും കറക്കുമ്പോൾ 'ഫൂക്കാ' എന്ന ഹിംസാപ്രയോഗം നടത്താറുണ്ടെന്നു് അദ്ദേഹം കേട്ടിരുന്നു. അതാണു് ക്ഷീരപാനത്തോടു് അദ്ദേഹത്തിനു വിദ്വേഷം ജനിപ്പിച്ചതു്; പോരെങ്കിൽ പാൽ മനുഷ്യൻെറ പ്രാകൃതികാഹാരമാണെന്നു് അദ്ദേഹത്തിനു്, അഭിപ്രായമുണ്ടായിരുന്നുമില്ല.

കസ്തൂർബാ ഈ സംഭാഷണമെല്ലാം ശയ്യാതലത്തിനു സമീപം നിന്നു കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു—ആ പതിവ്രതാമണി ഉടനെ പറഞ്ഞു:—

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

"അങ്ങനെ ആണെങ്കിൽ കോലാട്ടിൻപാൽ കുടിക്കുന്നതിനു വിരോധമില്ലല്ലോ?"

ഡാക്ടർ ആ യുക്തിയെ ബലമായി പിൻതാങ്ങി. ഗാന്ധിജിയും കീഴടങ്ങി. ഇങ്ങനെയാണ് അദ്ദേഹം കോലാട്ടിൻപാൽ ഉപയോഗിച്ചുതുടങ്ങിയതു്.

പരിപൂർണ്ണരോഗമുക്തി ഉണ്ടാവും മുമ്പുതന്നെ അദ്ദേഹം റൌലററ് ആക്ററുകളെപ്പററിയുള്ള വിവരങ്ങൾ വായിച്ചറിഞ്ഞു. ഈ നിയമങ്ങൾ ആയിരുന്നു ബ്രിട്ടൻ ഇൻഡ്യാക്കാരുടെ അമൂല്യമായ യുദ്ധസേവനത്തിനു നൽകിയ പ്രതിഫലം. എല്ലാ യുദ്ധരംഗങ്ങളിലും ഇൻഡ്യൻഭടന്മാർ പാശ്ചാത്യസൈനികരുമായി തോളോടു തോൾ ചേർന്നു പോരാടി; എല്ലാവരുടേയും പ്രീതിബഹുമാനങ്ങൾക്ക് അവർ പാത്രീഭവിക്കുകയും ചെയ്തു. വാസ്തവത്തിൽ ഫ്രാൻസിൽ മാർണ്ണെ എന്ന സ്ഥലത്തുവച്ചു നടന്ന ഘോരസമരത്തിൽ ജർമ്മൻകാരെ ആദ്യമായി പിന്നാക്കം ഓടിച്ചതും ഇൻഡ്യൻഭടന്മാരായിരുന്നു.

റൌലററ്കമ്മററിയുടെ നിർദ്ദേശങ്ങൾ ഗാന്ധിജിയെ നടുക്കി. ഈ വിഷയത്തിൽ എന്തെങ്കിലും ഉടനടി പ്രവർത്തിച്ചേ മതിയാവൂ എന്നു് അദ്ദേഹത്തിനോടു് ശങ്കർലാൽ ബാങ്കർ തുടങ്ങിയ ശിഷ്യഗണം അപേക്ഷിക്കയാൽ അദ്ദേഹം അഹമ്മദാബാദിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. വല്ലഭായി പട്ടേലിനോടു് അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:—

"എന്തെങ്കിലും ചെയ്തേ മതിയാവൂ."

"നാം ഈ പരിതഃസ്ഥിതിയിൽ എന്തുചെയ്യാനാണു്?" എന്നു പട്ടേൽ ചോദിച്ചു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

"നിയമനിരോധനം ചെയ്യാൻ സന്നദ്ധതയുള്ള ഏതാനും പേരെനമുക്കു കിട്ടുകയും, അതൊന്നുംവകവയ്ക്കാതെ ഗവണ്മെൻറ് ഉദ്ദിഷ്ടനിയമം നടപ്പിലാക്കുകയും ചെയ്താൽ നാം ഉടനടി സത്യാഗ്രഹം ആരംഭിക്കണം. ഞാൻ ഇങ്ങനെ ശയ്യാവലംബിആയിരുന്നില്ലെങ്കിൽ തനിച്ച്, മററുള്ളവർ പിന്തുടർന്നുകൊള്ളുമെന്നുള്ള പ്രതീക്ഷയോടുകൂടി, അതിനെ എതിർക്കുമായിരുന്നു. എന്നാൽ ഈ നിസ്സഹായാവസ്ഥയിൽ ഞാൻ അതിനു പര്യാപ്തനല്ലെന്നു തോന്നുന്നു."

ഇങ്ങനെ ഗാന്ധിജിയുടെ നേതൃത്വത്തിൽ സത്യാഗ്രഹസമരത്തിനുള്ള ഒരുക്കങ്ങൾ തുടങ്ങി. ഗാന്ധിജിതന്നെയായിരുന്നു സത്യാഗ്രഹസമിതി പ്രസിഡൻറ്. എന്നാൽ ഈ സമിതി അചിരസ്ഥായിയായാണെന്ന് അദ്ദേഹത്തിന് അന്നു തോന്നാതിരുന്നില്ല; എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ സത്യവും അഹിംസയും തീരെ രസിക്കാത്തവരായി അംഗങ്ങളിൽ പലരുമുണ്ടായിന്നു. എങ്കിലും പ്രാരംഭഘട്ടത്തിൽ, പ്രക്ഷോഭണം ശക്തിപൂർവം നടന്നുകൊണ്ടു ഇരുന്നു.

ബിൽ നിയമസഭയുടെ ആലോചനയ്ക്കു ചെന്നു. ശ്രീനിവാസശാസ്ത്രി വികാരദീപ്തമായഒരു ഗംഭീരപ്രസംഗത്താൽ അതിനെ ശക്തിപൂർവം എതിർത്തു. ഈ നിയമം പാസ്സാക്കിയാലുണ്ടാകുന്ന വിപരീതഫലങ്ങളെപ്പററിഗവൺമെൻറിന് ഒരു മുന്നറിവും അദ്ദേഹംനൽകി ഈ തീക്ഷ്ണമായ വാക്പ്രവാഹം അദ്ദേഹത്തിൽനിന്നു ഉദ്ഗമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കേ, വൈസ്രായി അദ്ദേഹത്തിൽ ദത്തദൃഷ്ടിയായി അതെല്ലാം ശ്രദ്ധാപൂർവം കേട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു. മററു പലരും ഇത്ര ശക്തിയായിട്ടെങ്കിലും അതിനെ എതിർക്കാതിരുന്നില്ല".

എന്നാൽ ഇതുകൊണ്ടൊന്നും വൈസ്രായി ഉണർന്നില്ല. വാസ്തവത്തിൽ ഉറങ്ങാത്തവർ എങ്ങനെ ഉണരും?

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

നമ്മുടെ നേതാക്കന്മാരുടെ വ്യവസ്ഥാപിതമാർഗ്ഗത്തിലൂടെയുള്ള ഈ പ്രക്ഷോഭണമെല്ലാം വനരോദനമായിത്തീർന്നുപോയി. ഗാന്ധിജിയും രഹസ്യക്കുറിപ്പുകൾവഴിക്കും പ്രത്യക്ഷപത്രങ്ങൾ വഴിക്കും ഈ നിയമങ്ങളുടെ അനവസരത്വത്തെയും അനീതിയേയുംപററി വൈസ്രായിയെ ഉദ്ബോധിപ്പിച്ചു നോക്കി. ഇതൊന്നും ഫലിക്കയില്ലെന്നു വന്നപ്പോൾ സത്യാഗ്രഹം അല്ലാതെ ഗത്യന്തരമില്ലെന്നു വന്നു.

ശരീരത്തിന്റെ ക്ഷീണം തീരെ മാറിയിരുന്നില്ല. എണീററു് നില്ക്കാൻപോലും വയ്യായിരുന്നു. അങ്ങനെ ഇരിക്കവേ ആണു് അദ്ദേഹത്തിനു് മദ്രാസ്സിലേക്കു് ഹിന്ദു പത്രാധിപരായിരുന്ന കസ്തൂരിരംഗഅയ്യങ്കാരുടേയും മററു സ്നേഹിതന്മാരുടേയും ഒരു ക്ഷണക്കത്തു ലഭിച്ചതു്. സി. രാജഗോപാലാചാരി സേലത്തെ വിപുലമായ പ്രാക്ററീസ് വിട്ടു് മദ്രാസ്സിൽ വ്യവഹരിച്ചുതുടങ്ങിയ കാലമായിരുന്നു അതു്. അവിടെവച്ചു് അവർ തമ്മിലുണ്ടായ മൈത്രീബന്ധത്തിനു് ക്രമേണ മുറുക്കമല്ലാതെ ഒരു കാലത്തും ഒരു അയവും സംഭവിച്ചിട്ടില്ല.

മദ്രാസ്സിൽ പാർക്കുന്ന കാലത്തു് റൌലററ്ബിൽ നിയമരൂപമായി പ്രസിദ്ധിപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു എന്നു് അദ്ദേഹത്തിനു് അറിവു കിട്ടി. അതിനെ പ്രതിഷേധിച്ചു് നാടു മുഴുവനും ഒരു ഹർത്താൽ ആചരിക്കണമെന്നു് അദ്ദേഹത്തിനു തോന്നി. അതിലേക്കു് അദ്ദേഹം ഒരു ഘോഷണാപത്രം എഴുതിയുണ്ടാക്കി പത്രങ്ങളിൽ പരസ്യം ചെയ്തു. 1919 മാർച്ചു് 3-ാനു-ഹർത്താൽ നടത്തണമെന്നായിരുന്നു ആദ്യംനിശ്ചയിച്ചിരുന്നതു്. എന്നാൽപിന്നീടു് ഏപ്രിൽ ആറാംതീയതിക്കുമാററിവെച്ചു. എങ്ങനെയെന്നു് അറിഞ്ഞു

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

കൂടാ—ഇൻഡ്യയുടെ ഒരററം മുതല്ക്ക് മറേറ അററംവരെ ഉള്ള എല്ലാ നഗരങ്ങളും ഗ്രാമങ്ങളും പരിപൂർണ്ണഹത്താൽ ആചരിച്ചു.

മദ്രാസ്സഞ്ചാരം കഴിഞ്ഞ് ഏപ്രിൽ നാലാംതീയതി ശങ്കരലാൽ ബാങ്കറിന്റെ ഒരു കമ്പി അനുസരിച്ച് അദ്ദേഹം ബോംബയിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. ഏപ്രിൽ ആറാം തീയതിയിലെ ആഘോഷങ്ങളിൽ പങ്കു കൊള്ളുവാനാണ് ഗാന്ധിജിയെ ശങ്കർലാൽ ബാങ്കർ അങ്ങോട്ടു ക്ഷണിച്ചതു്.

എന്തു കാരണവശാലോ, ദില്ലീനഗരം മാർച്ച് മുപ്പതാംതീയതി തന്നെ ഹർത്താൽ നടത്തി. സ്വാമി ശ്രദ്ധാനന്ദജിയും ഹക്കീംഅജ്മൽഖാനും പറയുന്നതായിരുന്നു ആ നാട്ടുകാർക്കെല്ലാം വേദവാക്യം. ഹിന്ദുക്കളും മുസ്ലിമീങ്ങളും ഏകോദരസഹോദരങ്ങളെപ്പോലെ ഒന്നുചേർന്നു ഹർത്താൽ പരിപൂർണ്ണവിജയത്തിൽ എത്തിച്ചു. ജുമാമസ്ജിദിൽവച്ച് പ്രസംഗിക്കാൻ ശ്രദ്ധാനന്ദജിയും ക്ഷണിക്കപ്പെട്ടു. ഇതൊക്കെ അധികാരികൾ എങ്ങനെ സഹിക്കും? പോലീസ്സ് ഘോഷയാത്ര തടഞ്ഞു. നിരായുധരായ ജനങ്ങളുടെ നേർക്കു വെടിവെച്ചു. ശ്രദ്ധാനന്ദജി തന്നെ വെടിയുണ്ടയ്ക്കുനേരെ തന്റെ മാറിടം തുറന്നു കാണിച്ചുകൊടുത്തിട്ട് ജനങ്ങളെ ധൈര്യപൂർവം നയിച്ചു. വെടിവെയ്പിൽ അനവധി ആളുകൾ മരണം പ്രാപിക്കയുണ്ടായി. ഈ സംഭവത്തെ തുടർന്ന് ശ്രദ്ധാനന്ദജി ഗാന്ധിജിയെ ദില്ലിയിലേക്കു ക്ഷണിക്കയാൽ അദ്ദേഹം അങ്ങോട്ടു പുറപ്പെട്ടു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ലാഹൂറിലും അമൃതസരസ്സിലും അതുപോലെയോ അതിൽ കവിഞ്ഞോ ഉള്ള നരമേധം നടന്നു. ജലിയാൻ വാലാബാഗിൽവച്ച് ജനറൽ ഡയർ നിരായുധരായ ബഹു സഹസ്രം തീർത്ഥയാത്രക്കാരുടെ മേൽ അഗ്നിവർഷം ചൊരിഞ്ഞു് ചരിത്രം സൃഷ്ടിച്ചു. അതിനാൽ ഡാക്ടർ സത്യപാലും ഡാക്ടർ കിച്ലുവും ഗാന്ധിജിയെ അങ്ങോട്ടു ക്ഷണിച്ചു. അചിരേണ ഈ നേതാക്കന്മാർ രണ്ടുപേരും ബന്ധനസ്ഥന്മാരുമായി.

ഏപ്രിൽ ആറാംതീയതി ബോംബേ നഗരവാസികൾ സമുദ്രസ്നാനാർത്ഥം ചൌപ്പതിയിൽ കൂടി. അതിനു ശേഷം, അവർ ഒരു ഘോഷയാത്രയായി തക്കുർദ്വാരത്തിലേക്കു പുറപ്പെട്ടു. ഘോഷയാത്രയിൽ സ്ത്രീകളും, ശിശുക്കളും ഉൾപ്പെട്ടിരുന്നു. മഹമ്മദീയരും ധാരാളമുണ്ടായിരുന്നു. മുസ്ലിമീങ്ങളിൽ ചിലർ ഗാന്ധിജിയെയും സരോജിനിനായിഡുവിനേയും അവരുടെ പള്ളികളിലേക്കു് ഒരു പ്രസംഗത്തിനായി ക്ഷണിച്ചുവെന്നുള്ളതും പ്രസ്താവയോഗ്യമാണു്. അവിടെവച്ചാണു് ജനങ്ങൾ ഹിന്ദുമുസ്ലീം മൈത്രിയേയും സ്വദേശിവ്രതത്തേയും സംബന്ധിച്ച സത്യപ്രതിജ്ഞ ചെയ്തതു്.

മഹാത്മജിയുടെ 'ഹിന്ദ് സ്വരാജ്' 'സർവോദയ' എന്നീ രണ്ടു ഗുജറാത്തി പുസ്തകങ്ങളും ഗവണ്മെൻറ് തടഞ്ഞിരുന്നു. അവയെ അച്ചടിച്ചു വില്ക്കുക എന്നതായിരുന്നു നിയമനിഷേധത്തിന്റെ ഒരു ചടങ്ങു്. ആ പുസ്തകങ്ങളുടെ ബഹുസഹസ്രം കാപ്പികൾ അല്പസമയത്തിനുള്ളിൽ വിററുതീർന്നു. ആ വില്പനയിൽനിന്നു കിട്ടിയപണം മുഴുവനും നിയമനിഷേധം സംബന്ധിച്ചുള്ള ചെലവി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

നായി വിനിയോഗിക്കണമെന്നായിരുന്നു നിശ്ചയം. അതിനാൽ അവിടെക്കൂടിയിരുന്നവർ ആ പുസ്തകങ്ങൾക്കുള്ള സാക്ഷാൽ വിലയൊന്നുമല്ല കൊടുത്തതു്. ചിലർ കീശയിലുള്ള പണം മുഴുവനും ഓരോ കാപ്പിക്കായി വാരിക്കൊടുത്തു.

ബോംബേ ആഘോഷം കഴിഞ്ഞ ഉടനെ ഗാന്ധിജി ഡില്ലിയ്ക്കും അമൃതസരസ്സിലേക്കും പുറപ്പെട്ടു. എന്നാൽ പഞ്ചാബിൻെറ അതൃത്തിയിൽ വച്ച്, ആ പ്രാവിൻസിൽ കടന്നുപോകരുതെന്നുള്ള ഒരു നിരോധനാജ്ഞ അദ്ദേഹത്തിനു ലഭിച്ചു. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:—

"എനിക്കു് ഒരു അത്യാവശ്യക്ഷണം അനുസരിച്ച് പഞ്ചാബിൽ പോകേണ്ടതായിരിക്കുന്നു. ക്ഷോഭത്തെ വളത്താനല്ല, അതിനെ ശമിപ്പിക്കാനാണു് ഞാൻ പോകുന്നതു് അതിനാൽ ഈ ആജ്ഞയെ അനുസരിക്കാൻ സാധ്യമല്ലാത്തതിൽ ഞാൻ ഖേദിക്കുന്നു."

വണ്ടി പല്‌വാൾ എന്ന ദിക്കിൽ എത്തി. മഹാദേവദേശായിയും അദ്ദേഹത്തിൻെറ കൂടെ ഉണ്ടായിരുന്നു. ഗാന്ധിജി വിവരം ധരിപ്പിക്കാനായി അദ്ദേഹത്തെ ശ്രദ്ധാനന്ദജിയുടെ അടുക്കലേക്കു് അയച്ചു. അല്പ സമയത്തിനുള്ളിൽ അദ്ദേഹം പോലീസ്ബന്തോവസ്സിൽ ആവുകയും ചെയ്തു. എന്നാൽ രാത്രി നാലു മണിക്കു് ഒരു സാമാനവണ്ടിയിൽ കയററി അദ്ദേഹത്തിനെ ബൊംബെയിലേക്കു തിരിച്ചയച്ചുകളഞ്ഞു.

അങ്ങനെ സൂററററിൽ വച്ച് അദ്ദേഹം ബന്ധനവിമുക്തനായി. എന്നാൽ ഇതിനിടയ്ക്കു് ബോംബയിലെ ജന

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ങ്ങൾ ഗാന്ധിജിയുടെ അറസ്ററു നിമിത്തം ക്ഷോഭിച്ചു നിയന്ത്രണാധീനരല്ലാതെയായി.

മഹാത്മജി ഒരു കാറിൽ ചൌധുനി എന്ന സ്ഥലത്തേയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹം അവിടെ ഇറങ്ങിയ മാത്രയിൽ ജനങ്ങൾ ആനന്ദസാഗരത്തിൽ മുഴുകി; ബഹളമെല്ലാം ശമിച്ചു. ഒരു ഘോഷയാത്ര ഉടൻതന്നെ സമാരംഭിച്ചു. "വന്ദേ മാതരം" വിളികളാലും "അല്ലാഹു അക്ബർ" ധ്വനിയാലും അന്തരീക്ഷം മുഖരിതമായി. എന്നാൽ അശാന്ത്രദ്ധന്മാരായ പോലീസുകാർ ശല്യമുണ്ടാക്കാനായി ട്ടെന്നപോലെ അവിടെ വന്നുചേന്നു. അവരുടെ കൂടെ ഉണ്ടായിരുന്ന ഗുണ്ഡാസംഘം ഇഷ്ടികക്കഷണങ്ങൾ ജനങ്ങളുടെ മേൽ വർഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഘോഷയാത്ര അബ്ദുറഹമൻതെരുവിൽനിന്നു ക്രാഫോഡുമാക്കററിലേയ്ക്കു തിരിയാറായപ്പോഴെയ്ക്കും, ജനക്കൂട്ടം ശതഗുണം വർദ്ധിച്ചു. പോലീസ് അധികാരി അവരോടു പിരിഞ്ഞുപോവാൻ ആജ്ഞാപിച്ചു. അവർ അതിനു തയ്യാറാകാതിരുന്നതുകൊണ്ടു് ചാർജ്ജുചെയ്യാൻ അയാൾ ഉത്തരവിട്ടു. കുതിരകൾ ചവിട്ടിയും കന്തമേററും ബഹുസഹസ്രം ആളുകൾക്കു ക്ഷതവും ചിലക്കു മരണവും സംഭവിച്ചു.

ചൌപ്പതിയിൽവെച്ചു നടത്തിയ മഹായോഗത്തിൽ ആളുകൾ സമാധാനം പുലത്തേണ്ട ആവശ്യത്തെപ്പററി അദ്ദേഹം ശക്തിയായി പ്രസംഗിച്ചു. ജനങ്ങൾ ബലപ്രയോഗം അവലംബിച്ചാൽ താൻ ഉടനടി സത്യാഗ്രഹം നിൎത്തിവയ്ക്കുമെന്നും അദ്ദേഹം അറിയിച്ചു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

"സത്യാഗ്രഹം വാസ്തവത്തിൽ സത്യനിഷ്ഠന്റെ ഏകായുധമാണ്. ഓരോ സത്യാഗ്രഹിയും അക്രമരാഹിത്യ പ്രതിജ്ഞയാൽ ബന്ധിതനാണ്. ത്രിവിധകരണങ്ങളാലും ആ പ്രതിജ്ഞയെ അയാൾ പാലിക്കാതിരിക്കുന്ന പക്ഷം എനിക്ക് സാർവ്വജനീനസത്യാഗ്രഹം പ്രയോഗിക്കാൻ സാധ്യമല്ല."

മഹാത്മജിയോടുകൂടി അനസൂയാ ബെൻ കൂടിയുണ്ടായിരുന്നു. ആ ലലനാതിലകവും അറസ്ററു ചെയ്യപ്പെട്ടു എന്നൊരു വാർത്ത ഇതിനിടയ്ക്ക് അഹമ്മദാബാദിൽ പരന്നു. തൻമൂലം മിൽവേലക്കാരെല്ലാം ക്ഷുബ്ധരായി ജോലി മുടക്കുകയും അക്രമം പ്രവർത്തിച്ചുതുടങ്ങുകയും ഒരു പോലീസ് ഭടനെ നിഗ്രഹിക്കുകയും മറ്റും ചെയ്തതായി ഗാന്ധിജിക്ക് അറിവു കിട്ടുകയാൽ, അദ്ദേഹം ഉടനടി അങ്ങോട്ടു തിരിച്ചു.

അപ്പോഴേയ്ക്കും അഹമ്മദാബാദിൽ സൈനികനിയമം നടപ്പാലാക്കിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ജനങ്ങളെല്ലാം ഭയപരവശരായിച്ചമഞ്ഞു. ഒരു പോലീസ് ഉദ്യോഗസ്ഥൻ ഗാന്ധിജിയെ പ്രതീക്ഷിച്ച് റയിൽവേസ്റ്റേഷനിൽ നിന്നിരുന്നു. അയാൾ അദ്ദേഹത്തിനെ പോലീസ് കമ്മീഷണരുടെ അടുക്കലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി. കോപിഷ്ഠനായ കമ്മീഷണർ മിസ്റ്റർ പ്രാററിനോട് ഗാന്ധിജി ശാന്തമായി സംസാരിച്ചു. സൈനികനിയമം അനാവശ്യമായിപ്പോയെന്നും, സമാധാനപുനഃസ്ഥാപനാർത്ഥം സകല

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ദ്രോഹങ്ങളും ചെയ്യാൻ താൻ ഒരുക്കമാണെന്നും, സബർമതി ആശ്രമത്തിൽ വച്ച് ഒരു പൊതുയോഗം വിളിച്ചുകൂട്ടാൻ അനുവാദം നൽകണമെന്നും അദ്ദേഹം അറിയിച്ചു.

ഏപ്രിൽ 13–ാം തീയതിയോ പിറേറദിവസമോ സൈനികനിയമം പിൻവലിക്കപ്പെട്ടു. ഒരു മഹായോഗത്തിൽ വച്ച് മഹാത്മജി ജനങ്ങൾ ചെയ്ത അക്രമങ്ങളെപ്പററി ദുഃഖം പ്രകാശിപ്പിച്ചതിനു പുറമേ തൽപ്രതിഹാരാർത്ഥം താൻ മൂന്നു ദിവസത്തെ ഉപവാസം തുടങ്ങാൻ പോകുന്നുവെന്നും അറിയിച്ചു. മിൽവേലക്കാർ ചെയ്ത തെററുകളിൽ തനിക്കും, അറിയാതെയെങ്കിലും ഒരു പങ്കുണ്ടെന്നുള്ള ബോധമാണ് ഈ ഉപവാസത്തിനു കാരണമാക്കിയതു്. എന്നാൽ തങ്ങളുടെ തെററുകളെയെല്ലാം മിൽവേലക്കാർ ഏററുപറയണമെന്ന് ആ വേലക്കാരോടും, അവരുടെ തെററുകളെയെല്ലാം ക്ഷമിക്കണമെന്ന് ഗവണ്മെൻറിനോടും അദ്ദേഹം നൽകിയ ഉപദേശം ഇരുകൂട്ടരും സ്വീകരിച്ചില്ല. അതിനാൽ ഗാന്ധിജി സത്യാഗ്രഹം നിർത്തിവച്ചു. അദ്ദേഹത്തിൻെറ സഹകാരികളിൽ ചിലർ ഈ നിശ്ചയത്തെ ആക്ഷേപിച്ചുവെങ്കിലും, അദ്ദേഹം അതൊന്നും വകവച്ചില്ല. സത്യാഗ്രഹതത്വങ്ങളെ ജനങ്ങൾ പൂർണ്ണമായി ഗ്രഹിച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്ന് അദ്ദേഹത്തിനു ബോധം വന്നു. അവരെ ആ വക കാര്യങ്ങൾ നല്ലപോലെ ഗ്രഹിപ്പിക്കാനായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിൻെറ അടുത്ത ശ്രമം. അതിലേക്ക് "നവജീവൻ" എന്നും "യങ്ഇൻഡ്യ" എന്നും രണ്ടു പത്രങ്ങളും സമാരംഭിച്ചു.

ഇതിനിടയ്ക്കെല്ലാം പഞ്ചാബിൽ ഗവണ്മെൻറു നടത്തിക്കൊണ്ടിരുന്ന ചെയ്തികൾ വളരെ കഠോരങ്ങളായിരുന്നു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

നിയമരഹിതമായ കഠോരമർദ്ദനത്താൽ ജനങ്ങൾ അനുഭ വിച്ച ക്ലേശങ്ങൾക്കും ദുരിതങ്ങൾക്കും കയ്യും കണക്കുമുണ്ടാ യിരുന്നില്ല. നേതാക്കന്മാരെല്ലാം ബന്ധനസ്ഥരാക്കപ്പെട്ടു. സൈനികനിയമം പ്രഖ്യാപിതമായി. പ്രത്യേകക്കോടതി കൾ സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടു. ഈ പ്രത്യേകക്കോടതികൾതെളി വുകൾ ഒന്നും ശേഖരിക്കാതെ നിരവധി ആളുകളെ തുറുങ്കു കളിൽ അടച്ചു സ്ത്രീകളും പുരുഷന്മാരും ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാ രുടെ മുമ്പിൽ പുഴക്കളെപ്പോലെ ഇഴയുന്നതിനു നിർബന്ധി തരായി. ഈ നടപടികളെല്ലാം ജലിയൻവാലാബാഗിലെ കൂട്ടക്കൊലയെക്കാൾ കഠോരതരങ്ങളായിട്ടാണു് മഹാത്മ ജിക്കു തോന്നിയതു് ജനങ്ങളുടെഉള്ളിൽ തങ്ങളുടെ അടി മത്തത്തെപ്പററി പൂർണ്ണബോധം അങ്കുരിപ്പിക്കാനുള്ള ഗവ ൺമെൻറിൻെറ ഇത്തരം ശ്രമങ്ങൾ ഗാന്ധിജി എങ്ങനെ സഹിക്കും!

അദ്ദേഹം പഞ്ചാബിലേക്കു പോകാൻ തന്നെ ഉറച്ചു വൈസ്രോയിയോടു് അനുവാദം ചോദിച്ചതിൽ, പ്രയോജന മൊന്നുമുണ്ടായില്ല. ഇനി എന്തു ചെയ്യണ്ടു എന്നായി അദ്ദേഹത്തിൻെറ ആലോചന. സത്യാഗ്രഹം നിർത്തിവ ച്ചിരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്കും, ജനങ്ങൾക്കു് അക്രമരാഹിത്യ ബോധം വേണ്ടപോലും ഉണ്ടായിട്ടില്ലാതിരുന്ന സ്ഥിതിക്കും നിയമത്തെ ലംഘിക്കുന്നതു് ആപൽക്കരമായിരിക്കയില്ലേ എന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിൻെറ ശങ്ക. സ്നേഹിതന്മാരെ ല്ലാം നിയമത്തെ ലംഘിക്കതന്നെ വേണം എന്നാണു് ഉപ ദേശിച്ചതു് എന്നാൽ ദീർഘമായ ആലോചനയ്ക്കു ശേഷം ഗാന്ധിജി നിയമലംഘനം വേണ്ടെന്നുതന്നെ നിശ്ചയിച്ചു.

അന്നു് ഹാർണ്ണിമാൻെറ കീഴിൽ "ബോംബേക്രാണി ക്കിൾ" എന്ന പ്രതിദിനപത്രം സ്വരാജ്യസമരത്തെ ശക്തി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

പൂർവ്വം തച്ചരിപ്പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഗവണ്മെൻറ് ഹാർണ്ണിമാനേ നാടുകടത്തി. ഇതു ബുദ്ധിശൂന്യമായ ഒരു പ്രവൃത്തിയായിരുന്നു. നിയമലംഘനത്തെ അനുകൂലിക്കാതിരുന്നവരിൽ ഒരാളായ ഹാർണ്ണിമാൻധരയെ നാടുകടത്തിയതുകൊണ്ടുതന്നെ ഗവണ്മെൻറ് പരിഭ്രാന്തമായി തീർന്നുകഴിഞ്ഞു എന്നു തെളിയുന്നു. ശത്രുക്കളാര്? ബന്ധുക്കളാര്? എന്നുപോലും അവക്ക് തിരിച്ചറിയാൻ പാടില്ലാതെയായി.

ക്രാണിക്കിളിൻെറ ഡയറക്ടറന്മാർ ഗാന്ധിജിയോട് അതിൻെറ പത്രാധിപത്യം സ്വീകരിക്കാൻ അപേക്ഷിച്ചു. എന്നാൽ അതിൻെറ ആവശ്യം നേരിട്ടില്ല. അതിനു മുമ്പുതന്നെ ഗവണ്മെൻറ് പത്രത്തിൻെറ പ്രസിദ്ധീകരണവും നിരോധിച്ചുകളഞ്ഞു. തദനന്തരം ഗാന്ധിജി യങ് ഇൻഡ്യയുടെ ആധിപത്യം കൈക്കൊള്ളുകയും, അതിനെ അർദ്ധവാരികയാക്കി പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തു. ക്രാണിക്കിളിൻെറ പ്രസിദ്ധീകരണം വീണ്ടും തുടങ്ങുംവരേയ്ക്കു യങ് ഇൻഡ്യ ഇങ്ങനെ അർദ്ധവാരികയായിത്തന്നെ മുടങ്ങാതെ പുറപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരുന്നു.

പഞ്ചാബിലെ സ്ഥിതികൾ അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഹൃദയത്തെ പീഡിപ്പിച്ചുകൊണ്ടാണിരുന്നതു്. അങ്ങോട്ടുപോവാനുള്ള അനുവാദാപേക്ഷകൾ നിരസിക്കപ്പെട്ടു. എന്നാൽ ജനങ്ങളുടെനിരന്തരപ്രക്ഷോഭണഫലമായിഅന്വേഷണാർത്ഥം ഹണ്ടർകമ്മററി നിയോഗിക്കപ്പെട്ടു. ദീനബന്ധു ആൻഡ്രൂസ് പഞ്ചാബിൽ ചെന്നു് സ്ഥിതിഗതികളെ നേരിട്ടറിഞ്ഞു് വിവരങ്ങൾ ഗാന്ധിജിയെ അപ്പൊഴപ്പോൾ അറിയിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. അവിടെ നടന്ന കൊടുമകളിൽ നൂററിനൊന്നുപോലും വെളയിൽ വന്നിട്ടില്ലെന്നും,

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

പഞ്ചാബ് വാസ്തവത്തിൽ ഒരു നരകമായിത്തീന്നിരിക്കുന്നുവെന്നും ആ കുത്തുകളിൽ നിന്നു് ഗാന്ധിജിക്കു മനസ്സിലായി. ആൻഡ്രൂസും മാളവ്യജിയും വീണ്ടും വീണ്ടും അദ്ദേഹത്തിനെ അങ്ങോട്ടു ക്ഷണിച്ചുകൊണ്ടേ ഇരുന്നു. അതിനാൽ അദ്ദേഹം ഒന്നുകൂടി വൈസ്രോയിക്കു കമ്പി അടിച്ചുനോക്കി. അക്ടോബർ 17–ാംതീയതിക്കു ശേഷം പഞ്ചാബിൽ പ്രവേശിച്ചുകൊള്ളാൻ ഇക്കുറി അനുവാദവും ലഭിച്ചു.

പഞ്ചാബ് നേതാക്കന്മാരെല്ലാം ജയിലിൽ ആയിരുന്നതിനാൽ അവരുടെ സ്ഥാനം വഹിച്ചിരുന്നതു് പണ്ഡിററു് മാളവ്യജി, പണ്ഡിററു് മോത്തിലാൽജി, ശ്രദ്ധാനന്ദജി ഇവരായിരുന്നു. അവരിൽ മാളവ്യജിയും ശ്രദ്ധാനന്ദജിയും ഗാന്ധിജിക്കു മുമ്പേതന്നെ പരിചിതരായിരുന്നു. മോത്തിലാൽജിയെ അദ്ദേഹം ഇദംപ്രഥമമായിട്ടാണു കണ്ടതു്.

ഗവണ്മെൻറിൻെറ ആഭിമുഖ്യത്തിൽ നടക്കുന്ന അന്വേഷണത്തിൽ നിന്നു പരമാത്ഥസ്ഥിതികൾ ഒന്നും വെളിയിൽ വരികയില്ലെന്നു കണ്ടിട്ടു് കാൺഗ്രസ് ഈ അന്വേഷണക്കമ്മെററിയോടു് നിസ്സഹകരണം അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിനും, മോത്തിലാൽജി, ദേശബന്ധുദാസ്, അബ്ബാസ് തയാബ്ജി, എം. ആർ. ജയക്കർ, ഗാന്ധിജി ഇവരുൾപ്പെട്ട ഒരു പ്രത്യേകക്കമ്മെററിയെ നിയമിക്കുന്നതിനും നിശ്ചയിച്ചു.

റിപ്പോർട്ടു് എഴുതിയുണ്ടാക്കുന്ന ജോലി ഈ കമ്മെററി ഗാന്ധിജിയേയാണു് ചുമതലപ്പെടുത്തിയതു്. അതിനാൽ ആ റിപ്പോർട്ടിൽ കാണുന്ന വിവരങ്ങളിൽ അതിശയോക്തിയുടെ കണികപോലും ഇല്ലെന്നു പ്രത്യക്ഷമാണു്.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ദില്ലിയിൽ വച്ച് ഖിലാഫത്തുപ്രശ്നം സംബന്ധിച്ചു പര്യാലോചിപ്പാനായി ഹക്കീംഅജ്മൽഖാൻേറയും അസഫ് അലിയുടേയും ആഭിമുഖ്യത്തിൽ, ഹിന്ദുമുസ്ലീം ഐക്യ സമ്മേളനം നടന്നു. അതിൽ ഗാന്ധിജിയും സന്നിഹിതനായിരുന്നു. ആ യോഗത്തിൽ 'ഗോഹത്യാപ്രശ്ന'വും ആലോചനയ്ക്കു വച്ചിരുന്നതിനെ ഗാന്ധിജി തടഞ്ഞു. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:—

"മുസ്ലിമീങ്ങൾ, ഹിന്ദുക്കളുടെ പ്രീതിക്കായി ഗോഹത്യാനിഃരാധനത്തെ സഹോദരകൃത്യമായി ഗണിച്ച് കൈക്കൊള്ളണമെന്നു വിചാരിക്കുന്നപക്ഷം, ഖിലാഫത്തു പ്രക്ഷോഭണത്തിൽ ഹിന്ദുക്കൾ ചേർന്നാലും ഇല്ലെങ്കിലും ആ കർത്തവ്യത്തെ അനുഷ്ഠിക്കതന്നെ വേണം. ആ സ്ഥിതിക്ക് ഈ രണ്ടു പ്രശ്നങ്ങളേയും ഒരു വിലപേശൽ എന്ന മട്ടിൽ കൂട്ടിക്കുഴയ്ക്കുന്നതു് ശരിയല്ല. ഈ യോഗത്തിൽ ഖിലാഫത്തുപ്രശ്നം മാത്രമേ പര്യാലോചനയ്ക്ക് എടുക്കേണ്ടതായിട്ടുള്ളു."

ആ സമ്മേളനം ഗാന്ധിജിയുടെ അഭിപ്രായത്തെ അംഗീകരിച്ചു.

പഞ്ചാബ്, പ്രശ്നത്തേയും ഇതിനോടു കൂട്ടിത്തൊടുക്കണമെന്നുള്ള ഒരു അഭിപ്രായവും ചിലർ കൊണ്ടുവന്നു. ഗാന്ധിജി അതിനേയും എതിർത്തു.

ഈ സമ്മേളനത്തിൽ വിദേശീയ സാമാനബഹിഷ്കരണത്തെപ്പററിയുള്ള ഒരു നിശ്ചയം സ്വീകരിക്കപ്പെടുകയുണ്ടായി.—ആ പ്രമേയത്തിനു് ഒരു് എതിർ പ്രമേയം ഹാജരാക്കിയ ഹസ്രത്‌മോഹാനി ഇങ്ങനെ പ്രസംഗിച്ചു:

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

"വിദേശവസ്ത്രബഹിഷ്കരണംകൊണ്ടു മാത്രം നമുക്കു തൃപ്തിപ്പെടാവുന്നതല്ല. നമുക്ക് ആവശ്യമുള്ളിടത്തോളം തുണികൾ ഇവിടെ ഉണ്ടാക്കി എടുക്കുന്നതിന്ന് എത്ര കാലം വേണ്ടിവരുമെന്ന് ആർക്കറിയാം? അതുപോലെ തന്നെ വിദേശീയവസ്ത്രപരിവർജ്ജനവും എത്ര കാലം കൊണ്ടു പരിപൂർണ്ണമായി നടപ്പിൽ വരുത്താൻ സാധിക്കും? ബ്രിട്ടീഷ്ജനതയെ ഉടനടി ബാധിക്കുന്ന വല്ലതുമാണ് നാം ഇപ്പോൾ ചെയ്യേണ്ടതു്. അതിനാൽ വിദേശവസ്ത്രപരിവർജ്ജനം ഇരുന്നുകൊള്ളട്ടെ; സദ്യഃ ഫലപ്രദമായ വല്ലതും കൂടി ചെയ്യേ മതിയാവൂ."

ഈ പ്രസംഗം ഗാന്ധിജിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ നല്ല പോലെ പതിഞ്ഞു. ഖാദിപ്രസ്ഥാനത്തിനെ ത്വരിപ്പിക്കേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യം പ്രത്യക്ഷമായി.

ഈ സമ്മേളനഫലമായി മുസ്ലിമീങ്ങൾ ഗവണ്മെന്റിനോടു നിസ്സഹകരിക്കുവാൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തി. ഇതു് കാൺഗ്രസ്സിന്ന് ഒരു വലിയ നേട്ടമായി. ഓഡയരും കൂട്ടരും ഇങ്ങനെ ഹിന്ദുക്കളേയും മുസ്ലിമീങ്ങളേയും യോജിക്കുന്നതിന്നുള്ള വഴി തെളിച്ചുവിട്ടു; ഗാന്ധിജി അതിനെ വേണ്ടപോലെ ഉപയോഗപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തു. വാസ്തവത്തിൽ ഹിന്ദുമുസ്ലീം മൈത്രിയെപ്പററി അദ്ദേഹത്തിനുണ്ടായിരുന്ന സ്വപ്നം ഫലവത്തായിത്തീരുംപോലെ തോന്നി.

1919-ലെ മോണ്ടേഗ് ചേംസ്ഫോഡ് പരിഷ്കാരം സംബന്ധിച്ചുള്ള പ്രഖ്യാപനം പ്രസിദ്ധീകൃതമായി. അക്കൊല്ലത്തിലെ കാൺഗ്രസ് അമൃതസരസ്സിൽ വച്ച് കൂടുവാൻ നിശ്ചയിച്ചു. ആ യോഗം കൂടുംമുമ്പേ എല്ലാ രാഷ്ട്രീയ തടവുകാരും മോചിക്കപ്പെട്ടു. അലിസഹോദരന്മാരും കാൺഗ്രസ്സിൽ പങ്കു കൊള്ളാനായി ചെന്നുചേർന്നു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മോത്തിലാൽനെഹ്റുവായിരുന്നു പ്രസിഡൻറ്. അദ്ദേഹം നേരത്തെ എത്തി.

ഇക്കാലംവരെ ഗാന്ധിജിക്കു കാൺഗ്രസ്സിൽ പറയത്തക്ക കാര്യമൊന്നും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹം ഹിന്ദി പ്രചാരം, വിദേശത്തിലെ ഇൻഡ്യാക്കാരുടെ അവകാശങ്ങൾ ഇവയെപ്പററി പ്രസംഗിക്ക മാത്രമേ ചെയ്യാറുണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ഈ യോഗത്തിലാണ് ചുമതലയേറിയ ഒരു ജോലി അദ്ദേഹത്തിന് ഇദംപ്രഥമമായി വഹിക്കേണ്ടി വന്നതു്.

പുതിയ പരിഷ്കാരത്തെപ്പററിയുള്ള പ്രഖ്യാപനത്തിൽ സിംഹാപ്രഭുവിന് ഒരു കൈയുണ്ടായിരുന്നു. എന്നിട്ടും അതു് ഇത്രയ്ക്കു് അതൃപ്തികരമായിത്തീർന്നതിൽ എല്ലാവരും വ്യസനിച്ചു. അതിനെ സ്വീകരിക്കണോ വേണ്ടയോ എന്നായിരുന്നു പ്രധാന പ്രശ്നം. മഹാത്മജിക്കു് അതു് സ്വീകരിക്കുന്നതിൽ വലിയ തരക്കേടില്ലെന്നു തോന്നിയെങ്കിലും ലോകമാന്യനും, ദേശബന്ധുവും പ്രതികൂലാഭിപ്രായക്കാരായിരുന്നു. മാളവ്യജി നിഷ്പക്ഷനിലയും കൈക്കൊണ്ടു. ഗാന്ധിജി എന്താണു ചെയ്ക!.

പഞ്ചാബ് പ്രക്ഷോഭണഫലമായുണ്ടായ മർദ്ദനത്തിന്റെ സ്മരണയാണു് നേതാക്കന്മാരിൽ മുന്നിട്ടുനിന്നിരുന്നതു്. അതിനാൽ അവൎക്കു ശാന്തമായി ചിന്തിക്കാനുള്ള മനഃസ്ഥിതി ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ഗാന്ധിജിയാകട്ടെ, സമാഹിതചിത്തതയോടുകൂടി പ്രസ്തുത പ്രശ്നത്തെ സമീപിച്ചിട്ടു്, ആ പരിഷ്കാരത്തെ അംഗീകരിച്ചുകൊണ്ടുള്ള ഒരു നിശ്ചയം ഹാജരാക്കേണ്ടതാണെന്നു വിചാരിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മോണ്ടേഗുവിൽ അത്രയ്ക്കു് വിശ്വാസമുണ്ടായിരുന്നു; എന്നാൽ ഗാന്ധിജിയുടെ അഭിപ്രായം കേട്ടപ്പോൾ നേതാക്കന്മാർ ക്ഷോഭിച്ചു. ലാലാ ഹരികൃഷ്ണലാൽ പറഞ്ഞു "അതു സാദ്ധ്യമേ അല്ല; പഞ്ചാബികളുടെ ഹൃദയവികാരങ്ങൾക്കു അതു ക്ഷതമുണ്ടാക്കും." ഈ ഹരികൃഷ്ണലാൽ ഒരു ധനാഢ്യനായിരുന്നു. യുദ്ധകാലത്തു് അദ്ദേഹം ബ്രിട്ടീഷുകാർക്കു ഒരു വിമാനം സമ്മാനിച്ചു. പക്ഷേ അവർ കൃതജ്ഞത പ്രകാശിപ്പിക്കാതിരുന്നില്ല. ആ വിമാനത്തിൽ കയറിയിരുന്നു കൊണ്ടുതന്നെയാണു് ബ്രിട്ടീഷ് അധികൃതന്മാർ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗൃഹത്തെ ബോംബുചെയ്തു നശിപ്പിച്ചതു്.

നേതാക്കന്മാർ തമ്മിലുള്ള ഈ അഭിപ്രായവ്യത്യാസം കോൺഗ്രസ്സ്നടപടികളിൽ ഒരു വലുതായ വ്യതിയാനം വരുത്തി. ഒരാൾ ഒരു നിശ്ചയം ഹാജരാക്കിയാൽ, അനുകൂലിക്കുന്നവരെല്ലാം കൈ പൊക്കണമെന്നായിരുന്നു വ്യവസ്ഥ. അംഗങ്ങളല്ലാത്തവരും കൈ പൊക്കുക പതിവായിരുന്നു. ഗാന്ധിജി പറഞ്ഞു:—"ഞാൻ എന്റെ നിശ്ചയം ഹാജരാക്കിയാൽ വോട്ടെടുക്കുന്നതിനു് പ്രത്യേക വ്യവസ്ഥയൊന്നുമില്ലല്ലോ"—അങ്ങനെയാണു് വോട്ടെടുപ്പു ദിവസത്തിൽ അംഗങ്ങളെ മാത്രമേ പന്തലിൽ പ്രവേശിപ്പിച്ചുകൂട എന്നുള്ള ഏർപ്പാടു വന്നതു്.

ഗാന്ധിജി നിശ്ചയം ഹാജരാക്കി. മാളവ്യജിയും മഹമ്മദലിജിന്നായും അതിനെ പിന്താങ്ങി. ഇരുകൂട്ടരും തങ്ങളുടെ പക്ഷം പിടിച്ചു വാദിച്ചു. ഇതിനിടയ്ക്കു് ഒരു രഞ്ജനശ്രമം നടന്നുകൊണ്ടുമിരുന്നു; അതുഫലിക്കയുംചെയ്തു. രണ്ടുപക്ഷക്കാർക്കും സ്വീകാര്യമായ ഒരു ഭേദഗതി ജയറാം ദാസ് ഹാജരാക്കി. അങ്ങനെ ഗാന്ധിജി ഈ ഒരു ദുർഘടഘട്ടം തരണംചെയ്തു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഗാന്ധിജി സജീവമായി പങ്കെടുത്ത ആദ്യത്തെ കാൺഗ്രസ് ഈ വിധം കഴിഞ്ഞുകൂടി അന്നത്തെ നിശ്ചയങ്ങളിൽ ഒന്നു്, ജലിയൻവാലാ കൂട്ടക്കൊലയുടെ ഒരു സ്മാരകം നിർമ്മിക്കണമെന്നായിരുന്നു. അതിനായി അഞ്ചു ലക്ഷം ഉറുപ്പിക പിരിച്ചെടുക്കണമെന്നും നിശ്ചയിച്ചു. 'യാചക' ശിഖാമണികളായ ഗാന്ധിജിയും മാളവ്യജിയും യോജിച്ചു പ്രവർത്തിച്ചതിനാൽ അതിൽ കവിഞ്ഞ ഒരു തുക പിരിഞ്ഞുകിട്ടി.

പദങ്ങൾ കഴിയുന്നത്ര ചുരുക്കിയും അർത്ഥവൈശദ്യത്തിനു കോട്ടം വരാതെയും നിശ്ചയം എഴുതിയുണ്ടാക്കുന്നതിനു് ഗാന്ധിജിക്കുള്ള സാമർത്ഥ്യത്തെ എല്ലാ നേതാക്കന്മാരും പുകഴ്ത്തി: അന്നുമുതല്ക്കു് ഇതുവരെയുള്ള പ്രധാന നിശ്ചയങ്ങളിലെല്ലാം അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൈയാണു് മുന്നിട്ടുനിന്നിട്ടുള്ളതും. ഏതായിരുന്നാലും, കാൺഗ്രസ് നിയമാവലിയെ പുതുക്കി എഴുതുന്ന ഭാരം ഗാന്ധിജിയിൽതന്നെ നിക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടു; അതിനായി ഒരു കമ്മററിയും രൂപവൽകൃതമായി.

ഖാദിപ്രസ്ഥാനത്തിന്റെ ജനനവും ഈ അടുത്ത കാലത്തായിരുന്നു. 1915–വരെ അദ്ദേഹം കൈത്തറി കണ്ടിട്ടുണ്ടായിരുന്നില്ല. സബർമതി ആശ്രമം സ്ഥാപിച്ച കാലത്തു് ഏതാനും കൈത്തറികൾ അവിടെ സ്ഥാപിച്ചുവെങ്കിലും, അവയെ യഥോചിതം നടത്താൻ ആരുമില്ലായിരുന്നു. മഗൻലാൽഗാന്ധിയുടെ ഉത്സാഹത്താലാണു് കൈത്തറി നെയ്ത്തു് അതിനുള്ളിൽ പ്രചരിപ്പിക്കാൻ സാധിച്ചതെന്നു ഗാന്ധിജി തന്നെ സമ്മതിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഇൻഡ്യൻജനതയുടെ ദാരിദ്ര്യപരിഹാരത്തിനുള്ള ഏതു ന്യായമായ മാർഗ്ഗവും സ്വീകാര്യമായിരുന്നതുകൊണ്ട് ആശ്രമവാസികൾ എല്ലാം ഖാദിയേ ധരിക്കയുള്ളു എന്നു പ്രതിജ്ഞചെയ്തു ആദ്യമൊക്കെ നെയ്ത്തുകാരെ കിട്ടായ്കയാൽ ആശ്രമവാസികൾ ഒട്ടു വളരെ വിഷമിച്ചിട്ടുണ്ട്. ക്രമേണ അവർ ആ ബുദ്ധിമുട്ടുകളെ ഒക്കെ തരണം ചെയ്തു. ആരംഭദശയിൽ ഇൻഡ്യൻമിൽ നൂലു തന്നെയാണു ഉപയോഗിച്ചുവന്നതു്; എന്നാൽ പലപ്പോഴും ചതിപററുകയാൽ, സ്വന്തം നൂലു് നൂല്ക്കണമെന്നു് ഗാന്ധിജി നിശ്ചയിച്ചു അതിനുവേണ്ടി ചക്ക അന്വേഷിച്ചു തുടങ്ങി. ഗംഗാബെൻ മജുംദാർ എന്ന മഹതിയാണു് ബറോഡയിൽനിന്നു് ഒരു ചക്ക ആദ്യമായി സമ്പാദിച്ചുകൊടുത്തതു്.

സ്വദേശിയബഹളം ബംഗാൾ വിഭജനകാലത്തു തന്നെ തുടങ്ങിയിരുന്നെങ്കിലും, അതുകൊണ്ടുള്ള പ്രയോജനം നാട്ടുകാക്കല്ലാ ലഭിച്ചിരുന്നതെന്നുള്ള സംഗതി നേതാക്കന്മാർ ധരിച്ചിരുന്നില്ല. ബോംബേയിലും അഹമ്മദാബാദിലും ഉള്ള വ്യവസായപ്രമുഖന്മാർ ആണു് അതുകൊണ്ടു് കാശുണ്ടാക്കിയതു്. വിദേശവസ്ത്രങ്ങൾ വരാതെ ആയപ്പോൾ നാട്ടു മിൽത്തുണികൾക്കു വില അവർ വർദ്ധിപ്പിച്ചു. വ്യവസായികൾ ലോകസേവനത്തിനുവേണ്ടി പ്രവത്തിക്കുന്നവരല്ലല്ലോ. അതിനാൽ ബംഗാൾ വിഭജനകാലത്തു തുടങ്ങിയ സ്വദേശിപ്രസ്ഥാനം താനേ ചത്തൊടുങ്ങി. വീണ്ടും സ്വദേശിപ്രസ്ഥാനം ആരംഭിച്ചാൽ ഇതേ അബദ്ധംതന്നെ വന്നുചേരുകയില്ലേ? അതിനു് എന്തു പ്രതിവിധി? എന്നായി ഗാന്ധിജിയുടെ ആലോചന.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മിൽത്തുണികളുപയോഗിച്ചുകൂടെന്നു നിശ്ചയിച്ച്, ഖാദിനിർമ്മാണത്തിനു വേണ്ടി തീവ്രമായ പ്രചരണവേല അദ്ദേഹം സമാരംഭിച്ചു. തൊഴിലില്ലാതെ—അരവയറെങ്കിലും നിറച്ചു ഉണ്ണാൻ വകയില്ലാതെ — ഇരിക്കുന്ന സ്ത്രീജനങ്ങളെക്കൊണ്ടു് നൂൽനൂല്പിച്ച് അവരുടെ ദാരിദ്ര്യത്തിനു് തെല്ലെങ്കിലും ശമനംവരുത്താൻ കഴിയുമെന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിചാരം. എന്നാൽ യന്ത്രങ്ങളോടു് മത്സരിച്ച് എത്രകാലം ചക്കായ്ക്കു ജീവിക്കാൻ കഴിയും. എന്നു പലക്കും ബലമായ സംശയമുണ്ടായി. പക്ഷേ ഗാന്ധിജി ഒരു കാര്യം ഉറച്ചാൽ അതു ഫലപ്രാപ്തിയിൽ എത്തിക്കാതെ മടങ്ങാറില്ല. കാൺഗ്രസ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വാധീനശക്തിയിൽ വന്നതിനോടുകൂടി, എല്ലാ അംഗങ്ങളുംഖാദിയേഉപയോഗിക്കാവൂഎന്നും എല്ലാവരും നൂൽനൂല്ക്കണമെന്നും അദ്ദേഹം നിർബന്ധിച്ചു. അചിരേണ അതിനോടു് അനുഭാവമുള്ളവരും ഖാദിഉപയോഗിക്കാൻ തുടങ്ങി. ആവശ്യത്തിനു മതിയാവോളം ഖാദി കിട്ടാതെയും ആയി; എന്നു മാത്രമല്ല മില്ലുകാർ സംഭ്രമിച്ച് കൃത്രിമ ഖാദിവസ്ത്രങ്ങളും നൂലും ഉണ്ടാക്കിവിടാനും ആരംഭിച്ചു. നല്ല ഖദർ ഏതു്? കൃത്രിമഖദർ ഏതു്? എന്നു സാധാരണക്കാക്കു തിരിച്ചറിയാൻപോലും നിവൃത്തിയില്ലാതെ വന്നു. ഖദർധാരികളോടു് ജനങ്ങൾക്കു കൂടുതൽ ആദരം കണ്ടുതുടങ്ങുകയാൽ അതിന്റെ ആവശ്യവും വളരെ വർദ്ധിച്ചു. തന്മൂലം ദേശംതോറും ഖാദിവസ്ത്രാലയങ്ങൾ സ്ഥാപിക്കുന്നതിനും, അവയേ എല്ലാം ഒരു കേന്ദ്രസ്ഥാപനത്തിനു കീഴിൽ ആക്കുന്നതിനും അദ്ദേഹം നിശ്ചയിച്ചു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അങ്ങനെ ആണ് ആൾ ഇൻഡ്യാ—സ്പിന്നിങ്ങ് അസോസിയേഷൻ ഉത്ഭവിച്ചതു്. ആ സ്ഥാപനത്തിൻെറ മുദ്ര ഉണ്ടെങ്കിൽ, അതു് പരിശുദ്ധഖാദിയാണെന്നു് ഇപ്പോൾ ആക്കും നിഷ്പ്രയാസം ഗ്രഹിക്കാം. എന്നാൽ വേറൊരു വൈഷമ്യംകൂടി കാലക്രമേണ അനുഭവപ്പെട്ടു. കോൺഗ്രസ് അംഗങ്ങൾക്കു പലപ്പോഴും ജയിൽവാസം അനുഭവിക്കേണ്ടിവരാവുന്നതിനാലും, കാൺഗ്രസ് നിയമവിരുദ്ധമാക്കപ്പെട്ടപ്പോൾ, അതിനോടുകൂടി ഖാദിവസ്ത്രാലയങ്ങൾ അടച്ചിടേണ്ടതായി വരുന്നതാവുന്നതിനാലും അതിനെ അദ്ദേഹം ഒരു സ്വതന്ത്ര സ്ഥാപനമാക്കി.

ഖാദിപ്രസ്ഥാനഫലമായി എത്ര എത്ര ഇംഗ്ലീഷ് മില്ലുകൾ അടയ്ക്കപ്പെട്ടുവെന്നു് അനന്തരചരിത്രം വെളിപ്പെടുത്തുന്നുണ്ടു്. ഈ കഴിഞ്ഞ യുദ്ധകാലത്തു് ഖാദിയില്ലായിരുന്നുവെങ്കിൽ വസ്ത്രക്ഷാമം എത്ര വർദ്ധിക്കുമായിരുന്നു എന്നുള്ളതും നാം ഓർക്കേണ്ടതാണു്. ഇപ്പോൾ പ്രതിവർഷം ബഹുലക്ഷക്കണക്കിനു് നൂൽ ആണ്ടുതോറും എ. ഐ. എസ്. എ.-ക്കാർ നൂല്ക്കുന്നുണ്ടെന്നുള്ളതും പ്രസ്താവയോഗ്യമാണു്.

ഗാന്ധിജിയുടെ നിസ്സഹകരണപ്രമേയം ആദ്യമായി ഖിലാഫത്തു് സമ്മേളനത്തിലാണു് പാസ്സാക്കപ്പെട്ടതു്. പിന്നീട്ടാണു് അദ്ദേഹം ഗുജറാത്തി രാഷ്ട്രീയസമ്മേളനക്കാരെക്കൊണ്ടു് അതിനെ സ്വീകരിപ്പിച്ചതു്. ഗുജറാത്തി സമ്മേളനത്തെക്കൊണ്ടു് അതു അംഗീകരിപ്പിക്കാൻ വല്ലായിപട്ടേലും അബ്ബാസ്സ്തയാബ്ജിയും കഴിയുന്നത്രശ്രമം ചെയ്യേണ്ടിവന്നു. അത്രയ്ക്കു എതിർപ്പു് അതിനുണ്ടായി.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

1920-ൽ കല്ക്കത്തായിൽ വച്ചു് സർവേന്ത്യാ കാൺഗ്രസ്കമ്മററി കൂടി. പഞ്ചാബ് സിംഹമായ ലാലാ ലജപത്റായി കാൺഗ്രസ്പ്രസിഡണ്ടായി തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ടു. ആ യോഗത്തിൽ ഗാന്ധിജി നിസ്സഹകരണ പ്രമേയം ഹാജരാക്കി. ഡാക്ടർ ബസൻറ്, മാളവ്യജി, ദസലം വിജയരാഘവാചാരി, മോത്തിലാൽജി മുതലായ പ്രമുഖന്മാരെല്ലാം സന്നിഹിതരായിരുന്നു. ഗാന്ധിജിയുടെ നിശ്ചയത്തിൽ പഞ്ചാബ് അതിക്രമങ്ങൾക്കും ഖിലാഫത്തു് പ്രശ്നത്തിനും പരിഹാരമുണ്ടാക്കണമെന്നേ പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നുള്ളു! 'സ്വരാജ്' കൂടി ഉൾപ്പെടുത്തണമെന്നു് വിജയരാഘവാചാരിയും മോത്തിലാൽജിയും ആവശ്യപ്പെട്ടു. ഗാന്ധിജി അവരുടെ അഭിപ്രായത്തെ സ്വീകരിച്ചു. ഇങ്ങനെ 'സ്വരാജ്' ആവശ്യപ്പെട്ടുകൊണ്ടുള്ള ഒരു നിശ്ചയം ഇദംപ്രഥമമായി അവതരിക്കപ്പെട്ടതു് ഈ യോഗത്തിൽ വച്ചായിരുന്നു.

മോത്തിലാൽജി യാതൊരു ശങ്കയും കൂടാതെ നിസ്സഹകരണപ്രസ്ഥാനത്തിൽ ചേർന്നു. അദ്ദേഹത്തിൻെറ പ്രേരണയാൽ ആണു് ദേശബന്ധുദാസ്സും ലാലാജിയും ചേർന്നതു്. ലോകമാന്യൻ മരിച്ചുപോകാതിരുന്നെങ്കിൽ ഈ പ്രക്ഷോഭണത്തിനു് എത്രമാത്രം ശക്തി വർദ്ധിക്കുമായിരുന്നു എന്നു് ഗാന്ധിജി വ്യസനിച്ചു.

കല്ക്കത്തായിൽ വച്ചു് എ. ഇ. സി. സി. പാസ്സാക്കിയ നിസ്സഹകരണപ്രമേയം അല്പം ചില്ലറ ഭേദഗതികളോടുകൂടി നാഗപുരം കാൺഗ്രസ് സ്വീകരിച്ചു. ഈ കാൺഗ്രസ്സിൽവച്ചു് ഒരു വലിയ പ്രശ്നംകൂടി ആലോചനാവിഷയമായി. കാൺഗ്രസ്സിൻെറ പരമലക്ഷ്യം എന്തു്?

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മാളവ്യജിയും ജിന്നാസാഹിബ്ബും ബ്രിട്ടീഷ് സാമ്രാജ്യത്തിനുള്ളിൽ സ്വയംഭരണം മതിയെന്നു വാദിച്ചു; എന്നാൽ അവക്ക് ഭൂരിപക്ഷം ലഭിച്ചില്ല. ഹിന്ദു-മുസ്ലീം ഐക്യം, അസ്പൃശ്യതാനിരാസം, ഖാദിപ്രസ്ഥാനം— ഈ ഗൌരവമേറിയ സംഗതികളെപ്പററിയും ഗാന്ധിജിയുടെ ഉത്സാഹത്താൽ നിശ്ചയങ്ങൾ പാസ്സാക്കി.

ഇങ്ങനെ ഇന്ത്യൻസ്വാതന്ത്ര്യസമരത്തിൽ നാഗപുരം കാൺഗ്രസ് പ്രാധാന്യം വഹിക്കുന്നു. ഗാന്ധിജിയുടെ പ്രേരണാശക്തിക്കു കാൺഗ്രസ് വഴങ്ങിത്തുടങ്ങിയതും അവിടെവച്ചാണ്.

സൌത്ത് ആഫ്രിക്കയിൽ വച്ച് ബ്രിട്ടീഷ് ജനതയിൽനിന്നു അനുഭവിച്ച അവമാനങ്ങളെ എല്ലാം മറന്നു് ജർമ്മൻയുദ്ധകാലത്തു് ബ്രിട്ടനുവേണ്ടി ദേശംതോറും നടന്നു് സൈന്യശേഖരണംചെയ്ത ഗാന്ധിജി പഞ്ചാബു കൂട്ടക്കൊലയേയും തുടർന്നുണ്ടായ വാഗ്ദാനലംഘനങ്ങളേയും വിസ്മരിച്ച് 1919-ലെ ഇൻഡ്യൻ ആക്ടിനെ സ്വാഗതം ചെയ്യാൻ തയ്യാറായ ഗാന്ധിജി ഇന്നു് ഈ വിധം നിസ്സഹകരണം സമാരംഭിക്കുന്നതിന് ഒരുങ്ങിയതു് എന്തുകൊണ്ടായിരിക്കണം? വാസ്തവത്തിൽ ബ്രിട്ടനു് തന്റെ ബന്ധുവാരു്? ശത്രുവാരു ? എന്നു് അറിഞ്ഞുകൂടായിരുന്നു. ഗവണ്മെൻറിനു പോരെങ്കിൽ ഒരുമാതിരി ഭ്രാന്തും പിടിപെട്ടു ഇൻഡ്യക്കാർക്കു് ഉണ്ടായിക്കൊണ്ടിരുന്ന രാഷ്ട്രീയ പ്രബോധനത്തെ അടിച്ചമർത്താമെന്നു് അവർ അന്ധമായി വിചാരിച്ചുപോയി. അതിനാൽ ജനങ്ങൾ അപ്പക്ഷണത്തിന് ആവശ്യപ്പെടുമ്പോഴൊക്കെ കല്ലെടുത്തു് എറിഞ്ഞുകൊടുക്കുന്നതു് അവരുടെ വഴക്കമായിത്തീർന്നു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഖിലാഫത് സമ്മേളനത്തിൽവച്ചാണല്ലോ നിസ്സഹ കരണപ്രശ്നം ആദ്യമായി ഉന്നയിക്കപ്പെട്ടതു്; അതിനു പിന്നിലും ഒരു ചരിത്രം ഉണ്ടായിരുന്നു. ഗാന്ധിജി മുസ്ലീമീങ്ങളെക്കൂടി ചേർത്തു് കാൺഗ്രസ്സിനെ ബലപ്പെടുത്താൻനിശ്ചയിച്ചിരിക്കയായിരുന്നു. അതിനാൽ കാൺഗ്രസ്സും ഖിലാഫത്പ്രക്ഷോഭണക്കാരും യോജിച്ചു പ്രവർത്തിക്കതന്നെ വേണമെന്നു് അദ്ദേഹം നിശ്ചയിച്ചു. അലിസഹോദരന്മാരും തന്മൂലം കാൺഗ്രസ്സിൽ ചേർന്നു.

1920–ൽ ഒരു ഖിലാഫത് നിവേദകസംഘം വൈസ്രായിയെ സന്ദർശിക്കാൻ തീർച്ചപ്പെടുത്തി. അതിൽ ഗാന്ധിജി കൂടെ ചേരണമെന്നു് പ്രസ്തുത സംഘം ആവശ്യപ്പെട്ടു എന്നാൽ ഡില്ലിയിൽ ചെന്നു്, സംഘം എഴുതിവച്ചിരുന്ന നിവേദനത്തിന്റെ പകർപ്പു കണ്ടപ്പോൾ, അതിൽ ചില മാററങ്ങൾ വരുത്താതെ താൻ ഉൾപ്പെടുകയില്ലെന്നു് അദ്ദേഹം പറഞ്ഞൊഴിഞ്ഞുകളഞ്ഞു. പ്രസ്തുത നിവേദനത്തിലെ ശബ്ദാഡംബരത്തിൽ, ഖിലാഫത്തിന്റെ ആവശ്യമെന്തെന്നുള്ള സംഗതി വ്യക്തമാകാതിരുന്നതുകൊണ്ടാണു് ഗാന്ധിജി അതിനെ ആക്ഷേപിച്ചതു്. പിന്നീടു് വേണ്ട മാററങ്ങൾ ചെയ്തുകൊള്ളുന്നതിനു് ഗാന്ധിജിക്കു് അവർ അനുവാദം കൊടുത്തു. പക്ഷേ ആ മാററങ്ങൾ ഉൾപ്പെടുത്തും മുമ്പുതന്നെ പഴയതിന്റെ ഒരു പകർപ്പു് വൈസ്രായിക്കു് അയച്ചുകഴിഞ്ഞിരുന്നു് അതിനാൽ ഗാന്ധിജി ചേർത്ത അംശത്തെ അദ്ദേഹം സ്വീകരിക്ക ഉണ്ടായില്ല.

ഗവണ്മെൻറു നിവേദകസംഘത്തെ സ്വീകരിച്ചുവെങ്കിലും അവരുടെ അപേക്ഷയേ പാടേ തള്ളിക്കളഞ്ഞു. ഒരു സമരംകൂടാതെ കഴികയില്ലെന്നായി, മുസ്ലീമീങ്ങളെ തനിച്ചു വിടുന്നതു ശരിയല്ലെന്നു ഗാന്ധിജിക്കു തോന്നി.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അതിനാൽ നിസ്സഹകരണം തുടങ്ങാൻ തയ്യാറുള്ള പക്ഷം താൻ അവരെ നയിച്ചുകൊള്ളാമെന്നു് അദ്ദേഹം അവരോടു് അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. മുസ്ലിമീങ്ങൾ വൈമനസ്യത്തോടുകൂടിയാണു് അതു സമ്മതിച്ചതു്—എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ഒരു നല്ല കാര്യത്തിനുവേണ്ടി ബലപ്രയോഗം നിഷേധിക്കുന്ന ഒരു മതമല്ല അവരുടേതു് ഒരു താൽക്കാലികനയം എന്ന നിലയിൽ മാത്രമേ അവർ അതിനെ സ്വീകരിക്കയുണ്ടായുള്ളു എന്നുള്ള സംഗതി ഇവിടെ പ്രസ്താവയോഗ്യമാണു്. 1920 ആഗസ്റ്റ് ഒന്നാംതീയതി നിസ്സഹകരണദിനമായി നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടു.

കാൺഗ്രസ്സിൽ ഇതേവരെ നിസ്സഹകരണപ്രമേയം അവതരിപ്പിച്ചു കഴിഞ്ഞിരുന്നില്ല. 1920 ജൂൺ മാസത്തിൽ ഇരുനൂറു കിസ്സാന്മാർ (കൃഷീവലന്മാർ) പ്രതാപഗറിൽ നിന്നു അമ്പതു മൈൽ നടന്നു് അല്ലഹാബാദിൽ ചെന്നു്, രാഷ്ട്രീയനേതാക്കന്മാരെക്കണ്ടു് അവരുടെ സങ്കടങ്ങളെ അറിയിച്ചു. ജമിന്ദാരന്മാരുടെ ഏജന്റന്മാരിൽനിന്നും, ഹുണ്ടിവ്യാപാരികളിൽനിന്നും, പോലീസ്സിൽനിന്നും ഇവർ അനുഭവിച്ചുപോന്ന ക്ലേശങ്ങൾ ചില്ലറയൊന്നുമായിരുന്നില്ല. ഗവണ്മെണ്ടു് എല്ലായ്പോഴും ജമിന്ദാരന്മാരുടെ പക്ഷം പിടിച്ചുനിന്നുവെങ്കിലും, കിസ്സാന്മാർ കൂടക്കൂടെ വഴക്കുകൾ ഉണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടാണിരുന്നതു്. അവർ ആദ്യമൊക്കെ കാൺഗ്രസ്സിന്റെ പ്രവർത്തനവലയത്തിൽ വന്നിരുന്നില്ല; ക്രമേണ കാൺഗ്രസ് നേതാക്കന്മാർ ഗ്രാമങ്ങളിലേക്കു കടന്നു് അക്രമരാഹിത്യസിദ്ധാന്തം അവരുടെ ഇടയ്ക്കു പ്രചരിപ്പിക്കയും അവരെ കാൺഗ്രസ്സിലെ ഒരു സുശിക്ഷിതസേനയാക്കിത്തീർക്കുകയും ചെയ്തു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

1920–ൽ ഉണ്ടായ ഒരു സംഭവം രസകരമാണു് കൽക്കത്തയിൽവച്ചു കാൺഗ്രസ്സ് ഒരു വിശേഷാൽയോഗം നടത്തിക്കൊണ്ടിരുന്ന കാലമായിരുന്നു. നേതാക്കന്മാരെല്ലാം കല്ക്കത്തയിൽ എത്തിയിരുന്നു. പ്രതാപനഗറിലെ ചില കിസാൻ നേതാക്കന്മാരെ തുച്ഛമായ ഏതോ കുററത്തിനു ഗവണ്മെൻറു് അറസ്ററുചെയ്തു. വിചാരണദിവസം കോടതിവളപ്പു് കിസ്സാന്മാരെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞു. ജയിൽമുതല്ക്കു് കോടതിവരെയുള്ള നിരത്തിൻെറ ഇരുപാർശ്വങ്ങളിലും അവർ നിന്നിരുന്നു. മജിസ്ത്രേട്ടിൻെറ ധൈര്യമെല്ലാം അസ്തമിച്ചു. പേരിനു മാത്രം ഒരു വിചാരണ നടത്തിയിട്ടു് അദ്ദേഹം പുള്ളികളെ വെറുതേ വിട്ടുകളഞ്ഞു.

1921–ൽ നാഗപൂരം കാൺഗ്രസ്സ് കഴിഞ്ഞ ഉടനേ റെയി ബാർലിയിലും കിസ്സാൻവഴക്കു തല പൊക്കി. ഏതാനും കിസാൻ നേതാക്കന്മാർ അറസ്ററു ചെയ്യപ്പെട്ടതിനു തുടൎന്നു് ആളുകൾ കൂട്ടം കൂടി. ഇക്കുറി ഗവണ്മെണ്ടു മൌനം അവലംബിച്ചില്ല. ഡിസ്ത്രിക്ടു് മജിസ്ത്രേട്ടു് അവരോടു പിരിഞ്ഞുപോകാൻ ആവശ്യപ്പെട്ടു. അവർ അനങ്ങിയില്ല. വെടിവയ്പും ആരംഭിച്ചു. ഇങ്ങനെ രണ്ടു മൂന്നുകുറി വെടിവയ്പു നടന്നതിനോടുകൂടി കിസ്സാന്മാരുടെ സംഘടന ബലപ്പെട്ടു. അവർ കാൺഗ്രസ്സിൻെറ കൊടിക്കീഴിൽ അണിനിരന്നു.

ഗവണ്മെൻറിനു പരിഭ്രമമായി. കൃഷീവലന്മാരുടെ ഇടയ്ക്കു് ചക്രമന്ത്രം പ്രചരിക്കാൻ തുടങ്ങിയതു് അവൎക്കു് സഹിക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. 'ഏതു കൃഷീവലൻെറ ഗൃഹത്തിൽ ചക്രയുണ്ടോ, അവൻ കാരാഗൃഹത്തിൽ! ഇങ്ങനെ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഗവണ്മെൻറ് മർദ്ദനനയം അഴിച്ചുവിട്ടു. ഗാന്ധിജി നിസ്സഹകരണം തുടങ്ങിയപ്പോൾ കൃഷിക്കാരെല്ലാം അദ്ദേഹത്തിനെ പിന്തുണ നൽകിയതിൽ അത്ഭുതപ്പെടാനുണ്ടോ?

കൽക്കത്താ സ്പെഷ്യൽകാൺഗ്രസ്സിൽ ഗാന്ധിജി നിസ്സഹകരണപ്രമേയം അവതരിപ്പിച്ചപ്പോൾ, പ്രധാന നേതാക്കന്മാരായ ലാലാ ലജ്പത്റായി, സീ. ആർ. ദാസ് മുതലായവരെല്ലാം ബലമായി എതിർത്തു. പഴേ തലമുറയിൽപെട്ടവരിൽ മോതിലാൽജി മാത്രമേ അദ്ദേഹത്തിനെ പിൻതാങ്ങിയുള്ളു. മൂന്നു മാസങ്ങൾക്കുശേഷം നാഗപുരത്തുവച്ചു നടന്ന കാൺഗ്രസ്സിലാണ് പ്രസ്തുത പ്രമേയം അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടതു്

മൂന്നു മാസക്കാലം നിസ്സഹകരണം പൊടിപൂരമായ് നടന്നു. നിയമസഭകൾ നിശ്ശേഷം പരിവർജ്ജിതമായി: എന്നുവച്ചു് പ്രസ്തുത സഭകൾ ഒഴിഞ്ഞുകിടന്നു എന്നർത്ഥമില്ല. വോട്ടറന്മാരിൽ ഭൂരിപക്ഷവും തെരഞ്ഞെടുപ്പിൽ പങ്കുകൊണ്ടില്ലെന്നേ അതിനു് അർത്ഥമുള്ളു. സഭകൾ വെറും സർക്കാർ മച്ചമ്പികളെക്കൊണ്ടും, കൈപൊക്കികളെക്കൊണ്ടും നിറയ്ക്കപ്പെട്ടു. ചില നഗരങ്ങളിൽ ആരുംതന്നെ വോട്ടു് ചെയ്ക ഉണ്ടായില്ല. തുടന്നു സ്കൂളുകളും കോടതികളും പരിവർജ്ജിക്കപ്പെട്ടുതുടങ്ങി. നിരവധിവിദ്യാർത്ഥികൾ അക്കാലത്തു് പഠിത്തം നിർത്തുക ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. പ്രതിമാസം ലക്ഷക്കണക്കിനു വരവുണ്ടായിരുന്ന വക്കീലന്മാർപോലും പ്രാക്ടീസ്സുപേക്ഷിച്ചു. സർക്കാർ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും തെരുതെരെ രാജി വച്ചു തുടങ്ങി.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

കാൺഗ്രസ്സിൽനിന്നും, ചില രാജികഠ ഉണ്ടാകാതെ ഇരുന്നില്ല. അവരിൽ പ്രധാനി "ഹിന്ദുമുസ്ലീം ഐക്യത്തിൻെറ ദൂതൻ" എന്നു സരോജിനിനായിഡുവിനാൽ കീത്തിതനായ ജിന്നാസാഹിബ്ബായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനു പരുപരുത്ത ഖാദി ധരിക്കുക, അപരിഷ്കൃതരായ കൃഷീവലന്മാരുമായും മററും ഇടപഴകുക, ജയിൽവാസം അനുഭവിക്കുക, ഇതൊന്നും ഇഷ്ടമായിരുന്നില്ല. ചുരുക്കത്തിൽ ഗാന്ധിജിയുടെ നേതൃത്വംതന്നെ അദ്ദേഹത്തിനു അരോചകമായിത്തീന്നു.

നിസ്സഹകരണപ്രസ്ഥാനം കാൺഗ്രസ്സിനു ഒരു അസാധാരണമനുഷ്യൻെറ നേതൃത്വവും, ജനതയ്ക്കു അഭൂതപൂർവ്വമായ ഒരു ഉണർവും നൽകി. എവിടെ നോക്കിയാലും, ഉണർച്ചയും സ്വാതന്ത്ര്യബോധവും കാണപ്പെട്ടു. സാമാന്യജനങ്ങഠക്കുപോലും ഏതോ ഒരു വലിയ ഭാരം നീങ്ങിയതുപോലൊരു തോന്നലുണ്ടായി. വളഞ്ഞിരുന്ന നട്ടെല്ലുകഠ എല്ലാം നിവന്നു തുടങ്ങി; ഭയം ഒക്കെ അസ്തമിച്ചു; സ്വാതന്ത്ര്യത്തിൻെറ മാധുരി എല്ലാവക്കും പ്രതീതമായി.

ഇങ്ങനെ ജനങ്ങളുടെ മനോവീയ്യം വർദ്ധിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കെ, ഗവണ്മെണ്ടിൻെറ വീയ്യം കുറയ്ക്കു താണുതുടങ്ങി. പഴയലോകം തകന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതായി അവക്കു അനുഭവപ്പെട്ടു. അവർ പ്രയോഗിച്ച മർദ്ദനങ്ങളെല്ലാം ജനങ്ങളുടെ മനോവീയ്യത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നതിനു പകരം വർദ്ധിപ്പിച്ചതേയുള്ളു. നേതാക്കന്മാരെ അറസ്റ്റുചെയ്യാൻ ഒട്ടു വളരെ സംശയിച്ചതിൽനിന്നുതന്നെ, അവർ അസ്ഥവീയ്യന്മാരായിത്തീന്നുപോയെന്നു ഊഹിക്കാം. ഇൻഡ്യൻസൈന്യത്തേയും പോലീസിനേയും എങ്ങനെ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

വിശ്വസിക്കാം? അവർ വിപരീതഭാവം കൈക്കൊണ്ടാൽ ഗവണ്മെൻറിന്ന് എന്തുചെയ്യാം? വൈസ്രോയിയായിരുന്ന റീഡിങ്ങ്പ്രഭു കുഴങ്ങി എന്നു പറഞ്ഞാൽ കഴിഞ്ഞല്ലോ.

1921 മേ 10-ാനു ജവഹാർലാല് നെഹ്റുവിൻെറ സഹോദരിയായ സ്വരൂപ്പിൻെറ വിവാഹദിവസം ആയിരുന്നു. അലീസഹോദരന്മാരുൾപ്പെടെ നേതാക്കന്മാരെല്ലാം അലഹബാദിലേക്ക ക്ഷണിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. അവരുടെ സൌകാര്യത്തെ ഉദ്ദേശിച്ച് കാൺഗ്രസ് വക്കിങ്ങ് കമ്മിററി അവിടെവച്ചു കൂടുവാനും നിശ്ചയിച്ചു.

അലഹബാദിലേ ജനങ്ങളുടെ ഇടയ്ക്കു് അസാധാരണമായ ഉത്സാഹം കാണപ്പെട്ടു. 1857-ലെ ഇൻഡ്യൻ സമരത്തിൻെറ പുനരാവർത്തനം ഇവിടെ വച്ച് ഉണ്ടായേക്കുമോ എന്നുപോലും സർക്കാർ ഭയപ്പെട്ടു. ആ സമരവും മേ 10-ാനു ആണല്ലോ സമാരംഭിച്ചതു്. ' പക്ഷേ ഗവണ്മെൻറു് ഈ അവസരത്തിൽ ബുദ്ധിഹീനമായി ഒന്നും പ്രവർത്തിക്കാതിരുന്നതു് ആരുടെ ഭാഗ്യമോ?

ക്രമേണ ഗവണ്മെണ്ടു് ധൈര്യമവലംബിച്ച് നേതാക്കന്മാരെ ഓരോരുത്തരെയായി തുറുങ്കിൽ അടച്ചു. അലീസഹോദരന്മാരാണു് ആദ്യമായി ശിക്ഷിക്കപ്പെട്ടതു്. ഇന്ത്യൻസേനയുടെ ഇടയ്ക്കു് അസംതൃപ്തി ജനിപ്പിക്കാൻ ശ്രമിച്ചു എന്നായിരുന്നു അവരുടെ പേരിലുള്ള കേസ്സ്. എന്നാൽ യാതൊരു വാക്കുകൾക്കാണോ അവർ ശിക്ഷിക്കപ്പെട്ടതു്, ആ വാക്കുകളെത്തന്നെ ബഹുസഹസ്രം സ്ഥലങ്ങളിൽ യോഗം കൂടി, ജനങ്ങൾ ആവർത്തിച്ചു പറഞ്ഞു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അക്കൊല്ലം വെയിൽസ്‌രാജകുമാരൻ ഇൻഡ്യ സന്ദർശിക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചു. ആ സന്ദർശനത്തെ സംബന്ധിച്ച സകല ചടങ്ങുകളും പരിവർജ്ജിക്കേണ്ടതാണെന്നു കാൺഗ്രസ്സും തീർച്ചപ്പെടുത്തി. നവംബർ മാസാവസാനത്തിൽ ബംഗാളിലെ കാൺഗ്രസ്‌സേവാദളം നിയമവിരുദ്ധമായി ഗവണ്മെൻറു പ്രഖ്യാപനം ചെയ്തു. തുടന്നു മററു പ്രാവിൻസുകളും ബംഗാൾഗവണ്മെൻറിനെ അനുകരിച്ചു. ദേശബന്ധുദാസ്‌ബങ്കാളികളെ അഭിസംബോധനംചെയ്തു ഇങ്ങനെ പ്രസംഗിച്ചു:—

"ഞാൻ എൻെറ കൈകളിൽ ആമത്തെയും, ശരീരത്തിൽ അയഃശ്രൃംഖലയുടെ ഭാരത്തെയും സ്പർശിക്കുന്നു. അതു് അടിമത്തത്തിൻെറ കെട്ടുപാടാണു് ഇൻഡ്യ മുഴുവനും ഒരു വലിയ കാരാഗൃഹമാണല്ലോ. കാൺഗ്രസ്സിൻെറ ജോലി നിർബാധം തുടരുകതന്നെ വേണം. ഞാൻ ബന്ധിതനായാലെന്തു്, അല്ലെങ്കിൽ എന്തു്? ഞാൻ ജീവിച്ചിരുന്നാലെന്തു്? മരിച്ചാലെന്തു്?"

രാജകുമാരൻെറ വരവിനു് ഏതാനും ദിവസങ്ങൾക്കു മുമ്പേ അറസ്‌ററുകൾ മുറയ്ക്കു തുടങ്ങി. അതുവഴിക്കു രാജകുമാരൻെറ സന്ദർശനാൎത്ഥം ഒരു ശാന്തമായ അന്തരീക്ഷം സൃഷ്ടിക്കാമെന്നായിരുന്നു ഗവണ്മെൻറിൻെറ വിശ്വാസം. ഇങ്ങനെ ഇൻഡ്യൻതുറുങ്കുകൾ നേതാക്കന്മാരെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞു.

പക്ഷേ ഉദ്ദേശിച്ച ഫലം ഉണ്ടായില്ല. കാൺഗ്രസ്സിൽ ചേരാതെ സംശയിച്ചു നിന്നവർപോലും അതിൽ ചേന്നു: യുവാക്കന്മാരും യുവതികളും, വൃദ്ധന്മാരും ബാല

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ന്മാരും, പ്രതിഷേധയോഗങ്ങളിൽ പങ്കു കൊണ്ടു. ലാത്തി പ്രയോഗങ്ങൾക്കോ വെടിയുണ്ടകൾക്കോ അവരുടെ ഉത്സാഹത്തെ നശിപ്പിക്കാൻ കഴിയാതെ വന്നു.

രാജകുമാരൻ വന്നിട്ടു തിരിച്ചുപോയി. ഒരു നഗരത്തിലും സർക്കാരുദ്യോഗസ്ഥന്മാരെ ഒഴിച്ച് അദ്ദേഹത്തിനെ സ്വീകരിപ്പാൻ മററാരും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

മഹാത്മജി ഇങ്ങനെ ഇൻഡ്യൻജനതയെ മുഴുവനും കാൺഗ്രസ് പതാകയുടെ കീഴിൽ കൊണ്ടുവരികയും അവൎക്കു സമുചിതമായ ഒരു പ്രവൎത്തനപദ്ധതി നൽകുകയും ചെയ്തു. നഗരങ്ങൾ തോറും, ഗ്രാമങ്ങൾ തോറും, മഹായോഗങ്ങളും പ്രകടനങ്ങളും തുടരെത്തുടരെ നടന്നുകൊണ്ടും ഇരുന്നു. എന്തു ചെയ്യേണ്ടു എന്നു് അറിയാതെ പോലീസ് സൈന്യം കുഴങ്ങി.

ഇതിന്റെ ഒക്കെ പ്രത്യക്ഷഫലം കാൺഗ്രസ്സും ഗാന്ധിജിയും പൎയ്യായശബ്ദങ്ങളായിത്തീൎന്നു എന്നുള്ളതാണു്. ഗാന്ധിജിയുടെ സന്ദേശം നാട്ടിന്റെ ഓണംകേറാമൂലകളിൽപോലും എത്തി. അദ്ദേഹം ഇൻഡ്യയുടെ മുടി ചൂടിത്ത ചക്രവൎത്തിയായിത്തീൎന്നു.

ഈ അവസരത്തിൽ ഒന്നു രണ്ടു ഭയങ്കരസംഭവങ്ങൾ ഉണ്ടായില്ലെന്നുവരികിൽ അന്നേ സ്വരാജ് കരഗതമാകുമായിരുന്നു. മുപ്പതിനായിരത്തില്പരം ജനങ്ങൾ കാരാഗൃഹത്തിനുള്ളിലായി. നേതാക്കന്മാരിൽ ഗാന്ധിജി മാത്രമേ വെളിയിൽ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. പട്ടാളക്കാർ ക്ഷോഭിച്ചേക്കുമെന്നു ഭയപ്പെട്ടു് ഗവണ്മെന്റ് അദ്ദേഹത്തിനെ അറസ്റ്റുചെയ്യാതെ കഴിച്ചുകൂട്ടി. ദിവസേന സന്ദേശങ്ങളും നിർദ്ദേശങ്ങളും അയച്ചുകൊടുത്തു് അദ്ദേഹം സമ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ദത്തെ ശാന്തമായി നയിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയായിരുന്നു. അങ്ങനെ ഇരിക്കേ ബോംബെയിലും ചൌറിച്ചൗറായിലും ചില അക്രമപ്രവത്തനങ്ങാം നടന്നു. അവയുടെ പിന്നിൽ സക്കാരിൻേറയും സമുദായവാദികളുടേയും പ്രചോദനങ്ങാം വേണ്ടുവോളമുണ്ടായിരുന്നു. ബോംബേയിൽവച്ചു ഏതാനും പോലീസുകാർ വധിക്കപ്പെട്ടു. ഐക്യസംസ്ഥാനത്തു് ചൌറിച്ചൗറ എന്ന സ്ഥലത്തു വച്ചു് പോലീസ്സും ജനതതിയും കൂടി ഒരു സമരം തന്നെ നടത്തി. ഘോഷയാത്ര തടയാനായിച്ചെന്ന പോലീസ്സേനയ്ക്കു് ഒരു ചൌക്കയിൽ അഭയംപ്രാപിക്കേണ്ടതായി വന്നുകൂടി. ജനങ്ങാം അതിനു തീ വെച്ചു. 27 പോലീസ്സ്ഭടന്മാർ അഗ്നിക്കിരയായി.

അഹിംസയെ ഏകായുധമാക്കി വച്ചിരുന്ന ഗാന്ധിജിക്കു് ഇതു സഹിക്കാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. 1920-ൽ ഖഡ്ഗമാര്‍ഗ്ഗം എന്ന ഒരു ലേഖനത്തിൽ അദ്ദേഹം ഇങ്ങനെ വ്യക്തമായി പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നു:—

'ഭീരുത്വമോ അക്രമപ്രയോഗമോ; ഇതിലേതാണു് വേണ്ടതെന്നുള്ള പ്രശ്നം മാത്രമേ ഉള്ളുവെങ്കിൽ ഞാൻ അക്രമപ്രയോഗത്തെ ഉപദേശിക്കും...... ഇൻഡ്യ അടിക്കടി ഭീരുത്വം പൂണ്ടു് അഭിമാനഹാനിക്കു വശംവദയാകുന്നതിനെക്കാം അഭിമാനസംരക്ഷണത്തിനായി ആയുധം ധരിക്കുന്നതാണു് ഉത്തമമെന്നു ഞാൻ പറയും. എന്നാൽ അക്രമരാഹിത്യമാണു് അക്രമപ്രയോഗത്തെക്കാം ഉത്തമമെന്നു 'ക്ഷമാ വീരസ്യഭൂഷണം' ആണെന്നും ഞാൻ ദൃഢമായി വിശ്വസിക്കുന്നു.....................

ക്ഷമ വീരപുരുഷനു് ഒരു അലങ്കാരമാണു്. എന്നാൽ ശിക്ഷിക്കാനുള്ള ശക്തി ഉള്ളപ്പോാം മാത്രമേ സംയമനം ക്ഷമയാവുകയുള്ളു—നിസ്സഹായനായ ഒരു ജീവിയിൽ നിന്നുണ്ടാകുന്ന ക്ഷമ നിരർത്ഥകമാണു്. തന്നെ മാന്തി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ക്കിരുന്നതിനു പൂച്ചയെ അനുവദിക്കുന്ന ചുണ്ടെലിക്കു ക്ഷമയുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ......എന്നാൽ ഇൻഡ്യ നിസ്സഹായയാണെന്നു ഞാൻ വിശ്വസിക്കുന്നില്ല—ഞാൻ ഒരു നിസ്സഹായ ജീവിയാണെന്നും എനിക്കു വിശ്വാസമില്ല.........

"എന്നെ തെററിദ്ധരിക്കാതിരിക്കട്ടെ. ശക്തികായികമായ ത്രാണിയിൽനിന്നല്ല ഉണ്ടാകുന്നതു്; ദുർദ്ദമമായ ഇച്ഛാശക്തിയിൽനിന്നാണു് ...."

"ഞാൻ ഒരു സ്വപ്നദർശിയല്ല, ഒരു പ്രായോഗികാദർശവാദിയാണു്. അക്രമരാഹിത്യധർമ്മം മഹർഷിമാർക്കും സിദ്ധന്മാർക്കും മാത്രമുള്ളതല്ല. അതു സാധാരണ ജനങ്ങൾക്കും പററിയതു തന്നെ. അക്രമം മൃഗങ്ങളുടെ നിയമം ആയിരിക്കുമ്പോലെ, അക്രമരാഹിത്യം മനുഷ്യവർഗ്ഗത്തിന്റെ നിയമമാണു്. ആത്മാവു് മൃഗത്തിനുള്ളിൽ സ്വപ്നാവസ്ഥയിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു, അതിനാൽ കായികശക്തി അല്ലാതെ മറെറാരു നിയമവും അവൻ അറിയുന്നില്ല. മനുഷ്യമാഹാത്മ്യം ആകട്ടെ, ഉച്ചതരമായ നിയമം അനുസരിക്കാൻ നമ്മെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു—അതാണു് അധ്യാത്മശക്തിയുടെ നിയമം—"

ഈ അഭിപ്രായത്തോടു യോജിക്കാത്തവരായി അന്നു പലരും ഉണ്ടായി. അവരിൽ പ്രമാണി ദേശബന്ധുദാസ്സും തച്ഛിഷ്യനായ സുഭാഷ് ചന്ദ്രബോസുമായിരുന്നു. സുഭാഷ് ആയിടയ്ക്കു് രാഷ്ട്രീയാന്തരീക്ഷത്തിൽ ഉദിച്ചു പൊങ്ങിയ ഒരു അത്യുജ്ജ്വലതാരമായിരുന്നു. ഇംഗ്ലണ്ടിൽ ചെന്നു് ഐ. സി. എസ്. എന്ന അഭികാമ്യമായ ബിരുദം നേടിയിട്ടു് അതിനെ പുല്ലുപോലെ വലിച്ചെറിഞ്ഞുകളഞ്ഞശേഷം ഇൻഡ്യയിൽ തിരിച്ചുവന്നു് മഹാ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ത്മജിയുടെ അനുഗ്രഹത്തോടുകൂടി ദേശബന്ധുദാസ്സിന്റെ ശിഷ്യത്വം വഹിച്ചുപോന്ന ഈ നവയുവാവിന്, ഇൻഡ്യയുടെ മോചനത്തിനു പററിയ മാർഗ്ഗം അയർലണ്ടിലെ സിൻഫെയിൻ സമരപദ്ധതിയാണെന്നായിരുന്നു ഹൃദയപൂർവമായ വിശ്വാസം.

1921-ൽ റീഡിംഗ്പ്രഭു പരിഭ്രാന്തചിത്തനായിത്തീന്നിട്ട് ഒരു സന്ധിശ്രമം നടത്തി. എന്നാൽ മൗലാനാ മഹമ്മദലി കൂടി വട്ടമേശസമ്മേളനത്തിന് ഉണ്ടായിരിക്കണമെന്നു ഗാന്ധിജി നിർബന്ധം പിടിച്ചതിനാൽ, പ്രസ്തുത സമ്മേളനശ്രമം തകന്നുപോയി. ദേശബന്ധുവിന് മഹാത്മജിയുടെ ഈ മനോഭാവം തീരെ പിടിച്ചില്ല. അദ്ദേഹം പരസ്യമായി ഗാന്ധിജിയെ പഴിച്ചു. വാസ്തവത്തിൽ ഗാന്ധിജിയുടെ നില ആക്ഷേപാർഹമേ ആയിരുന്നില്ല. മഹമ്മദലി ഖിലാഫത്ത്പ്രക്ഷോഭണത്തിന്റെ എന്നപോലെ, കാൺഗ്രസ്സിന്റെയും ഒരു നേതാവായിരുന്നു. അതിനും പുറമേ ഖിലാഫത്തും കാൺഗ്രസ്സപരിപാടിയിൽ ഉൾപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞിരുന്നു. അങ്ങിനെ ഇരിക്കെ, മററു നേതാക്കന്മാരോടൊപ്പം മഹമ്മദലിയെ കൂടെ മോചിപ്പിക്കണമെന്ന് അദ്ദേഹം ആവശ്യപ്പെട്ടതു് ന്യായത്തിനും യുക്തിക്കും യോജിച്ചതു തന്നെ.

1922-ൽ ഗാന്ധിജി നിസ്സഹകരണം നിത്തിവച്ചു. റീഡിംഗ്പ്രഭുവിന് ശ്വാസം നേരെ വീണു. അദ്ദേഹം ഉടൻതന്നെ, അതായതു് മാർച്ച് 13-ാംതീയതി, ഗാന്ധിജിയെ അറസ്ററു ചെയ്യിച്ചു. എന്തൊരു ധൈര്യം! ഗാന്ധിജിക്കു് ആറു കൊല്ലത്തെ ശിക്ഷയും വിധിക്കപ്പെട്ടു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

കേസ്സു വിസ്താരമദ്ധ്യേ ഗാന്ധിജി സമർപ്പിച്ച പത്രികയുടെയും ബ്രൂംസ്ഫീൽഡിന്റെ വിധിയുടെയും ചില ഭാഗങ്ങൾ ഇവിടെ ഉദ്ധരിക്കാം.

പത്രിക

"എന്റെ പൊതുജനജീവിതം ആഫ്രിക്കയിൽവച്ച്, 1893-ൽ ഒരു ദുർദിനത്തിലാണു് ആരംഭിച്ചതു്. ആ രാജ്യത്തെ ബ്രിട്ടീഷ് അധികാരികളുമായുള്ള എന്റെ പ്രഥമസമ്പർക്കം സുഖകരമായിരുന്നില്ല. ഒരു മനുഷ്യനെന്നും, ഒരു ഇൻഡ്യനെന്നും ഉള്ള നിലയിൽ എനിക്കു് ഒരു അവകാശവുമില്ലെന്നു് ഞാൻകണ്ടു. ഇൻഡ്യനായതുകൊണ്ടാണു് എനിക്കു് ഒരു മനുഷ്യനുള്ള അധികാരം നഷ്ടപ്പെട്ടതെന്നും എനിക്കു മനസ്സിലായി.

എന്നാൽ ഞാൻ നിരാശനായില്ല. ഇൻഡ്യാക്കാരോടുള്ള ഈ ആചരണം താത്വികാംശത്തിലും പ്രധാനാംശത്തിലും ഭദ്രമായിരിക്കുന്ന ഒരു വ്യവസ്ഥയിന്മേൽ വളർന്നുവന്ന ഒരു വിസ്ഫോടം (പരു) മാത്രമാണെന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചു. ഞാൻ ഗവമെന്റിനെ നശിപ്പിക്കാൻ കാംക്ഷിക്കാതെ തെററുകളെ യഥാകാലം ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനോടുകൂടിത്തന്നെ മനഃപൂർവ്വമായും സന്തോഷപൂർവ്വകമായും ഉള്ള സഹകരണവും നൽകി.

1899-ൽ ബൂവർ ആക്രമണത്താൽ സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ നിലനില്പിനുപോലും വിപത്തു നേരിട്ടപ്പോൾ, ഞാൻ എന്റെ സേവനം വാഗ്ദാനം ചെയ്കയും, അതനുസരിച്ചു് ഒരു പരിക്രമണസേന രൂപവൽക്കരിക്കയും ലേഡീസ്മിത്ത് നഗരത്തിന്റെ മോചനാർത്ഥം നടത്തിയ സമര

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ങ്ങളിലെല്ലാം പങ്കെടുക്കുകയും ചെയ്തു. അതുപോലെ തന്നെ 1906-ൽ സുളുലഹള ആരംഭിച്ചപ്പോൾ, ഒരു ശിബികാവാഹകസംഘം ഏർപ്പെടുത്തിയിട്ട്, ലഹള ശമിപ്പിക്കുന്നതുവരെ ഗവണ്മെൻറിനെ സേവിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഈ രണ്ടവസരങ്ങളിലും എനിക്കു മെഡലുകൾ ലഭിച്ചുവെന്നു മാത്രമല്ല, രാജകീയ വാചികപത്രങ്ങളിൽ എൻെറ പേരു പ്രസ്താവിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. ദക്ഷിണാഫ്രിക്കയിലെ എൻെറ സേവനങ്ങൾക്കായി ഹാർഡിംഗ്പ്രഭു ഒരു കൈസരിഹിന്ദ് മെഡലും സമ്മാനിച്ചു. 1914-ൽ ഇംഗ്ലണ്ടും ജർമ്മനിയും തമ്മിൽ യുദ്ധം പൊട്ടിപ്പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ ഞാൻ, ലണ്ടനിൽ അന്നു താമസിച്ചിരുന്ന ഇൻഡ്യാക്കാരെ—പ്രായേണ വിദ്യാർത്ഥികളെ—ചേർത്തു് ഒരു വാളൻറിയർ ആംബുലൻസ് രൂപവൽക്കരിക്കയും അതിൻെറ സേവനത്തെ അധികാരികൾ വിലയേറിയതായി ഗണിക്കയും ചെയ്തു ഒടുവിൽ, ഞാൻ ഇൻഡ്യയിൽ വന്ന ശേഷം, ചെംസ്ഫോർഡുപ്രഭു ഡില്ലിയിൽവച്ചു നടന്ന വാർകാൺഫറൻസിൽ സൈന്യശേഖരാർത്ഥം ഒരു സഹായാപേക്ഷ പുറപ്പെടുവിച്ച സമയത്തു്, ഞാൻ എൻെറ ആരോഗ്യത്തെപ്പോലും വകവയ്ക്കാതെ, ഒരു ഇൻഡ്യൻസേനാദളത്തിനുവേണ്ടി കഴിയുന്നത്ര ശ്രമം ചെയ്തു. യുദ്ധം അവസാനിച്ചു് കൂടുതൽ ആൾ ചേർക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ലെന്നു് ആർഡർ കിട്ടുംവരെയ്ക്കു് എൻെറ അപേക്ഷയനുസരിച്ചു് ആളുകൾ സൈന്യത്തിൽ ചേർന്നുകൊണ്ടേയിരുന്നു.

ഈ മാതിരി സേവനങ്ങളാൽ എൻെറ നാട്ടുകാർക്കു് സാമ്രാജ്യത്തിനുള്ളിൽ സമത്വനില ലഭിക്കാൻ സാധ്യത

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

യുണ്ടെന്നുള്ള വിശ്വാസത്താൽ പ്രേരിതനായിട്ടാണു് ഞാൻ ഇതിനൊക്കെ ഒരുമ്പെട്ടതു്. ആദ്യമായി അഖിലഭാരത ജനങ്ങളുടെ യഥാർത്ഥ സ്വാതന്ത്ര്യത്തെയെല്ലാം നശിപ്പിക്കുന്ന റൌലറ്റ്നിയമത്തിന്റെ രൂപത്തിലാണു് വന്നതു്. അതിനെതിരായി തീവ്രമായ ഒരു പ്രക്ഷോഭണം നടത്തുന്നതു് എന്റെ കർത്തവ്യമാണെന്നു എനിക്കു തോന്നി. തുടർന്നു് പഞ്ചാബിൽ വച്ചു് ജലിയൻവാലാബാഗിലെ നരമേധത്തിൽ തുടങ്ങി. ഉരോഗമനാജ്ഞകൾ, പബ്ലിക്കശാപ്രഹാരങ്ങൾ, വർണ്ണനാതീതമായ അവമാനതകൾ ഇവയിൽ അവസാനിക്കുന്ന ഭീകരപ്രവൃത്തികളും നടന്നു. ഇൻഡ്യൻമുസൽമാന്മാരോടു്. തുർക്കിയുടെ അഖണ്ഡതയെയും, ഇസ്ലാമിന്റെ പുണ്യസ്ഥലങ്ങളേയും സംബന്ധിച്ചു് പ്രധാന മന്ത്രി ചെയ്തിരുന്ന വാഗ്ദാനങ്ങൾ നിറവേറാൻ ഇടയില്ലെന്നും എനിക്കു മനസ്സിലായി. എന്നിട്ടും 1919-ലെ അമൃതസാർ കാൺഗ്രസ്സിൽവച്ചു് സ്നേഹിതന്മാർ നൽകിയ ഉപദേശങ്ങളെയും അനിഷ്ടസൂചനകളേയും വകവയ്ക്കാതെ, ഞാൻ പ്രധാനമന്ത്രിയുടെ വാഗ്ദാനം നിറവേറുമെന്നും പഞ്ചാബിൽ വച്ചുണ്ടായ ക്ഷതത്തിനു് ഉപശമനമുണ്ടാവുമെന്നും ഭരണപരിഷ്കാരങ്ങൾ അതൃപ്തികരവും അപര്യാപ്തവും ആണെങ്കിലും. ഇൻഡ്യൻജീവിതത്തിലെ ആശാനിർഭരമായ ഒരു നവയുഗത്തെ കുറിക്കുന്നുവെന്നും വിശ്വസിച്ചുകൊണ്ടു് മാണ്ടേഗ്ചെംസ്ഫോഡ്പരിഷ്കാരങ്ങളുടെ അംഗീകാരത്തിനും സഹകരണത്തിനും വേണ്ടി പോരാടി വിജയം നേടി.

എന്നാൽ ആ പ്രത്യാശയെല്ലാം തകർന്നുപോയി. പഞ്ചാബ് അപരാധത്തെ ഗവൺമെന്റു് വെള്ളയടിച്ചു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അപരാധികഠം ശിക്ഷിക്കപ്പെട്ടില്ലെന്നു മാത്രമല്ല, അവരിൽ ചിലരെ സക്കാരിൽ വച്ചുകൊണ്ടിരിക്കയും ചെയ്യുന്നു. ചിലർ ഇൻഡ്യൻമുതലെടുപ്പിൽനിന്നു് പെൻഷൻ പററിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. മററു ചിലർ സമ്മാനിതരുമായി. ഈ പരിഷ്ക്കാരങ്ങഠം ഹൃദയപരിവത്തനത്തെ കുറിക്കുന്നില്ലെന്നും എന്നാൽ ഇൻഡ്യയിലെ സമ്പത്തിനെ ഇനിയും അപഹരിക്കുന്നതിനും ഇൻഡ്യൻദാസ്യത്തെ നിലനിത്തുന്നതിനും ഉള്ള ഒരു ഉപായം മാത്രമാണെന്നും ഞാൻ കണ്ടു. ബ്രിട്ടീഷ്ബന്ധം ഇൻഡ്യയെ രാഷ്ട്രീയമായും സാമ്പത്തികമായും പൂർവാധികം ഭഗ്നാശയാക്കീട്ടുണ്ടെന്നുള്ള നിശ്ചയത്തിൽ ഞാൻ മനസ്സില്ലാമനഃസ്സോടെ എത്തിച്ചേർന്നു

124 ഏ വകുപ്പുംപ്രകാരമാണല്ലോ എന്നെ ചാർജ്ജു ചെയ്തിരിക്കുന്നതു് പൌരസ്വാതന്ത്ര്യത്തെ നിഹനിക്കാനായി ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഇൻഡ്യൻപീനൽകോഡിലെ രാഷ്ട്രീയവകുപ്പുകളുടെ കൂട്ടത്തിൽ അതു് ഒരു പ്രക്ഷരാജാവാണു്. ജനപ്രീതി കൈത്തൊഴിൽശാലകളിൽ ഉണ്ടാക്കി എടുക്കാവുന്നതോ നിയമത്താൽ നിയന്ത്രിക്കപ്പെടാവുന്നതോ അല്ല. ഒരുവനു് മററൊരാളിന്റേയോ വസ്തുവിന്റേയോ പേരിൽ പ്രീതിയില്ലെന്നുവരികിൽ, അയാഠം അക്രമത്തിനു പ്രേരിപ്പിക്കയോ ഉത്സാഹിപ്പിക്കാതിരിക്കയോ ചെയ്യാതിരിക്കുന്നിടത്തോളം കാലം അയാഠംക്കു് ആ അപ്രീതിയെ പ്രകാശിപ്പിക്കാനുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യമുണ്ടായിരിക്കണം. എന്നാൽ എന്നെയും

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മിസ്റ്റർ ബാങ്കറിനേയും ഏതു വകുപ്പിൻപ്രകാരമാണോ ചാർജ്ജ് ചെയ്തിരിക്കുന്നതു്, ആ വകുപ്പ് അനുസരിച്ചാണെങ്കിൽ, അപ്രീതി ജനിപ്പിക്കുന്നതുപോലും കുററകരമാണു്. പ്രസ്തുത വകുപ്പനുസരിച്ചുള്ള പല കേസ്സുകളും ഞാൻ പഠിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഇന്ത്യയിലെ ദേശഭക്തന്മാരിൽ വച്ച് ഏററവും പ്രിയപ്പെട്ട ചിലരെ അതനുസരിച്ചാണു് ശിക്ഷിച്ചിട്ടുള്ളതെന്നു് ഞാൻ അറിയുന്നു. അതിനാൽ അതേ വകുപ്പിൻപടി എന്നെ ചാർജ്ജു ചെയ്തതു് എനിക്കു് അഭിമാനകരമായി തോന്നുന്നു........................

നിയമപ്രകാരം നോക്കിയാൽ, മനഃപൂർവ്വം ചെയ്യപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഒരു അപരാധമായും പൌരധർമ്മം അനുസരിച്ചു നോക്കിയാൽ ഉത്തമകർത്തവ്യമായും ഇരിക്കുന്ന എൻെറ ഈ കുററത്തിനു് കോടതിക്കു നൽകാവുന്ന ഏററവും വലിയ ശിക്ഷ നൽകണമെന്നു് ഞാൻ ക്ഷണിക്കയും, സന്തോഷപൂർവ്വം ഞാൻ അതിനു കീഴടങ്ങുകയും ചെയ്യുന്നു. നിങ്ങൾ പ്രയോഗിക്കാൻ പോകുന്ന നിയമം വാസ്തവത്തിൽ ദുഷ്ടമാണെന്നും, ഞാൻ നിരപരാധിയാണെന്നും തോന്നുന്നപക്ഷം നിങ്ങൾ രാജി കൊടുക്കുക; അതല്ല പ്രസ്തുത നിയമവും, അതിനു് അടിസ്ഥാനമായിരിക്കുന്ന ഭരണവ്യവസ്ഥയും ഈ നാട്ടിലെ ജനങ്ങൾക്കു ക്ഷേമകരമാണെന്നും, എൻെറ ഉദ്യമം പൊതുജനക്ഷേമത്തിനു ഹാനികരമാണെന്നും, നിങ്ങൾ വിശ്വസിക്കുന്നെങ്കിൽ, ഏററവും കഠിനമായ ശിക്ഷ നൽകുക. ഇവയിൽ രണ്ടിലൊന്നേ ജഡ്ജിക്കും ജൂറിക്കും കരണീയമായിട്ടുള്ളു."

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

വിധിയുടെ ഒരു അംശം

മിസ്റ്റർ ഗാന്ധി,

കുററം സമ്മതിച്ച് നിങ്ങൾ എൻെറ ചുമതലയെ ഒരുവിധത്തിൽ ലഘൂകരിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നാലും ഉചിതമായ ഒരു ശിക്ഷ നിശ്ചയിക്കുന്ന കാര്യം പ്രയാസമായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. നിയമം വ്യക്തിപൂജകമല്ല; എന്നിരുന്നാലും ഞാൻ ഇതേവരെ വിചാരണ ചെയ്തിട്ടുള്ളവരും, ഇനി വിചാരണ ചെയ്യാൻ ഇടയുള്ളവരുമായ മററാളുകളിൽനിന്നു് നിങ്ങൾ വ്യത്യസ്തനാണെന്നുള്ള സംഗതി മറന്നുകളയാവുന്നതല്ല. നിങ്ങളുടെ നാട്ടുകാരായ ലക്ഷോപലക്ഷം ജനങ്ങളുടെ ദൃഷ്ടിയിൽ നിങ്ങൾ ഒരു വലിയ ദേശാഭിമാനിയും വലിയ നേതാവും ആണെന്നും, രാഷ്ട്രീയമായി നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായങ്ങളോടു യോജിക്കാത്തവർപോലും നിങ്ങളെ ഋഷിതുല്യനായി ഗണിച്ചുപോരുന്നു എന്നും ഉള്ള സംഗതിയെയും വിസ്മരിച്ചുകൂട. ഒരേ ഒരു നിലയിൽ മാത്രമേ എനിക്കു നിങ്ങളോടു പെരുമാറേണ്ടതായിട്ടുള്ളു. മറെറാരു നിലയിലും നിങ്ങളുടെ പ്രവൃത്തിയെ വിമർശിക്കുകയും വിധി പ്രസ്താവിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതു് എൻെറ കത്തവ്യമല്ല; അതിനു ഞാൻ ഒരുങ്ങുന്നതുമില്ല. നിയമത്തെ ലംഘിച്ചതായും, സാധാരണ ജനദൃഷ്ട്യാ രാഷ്ട്രത്തിനെതിരായി ഗൌരവമേറിയതായി തോന്നാവുന്ന അപരാധങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടുള്ളതായും, സ്വയം സമ്മതിക്കുന്ന ഒരുവനെന്ന നിലയിൽ നിങ്ങളുടെ മേൽ വിധി പ്രസ്താവിക്കേണ്ടതാണു് എൻെറ കത്തവ്യം.”

ഈ വാക്കുകളിൽനിന്നു് ജഡ്ജി എത്ര ഹൃദയവേദനയോടുകൂടിയാണു് പ്രസ്തുത വിധി പ്രസ്താവിച്ചതെന്നു വ്യക്തമാണല്ലോ.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഈ നിസ്സഹകരണം മൂലം ഗാന്ധിജിയുടെ പേർ ലോകമെങ്ങും മുഴങ്ങുമാറായി. രവീന്ദ്രനാഥടാഗ്രർ ഇപ്രകാരം എഴുതി:—

"മഹാത്മജി പ്രേമത്താൽ ഇൻഡ്യയുടെ ഹൃദയത്തെ വശീകരിച്ചിരിക്കുന്നു; എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ നാമെല്ലാവരും അദ്ദേഹത്തിൻെറ നേതൃത്വത്തെ അംഗീകരിച്ചു കഴിഞ്ഞു. അദ്ദേഹം നമുക്കു സത്യശക്തിയുടെ ഒരു ദർശനം നൽകി—അതിനു് അദ്ദേഹത്തിനോടു നമുക്കുള്ള കൃതജ്ഞത നിസ്സീമമാണു്."

റവ: ജെ. എച്ചു് ഹോംസ് ന്യൂയാക്കിലെ കമ്മ്യൂണിററി ചർച്ചിൽ വച്ചു് ഗാന്ധിജിയെപ്പററി ഒരു ഉപദേശപ്രസംഗം നടത്തി. അതിൽ അദ്ദേഹത്തിനെ ലോകോദ്ധാരകന്മാരായ ടാൾസ്റ്റോയി, റോമെ റോല, ലെനിൻ മുതലായവരോടു് സാദൃശ്യപ്പെടുത്തിയ ശേഷം അവരാരും അദ്ദേഹത്തിനു കിടനില്ക്കാവുന്നവരെല്ലെന്നു പറഞ്ഞിട്ടു് "ഗാന്ധിജിയെപ്പററി ചിന്തിക്കുമ്പോൾ ഞാൻ യേശുക്രിസ്തുവിനെ സ്മരിക്കുന്നു അദ്ദേഹം യേശുവിൻെറ ജീവിതം നയിക്കുന്നു, യേശുവിനെപ്പോലെ ഉപദേശവാക്കുകൾ സംസാരിക്കുന്നു, കഠിനയാതനകൾ അനുഭവിക്കുന്നു; ലോകക്ഷേമാർത്ഥം നിരന്തരം പ്രയത്നിക്കുന്നു. ഒരു ദിവസം ഭൂമിയിൽ സ്വർഗ്ഗരാജ്യം വരുത്തുന്നതിലേക്കു വേണ്ടി ഉദാരമായി മരിക്കയും ചെയ്യും" എന്നുകൂടി പ്രസ്താവിച്ചു.

ഈ സാദൃശ്യകഥനം മിഷണറിമാരെ വല്ലാതെ ക്ഷോഭിപ്പിച്ചു. അതിനു മറുപടിയായി ഹോംസ്, ഗാന്ധിജിയുടെ അറസ്റ്റിനുശേഷം ചെയ്ത പ്രസംഗത്തിൽ, ഇപ്രകാരം പ്രസ്താവിച്ചു കാണുന്നു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

"The Scourge of Christ" എന്നൊരു ചെറു പുസ്തകം ഹിമാലയത്തിൻെറ താഴ്വരയിൽനിന്നു് പാം റിച്ചേർഡ്സ് എനിക്കയച്ചുതന്നു. അതിൽ രണ്ടു വാക്യങ്ങൾ ഞാൻ കാണുന്നു.

"ക്രിസ്തു വീണ്ടും വന്നാൽ അദ്ദേഹം സാമ്രാജ്യപൌരനായിരിക്കുന്നതിനെക്കാൾ അസ്വതന്ത്രജനതയുടെ പുത്രനായിരിക്കാനല്ലേ ആഗ്രഹിക്കുക?"

"ക്രിസ്തു വീണ്ടും വരുന്നപക്ഷം വെള്ളക്കാരിൽ ഒരുവനായിരിക്കയില്ല, കറുത്ത മനുഷ്യർ അദ്ദേഹത്തിൽ വിശ്വാസമർപ്പിക്കയുമില്ല"

"ഇതു് ഗാന്ധിയെപ്പററിയുള്ള ദീർഘദർശനമല്ലേ? അദ്ദേഹം നമ്മുടെ യുഗത്തിലെ ക്രിസ്തുവാണെന്നു് ഇതു തെളിയിക്കുന്നില്ലേ?.."

പ്രൊഫ: ഗിൽബർട്ടു് മുറെ ഇങ്ങനെ എഴുതി:—

"ഐന്ദ്രിയകസുഖങ്ങളിലോ ധനത്തിലോ സ്തുതിവാക്യങ്ങളിലോ രമിക്കാതെ താൻ ശരിയാണെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നതിനെ ചെയ്യാനുറച്ചിരിക്കുന്ന ഒരുവനോടു് അധികാരികൾ സൂക്ഷിച്ചു പെരുമാറേണ്ടതാണു്. അദ്ദേഹം വിപൽകാരിയും അസുഖപ്രദനമായ ശത്രുവാണു്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ, നിങ്ങൾക്കു് എപ്പോഴും കീഴടക്കാവുന്ന അദ്ദേഹത്തിൻെറ ശരീരം തൻെറ ആത്മാവിന്മേൽ ഒരു പിടിയും നിങ്ങൾക്കു നൽകുന്നില്ല."

പ്രാസ്പർബൂറാനല്ലി വെയിൽസ്രാജകുമാരൻെറ ഇൻഡ്യാസന്ദർശനത്തെപ്പററി ഇങ്ങനെ പ്രസ്താവിച്ചിരിക്കുന്നു:—

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

“പ്രസിദ്ധ തുറമുഖത്തടുത്തപ്പോഠം ഗാന്ധിയും നഗരത്തിൽ എത്തി. പ്രസിദ്ധ നഗരത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗത്തുകൂടി സാഡംബരം ഗമിച്ചു; ഗാന്ധി മറെറാരു ഭാഗത്തുള്ള പാക്കിൽ വച്ച് ഒരു യോഗവും നടത്തി. ഡ്യൂക്കിന്റെ ഘോഷയാത്ര ജനശൂന്യമായ തെരുവുകളിൽകൂടി കടന്നു പോയി! കടകഠം എല്ലാം അടഞ്ഞിരുന്നു. വീടുകഠം വിജനമായിക്കാണപ്പെട്ടു —എല്ലാവരും ഗാന്ധിയുടെ പ്രസംഗം കേഠപ്പാൻ പോയിരുന്നു.”

“ആഠംകൂട്ടത്തിന്റെ മധ്യത്തിൽ മേശപ്പുറത്തു് അവർ ഒരു കസാല ഇട്ടിരുന്നു. മഹാത്മാ ഗാന്ധിയെ അതിന്മേൽ പിടിച്ചുകയററി കസാലയിൽ ഇരുത്തി. അവിടെ ഇരുന്നുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹം നിസ്സഹകരണസിദ്ധാന്തം ബഹുസഹസ്രം ജനങ്ങഠക്കു് ഉപദേശിക്കയും ചെയ്തു.”

ആർതർ എസ് ഡ്രേപ്:—

“വൈററഹാളിലും ഇൻഡ്യയിലും ഉള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥവൃന്ദത്തിനും, ലണ്ടനിലും ബാംബേയിലും കൽക്കത്തയിലും ഉള്ള സഹസ്രാധിക വണിക്കുകഠക്കും മഹാത്മാ ഗാന്ധിയേ അറിയാം. അവരെല്ലാം അദ്ദേഹത്തിനെ പേടിക്കുന്നു. കഴിഞ്ഞ അമ്പതു കൊല്ലങ്ങഠക്കിടയിൽ ഉണ്ടായിട്ടുള്ള എല്ലാ വിപ്ലവകാരികളേയും ബോഠഷെവിക്കുകളേയും പ്രക്ഷോഭകന്മാരേയും ഇൻഡ്യൻ രാഷ്ട്രീയ ഭ്രാന്തബുദ്ധികളേയും മററു ഉപദ്രവകാരികളേയും ഒക്കെക്കാഠം ബ്രിട്ടീഷ് സാമ്രാജ്യത്തിനു ഭയപ്രദനായിരിക്കുന്നതു് ഗാന്ധിയാണെന്നാണു് അവക്കു തോന്നീട്ടുള്ളതു്.”

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

"ഭരണകുശലന്മാരുടെ വിദൂരവീക്ഷണവും, രാജനീതിജ്ഞന്മാരുടെ നയകൌശലവും, കൃഷീവലന്റെ സാരള്യവും കലർന്നിരിക്കുന്ന അത്ഭുതപ്രദനായ ഈ ഭാരതീയൻ തന്റെ നാട്ടുകാരിൽ ഭൂരിഭാഗത്തിനും ആരാധിതനും, അനേകം പേരുടെ ഭീതിക്കു പാത്രമെങ്കിലും ആരാലും വെറുക്കപ്പെടാത്തവനും ഭയശൂന്യനും ആകുന്നു. കൽക്കട്ടയിൽ വച്ച് ഇന്ഡ്യൻ നാഷണൽ കാൺഗ്രസ്സിന്റെ പ്രതിപുരുഷന്മാരിൽ ഭൂരിപക്ഷത്താൽ അംഗീകരിക്കപ്പെട്ട അദ്ദേഹത്തിന്റെ നിസ്സഹകരണപ്രസ്ഥാനം ലോകചരിത്രത്തിൽ ഇതുവരെ അറിയപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഏററവും വലിയ വിദേശബഹിഷ്കരണത്തിനു വഴി തെളിച്ചു". ഡി. പി.

ഗാന്ധിയുടേയും ശാന്തിധർമ്മത്തിന്റേയും കഞ്ചിക അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്വയംപ്രകാശകമായ ഈ വാക്യത്തിൽ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. ഞാൻ കണ്ടിട്ടുള്ള ധർമ്മനിഷ്ഠന്മാരെല്ലാം വേഷച്ഛന്നരായ രാജനീതിജ്ഞന്മാരാണു്; രാജനീതിജ്ഞന്റെ വേഷം ധരിച്ചിരിക്കുന്ന ഞാനാകട്ടെ അന്തരാ ധർമ്മനിഷ്ഠനായ ഒരു മനുഷ്യനാകുന്നു.' ബ്ളാഞ്ചിവാട്സൻ.

"ഇന്നു ഭൂലോകത്തിന്റെ മറുവശത്തു്—വിദൂരസ്ഥമായ ഇൻഡ്യയിൽ—ഒരു മനുഷ്യൻ നസറേത്തിലെ യേശുവിനെപ്പോലെ ശത്രുക്കളെ സ്നേഹിക്കുക. നിങ്ങളെ വെറുക്കുന്നവക്കു് നന്മ ചെയ്തുകൊടുക്കുക. അന്യന്മാർ നിങ്ങളോടു് എങ്ങനെ പെരുമാറണമെന്നു് നിങ്ങൾ കാംക്ഷിക്കുന്നോ, അതുപോലെ നിങ്ങളും അവരോടു പെരുമാറുക' എന്നു് ഉപദേശിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. യേശുവിനെപ്പോലെ അദ്ദേഹവും നീലാകാശത്തിൻകീഴിൽ ചെന്നുനിന്നിട്ടു് ആളുകളെ വിളിച്ചുകൂട്ടുന്നു. യേശുവിനെപ്പോലെ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അദ്ദേഹവും 'എന്നെ പിന്തുടരുക' എന്നു് അരുളിച്ചെയ്യു ന്നു. ജനങ്ങൾ അദ്ദേഹത്തിനെ നൂററിക്കണക്കിനല്ല—ബഹു ലക്ഷക്കണക്കിനു് പിന്തുടരുകയും ചെയ്യുന്നു."

ഇനി കഥ തുടരാം. ഗാന്ധിജിയും പരിവാരവും ബന്ധനസ്ഥരായി. 1923—ൽ ഗാന്ധിജി ഒഴിച്ചുള്ള മിക്ക രാഷ്ട്രീയതടവുകാരും മോചിക്കപ്പെട്ടു. കാൺഗ്രസ്സിനു ള്ളിൽ സി ആർ. ദാസിൻെറ നേതൃത്വത്തിൽ സ്വരാജ് കക്ഷി രൂപവൽക്കരിക്കപ്പെട്ടു. മോത്തിലാൽനെഹ്റുവും അതിൽ ചേർന്നു ജവഹർ, സി. രാജഗോപാലാചാരി മുതലായവർ ഗാന്ധിപക്ഷക്കാരായും നിലകൊണ്ടു. നിയമ സഭകളിൽ പ്രവേശിച്ചു് ഗവണ്മെൻറിനെ എതിർക്കണ മെന്നായിരുന്നു സ്വരാജ്കക്ഷിയുടെ ഉദ്ദേശം............ ....ഗാന്ധിജി ജയിലിലും ആയിരുന്നു. അതിനാൽ രണ്ടു കക്ഷികളേയും കൂട്ടിയിണക്കാൻ ആരും ഇല്ലാതെ വന്നു. ഈ പിളർപ്പു് കാൺഗ്രസ്സിനു ബലക്ഷയം വരുത്തി എന്നുള്ളതിനു സംശയമില്ല. പോരെങ്കിൽ ഈ ഇരുകൂട്ട രുടേയും പ്രോഗ്രാമിനെ നിശിതമായി ഖണ്ഡിച്ചുകൊണ്ടു് ഒരു കക്ഷികൂടി തല പൊക്കി. അവർ അഹിംസാസി ദ്ധാന്തത്തിൽ വിശ്വസിക്കാത്തവരും സ്വരാജ്യപ്രാപ്തിക്കാ യി ഏതു മാർഗ്ഗവും സ്വീകരിക്കാം എന്നു ശഠിക്കുന്നവ രും ആയിരുന്നു. നിസ്സഹകരണം നിർത്തിവയ്ക്കാതെ കാൺ ഗ്രസ്സ് ഒരു ജനകീയവിപ്ലവത്തിനു തയ്യാറായിരുന്നെ ങ്കിൽ അന്നേ ബ്രിട്ടീഷുകാർ ഇൻഡ്യ വിട്ടുമായിരുന്നു എന്നായിരുന്നു അവരുടെ വാദം.

മുപ്പത്തിഏഴാമത്തെ കാൺഗ്രസ്സ്യോഗം സി. ആർ. ദാസ്സിൻെറ അദ്ധ്യക്ഷതയിൽ നടന്നു. അന്നു് നിയമസഭാ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

പ്രദവശിനിശ്ചയം പാസ്സായി. മാററമൊന്നും പാടില്ലെന്നു വാദിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ക്രൂട്ടർ സ്വരാജ്പാർട്ടിക്കു പ്രതിബന്ധമായി നില്ക്കാതെ സഭയ്ക്കു വെളിയിലും പ്രവർത്തനം നടത്തിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ലജപത്റായിയും മററും നിയമസഭകളിൽ ഗർജ്ജിക്കാൻ തുടങ്ങി. മുനിസിപ്പാലിററികൾ മിക്കതും കാൺഗ്രസ്സിനു് വശപ്പെട്ടു. ദേശബന്ധു കല്ക്കത്തയിലേയും പട്ടേൽ ബാംബേയിലേയും ജവഹർ ലാൽ അലഹബാദിലേയും മേയർമാരായി.

1924-ൽ ഗാന്ധിജിക്കു ജയിലിൽവച്ചു് ഭയങ്കരമായ രോഗം പിടിപെട്ടിരിക്കുന്നു എന്ന വാർത്ത കാട്ടുതീ പോലെ നാടൊട്ടുക്കു പരന്നു. സകല ജനങ്ങൾക്കും സംഭ്രമമായി. അദ്ദേഹത്തിനെ ഗവണ്മെൻറു് പൂനയിലെ ആസ്പത്രിയിലേക്കു മാററി. ആളുകൾ ആ ദിക്കിലേക്കു കാന്താകർഷണത്താലെന്നപോലെ പാഞ്ഞെത്തി. ക്ഷേത്രങ്ങളിലെല്ലാം പ്രാർത്ഥനകൾ നടന്നു. ഒരു ആപല്ക്കരമായ ശസ്ത്രക്രിയയ്ക്കു ശേഷം ആപത്തു് ഒഴിഞ്ഞു എന്നറിഞ്ഞ ശേഷമേ നാട്ടുകാർക്കു ശ്വാസം നേരെ വീണുള്ളു. പിന്നീടു് ഗവണ്മെൻറു് അദ്ദേഹത്തിനെ ജയിലിലേക്കു മാററാതെ നിരുപാധികമായി മോചിപ്പിച്ചു.

ഉടൻതന്നെ ജൂഹു സംഭാഷണം ആരംഭിച്ചു. ആ സ്ഥലത്തുവച്ചു് തങ്ങളുടെ നിലയെ വിശദീകരിച്ചു് ഗാന്ധിജിയുടെ ഭാവമാത്രവാച്യമായ സഹകരണമെങ്കിലും സമ്പാദിക്കാൻ സ്വരാജ് കക്ഷിക്കാർ കഴിയുന്നത്ര ശ്രമിച്ചു. എന്നാൽ അദ്ദേഹം അണുപോലും ഇളകിയില്ല. പ്രത്യക്ഷസമരത്തിനു കാലമായിട്ടില്ലെന്നും കാൺഗ്രസ്സിൻെറ നിർമ്മാണാത്മകവും സമുദായപരിഷ്കാരവും ആയ പരിപാടി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അനുസരിച്ചു പ്രവർത്തിച്ചു ദേശസേവനം നടത്തുകയാണു് തല്ക്കാലം വേണ്ടതെന്നും അദ്ദേഹം ബലപ്പെടുത്തി പറഞ്ഞു.

ഇതിനുംപുറമേ മറെറാരു പ്രശ്നംകൂടെ ഇടയിടയ്ക്കു് ഉദിച്ചിരുന്നു യൂ-പി. പ്രാദേശികസമ്മേളനത്തിന്റെ അദ്ധ്യക്ഷൻ എന്ന നിലയിൽ സർവതന്ത്രസ്വാതന്ത്ര്യമാണു് ഇൻഡ്യയ്ക്കു വേണ്ടതെന്നു് ജവഹർലാൽ ഊന്നിപ്പറഞ്ഞിരുന്നു. അതിനോടുകൂടി മിതവാദികൾ ക്രമേണ കാൺഗ്രസ്സിൽനിന്നു് ഒഴിഞ്ഞു മാറുവാനും തുടങ്ങി. ശ്രീനിവാസശാസ്ത്രി സാമ്രാജ്യസന്ദേശഹരനായി: തേജ് ബഹദൂർസപ്രൂ ഇംഗ്ലണ്ടിൽവച്ചു നടന്ന സാമ്രാജ്യസമ്മേളനത്തിൽവച്ചു് "എന്റെ രാജ്യമാണു് സാമ്രാജ്യത്തെ മഹേശ്വരിയമാക്കിത്തീർക്കുന്നതെന്നു് അഭിമാനത്തോടുകൂടി എനിക്കു പറവാൻ കഴിയും'' എന്നുപോലും പ്രസ്താവിച്ചു

എല്ലാവരുടെയും ദൃഷ്ടി ഇപ്പോൾ സ്വരാജ് കക്ഷിയിലാണു് പതിഞ്ഞിരുന്നതു്. "അവർ എങ്ങനെ അകത്തിരുന്നുകൊണ്ടു് സാമ്രാജ്യസഭയെ തകർക്കും'' എന്നു കാണ്മാൻ എല്ലാവരും കതുകികളായിരുന്നു. അക്കൊല്ലത്തെ ബഡ്ജററു ഹാജരാക്കപ്പെട്ടു. വട്ടമേശസമ്മേളനത്തെപ്പററി ഒരു പ്രതികൂലനിശ്ചയവും പാസ്സായി ബംഗാൾ നിയമനിർമ്മാണസഭയാകട്ടെ, സി. ആർ. ദാസ്സിന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ ബഡ്ജററു മുഴുവനും തള്ളിക്കളഞ്ഞു. ശക്തിയേറിയ ചില പ്രസംഗങ്ങളും നടന്നു. പക്ഷെ ഇതൊക്കെക്കൊണ്ടു് എന്തു ഫലമുണ്ടായി? തള്ളിക്കളഞ്ഞ ബഡ്ജററു് ഗവർണ്ണർ 'സർട്ടിഫൈ' ചെയ്തു. നിശ്ചയങ്ങൾ എല്ലാം അതുപോലെ കിടന്നു. ഇത്ര മാത്രം!

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

1924-ന്റെ മദ്ധ്യത്തിൽ അഹമ്മദാബാദിൽവച്ച് ഏ. ഐ സി. സീ-യുടെ ഒരു യോഗം കൂടി. അവിടെ വച്ച് ഗാന്ധിജിയും സ്വരാജ്കക്ഷിയുമായി വലിയ ഒരു ബലപരീക്ഷയും നടന്നു. കാൺഗ്രസ്സിലെ അംഗമാകുന്നതിനുള്ള ഫീസ് നാലണയാണെന്നാണ് മുമ്പ് നിശ്ചയിച്ചിരുന്നത്. ക്ഌപ്തപരിമാണം കൈകൊണ്ടു നൂൽത്തനൂൽ കൊടുക്കുന്നവർക്കെല്ലാം അംഗമാകാം എന്നൊരു പുതിയ നിശ്ചയം ഗാന്ധിജി ഹാജരാക്കി. ഈ മാററം ചെയ്യാൻ ഏ. ഐ സി. സീ-ക്ക് അധികാരമില്ലെന്ന് സ്വരാജ്കക്ഷി എതിർത്തു. എന്നാൽ ഗാന്ധിജിയുടെ നിശ്ചയം ഭൂരിപക്ഷത്തോടുകൂടി പാസ്സായി. അതിനെത്തുടൎന്ന് സ്വരാജ്കക്ഷിവാക്കൌട്ടുംനടത്തി. ഗോപിനാഥ സാഹയെപ്പററി ഒരു നിശ്ചയവും ഈ യോഗത്തിൽ ഹാജരാക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. സാഹ ബംഗാളിലെ ഒരു ഭീകരപ്രവൎത്തകനായിരുന്നു. അദ്ദേഹം പോലീസ്കമ്മീഷണരായ ചാറൽസ് ടേഗാർട്ടാണെന്നു വിചാരിച്ച്, ഡേ എന്നൊരു യൂറോപ്യൻവ്യാപാരിയെ വെടിവെച്ചു കൊന്നു. അയാളുടെ പ്രവൃത്തിയെ ഖണ്ഡിച്ചും, എന്നാൽ ഉദ്ദേശത്തെ പ്രശംസിച്ചും ആയിരുന്നു നിശ്ചയം. അതു് ഗാന്ധിജിക്ക് സഹിക്കാതെയായി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രസംഗം കേട്ട് അവിടെ കൂടിയിരുന്നവരെല്ലാം കരഞ്ഞുപോയി. അക്രമരാഹിത്യത്തിൽ തന്റെ അനുയായികൾക്കുള്ള വിശ്വാസം കുറഞ്ഞു കുറഞ്ഞു വരുന്നതു കണ്ടിട്ട് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം തകൎന്നുപോയി.

ഗാന്ധിജിയുടെ നിശ്ചയാനുസാരം കാൎയ്യങ്ങൾ ഒക്കെ നടന്നുവെങ്കിലും,അദ്ദേഹത്തിന്റെഅനുരഞ്ജന സ്വഭാവം

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അചിരേണ പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ കാൺഗ്രസ്ഫീസ് നൂലായിട്ടു വേണമെന്നുള്ള നിശ്ചയത്തെ അദ്ദേഹം നാലണയോ ആ വിലയ്ക്കുള്ള നൂലോ എന്നു മാററി. സ്വരാജ്കക്ഷിയുടെ സമാരംഭത്തിനും അദ്ദേഹം അനുവാദം നൽകി. എല്ലാവരും സന്തുഷ്ടരായി. എന്നാൽ ഗാന്ധിജി തല്ക്കാലം കാൺഗ്രസ്സിൽനിന്നു മാറിക്കളഞ്ഞു.

കാൺഗ്രസ്സിൻെറ നിർമ്മാണാത്മകപദ്ധതിയിൽ കൂടുതൽ ശ്രദ്ധ പതിപ്പിക്കുന്നതിനു വേണ്ടിയും, സ്വരാജ് കക്ഷിക്ക് തങ്ങളുടെ പ്രോഗ്രാം നടപ്പിൽ വരുത്താൻ അവസരം ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുന്നതിനു വേണ്ടിയും ആയിരുന്നു അദ്ദേഹം ഇങ്ങനെ ചെയ്തതു്. ഗാന്ധിജിയുടെ ശ്രമങ്ങളിൽ സർവ്വപ്രധാനമായിരുന്നതു് ഹിന്ദുമുസ്ലീംമൈത്രിക്കു വേണ്ടിയുള്ള ഉററ പ്രയത്നമായിരുന്നല്ലോ. പല കാരണങ്ങളാൽ മുസ്ലിമീങ്ങൾ കാൺഗ്രസ്സിൽ നിന്നു് അകന്നു കന്നാണു് വന്നിരുന്നതു്. അതിനു് അവരെ മാത്രം കുററപ്പെടുത്താവുന്നതുമല്ല. ശ്രദ്ധാനന്ദജി മുസ്ലിമീങ്ങളെ കൂട്ടം കൂട്ടമായി ഹിന്ദുമതത്തിലേക്കു പരിവർത്തനം ചെയ്തുതുടങ്ങി 1923-ൽ സ്ഥാപിതമായ ഹിന്ദുമഹാസഭയുടെ പ്രഖ്യാപിതലക്ഷ്യം ഇൻഡ്യയിൽ ഒരു ഹിന്ദുരാജ്യത്തിൻെറ സ്ഥാപനവുമായിരുന്നു. ഈ വക സംഗതികളെല്ലാം മഹമ്മദീയരിൽ കാൺഗ്രസ്സിൻെറ ഉദ്ദേശശുദ്ധിയെപ്പററി സംശയം ജനിപ്പിച്ചു. ബ്രിട്ടീഷുകാർ രഹസ്യമായി ഈ രണ്ടു ജനതകളേയും അകററി നിർത്താൻ നിരന്തരശ്രമം ചെയ്തുകൊണ്ടുമിരുന്നു.

ഹിന്ദു— മുസ്ലീംഐക്യസിദ്ധിക്കു വേണ്ടി എന്തു വില കൊടുത്താലും അധികമായിപ്പോകയില്ലെന്നുള്ള ഗാന്ധിജിയുടെ അഭിപ്രായം കേവലം വനരോദനമായി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

കലാശിച്ചു. കാൺഗ്രസ്സിൽ ദേശീയമുസ്ലീമീങ്ങൾ ധാരാള മുണ്ടായിരുന്നെങ്കിലും, അവരെല്ലാം അഭ്യസ്തവിദ്യന്മാരും, തങ്ങളുടെ തൊഴിലുകളിൽ മാത്രം ദത്തശ്രദ്ധന്മാരും ആയിരുന്നു. സാമാന്യജനങ്ങളുടെ ഇടയ്ക്കു് ഇറങ്ങി പ്രവത്തിക്കുന്നതിനുള്ള സൌമനസ്യമോ സൌകര്യമോ അവക്കുണ്ടായിരുന്നില്ല. നേരമറിച്ച്, പിന്തിരിപ്പാൻനയക്കാരായ സമുദായവാദികൾ, അക്ഷരശൂന്യരായ ജനങ്ങളുടെ ഇടയ്ക്കു് ഇറങ്ങി 'ഇസ്ലാംഅപകടത്തിൽ' എന്ന മുദ്രാവാക്യം പ്രയോഗിച്ച് അവരെ വശീകരിച്ചുകൊണ്ടും ഇരുന്നു. 1924-ൽ ഗാന്ധിജിയുടെ 21 ദിവസത്തെ ഉപവാസത്തിന്റെ ഛായയിൽ, മഹമ്മദലി ദില്ലിയിൽവച്ച് ഒരു ഐക്യസമ്മേളനം വിളിച്ചു കൂട്ടിയിട്ടു് നല്ല നല്ല നിശ്ചയങ്ങൾ പാസ്സാക്കിയെങ്കിലും സമുദായവാദികൾ അവരുടെ ദുർവ്യാപാരങ്ങൾ തുടൎന്നുകൊണ്ടേ ഇരുന്നു. ഇതേവരെ കാൺഗ്രസ്പക്ഷത്തു നിന്ന സിക്കുകാരും ഇപ്പോൾ തങ്ങളുടെ സാമുദായികാവകാശങ്ങളെപ്പററി മുറവിളികൂട്ടാൻ തുടങ്ങി. പഞ്ചാബിലും സിൻഡിലും ഉള്ള പണക്കാരും വലിയ ഭൂസ്വാമിമാരും പ്രായേണ ഹിന്ദുക്കളും സിക്കുകാരും ആയിരുന്നു. അതിനാൽ സമുദായവാദികളായ മുസ്ലീംനേതാക്കന്മാൎക്കു നിർധനരായ മുസ്ലീംജനതയെ ഹിന്ദുക്കൾക്കെതിരായി ഇളക്കിവിടുന്നതിനും, അവരെ മുസ്ലീംലീഗിൽ ചേൎക്കുന്നതിനും നിഷ്പ്രയാസം സാധിച്ചു

സാമുദായികമനോഭാവം കാൺഗ്രസ്സിനേയും ബാധിക്കാതിരുന്നില്ല. സ്വരാജ് കക്ഷിക്കു് എതിരായി നിയമസഭകളിൽ നാഷണൽലിസ്റ്റ്പാർട്ടി എന്നൊന്നു കൂടി ഉണ്ടായി. അതിന്റെ നേതൃത്വം മാളവ്യജിയാണും വഹി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ച്ചതു്. ലാല്ജിയും ആ കക്ഷിയിൽ ചേൎന്നതു് അത്ഭുതാവഹമായി പലൎക്കും തോന്നി. സ്വരാജ്കക്ഷിക്കു് അതുനിമിത്തം വലിയ ക്ഷീണവും തട്ടി. തിരഞ്ഞെടുപ്പു വന്നപ്പോൾ ഹിന്ദുക്കളിൽ അധികഭാഗവും മാളവ്യജിയുടെ കക്ഷിയെ പിന്താങ്ങി. അതുകൊണ്ടു് ദേശീയമുസ്ലിമീങ്ങളിൽ പലരും കാൺഗ്രസ്സ വിട്ടു് മുസ്ലിംലീഗിൽ ചേരുന്നതിനും ഇടയായി. തീവ്രസമുദായവാദികൾ വരുത്തിയ അനൎത്ഥം നോക്കുക! അതുകൊണ്ടവസാനിച്ചോ? 1926-ൽ ഒരു മതഭ്രാന്തനായ മുസ്ലിം ശ്രദ്ധാനന്ദജിയെ അദ്ദേഹം ഉറങ്ങിക്കിടന്ന അവസരത്തിൽ ഹനിച്ചു. എട്ടു വർഷങ്ങൾക്കു മുമ്പു് ജുമാമസ്ജിദിൽ വച്ചു് ഹിന്ദുമുസ്ലീം ഐക്യത്തിനു വേണ്ടി ഹൃദയപൂർവ്വം പ്രാൎത്ഥിച്ച ആ ത്യാഗിവൎയ്യൻ—ഗ്രൎഖാഭടന്മാരുടെ കുന്തങ്ങൾക്കു് തന്റെ മാറിടം തുറന്നു കാണിച്ചുകൊടുത്ത ആ ധീരദേശാഭിമാനി—ഇങ്ങനെ വഴി തെററിയ സമുദായവാദത്തിന്റെ ബലിപീഠത്തിൽ സ്വജീവിതത്തെ അൎപ്പിച്ചു.

സ്വരാജ്കക്ഷിയുടെ ആവിർഭാവത്തിനു ശേഷം ഗാന്ധിജി കാൺഗ്രസ്സിൽനിന്നു് ഏറെക്കുറെ ഒഴിഞ്ഞുനിന്നിരുന്നു എന്നു് മുൻപു പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. എന്നാൽ ഗൌരവമേറിയ ഒരു കാൎയ്യവും അദ്ദേഹത്തിനോടു് ആലോചിക്കാതെ കാൺഗ്രസ്സ ചെയ്യാറുണ്ടായിരുന്നില്ല. സ്വരാജ്കക്ഷിതന്നെയും ക്ഷീണിച്ചു് 'ദേശബന്ധുദാസ്സിന്റെ കാലശേഷം തീരെ ശിഥിലാവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചുപോയി. അതിനാൽ ഗാന്ധിജിയുടെ കക്ഷിക്കുതന്നെ വീണ്ടും കാൺഗ്രസ്സിൽ പ്രാബല്യം സിദ്ധിച്ചു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

1927-ലെ മദ്രാസ് കാൺഗ്രസ്സിന് ഗാന്ധിജിയും ഹാജരായിരുന്നു. ഡാക്ടർ ആൻസാരിയായിരുന്നു പ്രസിഡൻറ് കാര്യദർശിമാരിൽ ഒരാളായ ജവഹർലാൽജി സ്വാതന്ത്ര്യപ്രമേയം ഹാജരാക്കി. ആ പ്രമേയത്തെ ഡാക്ടർ ബട്ട്സൻറ് തുടങ്ങിയ ദക്ഷിണപക്ഷക്കാർ പോലും അനുകൂലിച്ചു. ഗാന്ധിജി സമ്മേളനത്തിൽ പങ്കുകൊണ്ടുവെങ്കിലും, വാദപ്രതിവാദത്തിലൊന്നും ഭാഗഭാക്കായില്ല. ജവഹർലാലിൻെറ ഈ നിശ്ചയത്തിൽ അന്തർഭവിച്ചിരുന്ന തത്വം എന്തെന്നു മനസ്സിലാക്കാഞ്ഞിട്ടോ എന്തോ അതിനു നേരെ വിപരീതമായ ഒരു നിശ്ചയം കൂടി അതേ യോഗത്തിൽത്തന്നെ ഹാജരാക്കപ്പെട്ടു. ആ നിശ്ചയത്തിൽ സൈമൺകമ്മിഷനെ പരിവജ്ജിക്ക, ഇൻഡ്യയ്ക്കു് ഒരു ഭരണഘടന രൂപവല്ക്കരിക്കുന്നതിനു് ഒരു സർവകക്ഷിസമ്മേളനം വിളിച്ചുകൂട്ടുക മുതലായ സംഗതികൾ ആണു് ഉന്നയിച്ചിരുന്നതു്. കാൺഗ്രസ്സിലെ മിതവാദികളായ നേതാക്കന്മാൎക്കു ഡൊമിനിയൻ പദവിയും സ്വാതന്ത്ര്യവും അഭേദാത്ഥകമായിട്ടാണു് തോന്നിയിരുന്നതെന്നു് അതുകൊണ്ടു വ്യക്തമാകുന്നില്ലേ?

മദ്രാസ് കാൺഗ്രസ്സ് കഴിഞ്ഞുടനെ ഹിന്ദുമുസ്ലീം ഐക്യത്തിൻെറ മുഖ്യസ്ഥംഭങ്ങളിൽ ഒരാളായ ഹക്കീം അജ്മൽഖാൻ ദിവംഗതനായി. അതു് കാൺഗ്രസ്സിനു് ഒരു തീരാനഷ്ടമായിരുന്നു.

1928-ാം വർഷം സ്വാതന്ത്ര്യസമരചരിത്രത്തിൽ അതിപ്രധാനമായ ഒരു കാലഘട്ടമായിരുന്നു. തൊഴിലാളികൾ ഉണൎന്നുകഴിഞ്ഞിരുന്നു. സർവേന്ത്യാട്രേഡ് യൂണിയൻകാൺഗ്രസ്സ് ഒരു ശക്തിയേറിയ സ്ഥാപനമായിത്തീൎന്നു. സ്ട്രൈക്കുകൾ കൂടക്കൂടെ നടന്നുതുടങ്ങി.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

കൃഷീവലന്മാരും പ്രബുദ്ധരായി. യൂ. പി. യിലും ഔഡ്ഢിലും കിസ്സാൻസമ്മേളനങ്ങൾ കൂടക്കൂടെ നടന്നു ഗുർജരദേശത്തു് വല്ലഭായി പട്ടേലിൻെറ നേതൃത്വത്തിൽ ബാർദോലി സത്യാഗ്രഹം വിജയപൂർവ്വം നടത്തപ്പെട്ടു. യൂത്ത്‌ലീഗിനും അത്ഭുതപൂർവ്വമായ വളർച്ചയുണ്ടായി. സൈമൺ കമ്മിഷൻ പരിപൂർണ്ണമായി പരിവജ്ജിക്കപ്പെട്ടു പ്രസ്തുത കമ്മിഷൻ സന്ദർശിച്ച ദിക്കുകളിലെല്ലാം "സൈമൺ തിരിച്ചുപോ" എന്ന മുദ്രാവാക്യത്താലാണു് അദ്ദേഹം സ്വീകരിക്കപ്പെട്ടതു്. കാൺഗ്രസ്സിൻെറ നേതൃത്വത്തിൽ സർവ്വകക്ഷി സമ്മേളനവും നടന്നു. ആ കമ്മിററിക്കു നെഹ്റുകമ്മിററി എന്നായിരുന്നു പേർ നെഹ്റുകമ്മിററിയുടെ റിപ്പോർട്ടിനെപ്പററി ആലോചിക്കാനായി ലക്നൌവിൽവച്ചു് ഒരു കാൺഗ്രസ്സ്‌സമ്മേളനം വിളിച്ചുകൂട്ടിയെങ്കിലും, ഗാന്ധിജി അതിലും പങ്കുകൊണ്ടില്ല.

സൈമൺകമ്മിഷൻ ലാഹൂർ സന്ദർശിച്ച അവസരത്തിൽ, ലജ്‌പത്‌റായിയുടെ നേതൃത്വത്തിൽ ഒരു പ്രകടനം നടന്നു. പോലീസ് ലാത്തിപ്രയോഗം നടത്തി. അതിനിടയ്ക്കു് ലാലാജിയുടെ മാറിടത്തിൽ കൊണ്ട ഒരടി അദ്ദേഹത്തിൻെറ മരണത്തിനു കാരണമാവുകയാൽ ഇൻഡ്ധ്യ ഒട്ടുക്കു ക്ഷോഭിച്ചുവശായി.

കാൺഗ്രസ്സിൻെറ അഹിംസാതത്വപ്രചരണഫലമായി ബംഗാളിലെ ഭീകരപ്രവൎത്തനം ശമിച്ചിരുന്ന കാലഘട്ടമായിരുന്നു അതു്. ലജ്‌പത്‌റായിയുടെ മാറിടത്തിൽ ഏററ അടി ഇൻഡ്ധ്യൻരാഷ്ട്രത്തിൻെറ മാറിടത്തിൽ ആണു കൊണ്ടതെന്നു് പല യുവാക്കന്മാരും അന്നു വിചാരിച്ചു കാണണം. ഭഗത്‌സിംഗ് എന്നൊരു യുവാവു് അതിനു പിന്നീടു് പക വീട്ടുകയും ഉണ്ടായി.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

1828-ൽ മോത്തിലാല്‌നെഹ്‌റുവിൻെറ ആദ്ധ്യക്ഷത്തിൽ കൽക്കത്താ കാൺഗ്രസ്സ്‌ നടന്നു. യുവജനങ്ങൾ—ജവഹർലാൽ ഉൾപ്പെടെയുള്ളവർ—എല്ലാം നെഹ്‌റു റിപ്പോർട്ടിന്‌ എതിരായിരുന്നു. ഡൊമിനിയൻ അന്തസ്സുകൊണ്ടു്‌ അവർ തൃപ്തിപ്പെട്ടില്ല. സ്വാതന്ത്ര്യം—സ്വാതന്ത്ര്യം—എന്നായിരുന്നു അവരുടെ മുറവിളി. കാര്യം കുഴപ്പത്തിലാകുമെന്നു്‌ മോത്തിലാല്‌ നെഹ്‌റുവിനു അറിയാമായിരുന്നു. അതിനാൽ ഗാന്ധിജിയെക്കൂടി അദ്ദേഹം പ്രത്യേകം ക്ഷണിച്ചിരുന്നു. ഗാന്ധിജിയാണു്‌ ഒരു പോംവഴി കണ്ടുപിടിച്ചതു്‌. ഒരു കൊല്ലത്തിനുള്ളിൽ ഡൊമിനിയൻസ്റ്റാററസ്‌ നൽകപ്പെടാതിരുന്നാൽ സ്വാതന്ത്ര്യലക്ഷ്യത്തിലേക്കു്‌ കാൺഗ്രസ്‌പ്രത്യാഗമിക്കും എന്നൊരു ഖണ്ഡികകൂടി കാൺഗ്രസ്‌ നിശ്ചയത്തിൽ ചേർത്തു. യുവജനങ്ങൾ അതുകൊണ്ടു സമാധാനപ്പെട്ടു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ബ്രിട്ടീഷ്‌ഗവണ്മെൻറ്‌ ഈ നിശ്ചയത്തെ അനാദരിക്കുമെന്നും അതിനാൽ ഒരു സമരം അപരിഹാര്യമായിത്തീരുമെന്നും അവക്കു്‌ അറിയാമായിരുന്നു;

1929-ലെ ലാഹൂർ കാൺഗ്രസ്സ്‌ സമീപിച്ചു. ഗാന്ധിജി ഖാദിപ്രചരണത്തിനല്ലാതെ കാൺഗ്രസ്സിൻെറ കാര്യത്തിൽ വലിയ ശ്രദ്ധയൊന്നും പതിപ്പിക്കാറുണ്ടായിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹം ഇൻഡ്യ ഒട്ടുക്കു ചുററിനടന്നു്‌ അഹിംസാതത്വം ഉപദേശിക്കയും, ഖാദി പ്രചരിപ്പിക്കയും ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. ഒരു പ്രാവിൻസുപോലും സന്ദർശിക്കാതെ അദ്ദേഹം വിട്ടിരുന്നില്ല. എല്ലാ ദിക്കിലും ലക്ഷക്കണക്കിനു്‌ ആളുകൾ അദ്ദേഹത്തിനെ സ്വീകരിക്കാനായി കൂടി. പോകുന്നിടത്തെല്ലാം ദരിദ്രനാരായണന്മാക്കു

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

വേണ്ടി അദ്ദേഹം ഭിക്ഷ തേടി. ഈശ്വരൻ ദരിദ്രന്മാരിലാണ് അധിവസിക്കുന്നതെന്നും, ദരിദ്രന്മാ൪ക്കു ജോലി ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുന്നതിനാണു് താൻ ധനം ശേഖരിക്കുന്നതെന്നും അദ്ദേഹം ജനങ്ങളെ ധരിപ്പിച്ചു. ഒരിടത്തുനിന്നും അദ്ദേഹത്തിനു വെറുംകൈയോടുകൂടി തിരിച്ചു പോകേണ്ടതായി വന്നിരുന്നില്ല.

ലാഹൂറിൽവച്ചു് ഈയിടയ്ക്കു് ഒരു സംഭവമുണ്ടായി. ലാലാലജ്പത്റായിയുടെ മാറിടത്തിൽ ലാത്തിപ്രയോഗം ചെയ്തു ചെറുപ്പക്കാരനായ ഒരു ഇംഗ്ലീഷ് ഉദ്യോഗസ്ഥനെ ഒരാൾ വെടിവച്ചുകൊന്നു. അതു സംബന്ധിച്ചു നടന്ന ലാഹൂർ ഗൂഢാലോചനക്കേസ്സിൽ ഭഗത്സിംഗും ജിതൻനാഥദാസ്സുമായിരുന്നു പ്രധാനികൾ. ഭഗത്സിംഗ് സുമുഖനും ശാന്തനും സമാധാനപ്രിയനുമായിരുന്നുവെങ്കിൽ, ജതീന്ദ്രനാഥ് കുറേക്കൂടെ ശാന്തപ്രകൃതി ആയിരുന്നു. തടവിൽവച്ചു് ജയിൽഅധികൃതന്മാർ കാണിച്ച നിഷ്ഠുരതകളുടെ ഫലമായി അവർ രണ്ടുപേരും നിരാഹാരവ്രതം അനുഷ്ഠിച്ചു. അറുപത്തിഒന്നാംദിവസം ജിതേൻദാസ്സ മരിച്ചു. ഭഗത്സിംഗിനു ജീവിതത്തിൽ ഒരാഗ്രഹമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. 1907-ൽ ലജ്പതിറായിയോടുകൂടി നാടുകടത്തപ്പെട്ടിരുന്ന തന്റെ പിതൃവ്യനായ സർദാർ അജിത്സിംഗിനെ ഒന്നു കാണുകയോ, വല്ല വിവരവും അറിയുകയോ ചെയ്താൽ കൊള്ളാമെന്നു മാത്രം.

ജിതേൻദാസ്സിന്റെ മരണത്തെത്തുടർന്നുണ്ടായ പ്രക്ഷോഭണഫലമായി ഗവണ്മെന്റിനു് ജയിൽപരിഷ്കരണാർത്ഥം ഒരു കമ്മിററിയെ നിയമിക്കേണ്ടിവന്നു എന്നുള്ളതും പ്രസ്താവ്യമാണു്.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

1929–ലെ ലാഹ്റർകാൺഗ്രസ്സിന്ന് ഗാന്ധിജിയുടെ പേരു് ഐകകണ്ഠ്യേന നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടു. എന്നാൽ എത്ര നിർബന്ധിച്ചിട്ടും അദ്ദേഹം അതു സ്വീകരിച്ചില്ല. അദ്ദേഹമാകട്ടെ നേരെ മറിച്ചു് ജവഹർലാലു് നെഹ്റുവിന്റെ പേർ നിർദ്ദേശിക്കയും, കാൺഗ്രസു് പ്രവത്തക സംഘം അതു സ്വീകരിക്കയും ചെയ്തു. ഇതു് നെഹ്റുവിനെ വാമപക്ഷത്തുനിന്നു അകററുന്നതിന്നു് ഗാന്ധിജി പ്രയോഗിച്ച കൌശലമായിരുന്നു എന്നു് ചിലർ വിചാരിക്കാതിരുന്നില്ല. അന്നു് നെഹ്റുവിന്നു കഷ്ടിച്ചു മുപ്പത്തിൻപതു വയസ്സു പ്രായമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ഗോഖലയേയും ആസാദിനേയും ഒഴിച്ചു് ഇത്ര ചെറുപ്രായത്തിൽ മററാരും ഇതിന്നു മുമ്പു് ഈ ഉന്നതപദവിയെ പ്രാപിച്ചിരുന്നില്ല.

ഇക്കാലഘട്ടത്തിൽ ഗവണ്മെൻറു് എന്തുചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു? മഹാത്മജിയുടെ നേതൃത്വത്തിൽ വീണ്ടും നിസ്സഹകരണം സമാരബ്ധമായാൽ ദുർഘടമാകുമെന്നു കണ്ടിട്ടു് വൈസ്രായി ഒരു വിജ്ഞാപനം പ്രസിദ്ധീകരിച്ചു:—

1917–ൽ ചക്രവത്തിയുടെ ഗവണ്മെൻറു് എന്തു വാഗ്ദാനം ചെയ്തിരുന്നോ അതേ വാഗ്ദാനത്തെ ഒന്നുകൂടി ബലപ്പെടുത്തിപ്പറയുന്നതിന്നു് എനിക്കു രാജകീയഗവണ്മെൻറു് അധികാരം നൽകിയിരിക്കുന്നു. അതായതു് ഇൻഡ്യയ്ക്കു് ഡൊമിനിയൻഅന്തസ്സ്നൽകണമെന്നാണു് നമ്മുടെ ഉദ്ദേശം..

"സൈമൺകമ്മീഷൻറിപ്പോർട്ടു് അതിശീഘ്രം വെളിയിൽ വരും. അതിന്നു ശേഷം ലണ്ടനിൽവച്ച

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഇൻഡ്യൻനേതാക്കന്മാരെ ക്ഷണിച്ചുവരുത്തി ഒരുവട്ടമേശ-സമ്മേളനം വിളിച്ചുകൂട്ടാമെന്നു് രാജകീയഗവണ്മെൻറു് വാഗ്ദാനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു....................

ഈ വിജ്ഞാപനത്തെ ഒരു സർവകക്ഷിസമ്മേളനത്തിൽവച്ചു് നെഹ്റു ഉൾപ്പെടെയുള്ള മിക്ക നേതാക്കന്മാരും അംഗീകരിക്കയുണ്ടായി. പ്രസ്തുത യോഗത്തിൽ മഹാത്മജി, മോത്തിലാല്നെഹ്റു, മാളവ്യജി ഡാക്ടർ അൻസാരി, സർദാർ പട്ടേൽ, ശ്രീനിവാസശാസ്ത്രി, സർതേജ് ബഹദൂർ സപ്രു ആനിബസൻറു്, സരോജിനിദേവി മുതലായവരെല്ലാം സന്നിഹിതരായിരുന്നു ഇതു് അക്ടോബർമാസത്തിലായിരുന്നു.

അതിനു് അല്പകാലം മുമ്പു്, അതായതു് ആഗസ്റ്റ് 11-ാനു- കൽക്കത്തായിൽ വച്ചു് സുഭാഷ്ബോസ്സിൻെറ നേതൃത്വത്തിൽ വംഗരാഷ്ട്രീയ "ബന്ദിജനദിനം" കൊണ്ടാടപ്പെട്ടു. ഗംഭീരമായ ഒരു ഘോഷയാത്രയ്ക്കുശേഷം നടന്ന പൊതുയോഗത്തിൽ സുഭാഷ് കോപാവേശം പൂണ്ട സിംഹം എന്നപോലെ ഇങ്ങനെ ഗർജ്ജിച്ചു:—

"ഇതാണു് ജനനായകത്വം! ഇതാണു് സമാധാനപരിപാലനമുറ! ഇങ്ങനെ ആണെങ്കിൽ ഈ സമാധാനം തുലഞ്ഞു മണ്ണടിയട്ടെ".

ഈ പ്രഖ്യാപനത്തിനു നൽകിയ അംഗീകാരം കൽക്കട്ടാ കാൺഗ്രസ്സിൻെറ നിശ്ചയത്തിനു വിരുദ്ധമായി തോന്നാം. എന്നാൽ കാൺഗ്രസ്സിൻെറ അംഗീകാരത്തിനു ചില വ്യവസ്ഥകൾകൂടി ചേർത്തിരുന്നു.

1. പരിപൂർണ്ണ ഡൊമിനിയൻ അന്തസ്സ്.

2. സമ്മേളനത്തിൽ കാൺഗ്രസ്സ്കക്ഷിക്കു പ്രാധാന്യം.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

3. രാഷ്ട്രീയതടവുകാരുടെ എല്ലാം മോചനം.

4. ഇൻഡ്യൻ ഭരണകൂടത്തിൽ ഇപ്പോൾതന്നെ ഡൊമിനിയൻ അന്തസ്സിന് അനുകൂലമായ മാററങ്ങൾ നടപ്പിൽ വരുത്തുക.

ഇതിൽനിന്ന് ദക്ഷിണപക്ഷക്കാരുടെ മനോഗതി നമുക്ക് ഊഹിക്കാമല്ലോ. മററൊരു സംഭവംകൂടി ഇതിനിടയ്ക്കു നടന്നു. ദക്ഷിണഇൻഡ്യയിൽ ചുററിസഞ്ചരിച്ച ശേഷം തിരിച്ചുപോകുംവഴിക്ക് ദില്ലിക്കു സമീപത്തുവച്ച് വൈസ്രോയിയുടെ വണ്ടിയിൽ ആരോ ബോംബു പ്രയോഗിച്ചു; പക്ഷെ അപകടം ഒന്നും പററിയില്ല.

ലാഹൂർ കാൺഗ്രസ്സിന് അല്പം മുമ്പ് ഗാന്ധിജിയും ഇർവിൻപ്രഭുവും തമ്മിൽ ഒരു കൂടിക്കാഴ്ച നടന്നു. പക്ഷെ ഒരു പ്രയോജനവും ഉണ്ടായില്ല. കാൺഗ്രസ് സഹകരണം വേണമെന്ന് ഗവണ്മെൻറിന് ആഗ്രഹമുള്ളതായിട്ടു പോലും പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടില്ല. ഇങ്ങനെ സ്വാതന്ത്ര്യപ്രമേയവും നിസ്സഹകരണപ്രമേയവും ഹാജരാക്കാതെ തരമില്ലെന്നുള്ള നില ഗവണ്മെൻറുതന്നെ വരുത്തിവച്ചു.

1929-ലെ ലാഹൂർ കാൺഗ്രസ്സിൽ വച്ച് ബോസ് കക്ഷി ഗാന്ധിജിയുടെ സ്വാതന്ത്ര്യപ്രമേയത്തെപ്പോലും എതിർത്തു. കാരണം രസകരമാണ്. ബോംബപകടത്തിൽനിന്നു വൈസ്രോയിക്കു മോചനം ലഭിച്ചതിൽ അനുമോദിക്കുന്ന ഒന്നു രണ്ടു വാക്കുകൾ കൂടി അതിൽ ചേർത്തിരുന്നതു് വാമകക്ഷിക്കു രസിച്ചില്ല. ഏതായിരുന്നാലും യാതൊരു ഭേദഗതിയും കൂടാതെ പ്രമേയം പാസ്സായി. നിയമസഭകളിലെ മെംബർസ്ഥാനം എല്ലാവരും ഉപേക്ഷിച്ചു. 1930 ജനുവരി ആറാംതീയതി സ്വാതന്ത്ര്യദിന

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മായും നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടു. അന്നു നാട്ടൊട്ടുക്കു് ആളുകൾ യോഗം കൂടിയോ അല്ലാതെയോ സ്വാതന്ത്ര്യപ്രതിജ്ഞ ചെയ്യണമെന്നായിരുന്നു നിശ്ചയം.

ശാന്തമായ സിവിൽ ആജ്ഞാലംഘനം! എന്നാൽ ഇതു് എങ്ങനെ ആരംഭിക്കും? എന്തു നിയമമാണു് ലംഘിക്കുക? എല്ലാവരും അമ്പരന്നു നോക്കിക്കൊണ്ടിരുന്നു. ഗാന്ധിജി ഒരുദിവസം ധ്യാനത്തിൽ മുഴുകിയിരുന്നു. പെട്ടെന്നു് അദ്ദേഹത്തിനു തോന്നി—ഉപ്പുനിയമം തന്നെയാണു് ലംഘിക്കേണ്ടതെന്നു് ചിലർ ചിരിച്ചു; പലരും പരിഹസിച്ചു. കടൽത്തീരത്തു ചെന്നു് "ഒരു പിടി ഉപ്പു വാരിയിട്ടു് ബ്രിട്ടീഷ്സാമ്രാജ്യത്തെ ഇവിടെനിന്നു തുരത്തുന്നതെങ്ങനെ? സ്വാതന്ത്ര്യവും ഉപ്പും തമ്മിലുള്ള ബന്ധം മനസ്സിലാക്കാൻ കഴിയാത്തവരായിരുന്നു പലരും. ഗാന്ധിജിയുടെ മനഃപ്രവർത്തനരീതി ഒന്നു പ്രത്യേകം തന്നെയാണു്. അതു മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുള്ളവർ വളരെ ചുരുങ്ങും. എന്നാൽ അദ്ദേഹം പറയുന്നതാണു് ഒടുവിൽ ശരിയാവുക എന്നുള്ള വിശ്വാസം ബഹുജനങ്ങൾക്കുണ്ടായിരുന്നുതാനും.

ഇതൊന്നുമല്ല അത്ഭുതമായിരുന്നതു്! സമരമാരംഭിക്കുന്നതിനു മുമ്പു് അതിൽ പങ്കുകൊള്ളാൻ ഇച്ഛിക്കുന്നവരെല്ലാം പതിനൊന്നു സംഗതികൾ കൃത്യമായി അനുഷ്ഠിക്കണമെന്നു് അദ്ദേഹം പ്രഖ്യാപനം ചെയ്തു. അവയിൽ ചിലതു് രാഷ്ട്രീയവും ചിലതു് സാമൂഹ്യവും ആയിരുന്നു. ഈ രണ്ടുവിധ സംഗതികളെയും കൂട്ടിക്കുഴച്ചതു് പലർക്കും അത്ഭുതം ജനിപ്പിച്ചു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഈ ശാന്തിസേനയുടെ ഏകാധിപതിയായി ഗാന്ധിജിയെത്തന്നെ നിശ്ചയിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിനെ അറസ്ററു ചെയ്താൽ തുടരെ ഡിക്ടേററർമാരെ നിയമിക്കുന്നതിനുള്ള അധികാരം കമ്മററിക്കു നൽകി. ഈ സമരത്തിന്റെ ആരംഭദശയിലാണ് പണ്ഡിതമോട്ടിലാൽജി, തന്റെ ആനന്ദഭവനത്തെ കാൺഗ്രസ്സിനായി ദാനം ചെയ്തതു്. അതാണ് ഇന്നത്തെ പ്രസിദ്ധപ്പെട്ട സ്വരാജ് ഭവനം.

ശാന്തിസേനയെ സമരസന്നദ്ധമാക്കുന്നതിന് ഏതാനും മാസങ്ങൾ വേണ്ടിവന്നു. അതിൽ ജവഹർലാൽ നെഹറുവിന്റെ പത്നി കമലയും, സഹോദരി കൃഷ്ണയും സ്വമനസ്സാലേ തന്നെ ചേർന്നു. ഭടന്മാർക്കു വടിയും തടിയും ഒന്നും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ഏതു മാതിരി ക്ലേശങ്ങളും അനുഭവിക്കുന്നതിനുള്ള സന്നദ്ധത മാത്രമേ അവർക്കു വേണ്ടിയിരുന്നുള്ളു.

ഏപ്രിൽ ആറാംതീയതി രാഷ്ട്രീയവാരത്തിന്റെ പ്രഥമദിനമാണല്ലോ. അന്നാണ് ഗാന്ധിജി ഏതാനും അനുചരന്മാരോടുകൂടി സുപ്രസിദ്ധമായ ദണ്ഡിയാത്ര ആരംഭിച്ചതു്. അദ്ദേഹം, 79 സേവകന്മാരോടുകൂടി കാൽനടയായി ഇരുന്നൂറു മൈൽ നടന്നുപോകുന്നതു കാണ്മാൻ ബഹുസഹസ്രം ആളുകൾ കൂടി. അവർ തത്സമയം പ്രകാശിപ്പിച്ച ഉത്സാഹത്തിൽനിന്ന് അവരുടെ സ്വാതന്ത്ര്യതൃഷ്ണ ഏതാണ്ട് ആർക്കും മനസ്സിലാക്കാമായിരുന്നു.

ഗാന്ധിജി 24 ദിവസത്തെ കാൽനടയ്ക്കുശേഷം ദണ്ഡിക്കടൽത്തീരത്തുനിന്ന് ഒരു പിടി ഉപ്പു വാരി. പിറേറദിവസം മുതല്ക്കു് ഇൻഡ്യൻ കടൽത്തീരം മുഴുവനും ഉപ്പുനിയമലംഘനം തുടങ്ങി. സ്വരാജ്യം കിട്ടിയതിനു ശേഷമേ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

താൻ സബർമതിയിലേക്ക മടങ്ങുകയുള്ളുവെന്നായിരുന്നു ഗാന്ധിജിയുടെ ശപഥം. അതിനാൽ പ്രസ്തുത ആശ്രമം പിരിച്ചുവിടപ്പെട്ടിരുന്നു.

ഈ സമരത്തിൽ ആദ്യമായി അറസ്റ്റ് ചെയ്യപ്പെട്ടതു് വല്ലഭായ് പട്ടേലായിരുന്നു അതിന്റെ പ്രതിഷേധിച്ച് 75000 പേർ ഗുർജ്ജരദേശത്തു് ഒരു മഹായോഗം കൂടി. അവർ എല്ലാം ആബാലവൃദ്ധം ഉത്സാഹഭരിതരായി സമരപ്രതിജ്ഞ ചെയ്തു. ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ തെരുതെരെ ഉദ്യോഗങ്ങൾ രാജിവച്ചുതുടങ്ങി. സക്കാരും അടങ്ങിയിരുന്നില്ല. അവർ നേതാക്കന്മാരെ ഒന്നൊന്നായും കൂട്ടം കൂട്ടമായും അറസ്റ്റു ചെയ്തു് സമരത്തിന്റെ തൈക്ഷ്ണ്യം വർദ്ധിപ്പിച്ചുകൊണ്ടുമിരുന്നു. ഏപ്രിൽ 14-ാനു ജവഹർലാൽ ബന്ധിതനായി. എല്ലാ ദിക്കിലും ലാത്തിപ്രയോഗങ്ങളുടേയും ഹത്താലുകളുടേയും കഥയേ കേൾപ്പാനുണ്ടായിരുന്നുള്ളു. വിദേശീയവസ്ത്രങ്ങളുടേയും ബ്രിട്ടീഷ്സാമാനങ്ങളുടേയും പരിപൂർണ്ണമായ ബഹിഷ്കരണമായിരുന്നു ഇതിനു ജനങ്ങൾ ചെയ്ത പ്രതിക്രിയ.

ഏപ്രിൽ 23-ാംതീയതി പ്രാന്ത്യപ്രദേശത്തും ഒരു വിശേഷസംഭവം നടന്നു. പട്ടാണികൾ ധീരന്മാരാണെങ്കിലും ശാന്തിസമരം അവക്കു പ്രകൃത്യാ രസിക്കയില്ല. എന്നിട്ടും ഗാന്ധിജിയുടെ ഉപദേശങ്ങൾ അവരിൽ നല്ലപോലെ ഫലിച്ചുകഴിഞ്ഞുവെന്നു് അവിടെ ഉണ്ടായ സംഭവങ്ങൾ വെളിപ്പെടുത്തി. പട്ടാണികൾ യന്ത്രത്തോക്കുകൾക്കു തങ്ങളുടെ തുറന്ന വിസ്തൃതമായ വക്ഷസ്സുകൾ കാണിച്ചുകൊടുത്തു. അധികാരിവർഗ്ഗം അവരുടെ മേൽ അഗ്നിവർഷം ചൊരിയുന്നതിനു ഗഢർവാലീ ഭടന്മാക്കു്

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ആജ്ഞ നൽകി. എന്നാൽ അത്ഭുതമത്ഭുതമത്ഭുതമേ! നിരായുധരായ ജനങ്ങളുടെ മേൽ തങ്ങൾ വെടിവെയ്ക്കുക യില്ലെന്നു് അവർ പറഞ്ഞൊഴിഞ്ഞു. ബ്രിട്ടീഷ് ശക്തി തകർന്നുതുടങ്ങി എന്നു് ഇൻഡ്യൻസൈന്യത്തിനും ബോധം വന്നു എന്നു് ഇതിൽനിന്നു് അനുമാനിക്കാം.

സക്കാർ വിവിധ താൽക്കാലികനിയമങ്ങൾ നടപ്പാക്കിയിട്ടു് ഈ സ്വാതന്ത്ര്യസമരത്തെ തടയാൻ നോക്കി; എന്നിട്ടും ഫലം വിപരീതമായിരുന്നു. ദേശീയ പത്രങ്ങൾ എല്ലാം പ്രസിദ്ധീകരണം നിർത്തി.

മേ അഞ്ചാംതീയതി ഗാന്ധിജി അറസ്റ്റുചെയ്യപ്പെട്ടു; ജനങ്ങൾ കൂട്ടം കൂട്ടമായി ഉപ്പളങ്ങളും ഡിപ്പോകളും ആക്രമിച്ചു. പോലീസ്സുകാർ തങ്ങൾക്കു പരിചിതമായ നിഷ്ഠുരതകളെല്ലാം പ്രയോഗിച്ചുനോക്കി; ആശുപത്രികളെല്ലാം ക്ഷതവിഗ്രഹന്മാരായ ദേശഭക്തന്മാരെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞു എന്നുള്ളതായിരുന്നു അതിന്റെ ഫലം.

ജൂൺ 30-ാംതീയതി മോത്തിലാല്ജിയും സയ്യദ് മഹമ്മദും അറസ്റ്റുചെയ്യപ്പെട്ടു. കാൺഗ്രസ്സ് പ്രവർത്തകസമിതി നിയമവിരുദ്ധമാണെന്നും പ്രഖ്യാപിതമായി. എന്നിട്ടും ജനങ്ങൾ സ്വയമേവ സമരം നടത്തിക്കൊണ്ടേ ഇരുന്നു.

ഗവണ്മെന്റിനു തന്നെ അതിന്റെ ദൌർബല്യം പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടുതുടങ്ങി. ഈ അവസരത്തിൽ സപ്രൂവും ജയക്കരും ഇടനിലക്കാരായി നിന്നു് സന്ധിസംഭാഷണം ആരംഭിക്കയും അതു് ഗാന്ധി-ഇർവിൻ കരാറിൽ അവസാനിക്കയും ചെയ്തു.

1931 ജനുവരി 21-ാംതീയതി അലഹബാദിൽ വച്ച് രാജൻബാബുവിന്റെ ആദ്ധ്യക്ഷത്തിൽ നടന്ന കാൺഗ്രസ്സ് കാര്യകമ്മററി വട്ടമേശസമ്മേളനത്തിൽ കാൺഗ്രസ്സ് പങ്കുകൊള്ളാൻ പാടില്ലെന്നു തീർച്ചചെയ്തിരുന്നു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഇൻഡ്യയുടെ യഥാൎത്ഥനേതാക്കന്മാരെല്ലാം ജയിലിൽ ഇരിക്കുന്ന സ്ഥിതിക്ക് സ്വാതന്ത്ര്യസമരം തുടൎന്നു നടത്തുകതന്നെയാണു വേണ്ടതെന്നു് അവിടെ കൂടിയിരുന്നവരെല്ലാം അഭിപ്രായപ്പെട്ടു. കാൎയ്യക്കമ്മററിയുടെ ഈ നിശ്ചയത്തെ പ്രചരിപ്പിക്കും മുമ്പു വട്ടമേശസമ്മേളനത്തിൽ ഹാജരായിരുന്ന സപ്രൂവിൻെറയും ജയക്കരുടേയും ഒരു കമ്പി കാൺഗ്രസ്സ കമ്മിററിക്കു ലഭിച്ചു. തങ്ങൾ ഇന്ത്യയിലേക്കു തിരിച്ചുവരുംവരെയ്ക്കു് വട്ടമേശസമ്മേളനത്തെപ്പററി യാതൊരു നിശ്ചയവും ചെയ്യരുതെന്നായിരുന്നു ആ കമ്പിയിൽ പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നതു്. ഗവൺമെൻറു് 1931 ജനുവരി 25–ാംതീയതി പ്രവൎത്തകസംഘങ്ങളെ മോചിപ്പിക്കാൻ പോകുന്നു എന്നു് ഒരു വിജ്ഞാപനവും പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി. 1930 ജനുവരിക്കുശേഷം ബന്ധനസ്ഥരായ എല്ലാ രാഷ്ട്രീയനേതാക്കന്മാരും മോചിപ്പിക്കപ്പെട്ടു. എന്നാൽ ഒരു സംഭവം ഇൻഡ്യയെ സന്താപസാഗരത്തിൽ ആഴ്ത്തി. ജനുവരി 31–ാംതീയതി ആനന്ദഭവനത്തിൽ വച്ചു് കാൎയ്യക്കമ്മററി കൂടുവാൻ നിശ്ചയിച്ചിരുന്നു. ഗാന്ധിജി ഉൾപ്പെടെ ഉള്ള എല്ലാ നേതാക്കന്മാരും അവിടെ ചെന്നുചേൎന്നു. നിസ്സഹകരണം നിൎത്തപ്പെട്ടിരിക്കുന്നുവെന്നു് ഒരു തെററിദ്ധാരണ നാടൊട്ടുക്കു പരന്നിരിക്കുന്നുവെന്നും, അങ്ങനെ ഒന്നും നടന്നിട്ടില്ലെന്നും, മദ്യപരിവൎജ്ജനം, വിദേശിയ സാമാനബഹിഷ്കരണം മുതലായ നടപടികൾ തുടൎന്നുകൊണ്ടിരിക്കണമെന്നും കമ്മററി ഒരു വിജ്ഞാപനം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി. എന്നാൽ പ്രവൎത്തകസംഘം എല്ലാം പിരിഞ്ഞു പോകും മുമ്പു തന്നെ അതായതു് ഫെബ്രുവരി 6–ാംതീയതി ത്യാഗിവൎയ്യനായ മോത്തിലാൽ നെഹറു ദിവംഗതനായി. അദ്ദേഹം ഇഹലോകവാസം വെടിയും മുമ്പു് പറഞ്ഞ വാക്കുകൾ ഇവിടെ ഉദ്ധരിക്കാം:—

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

"ഇൻഡ്യയുടെ വിധിയെ ഈ സ്വരാജ്യഭവനത്തിൽ വച്ചുതന്നെ തീരുമാനിക്കുവിൻ! ഞാൻ ഉയിരോടിരിക്കുന്ന കാലത്തുതന്നെ ഇതു ചെയ്തു തീർക്കുന്നതിനു ഞാൻ നിങ്ങളോടു് അപേക്ഷിക്കുന്നു. എന്റെ മാതൃഭൂമിക്കു നേരിട്ട കഷ്ടതയെ നീക്കുന്നതിനുള്ള ഈ സമരത്തിൽ ഞാനും പങ്കുകൊള്ളേണ്ടതാണു്. മരിക്കയാണെങ്കിൽ, സ്വതന്ത്രയായ ഭാരതമാതാവിന്റെ മടിയിൽ കിടന്നുതന്നെ മരിക്കണം. അടിമത്തത്തിൽ ഉഴലുന്ന ഇൻഡ്യയുടെ മണ്ണിൽ വച്ചു്. ഉയിർ വിട്ടു എന്ന ദുർഭാഗ്യത്തെ ഞാൻ വെറുക്കുന്നു. സ്വതന്ത്രഇൻഡ്യയിൽ സ്വതന്ത്രനായി മരിച്ചു എന്ന പേരു് എനിക്കു വേണം."

മോത്തിലാലിന്റെ ഈ വാക്കുകൾ കേട്ടപ്പോൾ ജവഹർ കണ്ണീർ വാർത്തു. ഗാന്ധിജിയാണു് സന്താപക്കടലിൽ ആണ്ടുപോയ നെഹറുകുടുംബത്തെ സമാശ്വസിപ്പിച്ചതു്. അദ്ദേഹം ഈ സംഭവത്തെപ്പററി പ്രസ്താവിച്ചതും ഇവിടെ ഉദ്ധരിക്കാം.

"കണവൻ മരിച്ച ഒരു ഇളംവധുവിന്റെ നിലയിൽ ആണു് ഞാനിരിക്കുന്നതു് ആ പെണ്ണിനാണെങ്കിൽ കണവനോടു് നിഷ്ഠയുള്ളവളായി ജീവിച്ചു് അയാളുടെ കീർത്തി സ്വയം നേടാൻ സാധിക്കും. എനിക്കോ? അതും സാധ്യമല്ല മോത്തിലാല്ജിയുടെ മരണത്താൽ എനിക്കു സംഭവിച്ച നഷ്ടം ഒരു കാലത്തും പരിഹരിക്കാവുന്നതല്ല." നിയമലംഘനത്തിന്റെ തീവ്രത കണ്ടു് സർക്കാർ നടുങ്ങിയിരിക്കുന്നു എന്നു ജനങ്ങൾ ആഹ്ലാദിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കവേ—സമരസം എപ്പെട്ടാറായി എന്നുള്ള വിചാരം നാട്ടിൽ തല പൊക്കിത്തുടങ്ങിയ ഒരവസരത്തിൽ—ദേശാഭിമാനികളിൽ അഗ്രഗണ്യനായിരുന്ന

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മോത്തിലാൽജിയുടെ ദേഹത്യാഗമാണു് സകലരേയും സന്താപക്കടലിൽ പെട്ടെന്നു മുക്കിയതെന്നു പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ.

ഈ മരണംനിമിത്തം മാററിവയ്ക്കപ്പെട്ട കാര്യക്കമ്മററിയോഗം 13-ാംതീയതിയാണു് പിന്നീടു കൂടിയതു്. അതിനുള്ളിൽ ഇംഗ്ലണ്ടിൽ നിന്നു സപ്രൂവും ശ്രീനിവാസ ശാസ്ത്രികളും വന്നുചേർന്നു. അവർ പ്രവർത്തകസമിതിയിൽ ഹാജരായിട്ടു്, ഗാന്ധിജി—ഇർവിൻപ്രഭുവുമായി സംഭാഷണം നടത്തേണ്ടതാണെന്നു പ്രസംഗിച്ചു. അതുകൊണ്ടു് വലിയ പ്രയോജനമൊന്നും ഉണ്ടാവാൻ പോകുന്നില്ലെന്നു് വാമപക്ഷക്കാരിൽ ചിലർ വാദിച്ചുവെങ്കിലും, ഗാന്ധിജി അവരുടെ അഭിപ്രായത്തോടു യോജിച്ചില്ല ഇങ്ങനെയാണു് ഗാന്ധി—ഇർവിൻസമ്മേളനവും തുടർന്നു കരാറും ഉണ്ടായതു്.

17-ാംതീയതി മുതല്ക്കു് തുടർന്നു മൂന്നു ദിവസങ്ങൾ നടന്ന സംഭാഷണമദ്ധ്യേ ഭഗത്സിംഗ്, രാജഗുരു, ശുകദേവ് മുതലായവർക്കു നൽകിയിരിക്കുന്ന വധശിക്ഷ ഇളവു ചെയ്തുകൊടുക്കുന്നതിനെപ്പററി ബലമായി വാദിച്ചു: എന്നാൽ അതു് പഞ്ചാബ് ഗവണ്മെൻറിൻെറ കാര്യമാണെന്നും, അതിൽ തനിക്കു് ഇടപെടാവുന്നതല്ലെന്നും, ഇർവിൻപ്രഭു പറഞ്ഞൊഴിഞ്ഞു. മററു സംഗതികളെല്ലാം—അതായതു് പോലീസുകാരുടെ അതിക്രമങ്ങളെപ്പററി പരസ്യാന്വേഷണം നടത്തുക, കള്ളഷാപ്പുകളുടേയും വിദേശത്തുണിക്കടകളുടേയും പിക്കററു ചെയ്യുന്നതിനു് അനുമതി നൽകുക, അവസരച്ചട്ടങ്ങളെ എല്ലാം പിൻവലിക്കുക, സക്കാരിലേക്കു കണ്ടുകെട്ടിയ സ്വത്തുക്കളെ തിരിച്ചുകൊടു

ക്കുക, ജോലിയിൽനിന്നു ഡിസ്മിസ്സുചെയ്തവരേയും സ്വയമേവ രാജിവച്ചൊഴിഞ്ഞവരേയും തിരിയെ ജോലിയിൽ നിയമിക്കുക, രാഷ്ട്രീയത്തടവുകാരെ എല്ലാം മോചിപ്പിക്കുക, ഇവയൊക്കെ വൈസ്രോയി സമ്മതിക്കയും, അവയെപ്പററി സക്കാർ ഗെസററിച്ചുവരുന്നതായി ഒരു വിളംബരം ഉടൻതന്നെ പ്രസിദ്ധീകരിക്കയും ചെയ്തു.

ഗാന്ധിജി കരാറിന്ന് ഒപ്പുവച്ചുവെങ്കിലും, കാൺഗ്രസ്സിൻെറ അംഗീകാരം സിദ്ധിക്കാതെ അതിനെ ഉറജ്ജിതപ്പെടുത്താവുന്നതല്ലല്ലോ. 1931-ലെ കറാച്ചി കാൺഗ്രസ്സ് അടുത്തുവന്നു. ഈ കരാറു പിടിക്കാത്തവരായി പലരുമുണ്ടായിരുന്നു. രാഷ്ട്രീയത്തടവുകാരെപ്പററി ചെയ്തിരുന്ന വ്യവസ്ഥ ജവഹർലാലിനു രസിച്ചില്ല; കണ്ടുകെട്ടിയിട്ടുള്ള വസ്തുക്കളെ സംബന്ധിച്ച വ്യവസ്ഥ സർദാർ പട്ടേലിന്ന് സ്വീകാര്യമായില്ല—നിസ്സഹകരണത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചതു് സുഭാഷും എതൃത്തുകൊണ്ടിരുന്നു. ഇങ്ങനെ ഗാന്ധി—ഇർവിൻകരാറിനെ എതൃക്കാനായി തീവ്രവാദികൾ നാലുദിക്കിൽനിന്നും ഓടി എത്തി.

ഗാന്ധിജിയും കാൺഗ്രസ്സും തമ്മിൽ പിണങ്ങിപ്പിരിയണമെന്നുള്ള ഉദ്ദേശത്തോടുകൂടി പഞ്ചാബ് സക്കാർ ഒരു കായ്യം കൂടി ചെയ്തു കറാച്ചിയിൽ 29-ാംതീയതിയാണല്ലോ കാൺഗ്രസ്സ കൂടാൻ നിശ്ചയിച്ചിരുന്നതു്. ഗാന്ധിജി 25-ാംതീയതി അങ്ങോട്ടു തിരിക്കാനും നിശ്ചയിച്ചു. എന്നാൽ അദ്ദേഹം കറാച്ചിയിൽ എത്തുമ്പോഴേക്കും ഭഗത്സിംഗിൻെറയും കൂട്ടരുടേയും തൂക്കു നടന്നിരുന്നാൽ എതൃപ്പു ബലപ്പെടുമെന്നു് ഗവൺമെൻറു കരുതി. കട്ട ചേലോട്ടെറിഞ്ഞു് സൂയ്യനെ മറയ്ക്കാമെന്നായിരുന്നു

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അവരുടെ ഭ്രമം. ആ ദേശഭക്തന്മാർ മൂവരും 23-ാനു-പ്രസന്നവദനരായി കഴുകുമരത്തിേലറി.

ഗാന്ധിജി കറാച്ചിസ്റ്റേഷനിൽ ചെന്നപ്പോഴേക്കും കറുത്ത കൊടികളും പറത്തിക്കൊണ്ടു് പ്രകടനക്കാർ എത്തി. കാൺഗ്രസ്സിനെ ഒററു കൊടുത്തവൻ എന്നു ചിലർ, ഭഗതസിംഗിനെ തൂക്കുമരത്തിേലററിയവൻ എന്നു വേറെ ചിലർ, 'ഗാന്ധി തിരിയെപ്പോ' എന്നു മറെറാരു കൂട്ടർ. ഈ ആർഭാടങ്ങൾ എല്ലാംകണ്ടു് ജവഹർലാൽ ഇറങ്ങിച്ചെന്നു് അവരെ സമാധാനപ്പെടുത്താൻ നോക്കി. കയ്ക്കു ചതവു പററിയതുമാത്രം ഫലം. അംഗരക്ഷകന്മാരോടു കൂടിയേ വെളിയിൽ ഇറങ്ങാവൂ എന്നു പലരും ഗാന്ധിജിയെ ഉപദേശിച്ചു. അതൊന്നും വകവയ്ക്കാതെ അദ്ദേഹം തനിച്ചു് ഇറങ്ങി, പ്രകടനക്കാരുടെ ഇടയിലേക്കു നടന്നു. എന്തൊരത്ഭുതം! ആർഭാടക്കാരുടെ പത്തികൾ എല്ലാം മന്ത്രബദ്ധമെന്നപോലെ താനേ താണു! തൊണ്ട പിളരത്തക്കവണ്ണം മുദ്രാവാക്യങ്ങൾ വിളിച്ചുപറഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്ന നാവുകൾ സ്വയം ബദ്ധമായി. കരിങ്കൊടികളെല്ലാം ചുരുണ്ടു. ഗാന്ധിജിയുടെ ദർശനത്തിലുള്ള കാന്തശക്തി അത്രയ്ക്കുണ്ടു്!

27-ാനു- കാൺഗ്രസ്സ്മൈതാനത്തുവച്ചു് സുഭാഷ് ചന്ദ്രബോസിന്റെ അദ്ധ്യക്ഷതയിൽ യുവജനസമ്മേളനം നടന്നു. അദ്ദേഹം ഗാന്ധി—ഇർവിൻ കരാറിനെ തുണ്ടു തുണ്ടായി ചീന്തിക്കളയണമെന്നും, നിസ്സഹകരണം നിർത്തി വച്ചതു് മുട്ടാളത്തരമായിപ്പോയെന്നുമൊക്കെ പ്രസംഗിച്ചു ഭഗതസിംഗിനേയും കൂട്ടരേയും അനുമോദിച്ചു് ഒരു നിശ്ചയവും ആ യോഗത്തിൽ പാസ്സാക്കി.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

പട്ടേലായിരുന്നു കാൺഗ്രസ് പ്രസിഡൻറ്. ആദ്യമായി ഭഗത്സിംഗിനേയും കൂട്ടരേയും സംബന്ധിച്ച നിശ്ചലം ജവഹർലാൽ അവതരിപ്പിച്ചു. അവരുടെ പ്രവൃത്തിയെ കാൺഗ്രസ് അംഗീകരിക്കുന്നില്ലെങ്കിലും, ദേശഭക്തിയെ പ്രശംസിക്കുന്നുവെന്നായിരുന്നു പ്രസ്തുത നിശ്ചയത്തിൻെറ സാരം. അതു വായിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കേ തൊണ്ടയടപ്പുകൊണ്ട് മൂന്നു പ്രാവശ്യം നിറുത്തേണ്ടതായി വന്നു. ചെറുബാലനെപ്പോലെ നെഹ്റു വിങ്ങി വിങ്ങിക്കരഞ്ഞു. അവിടെ കൂടിയിരുന്നവരെല്ലാം—ആബാലവൃദ്ധം—കണ്ണീർ പൊഴിച്ചു.

നിശ്ചയം വായിച്ചതിന് ഉടനെ ഭേദഗതികൾ ആവിർഭവിച്ചു തുടങ്ങി. അവരുടെ പ്രവൃത്തിയെ കാൺഗ്രസ് അംഗീകരിക്കുന്നില്ലെന്നുള്ള ഭാഗം എടുത്തുകളയണമെന്നായിരുന്നു പ്രധാന ഭേദഗതി. പക്ഷെ ഹിംസയെ വാഴ്ത്തുന്ന ഒരു ഭേദഗതിയെ ഗാന്ധിജിയുടെ നേതൃത്വത്തിലിരിക്കുന്ന കാൺഗ്രസ്സുണ്ടോ കൈക്കൊള്ളാൻ പോകുന്നു! നിശ്ചയം ബഹുഭൂരിപക്ഷത്തോടുകൂടി പാസ്സായി. സുഭാഷും കൂട്ടരും രഹസ്യമായും പരസ്യമായും ഗാന്ധിജിയേ അധിക്ഷേപിക്കാതിരുന്നില്ല. വാസ്തവത്തിൽ അദ്ദേഹത്തിൻെറ പേരിൽ യാതൊരു പിശകും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ഭഗത്സിംഗിൻെറ വധശിക്ഷ ഇളവു ചെയ്യാതെ വൈസ്രോയിയുമായി സന്ധിസംഭാഷണത്തിൽ ഏർപ്പെട്ടു എന്നു് അദ്ദേഹം എങ്ങനെ ശഠിക്കും? അദ്ദേഹത്തിൻെറ അപേക്ഷ അനുസരിച്ചാണല്ലോ സംഭാഷണം നിശ്ചയിച്ചതു്. അതിനുംപുറമേ ഈ സംഗതിയെ ആധാരമാക്കി, നാട്ടിനു പൊതുവേ ഗുണകരമെന്നു് അദ്ദേഹം വിശ്വസിച്ച ഒരു കരാറിനെ എങ്ങനെ തള്ളിക്കളയും?

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

രണ്ടാം ദിവസം ഗാന്ധി—ഇർവിൻ സന്ധിപ്രമേയം ഹാജരാക്കിയപ്പോഴും എതിർപ്പു പ്രബലമായിരുന്നു; എന്നാൽ അതിനെ പിന്താങ്ങി ജവഹർ ചെയ്ത അത്ഭുതകരമായ പ്രസംഗത്താൽ ഗാന്ധിജിയുടെ കക്ഷിക്കുതന്നെ പ്രാബല്യം സിദ്ധിച്ചു. നെഹ്റുജി ഈ പ്രമേയത്തെ എങ്ങനെ പിന്താങ്ങി? അവിടെയാണു് അദ്ദേഹത്തിന്റെ മഹത്വം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതു് വിഷയനിർണ്ണയകമ്മററിയുടെ അംഗീകാരം സിദ്ധിച്ച പ്രമേയത്തെ, അതിലെ അംഗമെന്ന നിലയിൽപിന്താങ്ങേണ്ടതു് തൻെറ കൎത്തവ്യമാണെന്നു് അദ്ദേഹത്തിനു തോന്നി.

അതിനുശേഷം ഗാന്ധിജി വട്ടമേശസമ്മേളനത്തിനു പോയി. പക്ഷേ അദ്ദേഹം എങ്ങനെ ബ്രിട്ടീഷ്ജനതയേ വിശ്വസിച്ചു എന്നൊരു ചോദ്യത്തിനു് വഴിയുണ്ടു്. യാഥാസ്ഥിതികരുടെ കയ്യിൽനിന്നു ഭരണം ഉൽപതിഷ്ണുക്കളുടെ സ്വാധീനത്തിൽ വന്നപ്പോഴൊക്കെ, ഇൻഡ്യാക്കാർ പലതും കാംക്ഷിച്ചിരുന്നു; എന്നാൽ ലോയിഡ് ജാർജ്ജും കൂട്ടരും ആ വിശ്വാസത്തെ തകൎത്തു. ഇൻഡ്യയുടെ ഉററമിത്രമെന്നു നടിച്ച മോണ്ടേഗു നമുക്കു തന്നതു് 1919-ലെ ഇരുതലമൂരിയേയാണു്. പിന്നീടു് ഇൻഡ്യാക്കാർ ലേബർകക്ഷിയിൽ വിശ്വാസം അർപ്പിച്ചു. ഇൻഡ്യ ഒട്ടുക്കു സഞ്ചരിച്ചു് 'ഇൻഡ്യൻപ്രബോധനം' എന്നൊരു ഗ്രന്ഥം രചിച്ചു പ്രസിദ്ധി നേടിയ റാംസേ മാക്‌ഡോണാൾഡ് പ്രധാനമന്ത്രിയായി. അദ്ദേഹം ഇൻഡ്യയുടെ പുരോഗതിക്കെല്ലാം ആപ്പിടുക മാത്രമല്ല ചെയ്തതു്, ലേബർകക്ഷിയേയും കുറച്ചുകാലത്തേയ്ക്കു് മണ്ണിനടിയിലാക്കി.

ആ റാംസേ മാക്‌ഡോണാൾഡാണു് ഇപ്പോൾ വട്ടമേശസമ്മേളനം വിളിച്ചുകൂട്ടിയിരിക്കുന്നതു്. ഗാന്ധിജി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ക്കു് ഇതിന്റെ വിജയത്തിൽ തെല്ലുപോലും ശുഭപ്രതീക്ഷ ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. അദ്ദേഹം ഇൻഡ്യയുടെ വാദമുഖങ്ങളെ ബലമായി പ്രകാശിപ്പിക്കയും, എതിർവാദങ്ങളെ ശക്തിയേറിയ ഭാഷയിൽ ഖണ്ഡിക്കയും ചെയ്തിട്ടു് കൃതകൃത്യനായതേയുള്ളു.

ഡിസംബർ ഒന്നാംതീയതി സമ്മേളനം അവസാനിച്ചു. മഹാത്മജി അന്നു് പ്രസ്താവിച്ചതാവിതു്:—

"ഇനി ഏതു വഴിയേ ആയിരിക്കും എന്റെ പോക്കു് എന്നു് എനിക്കു തന്നെ നിശ്ചയമില്ല. എങ്ങനെ ഒക്കെ ഇരുന്നാലും അതിനെപ്പററി ഞാൻ ദുഃഖിക്കുന്നില്ല. ഞാൻ നിങ്ങളെ വിട്ടുപിരിയുന്നു. നിങ്ങളുടെ മനോഭാവങ്ങളെ ഞാൻ എതിർത്തു പറയുന്നുവെങ്കിലും, എന്റെ ഹൃദയപൂർവ്വമായ വന്ദനങ്ങളെ സ്വീകരിച്ചാലും."

ഇക്കാലമൊക്കെയും ഇൻഡ്യയിൽ എന്താണു നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നതു്? ഗാന്ധിജി ഇംഗ്ലണ്ടിലേയ്ക്കു പുറപ്പെടാത്ത താമസം—ഇൻഡ്യൻ—ഗവണ്മെൻറു് പഴയപടി മർദ്ദന നയം ആരംഭിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഐക്യസംസ്ഥാനത്തിലും, ബംഗാളത്തും, പ്രാന്ത്യപ്രദേശത്തും ഒക്കെ മർദ്ദനപരിപാടി മുറയ്ക്കു നടന്നു. ബർദോലിയിൽ പോലീസുകാർ ചെയ്ത അക്രമങ്ങളെപ്പററി അന്വേഷിപ്പാനായി ഏർപ്പെടുത്തിയിരുന്ന കമ്മററിയുടെ പോക്കു കണ്ടു് വല്ലഭായി പട്ടേൽ എതിർത്തു. അതിനെ ബഹിഷ്ക്കരിക്കാനും തീർച്ചയാക്കി. പ്രാന്ത്യപ്രദേശത്തു് അബ്ദുൽജാഫർഖാനും ഖാൻസാഹിബ്ബും അറസ്റ്റുചെയ്യപ്പെട്ടു. ചിററഗാംഗിൽ പോലീസ് അതിക്രമം അതിരുകവിഞ്ഞു. എല്ലാ ദിക്കിലും ജനങ്ങൾ ധൈര്യപൂർവ്വം എതിർത്തുകൊണ്ടും ഇരുന്നു. ഇങ്ങനെ നിയമനിഷേധം വീണ്ടും തല പൊക്കാൻ തുടങ്ങി.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

വാസ്തവം പറഞ്ഞാൽ ഇർവിനെ പിൻതുടൎന്ന വില്ലിംഗ്ടൺധാര സൎക്കാരിന്റെ ശക്തിയെന്തെന്നു് കാൺഗ്രസ്സിനെ പഠിപ്പിക്കണമെന്ന നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ടാണു് ഇൻഡ്യയിൽ കാലെടുത്തു വച്ചതു്. അതിനാൽ ഗാന്ധി-ഇർവിൻകരാർ കടലാസ്സിൽ മാത്രം ശേഷിച്ചു.

ഗാന്ധിജി ഡിസംബർ 28-ാം തീയതി ബോംബെയിൽ എത്തി. ഉടൻതന്നെ അതിൎത്തിദേശനേതാക്കന്മാർ അവിടത്തെ സ്ഥിതിഗതികളെപ്പററി അറിയിക്കാനായി ഓടി എത്തി. അന്നുതന്നെ കാൺഗ്രസ്സ്കമ്മററി കൂടുന്നതിനും നിശ്ചയിച്ചിരുന്നു. അതിനു് സുബാഷ്ചന്ദ്രബോസും ക്ഷണിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. ഓരോ പ്രാവിൻസിലേയും സ്ഥിതിഗതികളെ പ്രതിനിധികൾ വിവരിച്ചു കേൾപ്പിച്ചു 29-ാം തീയതി മഹാത്മജി വില്ലിംഗ്ടൺ പ്രഭുവിനു ഒരു കമ്പി അടിച്ചു് അവസരച്ചട്ടങ്ങളുടെ ആവശ്യം എന്തായിരുന്നു എന്നു ചോദിച്ചു. "അവയുടെ ആവശ്യം ഉള്ളതുകൊണ്ടും—കാൺഗ്രസ്സിന്റെ പോക്കു ശരിയല്ലാത്തതുകൊണ്ടും" എന്നായിരുന്നു പ്രൈവററു് സെക്രട്ടറിയുടെ മറുപടിക്കമ്പി. അനന്തരം ഗാന്ധിജി നിയമനിഷേധം വീണ്ടും ആരംഭിക്കുന്നതിനു് കാൎയ്യക്കമ്മററിയോടു് ശുപാർശ ചെയ്തിരിക്കുന്നതിനേയും, ആ ശുപാർശയെ കമ്മററി സ്വീകരിച്ചതിനേയും വിവരിച്ചു് ഒരു കമ്പി കൂടി അയച്ചു. അതിനു ഭീഷണിരൂപത്തിൽ ഒരു മറുപടിയും ഉടനടി അദ്ദേഹത്തിനു ലഭിച്ചു.

എന്നാൽ സമരം ആരംഭിക്കും മുമ്പുതന്നെ നേതാക്കന്മാരെ എല്ലാം ഗവണ്മെൻറു് ഇരുമ്പഴികൾക്കു പിന്നിലാക്കി.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

1932 ജനവരി 4-ാം തീയതി ഗാന്ധിജിയും കാൺഗ്രസ്സ്പ്രസിഡൻറായ പട്ടേലും അറസ്ററുചെയ്യപ്പെട്ടു. മൂന്നു പുതിയ അവസരച്ചട്ടങ്ങൾകൂടി ഏർപ്പെടുത്തി. സിവിൾസ്വാതന്ത്ര്യമെല്ലാം അസ്തമിച്ചു. ആളിനും വസ്തുവകകൾക്കും രക്ഷയില്ലെന്നു വന്നു. പോലീസ്സധികാരം സർവ്വത്ര നഗ്നരൂപത്തിൽ കളിയാടി ഇൻഡ്യ ഒരു ഉപരുദ്ധദേശത്തിൻെറ അവസ്ഥയെ പ്രാപിച്ചു.

കാൺഗ്രസ്സ് വീണ്ടും നിയമവിരുദ്ധമാക്കപ്പെട്ടു. അതുമാത്രമോ? കിസാൻ സംഘങ്ങളും, യൂത്ത്ലീഗുകളും, വിദ്യാർത്ഥിസംഘങ്ങളും, ദേശീയ സർവകലാശാലകളും, ദേശീയ ആശുപത്രികളും, സ്വദേശി വ്യാപാരശാലകളും, വായനശാലകളും എല്ലാം നിയമത്തിനു വെളിയിലായി. കാൺഗ്രസ്സ് ചത്തു മണ്ണടിഞ്ഞു എന്ന് വില്ലിംഗ്ടൺ ധാര ജയഭേരിയും മുഴക്കി. ഇൻഡ്യാമന്ത്രി സർ. സാമുവൽഹോർ തൻെറ ഉന്നതസ്ഥാനത്ത് ഇരുന്നുകൊണ്ട് ഇങ്ങനെ വമ്പു പറഞ്ഞു.

"നായ്ക്കൾ കരച്ചാലും സാർത്ഥവാഹകസംഘം മുന്നോട്ടു പോകതന്നെ ചെയ്യും."

ഒരു വലിയ പരാക്രമം ഇക്കാലത്ത് ഇൻഡ്യൻ പോലീസ്സ് നടത്തി. അതു പ്രസ്താവിക്കാതിരിക്കാൻ തരമില്ല. ദേശീയവാരം വന്നു. അലഹബാദിൽ ജവഹർലാൽജിയുടെ അഭിവന്ദ്യമാതാവാണ് ഘോഷയാത്രയെ നയിച്ചത്. പോലീസുകാർ ലാത്തിപ്രയോഗം ചെയ്തു. ആരോ ഒരാൾ ഓടിച്ചെന്ന് ആ മഹതിക്ക് ഇരിപ്പാനായി ഒരു കസേര കൊണ്ടുചെന്നു കൊടുത്തു. അവർ അതിൽ ഇരിക്കവേ പോലീസുകാർ പാഞ്ഞുചെന്ന് അവരെ കസാലയിൽനിന്നും തള്ളിയിട്ട് ചൂരൽകൊണ്ട് മുഖത്തും ദേഹ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ത്തും ഒക്കെ അടിച്ചു. തല പിളന്ന് രക്തം ഒഴുകി. എന്തൊരു ധീരകൃത്യം! വില്ലിംഗ്ടൺധ്വാര മോശക്കാരനായിരുന്നോ? വെറുതെയല്ല സർ സി. പി–യ്ക്ക് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗുണഗണങ്ങളെ എത്ര വാഴ്ത്തിയാലും മതിയാകാതെ ഇരുന്നതു്.

കാൺഗ്രസ് ചത്തോ? ചത്തുവെന്നു് വില്ലിംഗ്ടൺധ്വാര പറഞ്ഞു. പക്ഷേ നായകന്മാരുടെ അസാന്നിദ്ധ്യത്തിലും സമരം മുറയ്ക്കു നടന്നുകൊണ്ടേ ഇരുന്നു.

അങ്ങനെ ഇരിക്കെ ആണു് മാക്‌ഡൊനാൾഡ് ചെയ്ത വർഗ്ഗീയ തീരുമാനത്തെപ്പററി ഗാന്ധിജി അറിഞ്ഞതു്. ധ്വാരമാർ ഹിന്ദുക്കളേയും മുസ്ലിമീങ്ങളേയും തമ്മിൽ അകററിയാൽ മാത്രം പോര; ഹിന്ദുക്കളുടെ ഇടയിലും ഒരു പിളർപ്പുണ്ടാക്കിയേ മതിയാവൂ. ഇതു് ഗാന്ധിജിയെ വേദനിപ്പിച്ചു. അദ്ദേഹം ജയിലിൽ വച്ചുതന്നെ ഉപവാസം തുടങ്ങി. മരണംവരെയുള്ള ഉപവാസം! എതാണ്ടു് അതുവരെ അദ്ദേഹം എത്തുകയും ചെയ്തു വാസ്തവത്തിൽ അദ്ദേഹം അവിടെയുള്ളവരോടു് യാത്ര പറഞ്ഞു സ്വന്തം സാമാനങ്ങൾ അവിടെ ഉണ്ടായിരുന്നതൊക്കെ ധാത്രിമാർക്കു കൊടുക്കയും ചെയ്തു. ഇനി അദ്ദേഹത്തിനെ ജയിലിൽ വച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു ശരിയല്ലെന്നു് ഗവണ്മെൻറും നിശ്ചയിച്ചു. അങ്ങനെ അദ്ദേഹം മുക്തനായി.

മഹാത്മജി വെളിയിൽ വന്ന ഉടനേതന്നെ നിസ്സഹകരണത്തേപ്പററി തനിക്കു യാതൊരു മനോമാററവും വന്നിട്ടില്ലെന്നും, എന്നാൽ വ്രതം അവസാനിക്കുംവരേക്കോ, ആറാഴ്ച്ചവട്ടത്തേക്കോ അതിനെ നിർത്തിവച്ചിരിക്കുന്നതായും അദ്ദേഹം അറിയിച്ചു. അതേസമയം തന്നെ നേതാക്കന്മാരെ എല്ലാം മോചിപ്പിക്കുന്നതിന്റെ ആവശ്യത്തെപ്പററി അദ്ദേഹം വൈസ്രോയിയേയും ധരിപ്പിച്ചു

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

വാസ്തവത്തിൽ ഇതു് ഗവണ്മെൻറിനു് ഒരു നല്ല അവസരം നൽകണമെന്നുള്ള സദുദ്ദേശത്തോടുകൂടി ചെയ്ത ഒരു ഉദാരപ്രവൃത്തി മാത്രമായിരുന്നു. എന്നാൽ അധികാര ലഹരി പിടിച്ചിരുന്ന വില്ലിംഗ്ടൺഗവണ്മെൻറിനു് അതിൻെറ അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കാനുള്ള ശക്തി ഉണ്ടായിരുന്നില്ല.

താല്ക്കാലികമായിട്ടെങ്കിലും സത്യാഗ്രഹം നിർത്തി വച്ചതു പിശകായിപ്പോയെന്നു് ചിലർ അഭിപ്രായപ്പെടാതിരുന്നില്ല. നേതാക്കന്മാരെല്ലാം തുറുങ്കിൽ ആയിരുന്ന സ്ഥിതിക്കു്, പുതിയ നേതാക്കന്മാരുടെ കീഴിൽ കോൺഗ്രസ്സിനെ പുതുക്കി ബലപ്പെടുത്താതെ സത്യാഗ്രഹം നീട്ടിക്കൊണ്ടുപോയാൽ അതു ഹിംസയിൽ കലാശിക്കുമെന്നുള്ള ഭയമാണു് ഗാന്ധിജിക്കുണ്ടായിരുന്നതെന്നു തോന്നുന്നു. അതിനാൽ ഗാന്ധിജിയുടെ ശ്രദ്ധ മുഴുവനും ഹരിജനോദ്ധാരണത്തിലും ക്ഷേത്രപ്രവേശനപ്രക്ഷോഭണത്തിലും പ്രാധാന്യേന പതിഞ്ഞു. എന്നാലും നിസ്സഹകരണം നിന്നുപോയില്ല.

1933-ൽ ഗാന്ധിജി പൂനായിൽ വച്ചു് ഒരു നേതൃജനസമ്മേളനം വിളിച്ചുകൂട്ടി. അതിൽ വച്ചു് വ്യക്തിഗതമായ നിയമനിഷേധത്തെപ്പററി ഒരു നിശ്ചയവും ചെയ്തുവെങ്കിലും സമാധാനത്തിനുള്ള ശ്രമവും ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. വില്ലിംഗ്ടണോടു് ഒരു സന്ദർശനത്തിനു് ആവശ്യപ്പെട്ടപ്പോൾ, "ഇല്ല" എന്നു മാത്രമായിരുന്നു മറുപടി. ഇതിനിടയ്ക്കു് ഇൻഡ്യാബിൽ സംശ്രുപപ്പെട്ടുകൊണ്ടാണിരുന്നതു്. അതിനെപ്പററി പ്രസിദ്ധിപ്പെടുത്തിയിരുന്ന വൈററ്പേപ്പർ ഗവണ്മെൻറിനെ താങ്ങിനിന്നിരുന്ന മിതവാദികൾക്കുപോലും തൃപ്തികരമായി തോന്നിയില്ല.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

1933 ഏപ്രിൽ മാസത്തിൽ കല്ക്കത്തയിൽവച്ച് ശ്രീനിവാസശാസ്ത്രിയുടെ അദ്ധ്യക്ഷത്തിൽ നടന്ന ലിബറൽഫെഡറേഷൻ പോലും അസ്വസ്ഥത പ്രകാശിപ്പിച്ചുവെങ്കിലും, അവർ അതിനെ സ്വീകരിക്കാൻതന്നെ ഒടുവിൽ തീർച്ചപ്പെടുത്തി.

1933-ൽ ബംഗാളിലെ നേതാവായിരുന്ന സേൻഗുപ്ത മരിച്ചു. അതേ വർഷത്തിൽ തന്നെ ആഗസ്റ്റ് 30-ാനു- ജവഹർലാൽജി മോചിപ്പിക്കപ്പെട്ടു. അദ്ദേഹം ഉടൻതന്നെ ഗാന്ധിജിയെ സന്ദർശിച്ചു. ഗാന്ധിജിയെ അഭിമുഖീകരിച്ചിരുന്നതു് താൻ എന്താണു് ചെയ്ക! എന്ന വ്യക്തിഗതമായ പ്രശ്നമായിരുന്നു. ജയിൽവാസം വീണ്ടും വരിച്ചാൽ ഹരിജനാവകാശങ്ങളെ സംബന്ധിച്ച പ്രശ്നം പിന്നെയും തല പൊക്കും—വീണ്ടും ഉപവാസമായിരിക്കും ഫലം. ഇനി ആമരണോപവാസമായിരിക്കും അദ്ദേഹം ചെയ്യുക. അതു് ആർക്കും ഇഷ്ടമായിരുന്നുമില്ല. കാരാഗൃഹകാലാവധി ഇനിയും പത്തരമാസത്തേയ്ക്കുകൂടിയുണ്ടായിരുന്നു. അതു തീരുംവരെ ഹരിജനസേവനം നടത്തിക്കൊണ്ടും കാൺഗ്രസ്സിനു് ഉപദേശം നൽകിക്കൊണ്ടും ഇരിക്കുക, അതുമല്ലെങ്കിൽ ഗാന്ധിജി കാൺഗ്രസ്സിൽ നിന്നു പിന്മാറിയിട്ടു്, യുവജനങ്ങൾക്കായി അതിനെ വിട്ടുകൊടുക്കുക, ഇവയിൽ രണ്ടിലൊന്നു ചെയ്യാതെ തരമില്ലെന്നു വന്നു. അതിൽ രണ്ടാമത്തേതു് നാട്ടിനും കാൺഗ്രസ്സിനും ഒരുപോലെ ആപല്ക്കരമായിരുന്നു. അതിനാൽ ഇപ്പോൾ ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുംപോലെ ഹരിജനസേവനം തുടൻകൊണ്ടും കാൺഗ്രസ്സിനെ ഉപദേശിച്ചുകൊണ്ടും ഇരിക്കയല്ലാതെ ഗാന്ധിജിക്കു നിവൃത്തിയില്ലെന്നു് നെഹ്രുവിനു തോന്നി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

1934-ൽ ഗാന്ധിജിക്കു് വാമപക്ഷത്തു നിന്നും, ദക്ഷിണപക്ഷത്തു നിന്നും ഒരുപോലെ എതിർപ്പു് നേരിടേണ്ടതായി വന്നു. അദ്ദേഹം സ്പിന്നിങ്ങ് ഫ്രാഞ്ചൈസ് ഏർപ്പെടുത്തിയപ്പോൾ, സർദാർ പാട്ടേൽ ഇപ്രകാരം നിർദ്ദയമായി പ്രസ്താവിച്ചു;—"ഗാന്ധിജിക്കു് കാൺഗ്രസ്സിൽ നിന്നു പിന്മാറേണ്ട കാലമായിരിക്കുന്നു; കാൺഗ്രസ്സ്യോഗത്തിൽ ഇനി ഹാജരാകേണ്ടതില്ലെന്നു് അദ്ദേഹം നിശ്ചയിക്കുന്നതായാൽ തന്നെയും എനിക്കു സങ്കടമില്ല." ഗാന്ധിജി കാൺഗ്രസ്സിൽ നിന്നു പിന്മാറുകയും ചെയ്തു. ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹം കാൺഗ്രസ്സിന്റെ ഒരു നാലണ മെംബർപോലും അല്ലതാനും. പക്ഷെ ഗാന്ധിജിയുടെ അപ്രത്യക്ഷനേതൃത്വം അപ്പോഴെന്നപോലെ ഇപ്പോഴും അതിനുണ്ടെന്നു് ആർക്കാണറിഞ്ഞുകൂടാത്തതു്?

1935-ലെ ഇൻഡ്യാ ആക്റ്റ് നടപ്പിൽ വന്നു. ഒരു നിയമസംഹിത എന്ന നിലയിൽ അതു് അന്യൂനമാണെന്നിരുന്നാലും, ഇൻഡ്യയ്ക്കു് അതുകൊണ്ടു് എന്താണു് ലഭിച്ചതു്? പ്രാദേശിക സ്വയംഭരണം—അതും ഗവർണ്ണരുടെ ഇച്ഛയെ അനുസരിച്ചു്! മുസ്ലിമീങ്ങൾക്കു് പ്രത്യേക നിയോജകമണ്ഡലവും നൽകി. അതു് ദ്വിരാഷ്ട്രസിദ്ധാന്തത്തെ ഉറപ്പിക്കയും പാകിസ്ഥാനു് വഴി തെളിക്കയും ചെയ്തു. സ്വാതന്ത്ര്യത്തിനുവേണ്ടി നിലകൊണ്ട കാൺഗ്രസ്സിനു് ഡൊമിനിയൻഅന്തസ്സുപോലും ലഭിച്ചില്ല. എന്തൊരു ദയനീയമായ അവസ്ഥ!

ബോംബേ കാൺഗ്രസ് കഴിഞ്ഞ ഉടനെതന്നെ തിരഞ്ഞെടുപ്പുസമരം എല്ലാ ദിക്കിലും സമാരംഭിച്ചു. കാൺഗ്രസ്സ് ചത്തുപോയിട്ടില്ലെന്നു് ഗവണ്മെൻറിനു് വ്യക്തമാക്കിക്കൊടുക്കാനായിരുന്നു പട്ടേലിന്റെ ശ്രമം. കാൺ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഗ്രസ്സിനു കൊടുക്കുന്ന ഓരോ വോട്ടും ഗാന്ധിജിക്കുള്ള വോട്ടാണു് എന്നു പട്ടേൽ പറഞ്ഞു. എല്ലാ ദിക്കുകളിലും ഇതു തന്നെയായിരുന്നു കാൺഗ്രസ്സിന്റെ മുദ്രാവാക്യം. ചത്തുകിടന്ന കാൺഗ്രസ്സ് ഉയിർത്തെഴുന്നേററു. പതിനൊന്നു പ്രാവിൻസുകളിൽ കാൺഗ്രസ്സിനു ബഹുഭൂരിപക്ഷം ലഭിച്ചു. ഇനി എന്താണു് ചെയ്യേണ്ടതു്? ഉദ്യോഗത്തിൽ കാൺഗ്രസ്സിനു വലിയ ഭ്രമം ഒന്നും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. ഗവർണ്ണർമാർ സ്വാധികാരം അവലംബിച്ചു് മന്ത്രിസഭകൾ രൂപവല്ക്കരിച്ചുനോക്കി—അതു ഫലിച്ചില്ല. ഒടുവിൽ, അവർ നിഷേധാധികാരം ഉപയോഗിക്കുന്നതല്ലെന്നു വാഗ്ദാനം ചെയ്തതനുസരിച്ചു് കാൺഗ്രസ് മന്ത്രിസഭകൾ നടപ്പിൽ വന്നു. നാട്ടിനു് പല നന്മകൾ ചെയ്വാൻ അവയ്ക്കു സാധിച്ചു എന്നുള്ളതും പ്രസ്താവയോഗ്യമാണു്.

ഇതിനെത്തുടർന്നുണ്ടായ 1937-ലെ ഹരിപുരകാൺഗ്രസ്സിനു് സുഭാഷ്ബോസ്സ് രാഷ്ട്രപതിയായി തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ടു. തദവസരത്തിൽ ബോസ്സ് യൂറോപ്പിലായിരുന്നു. അദ്ദേഹം കാൺഗ്രസ്സിന്റെ ഉദ്യോഗസ്വീകരണത്തെ എതിർത്തില്ലെന്നു മാത്രമല്ല, അതിന്റെ ആവശ്യത്തെ ഊന്നിപ്പറയുകയും ചെയ്തു. അദ്ദേഹം ഇപ്രകാരം പ്രസ്താവിച്ചു:—

"മന്ത്രിസഭകളെ കാൺഗ്രസ്സ് അവശ്യം രൂപവല്ക്കരിച്ചേ മതിയാവൂ എന്നും, അല്ലെങ്കിൽ നാടു മുടിഞ്ഞുപോകും എന്നും ചിലർ വാദിക്കുന്നതിൽ അർത്ഥമില്ല. എന്നാൽ മന്ത്രിസഭകൾവഴിക്കു് ജനങ്ങൾക്കു ചില നന്മകളൊക്കെ ചെയ്യാൻ കഴിവുണ്ടു്. അന്നത്തെ പ്രശ്നങ്ങൾക്കെല്ലാം

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

തീരുമാനമുണ്ടാക്കാനും സാധിക്കും. ദേശീയസമരത്തിനുള്ള വേലകൾക്കു തടസ്സമുണ്ടാകാതിരിക്കയും ചെയ്യും.,......... ...
....
മഹാത്മാഗാന്ധി, ജവഹർ, സർദാർ പട്ടേൽ, രാജൻ ബാബു മുതലായ തലവന്മാർ നിയമനിർമ്മാണസഭയിൽ പോകാതെ വെളിയിൽ ഇരിക്കുന്നുഎന്നുള്ളതു് സന്തോഷപ്രദമാണ്. അതു് മന്ത്രിസഭകളെ വഴി തെററിപ്പോകാതെ സൂക്ഷിക്കുന്നതിനു സഹായകമായിരിക്കും."

വിത്തൽനഗരത്തിൽ വച്ചാണ് കാൺഗ്രസ്‌യോഗം നടന്നതു്. അടുത്തു വരാൻ പോകുന്ന രാഷ്ട്രീയസമരത്തിന് ഇൻഡ്യ തയ്യാറായിരുന്നുകൊള്ളണമെന്നു് ബോസ് തന്റെ അദ്ധ്യക്ഷപ്രസംഗത്തിൽ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചു.

മൂന്നാലുമാസംവരേയ്ക്കും കാര്യങ്ങൾ ഭംഗിയായി നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. അപ്പോഴേയ്ക്കും കാര്യക്കമ്മററിയും രാഷ്ട്രപതിയും തമ്മിൽ അഭിപ്രായഭേദം ഉണ്ടാവാൻ തുടങ്ങി. ഗാന്ധിജിക്ക് ബോസ്സിനോടോ, ബോസ്സിന് ഗാന്ധിജിയോടോ യാതൊരു നീരസവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല. രണ്ടുപേരുടേയും ലക്ഷ്യം ഒന്നായിരുന്നുതാനും. അനുഷ്ഠാനമുറകളിൽ മാത്രമായിരുന്നു വ്യത്യാസം. വേണ്ടിവന്നാൽ ബലപ്രയോഗവും ആവാമെന്നു് ബോസ്സ് വാദിച്ചു ഗാന്ധിജി അഹിംസയെ മുറുകെപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടും ഇരുന്നു. ഗാന്ധിയൻസിദ്ധാന്തത്തെ മുറുകെപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന കാൺഗ്രസ്‌കമ്മററി ബോസ്സിന് ഒരു വിലങ്ങുതടിപോലിരുന്നു. ഫെഡറേഷൻ രൂപവല്ക്കരണത്തിൽ ചില ഭേദഗതികൾ ചെയ്താൽ അതു് അംഗീകാര്യമാണെന്നുകമ്മററി വാദിച്ചപ്പോൾ, ബോസ് അതിനെ നിശ്ശേഷം തള്ളിക്കള

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

യേണ്ടതാണെന്നു് എതിർവാദം ചെയ്തു. ഇങ്ങനെ ഒരു കൊല്ലം കഴിഞ്ഞുകൂടി.

ത്രിപുരകാൺഗ്രസ്സ് സമീപിച്ചു. ആരായിരിക്കണം അദ്ധ്യക്ഷൻ എന്ന പ്രശ്നവും അതിനോടുകൂടിത്തന്നെ ഉദിച്ചു. സുഭാഷ്കക്ഷി അദ്ദേഹത്തിനെത്തന്നെ വീണ്ടും രാഷ്ട്രപതിയായി തെരഞ്ഞെടുക്കാൻ ആലോചന തുടങ്ങി. പട്ടേൽകമ്മററി അതിനെ ബലമായി എതിർത്തു. മൌലാനാ അബ്ദുൽകലാം ആസാദിന്റെയും പട്ടാഭി സീതാരാമയ്യയുടെയും പേരുകൾകൂടി നിർദ്ദേശിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. ആസാദ് തിരഞ്ഞെടുപ്പിനു നിന്നിരുന്നുവെങ്കിൽ കുഴപ്പമുണ്ടാക്കാതെ കഴിയുമായിരുന്നു. എന്നാൽ അങ്ങനെ അല്ല സംഭവിച്ചതു്. ആസാദ് പിന്മാറി. ഡാക്ടർ പട്ടാഭി രാഷ്ട്രപതി ആവാൻ സർവഥാ അർഹനാണെന്നും, ദീർഘകാലമായി അദ്ദേഹം നിർവാഹകസമിതി അംഗമായി ഇരിക്കുന്ന ആളാണെന്നും, അതിനാൽ പ്രതിനിധികൾ അദ്ദേഹത്തെത്തന്നെ തെരഞ്ഞെടുക്കണമെന്നും അപേക്ഷിച്ചുകൊണ്ടു് കാൺഗ്രസ്കമ്മററിയിലെ ആറംഗങ്ങൾ ചേർന്നു് ഒരു വിജ്ഞാപനം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി. സുഭാഷ് ബോസ്സ് അതിനെ ഖണ്ഡിച്ചു് പ്രസിദ്ധീകരിച്ച അറിയിപ്പിൽ ഇങ്ങനെ പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നു:—

"ഫെഡറേഷൻനിശ്ചയത്തെപ്പററി കാൺഗ്രസ്സിലെ വലതുപക്ഷനേതാക്കന്മാരും ബ്രിട്ടീഷ്ഗവണ്മെന്റുമായി അടുത്ത വർഷത്തിൽ ഒരു കരാർ ഉണ്ടാവാൻ പോകുന്നു എന്നൊരു ബലമായ സംശയം ഇരിക്കുന്നു. അതിനാലാണു് വാമപക്ഷനേതാക്കന്മാരിൽ ആരും രാഷ്ട്രപതി ആയിക്കൂടെന്നു് അവർ വിചാരിക്കുന്നതു്......"

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

സർദാർ പട്ടേൽ ഈ പ്രസ്താവനയെ ഖണ്ഡിച്ചെഴുതി. ഇങ്ങനെ തൂലികാസമരം നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കേ തിരഞ്ഞെടുപ്പുദിവസവും വന്നുചേൎന്നു. 1939 ജനുവരി 29-ാനു നടന്ന തെരഞ്ഞെടുപ്പിൽ സുഭാഷ്ബാബു ജയിച്ചു. 2580 വോട്ടുകളിൽ 1377 വോട്ടുകളും അദ്ദേഹത്തിനാണു ലഭിച്ചതു്.

സുഭാഷ്ബാബു വിജയലബ്ധിയിൽ ആഹ്ലാദിക്കാതെ, ഈ തെരഞ്ഞെടുപ്പോടുകൂടി ശണ്ഠകൾ എല്ലാം തീൎന്നിരിക്കുന്നു എന്നും, കാൺഗ്രസ്സിനുള്ളിൽ പിളർപ്പുണ്ടാകുമെന്നു എതിരാളികൾ പ്രതീക്ഷിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതെല്ലാം അബദ്ധമാണെന്നും ഒരു പ്രസ്താവന പുറപ്പെടുവിച്ചു; എന്നിട്ടും വാദപ്രതിവാദം നിന്നില്ല. ഗാന്ധിജിയുടെ ഒരു പ്രസ്താവന ഈ അവസരത്തിൽ ബോംബെന്നപോലെ കാൺഗ്രസ്സിന്മേൽ ചെന്നുവീണു.

അദ്ദേഹം ഇങ്ങനെ പ്രസ്താവിച്ചു:—

"സുഭാഷ് രണ്ടാമതും രാഷ്ട്രപതിയാകുന്നതിനെ ഞാൻ ആരംഭം മുതല്ക്കു എതിൎത്തുകൊണ്ടാണിരുന്നതു്. അതിനു കാരണമെന്താണെന്നു് ഞാൻ ഇപ്പോൾ പ്രസ്താവിക്കുന്നതു് ഉചിതമല്ല. ഡാക്ടർ പട്ടാഭിയെ തെരഞ്ഞെടുപ്പിനു നിൎത്തിയതും, അദ്ദേഹത്തെ പിന്മാറാതെ തടഞ്ഞതും ഞാനാണു്. അതിനാൽ ഡാക്ടർ പട്ടാഭിയുടെ തോൽവി എന്റെ തോൽവിയാണു്; അദ്ദേഹത്തിന്റെ തോൽവിയേ അല്ല. അതിനെ ഞാൻ സമ്മതിക്കാതെ തരമില്ല. ഞാൻ ഒരു ദൃഢമായ ജീവിതസിദ്ധാന്തത്തെ അംഗീകരിച്ചു പ്രവൎത്തിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു; അതില്ലെങ്കിൽ ഞാനുമില്ലെന്നാണൎത്ഥം. അതുകൊണ്ടു് ഡാക്ടർ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

പട്ടാഭിക്കെതിരായി വോട്ടുചെയ്തവർ എന്റെ സിദ്ധാന്തങ്ങൾക്ക് എതിരായി വോട്ടുചെയ്തു എന്നു നിശ്ചയമായിരിക്കുന്നു. ഈ തോൽവിയിൽ ഞാൻ സന്തോഷിക്കുന്നതേയുള്ളൂ.

കാൺഗ്രസ്സിൽ എനിക്കു 'സാധകമായിരിക്കുന്നവർ ന്യൂനപക്ഷമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ അവർ പ്രബലകക്ഷിയുടെ നിശ്ചയങ്ങൾക്കു വിജയം ആശംസിക്കുകയല്ലാതെ മറ്റൊന്നും ചെയ്യേണ്ടതായിട്ടില്ല. അതല്ല, അവർക്കു ഭൂരിപക്ഷവുമായി യോജിച്ചു പ്രവർത്തിക്കാൻ സാധിക്കാത്തപക്ഷം, അവർ കാൺഗ്രസ്സിൽ നിന്നും പിന്മാറേണ്ടതാകുന്നു. ഭൂരിപക്ഷത്തിനു പ്രതിബന്ധമായി ന്യൂനപക്ഷം ഒരിക്കലും ഇരുന്നുകൂടാത്തതാണ്. അവരുമായി സഹകരണം സാദ്ധ്യമല്ലെന്നു തോന്നുന്ന സമയത്തു് ന്യൂനപക്ഷം ഒഴിഞ്ഞുമാറിക്കൊടുക്കയാണു വേണ്ടതു്......

എന്നാൽ വെളിയിൽ വരുന്ന അവസരത്തിൽ ക്രോധഭാവമൊന്നും പാടില്ല; വെളിയിൽ ഇരുന്നുകൊണ്ടു് കാൺഗ്രസ്സിനു് യഥാർത്ഥസേവനം നടത്താമെന്നുള്ള വിചാരമേ അവർക്കുണ്ടായിരിക്കാവൂ."

ഈ പ്രസ്താവന വെളിയിൽ വന്ന മാത്രയിൽ സർദാർ പട്ടേൽ, മൌലാനാ ആസാദ്, രാജൻബാബു, ശ്രീമതി സരോജിനി നായിഡു, ബുലാഭായ്ദേശായ്, ഡാക്ടർ പട്ടാഭി, ഹരികൃഷ്ണമേതാബ്, ആചാര്യകൃപലാനി, ഖാൻ അബ്ദുൽഗഫർഖാൻ, ജയറാംദാസ് ദൌലത്റാം, ജമ്നാലാല്‍ബജാജ് ഇവരൊക്കെ രാജികൊടുത്തു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഈ രാജിക്കമ്പി ചെന്ന അവസരത്തിൽ സുഭാഷ് 103 ഡിഗ്രി പനിയായി കിടക്കുകയായിരുന്നു. ത്രിപുരി കാൺഗ്രസ്സ് കൂടുന്നതിനുള്ള ഒരുക്കങ്ങൾ തിടുക്കമായി നടന്നുകൊണ്ടും ഇരുന്നു. മാർച്ചുമാസം മൂന്നാംതീയതി മഹാത്മജി രാജകോട്ടയിൽ ഉപവാസം ആരംഭിച്ചുകഴിഞ്ഞു. അഞ്ചാംതീയതി സുഭാഷ്ബോസ് ബന്ധുജനങ്ങളുടേയും പ്രിയമാതാവിൻെറയും അപേക്ഷയെ കൈക്കൊള്ളാതെ ത്രിപുരിയിൽ എത്തി. ആംബുലൻസ്കാറിൽ ഏററിയാണ് അദ്ദേഹത്തിനെ കൊണ്ടുപോയതു് എണിക്കാൻപോലും അദ്ദേഹത്തിനു കഴിയുമായിരുന്നില്ല. 8-ാം തീയതി വിഷയാലോചനക്കമ്മററി കൂടി. അപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിനു് 101 ഡിഗ്രി പനിയുണ്ടായിരുന്നു; എന്നിട്ടും ആ കമ്മററിയുടെ ജോലി അദ്ദേഹം എങ്ങിനെയോ പൂർത്തിയാക്കി വിട്ടു. ഒൻപതാംതീയതി ആയപ്പോഴേക്കു് പനി വീണ്ടും കടുത്തു. എല്ലാവരും ഭയപരവശരായിച്ചമഞ്ഞു.

12-ാംതീയതി സുഭാഷിൻെറ അപേക്ഷയനുസരിച്ചു് അബ്ദുൽകലാം ആസാദ് അഖിലേന്ത്യാ കാൺഗ്രസ്കമ്മററിയുടെ ആദ്ധ്യക്ഷം വഹിച്ചു. അന്നു ഗാന്ധിജിയുടെ ഉപവാസം അവസാനിപ്പിച്ചതായി ഒരു വാർത്തയും ലഭിച്ചു. 13-ാംതീയതി നടന്ന അഖിലേന്ത്യാ കാൺഗ്രസ്സ് കമ്മിററിയിൽ 160 മെംബർമാരുടെ ഒപ്പുകളോടുകൂടി ഗോവിന്ദവല്ലഭപന്തു് ഒരു നിശ്ചയം ഹാജരാക്കി. രാജിവച്ചൊഴിഞ്ഞ കമ്മററി മെമ്പർമാരിൽ തങ്ങൾക്കു വിശ്വാസം ഉള്ളതായും, രാഷ്ട്രപതി ഒരു പുതിയ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

കമ്മററി രൂപവൽകരിക്കുന്നപക്ഷം അതു മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ ഇഷ്ടാനുസരണം വേണ്ടതാണെന്നും അതിൽ പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നു.

ഈ നിശ്ചയം വലിയ വാദപ്രതിവാദത്തിനും കുഴപ്പങ്ങൾക്കും ഇടവരുത്തി. ഒടുവിൽ പന്തിന്റെ നിശ്ചയം തന്നെ പാസ്സായി. അന്നു് കാൺഗ്രസ്സിനു ഹാജരാവാൻ ബോസിനു സാധിച്ചില്ല. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പടം വച്ചുകൊണ്ടാണു് കാര്യങ്ങൾ നടത്തിയതു്. പ്രസംഗം ശരൽബാബുവും വായിച്ചു.

അല്പകാലത്തിനുള്ളിൽ, സുഭാഷ് രാജി വയ്ക്കാൻ പോകുന്നു എന്നൊരു വാർത്ത പൊങ്ങി. കൽക്കത്തയിൽ നിന്നു നേരെ വാർധയിൽചെന്നു് ഗാന്ധിജിയെ നന്ദർശിക്കണമെന്നു അദ്ദേഹത്തിനു ആഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നു എന്നാൽ ശരീരസ്ഥിതി അതിനു അനുവദിച്ചില്ല. അതിനാൽ സകല വിവരങ്ങളും കാണിച്ചു് അദ്ദേഹം ഗാന്ധിജിക്കു് ഒരു കത്തെഴുതി അയച്ചു; അതിനു മറുപടിയായി ഗാന്ധിജി അയച്ച കത്തിൽ സുഭാഷിനു് ഇഷ്ടംപോലെ പ്രവർത്തിക്കാൻ അധികാരമുണ്ടെന്നും, കാൺഗ്രസ്സ് കമ്മററിയിൽ കക്ഷിപ്രതികക്ഷിവരുന്നതു് കാര്യനടത്തിപ്പിനു വിഘ്നമായിത്തീരാവുന്നതുകൊണ്ടു് അദ്ദേഹത്തിനു് ഇഷ്ടമുള്ളവരെ ചേർത്തു് ഒരു കമ്മററിയെ രൂപവൽക്കരിക്കയാണു് വേണ്ടതെന്നും പറഞ്ഞിരുന്നു.

ബ്രിട്ടീഷുകാർക്കു് ആറു മാസത്തെ മുന്നറിവു കൊടുത്തിട്ടു് രാജ്യത്തെ സമരത്തിനു തയ്യാറാക്കിവിടണമെന്നായിരുന്നു സുഭാഷിന്റെ മനോഭാവം. അതിനോടു ഗാന്ധിജി യോജിച്ചില്ല. പല എഴുത്തുകുത്തുകൾ നടന്നശേഷവും

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഒരു രഞ്ജനം സാധ്യമാകാതെ വന്നു. കാര്യക്കമ്മററി ഇല്ലാതെ പ്രസിഡണ്ടു മാത്രമായി ശേഷിച്ചു. കൽക്കത്തയിൽ വച്ചു് ഒരു അഖിലേന്ത്യാ കാൺഗ്രസ്കമ്മററി വിളിച്ചുകൂട്ടി; അവിടെവച്ചു നടത്തിയ രഞ്ജനശ്രമവും വിഫലമാവുകയാൽ സുഭാഷ് രാജി വയ്ക്കുകയും രാജൻബാബു രാഷ്ട്രപതിയാവുകയും ചെയ്തു.

1939-ൽ വീണ്ടും ജർമ്മൻയുദ്ധം ആരംഭിച്ചു. ഇൻഡ്യാഗവൺമെൻറ് പ്രാദേശികഗവൺമെൻറുകളോടു ആലോചിക്കാതെ, ജർമ്മനിയോടു യുദ്ധപ്രഖ്യാപനം ചെയ്തു. ഇതു കാൺഗ്രസ്സിനു രസിച്ചില്ല. കാൺഗ്രസ്സ് മന്ത്രിസഭകളെല്ലാം ഗാന്ധിജിയുടെഉപദേശാനുസാരം രാജിവച്ചു. ഇംഗ്ലണ്ടു ഫാസിസ്റ്റ്ഭരണത്തെ താലോലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന കാലത്തും കാൺഗ്രസ്സ് അതിനെ തീവ്രമായി എതിർത്തുകൊണ്ടാണിരുന്നതു്. ഗവൺമെൻറ് അല്പം ആലോചനയോടുകൂടി പ്രവർത്തിച്ചിരുന്നെങ്കിൽ അതിനു് കാൺഗ്രസ്സിൻെറ പരിപൂർണ്ണമായ സഹകരണം ലഭിക്കുമായിരുന്നു. എന്നാൽ അങ്ങനെയല്ല വന്നുചേന്നതു്.

കാൺഗ്രസ്സ് ഭരണമൊഴിഞ്ഞു. തത്സമയം മുസ്ലീം ലീഗ് ഒരു നീചമായ പ്രവൃത്തി ചെയ്തു. അവർ നാടൊട്ടുക്കു് 'മോചനദിനം' കൊണ്ടാടി. ആരിൽനിന്നുള്ള മോചനം? സ്വന്ത നാട്ടുകാരിൽനിന്നുള്ള മോചനം! ബ്രിട്ടീഷ്ഭരണം സ്വർഗ്ഗവും!

അടുത്ത രാഷ്ട്രപതിയായി മൌലാനാ ആസാദ് തിരഞ്ഞെടുക്കപ്പെട്ടു. രാമഗർ കാൺഗ്രസ്സിൽവച്ചു് സമരം സന്നിഹിതമായിരിക്കുന്നെന്നും, എന്നാൽ ഇൻഡ്യയുടെ സമരം ബ്രിട്ടീഷ്ജനതയോടല്ലെന്നും, ബ്രിട്ടീഷ്സാമ്രാജ്യപ്രഭുത്വത്തോടാണെന്നും അദ്ദേഹം വ്യക്തമാക്കി. അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു:—

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

"ഇൻഡ്യയ്ക്കു നാസിസവും ഫാസിസവും ദുസ്സഹമാണു്; എന്നാൽ ബ്രിട്ടീഷ് സാമ്രാജ്യ ദുഷ്പ്രഭുത്വം സഹിച്ചു സഹിച്ചു് അവൾക്കു പൊറുതി മുട്ടിയിരിക്കുകയാണു്."

ബ്രിട്ടന്റെ സമരയത്നങ്ങളെ തടയുന്നതിനു് കാൺഗ്രസ്സ് യാതൊന്നും ശ്രമിച്ചില്ല. മററൊരുവന്റെ ആവശ്യത്തെ തന്റെ അവസരമാക്കിത്തീർക്കുന്ന മനോഭാവം ഗാന്ധിജിക്കുണ്ടായിരുന്നില്ല. "അനുരഞ്ജനം എന്റെ സ്വഭാവത്തിന്റെ മർമ്മമാണു്. എനിക്കു വേണമെന്നു തോന്നുന്നപക്ഷം ഞാൻ വൈസ്രായിയുടെ അടുക്കൽ 50 പ്രാവശ്യം പോകും" എന്നാണു് മഹാത്മജി പറഞ്ഞതു്.

പലേ അനുരഞ്ജനശ്രമങ്ങളും നടന്നു. സ്റ്റാഫോഡ് ക്രിപ്സ് ബ്രിട്ടീഷ്ഗവണ്മെൻറിന്റെ ഒരു സന്ദേശവുമായി വന്നിട്ടു തിരിച്ചുപോയി. പിൻതീയതിവച്ചെഴുതിയ ചെക്കെന്നാണു് അതിനെ ഗാന്ധിജി വർണ്ണിച്ചതു്. ചർച്ചിലും ആമറിയും നേരെ പ്രതികൂലനിലതന്നെ അവലംബിച്ചു. ഒടുവിൽ നിവൃത്തിയില്ലാതെ ഗാന്ധിജി 'ത്യജഭാരതം' എന്നൊരു ലേഖനം എഴുതിവിട്ടു. കാൺഗ്രസ് പ്രവത്തകസമിതി 1942 ആഗസ്റ്റ് മാസത്തിൽ കൂടിയിട്ടു് ഈ 'ക്വിററ് ഇൻഡ്യാ' പ്രമേയം പാസ്സാക്കി. ഗാന്ധിജി ഒരു കത്തുമുഖാന്തിരം ഈ നിശ്ചയത്തെ വൈസ്രായിക്കു' ഉടൻതന്നെ അയച്ചുകൊടുക്കയും ചെയ്തു. അതിനെത്തുടർന്നുണ്ടായ സംഭവങ്ങൾ വായനക്കാർക്കൊക്കെ സുപരിചിതങ്ങളാണല്ലോ. ഈ സമരം നൊടിക്കിടയിൽ തീരത്തക്കവണ്ണംഅതിതീവ്രവും നിശിതവും ആയിരിക്കുമെന്നു് പട്ടേൽ പറഞ്ഞു. ബോംബേയിൽ കൂടിയ ആഗസ്റ്റ് സെഷ്ഷനിൽ, അദ്ദേഹം പ്രസ്താവിച്ചതു് ഇങ്ങനെയാണു്:—

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

'ബ്രിട്ടീഷുകാരുടെ ഭരണത്തിൽ ഇരിക്കുന്നതിനെ ക്കാഠം തീവെട്ടികൊള്ളക്കാരുടെ ഭരണത്തിൽ ഇരിക്കുന്നതാണു് ഭേദം."

പ്രോഗ്രാം ഒന്നും തീൎച്ചപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നില്ല; അതിനു മുമ്പേ പരിഭ്രാന്തമായ ഗവണ്മെൻറു് നേതാക്കന്മാരെ എല്ലാം ജയിലിൽ അടച്ചുകളഞ്ഞു. നേതാക്കന്മാർ പോയാൽ സമരം നിന്നുപോകയില്ലെന്നു് എത്രയോ അനുഭവങ്ങഠം ഉണ്ടായിട്ടും ഗവണ്മെൻറു പഠിച്ചില്ല. എന്നാൽ ഇതു് അവസാനസമരമാണെന്നു് നേതാക്കന്മാൎക്കു് അറിയാമായിരുന്നു.

ഗവണ്മെൻറു് ഒരു നാരകീയ ഭീകരഭരണം തന്നെ സമാരംഭിച്ചു. ബഹുലക്ഷം ജനങ്ങഠം ജയിലുകഠംക്കുള്ളിലായി. എന്തൊക്കെ നോക്കിയിട്ടും സൎക്കാരിനു ജനക്ഷോഭത്തെ അടക്കിനിൎത്താൻ സാധിച്ചില്ല. ബീഹാറിലും, യു. പി-യിലും, ബംഗാളിൻെറ ചില ഭാഗങ്ങളിലും ഭരണം തന്നെയും ജനകീയഹസ്തങ്ങളിലായി.

1942 ആഗസ്റ്റ് 9-ാംതീയതി—കണ്ണീരോടുകൂടിയേ ആ ദിവസത്തെ സ്മരിക്കാൻ സാധിക്കയുള്ളു.—അന്നു് കസ്തൂർബാ—ഇൻഡ്യൻജനതയുടെ പ്രിയ മാതാവു്— അറസ്ററു ചെയ്യപ്പെട്ടു. അതിൽ അത്ഭുതപ്പെടാനില്ല. ദക്ഷിണാഫ്രിക്കൻ സത്യാഗ്രഹസമരം മുതൽക്കേ ബാ സ്വാതന്ത്ര്യസമരത്തിൻെറ മുന്നണിയിലാണു നിന്നിരുന്നതു്. പല പ്രാവശ്യം ആ മനസ്വിനി ജയിൽവാസം അനുഭവിച്ചിട്ടുമുണ്ടു്. 1922 മാർച്ചുമാസത്തിൽ ഗാന്ധിജി അറസ്ററു ചെയ്യപ്പെട്ടപ്പോഠം, ആ മഹതിയാണു് സ്വാതന്ത്ര്യസമരത്തെ നയിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നതു്. ആ അവസരത്തിൽ അവർ പറഞ്ഞു:—

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

"എന്റെ പ്രിയപ്പെട്ട നാട്ടുകാരേ, നാട്ടുകാരികളേ, എന്റെ പ്രാണനാഥന് ഇന്ന് ആറുകൊല്ലത്തെ വെറും തടവുശിക്ഷ വിധിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ കഠിനശിക്ഷ എനിക്കു ദുസ്സഹമാണെന്നുള്ള സംഗതി നിഷേധിക്കാവുന്നതല്ലെങ്കിലും, നമ്മുടെ എല്ലാം പ്രയത്നഫലമായി കാലാവധി തീരും മുമ്പ തന്നെ അദ്ദേഹത്തിനെ മോചിപ്പിക്കുന്ന കാര്യം നമ്മുടെ ശക്തിക്ക് അതീതമല്ലെന്നുള്ള വിചാരം എനിക്ക് ആശ്വാസം നൽകുന്നു. 'സതി' എന്ന പുരാതന ഹൈന്ദവാദർശത്തെ സ്വജീവിതത്തിൽ പരിപൂർണ്ണമായി ഉദാഹരിച്ചു കൊടുത്ത വൃദ്ധയായ ആ കൃശഗാത്രി, സെഗാണിലെ ഋഷിവര്യന്റെ ചുവട്ടടികളെ പിന്തുടന്ന്, ജയിൽവാസം വരിക്കാതെ എന്തു ചെയ്യും? ഇൻഡ്യൻജനത ഏററവും വിലമതിക്കുന്നതായി എന്തെല്ലാമുണ്ടോ, അവയൊക്കെ ആ ലലനാലലാമത്തിൽ കേന്ദ്രീഭവിച്ചിരുന്നു എന്നു പറയുന്നതിൽ ലേശം അതിശയോക്തിയില്ല. മഹാത്മജിയുടെ ശുശ്രൂഷണത്തിന് തന്റെ സാന്നിധ്യം അപരിത്യാജ്യമാണെന്ന് ആ സാധ്വി വിചാരിച്ചതുകൊണ്ടു മാത്രമാണ് ഇത്തവണ ജയിൽവാസം വരിച്ചതെന്നു നിസ്സംശയം പറയാം. എന്നാൽ സേവാഗ്രാമം വിട്ടുപോയതു് എത്ര ദുസ്സഹവേദനയോടു കൂടി ആയിരുന്നുവെന്നുള്ളതു പറഞ്ഞറിവിക്കാൻ പ്രയാസമാണ്.

കസ്തൂർബായ്ക്ക് അചിരേണ ഹൃദ്രോഗത്തിന്റെ ലക്ഷണങ്ങൾ കണ്ടുതുടങ്ങി. ആഗസ്റ്റ് 15-ാംതീയതി മഹാത്മജിയുടെ വലത്തുകയ്യായിരുന്ന മഹാദേവദേശായി ആഗാഖാൻകൊട്ടാരത്തിൽ വച്ചു പെട്ടെന്നു മരണം പ്രാ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

പിച്ചു. ഗാന്ധിജിയും ബായും അദ്ദേഹത്തിനെ സ്വപുത്രന്മാരെക്കാളും കൂടുതൽ സ്നേഹിച്ചിരുന്നു. ഈ ദാരുണ സംഭവം ബായുടെ ഹൃദയസ്വാസ്ഥ്യത്തെ വല്ലാതെ ബാധിച്ചിരിക്കണം. ഈ സംഭവത്തെ തുടൎന്നു ഗാന്ധിജിയുടെ ഉപവാസവും ആരംഭിച്ചു അതു ബായേ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം എത്ര ഉൽക്കണ്ഠാജനകമായിരുന്നിരിക്കണം! അന്നു ഗാന്ധിജിക്കു എഴുപത്തിനാലു വയസ്സായിരുന്നു. സകല ജനങ്ങളും—എന്നുവച്ചാൽ—വൈസ്രോയിയും ചൎച്ചിൽപ്രഭൃതികളും ഒഴിച്ചു് മറെറല്ലാവരും പരിഭ്രമിച്ചു പോയി. അവരുടെ ഹൃദയത്തിലും ഒരു കിടക്കമുണ്ടായിരുന്നു എങ്ങനെ അറിയാം? ബായുടെ ഹൃദ്രോഗത്തെ വൎദ്ധിപ്പിച്ചതു് മൂന്നാഴ്ചത്തെ ഈ ഉപവാസമായിരിക്കണം.

1943-മാൎച്ചു് 19-ാനു ഗവണ്മെന്റു് പ്രസിദ്ധീകരിച്ച ഒരു കമ്മ്യൂണിക്കയിൽ ആണു് ബായുടെ ഹൃദ്രോഗത്തെപ്പററി ആദ്യമായി പ്രസ്താവിച്ചു കണ്ടതു്. ഡിസംബർ നാലാംതീയതി വീണ്ടും അതുപോലൊരു കുറിപ്പു പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തി. ഡിസംബർ 15-ാം തീയതി സ്റേറാബോൾഗിപ്രഭു പ്രഭുസഭയിൽ ബായുടെ രോഗത്തെ സംബന്ധിച്ചു ചില ചോദ്യങ്ങൾ ചോദിച്ചു. അതിനു് അണ്ടർ സിക്രട്ടറിയായ മൺസ്റ്റർ പ്രഭു ഇങ്ങനെ മറുപടിപറഞ്ഞു:

"ഇൻഡ്യാഗവണ്മെൻറു് ആരോഗ്യപരമായ കാരണങ്ങളാൽ കസ്തൂർബായുടെ മോചനസംഗതിയെപ്പററി കുറച്ചു കാലത്തിനുമുമ്പ ആലോചിച്ചു. എന്നാൽ ഇവർ ഇപ്പോൾ താമസിക്കുന്ന സ്ഥലത്തു് ഹൃദ്രോഗചികിത്സാവിദഗ്ദ്ധന്മാരിൽ ഏററവും സമൎത്ഥനായ ഒരാൾ താമസ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മുള്ളതുകൊണ്ടു് അവരുടെ രക്ഷയ്ക്കു്, അവരെ അവിടെ നിന്നു മാററാതിരിക്കുന്നതാണു് കൊള്ളാവുന്നതെന്നു് ഗവണ്മെൻറിനു തോന്നി. ഇപ്പോഴും ഗവണ്മെൻറിനു് അതു തന്നെയാണു് വിശ്വാസം."

അടുത്ത ദിവസം കോമൺസ്സഭയിൽ സോറൻസൻ ചോദിച്ചു:—

"അവക്കു് ഇഷ്ടമുള്ള പക്ഷം അവിടം വിടാനുള്ള സൌകര്യവും അനുവാദവും ഉണ്ടോ?"

ആമറി:—മോചനത്തെപ്പററി ആലോചിച്ചു; ബന്ധുജനങ്ങളെ കാണ്മാനുള്ള അനുവാദം നൽകീട്ടുമുണ്ടു്. എന്നാൽ വിദഗ്ദ്ധോപദേശം അനുസരിച്ചു്, അവരെ അവിടെ നിന്നു മാററാതിരിക്കുന്നതാണു്.

സോറൻസൺ:—ശ്രീമതി കസ്തൂർബായി ഗാന്ധിക്കു വേണ്ടി ഗവണ്മെൻറു ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനെ എല്ലാം അഭിനന്ദിക്കുന്നു; എന്നാൽ വൈദ്യോപദേഷ്ടാക്കളോ അവർതന്നെയോ മോചനം ആവശ്യപ്പെടുന്നപക്ഷം, അനുവാദം നൽകപ്പെടുമെന്നു് ഞാൻ ധരിക്കട്ടെയോ?

ആമറി:—അതു് ഇൻഡ്യാഗവണ്മെൻറിൻെറ യുക്തിക്കു ഞാൻ വിട്ടിരിക്കുന്നു.

ഡിസംബർ 20-ാനു- ബോംബേ ഗവണ്മെൻറിന്റെ ഒരു കമ്യൂണിക്കയിൽ അവരുടെ സ്ഥിതി ആശങ്കാജനകമാണെന്നു പ്രസ്താവിച്ചിരുന്നു.

ഡിസംബർ 24-ാനു- ഇൻഡ്യാഗവണ്മെൻറിൻെറ ഒരു പ്രസ്നോട്ടിൽ ഇങ്ങനെ കണ്ടു:—

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

"ഇപ്പോൾ മോചിപ്പിക്കുന്നതായാൽ, രോഗാവസ്ഥയിൽ അവരെ ഭർത്താവിൽനിന്നു് അകററുന്നതായിവരും. ഇപ്പോഴത്തെ നിലയിൽ അവൾക്കു വേണ്ടി സർവ്വ വൈദ്യസഹായങ്ങളും ലഭിച്ചുകൊണ്ടുണിരിക്കുന്നതു്. ബന്ധുജനങ്ങളേയും ഇഷ്ടംപോലെ കാണ്മാനനുവദിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഇപ്പോൾ ആഗാഖാൻകൊട്ടാരത്തിൽ നിന്നു് അവരെ അകററുന്നതു് അവരോടും അവരുടെ കുടുംബത്തിനോടും ചെയ്യുന്ന ഒരു കടുംകൈയ്യായിരിക്കും."

ഒരു കടുംകൈയ്യും ചെയ്യാത്ത ഗവണ്മെൻറാണു് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞതു്. ആരാണു് വിശ്വസിക്കാതിരിക്കുക! എന്നാൽ ബായെ യഥാകാലം അവിടെ നിന്നു മാററിയിരുന്നെങ്കിൽ, രക്ഷ കിട്ടുമായിരുന്നോ എന്ന പ്രശ്നത്തിനു് തൽപുത്രനായ ദേവദാസ് ഗാന്ധിയുടെ സമാധാനം ഇതാണു്:—

"യഥേഷ്ടം തിരിച്ചുചെല്ലുന്നതിനുള്ള സ്വാതന്ത്ര്യത്തോടുകൂടി അമ്മയെ മോചിപ്പിച്ചിരുന്നെങ്കിൽ, തീർച്ചയായും പ്രയോജനമുണ്ടാകമായിരുന്നു. അതു് ഒരു വലിയ ദയാകൃത്യവുമാകുമായിരുന്നു." എന്നാൽ അങ്ങിനെ ഒന്നും ഉണ്ടായതേ ഇല്ല; എന്നു മാത്രമോ? ബായോടു ചോദിച്ചിട്ടു് അവർ സമ്മതിക്കായ്കനിമിത്തമാണു്, മോചിപ്പിക്കാതിരുന്നതെന്നു് ഒരു പച്ചക്കള്ളവും അമേരിക്കൻ നാടുകളിൽ ഗവണ്മെൻറു പ്രചരിപ്പിച്ചു. തക്ക വൈദ്യസഹായം യഥാകാലം നൽകുന്നതിനുപോലും ഗവണ്മെൻറിനു സൌമനസ്യം ഉണ്ടായില്ല.

ഗാന്ധിജി, ബായുടെ സമീപത്തു തന്നെ ഇരുന്നു് അവൾക്കു് ആശ്വാസം നൽകി; ചിലപ്പോൾ ഗീത ഓദരാ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അദ്ധ്യായമായി വായിച്ചു കേൾപ്പിക്കും. ചിലപ്പോൾ തുള സീദാസ് രാമായണം പാടികേൾപ്പിക്കും.

ഫെബ്രുവരി 22-ാംനു ആയപ്പോഴേക്കും ആശയെല്ലാം അററു. ബാ മരുന്നുകൾ നിശ്ശേഷം ഉപേക്ഷിച്ചു. ഉച്ചയായപ്പോൾ വാ തുറന്നു കുറെ ഗംഗാജലം കുടിച്ചു. മൂന്നു മണിക്കു ദേവദാസിനെ വിളിച്ചിട്ടു പറഞ്ഞു:—"മകനേ ഞാൻ പോകുന്നു—എന്നെങ്കിലും പോകാതെ കഴിയുമോ? പിന്നെ ഇന്നായാലെന്തു്?"—അനന്തരം അവർ പ്രാത്ഥനയിൽ മുഴുകി.

ഇപ്പോഴാണു് അവരുടെ ചികിത്സയ്ക്കായി എത്രയോ നാളുകൾക്കു മുമ്പു് ആർഡർ ചെയ്തിരുന്ന പെൻസിലിൻ വന്നുചേന്നതു്! എന്തൊരു ദയ! 7-35-നു് എല്ലാവരും അത്താഴം കഴിച്ചശേഷം ആ മഹതി സ്വർഗ്ഗലോകം പ്രാപിച്ചു. അന്നു ശിവരാത്രിയായിരുന്നു; ആഗാഖാൻ കൊട്ടാരത്തിലും ശിവരാത്രിയായിത്തന്നെ കഴിഞ്ഞുകൂടി.

ഈ വാത്ത ഇൻഡ്യൻജനതയിൽ കോപവും താപവും ഒരുപോലെ ഉളവാക്കി. മാളവ്യജിയുടെ നേതൃത്വത്തിൽ ഒരു കമ്മററി രൂപവല്ക്കരിക്കപ്പെട്ടു. "കസ്തൂർബാസ്മാരകഫണ്ടു്" എന്ന പേരിൽ 75 ലക്ഷം ഉറുപ്പിക പിരിച്ചു് മഹാത്മജിയുടെ 75-ാം തിരുവയസ്സിൽ അദ്ദേഹത്തിനു സമപ്പിക്കണമെന്നായിരുന്നു നിശ്ചയം—കല്പിതസമയത്തിനുള്ളിൽ ഒരു കോടിയോടു് അടുത്ത ഒരു തുക പിരിഞ്ഞുകിട്ടുകയും ചെയ്തു

1924 അക്ടോബർ രണ്ടാംതിയതി കസ്തൂർബാ താമസിച്ചിരുന്ന ജെയിൽഗൃഹത്തിൻെറ മുൻവശത്തു നിർമ്മിതമായിരുന്ന പന്തലിൽവച്ചു് ബഹുസഹസ്രം ജനങ്ങ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ളുടേയും നേതാക്കന്മാരുടേയും സാന്നിധ്യത്തിൽ പ്രസ്തുത നിധി (ഒന്നരക്കോടി ഉറുപ്പിക) ശ്രീമതി സരോജിനി നായിഡു ഗാന്ധിജിക്കു സമ്മാനിച്ചു; ആ മഹതി ചോദിച്ചു:—"മഹാത്മജി! ഈ നിധിയെ അവിടുത്തേക്കു സമ്മാനിക്കാതെ, അതുംകൊണ്ടു് ഞാൻ കടന്നുകളഞ്ഞാലോ?"

"നിങ്ങൾ അതിനു മതിയായവളല്ലാണെന്നു് എനിക്കറിയാം" എന്നു ഗാന്ധിജി മറുപടി പറഞ്ഞു. എല്ലാവരും ചിരിച്ചു.

കസ്തൂർബാ ഇങ്ങനെ ജീവിതകാലം മുഴുവനും ലോകത്തിനുവേണ്ടി ജീവിച്ചു; മരണശേഷവും അവർ ലോകത്തിനുവേണ്ടി ജീവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

കാൺഗ്രസ് ആഗസ്റ്റ്വിപ്ലവത്തിൽ ഏർപ്പെട്ടിരിക്കേ, സുഭാഷ്ചന്ദ്രബോസ്സ് വെറുതേ ഇരിക്കുആയിരുന്നോ? അദ്ദേഹം എങ്ങിനെയോ ബ്രിട്ടീഷുകാരുടെ കണ്ണിൽ മണ്ണിട്ടിട്ടു് ഇൻഡ്യ വിട്ടു് കാബൂളിൽ എത്തി. ഒരു ചങ്ങാതിയുടെ സഹായത്തോടുകൂടി റഷ്യയിലേക്കു കടക്കാനായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശ്രമം. അതു ഫലിച്ചില്ല. ഒടുവിൽ ഒരു ഇററാലിയന്റെ തുണയേ അവലംബിച്ചു് കാബൂളിൽനിന്നു് വിമാനംവഴി 1941 മാർച്ച് 28-ാംതീയതി ബെർലിനിൽ ഇറങ്ങി. ഇററലിയിലും ജർമ്മനിയിലും ഉണ്ടായിരുന്ന ഇൻഡ്യാക്കാരേ ചേർത്തു് ഒരു സ്വതന്ത്ര ഇൻഡ്യൻപട സൃഷ്ടിക്കണമെന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ മനോഗതം.

അക്കൊല്ലംതന്നെ ഡിസംബർ 7-ാംതീയതി ജപ്പാൻ ബ്രിട്ടനു് എതിരായിപ്പോരിനിറങ്ങി. ഹാങ്ങ്കാങ്ങ്, മലയാ മുതലായ പ്രദേശങ്ങൾ ഒരു നൊടിക്കിടയിൽ അവർ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

കൈവശപ്പെടുത്തി. സിംഗപ്പൂരിലുണ്ടായിരുന്ന മുപ്പത്തിരണ്ടായിരം ഇൻഡ്യൻഭടന്മാർ നായകഹീനന്മാരായി ഭവിച്ചു. ഇതു് ഒരു നല്ല അവസരമെന്നു് ബോസ്സ് വിചാരിച്ചു; പക്ഷേ ആ അവസരത്തിൽ അദ്ദേഹം ജർമ്മനിയിലായിപ്പോയി.

മാർച്ചു് അവസാനത്തിൽ ടോക്കിയോവിൽ രാഷ് ബിഹാരിബോസ് ഒരു മഹായോഗംവിളിച്ചുകൂട്ടി. വിദൂര പൌരസ്ത്യദേശങ്ങളിലുള്ള ഇൻഡ്യാക്കാരെ ഒരു കൊടിക്കീഴിൽ യോജിപ്പിക്കാനായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിൻെറ ശ്രമം. 1942 ജൂൺ 15-ാനു ഹാങ്ങ്കാങ്ങിൽ നടന്ന യോഗത്തിൽ 130 പ്രതിനിധികൾ ഹാജരുണ്ടായിരുന്നു. അവിടെ വച്ചാണു് ഇൻഡ്യാ സ്വാതന്ത്ര്യലീഗ് സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടതു്. കാൺഗ്രസ്സിൻേറയും അതിൻേറയും ലക്ഷ്യം ഒന്നുതന്നെയായിരുന്നു. പ്രസ്തുതലീഗിൽ നടപടിക്കമ്മററി, പ്രതിനിധിക്കമ്മററി, പ്രാദേശികകമ്മററി ഇങ്ങനെ മൂന്നു കമ്മററികൾ ഏർപ്പെടുത്തി. ഒരു സ്വതന്ത്രസേനയുടെ രൂപവൽക്കരണം നടപടിക്കമ്മററിയുടെ ചുമതലകളിൽ ഒന്നായിരുന്നു. അചിരേണ 7000 പേർ ഇൻഡ്യൻ സ്വാതന്ത്ര്യസേനയിൽ ചേരാൻ തയ്യാറായി. ഈ വാർത്തകളെല്ലാം ബർലിനിലിരുന്ന സുഭാഷ്ബോസ്സും അറിഞ്ഞു. ബ്രിട്ടീഷുകാരും ഇതൊക്കെ അറിഞ്ഞുകൊണ്ടുതന്നെയാണു് ഇരുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു മാത്രമാണു് ചർച്ചിൽ ധാര സ്റ്റാഫോർഡ്ക്രിപ്സിനെ ഒരു പാറോലയുമായി ഇൻഡ്യയിലേക്കു് അയച്ചതു്.

ജപ്പാൻ ഇൻഡ്യ പിടിച്ചെടുക്കാൻപോകുന്നു എന്നു് ഒരു ദുഷ്പ്രചരണംവലയും ബ്രിട്ടീഷ്പത്രങ്ങൾ നടത്തി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

കൊണ്ടിരുന്നു. ഇതറിഞ്ഞു് ഇൻഡ്യ സ്വാതന്ത്ര്യയായി ത്തീരണമെന്നുള്ളതാണു് തങ്ങളുടെ ലക്ഷ്യമെന്നു് ഒരു പ്രകടനപത്രം പുറപ്പെടുവിക്കാൻ ബോസ് ജപ്പാൻഗവ ണ്മെൻറിനെ പ്രേരിപ്പിച്ചു. എന്നാൽ ജപ്പാൻ സക്കാർ ഉടനടി അതിനു വഴിപ്പെട്ടില്ല. ആറു മാസക്കാലം ഇൻ ഡ്യാലീഗിനെപ്പററി ഒന്നും കേൾപ്പാനില്ലായിരുന്നു. രാഷ് ബിഹാരിബോസ് വീണ്ടും ജപ്പാൻ ദളപതിക്കും ഗവ ണ്മെൻറിനും എഴുതി. അതു നിമിത്തം ലീഗിനും ജപ്പാൻ സക്കാരിനും നീരസം ജനിപ്പാൻകൂടി ഇടയായി. മോഹ ൻസിംഗായിരുന്നു സ്വാതന്ത്ര്യസേനയുടെ അധിപതി. ജപ്പാൻ ഈ സൈന്യത്തെ സംശയബുദ്ധിയോടുകൂടി വീ ക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ജപ്പാൻകാർ തങ്ങളെ ചതിക്കാ നാണു് വട്ടംകൂട്ടുന്നതെന്നു് ഇൻഡ്യൻസൈന്യത്തിനും സംശയമുണ്ടായിരുന്നു.

സുഭാഷ്ബോസ്സ് ബർലിനിൽനിന്നു മലയായിൽ എത്തുംവരെ ഈ കീറാമുട്ടി തീരാതെ ഇരുന്നു. 1943 ജൂൺ 20-ാംനു- ജപ്പാൻസക്കാർ സുഭാഷിനെ ആഘോഷ പൂർവം സ്വീകരിച്ചു. ടോക്കിയോവിൽ വച്ചു് അദ്ദേഹം പത്രപ്രതിനിധികളോടു് ഇപ്രകാരം പ്രസ്താവിച്ചു:—

"കഴിഞ്ഞ മഹായുദ്ധത്തിൽ വഞ്ചകന്മാരായ ബ്രിട്ടീഷ്‌രാജ്യതന്ത്രജ്ഞന്മാർ നമ്മുടെ നേതാക്കന്മാരെ ചതി ച്ചു. ഇനി വഞ്ചിതരാവുകയില്ലെന്നു് ഇന്ത്യൻജനനായ കന്മാർ 20 വർഷങ്ങൾക്കു മുമ്പേ തീർച്ചപ്പെടുത്തിക്ക ഴിഞ്ഞു.

കഴിഞ്ഞ 20 വർഷകാലമായിട്ടു് എൻെറ തലമുറ യിൽപ്പെട്ടവരെല്ലാം ഇൻഡ്യൻസ്വാതന്ത്ര്യോദയത്തെ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഭസോൽകണ്ടും പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അതിനുള്ള സന്ദർഭത്തേയും നോക്കിക്കൊണ്ടാണിരുന്നതു് ആ സന്ദർഭം ഇപ്പോൾ വന്നുചേർന്നിരിക്കുന്നു. അതിനെ വിട്ടുകളഞ്ഞാൽ ഇനി നൂറു വർഷത്തേക്കു് ആരു തിരിച്ചുവരികയേ ഇല്ല. ശത്രു വാൾ വീശിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ വാൾകൊണ്ടു തന്നെ അവരോടു് എതിരിടണം. നിസ്സഹകരണസമരം സായുധസമരമായി മാറ്റേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.''

വംഗസിംഹത്തിന്റെ ഈ ഗർജ്ജനം ടോക്കിയോ റേഡിയോവിലൂടെ കേട്ട ഇൻഡ്യാക്കാരെല്ലാം അത്ഭുതപ്പെട്ടുപോയി.

ജൂലൈ 2-ാം തീയതി അദ്ദേഹം സിംഗപ്പൂരിൽ ചെന്നു. അഞ്ചാം തീയതി സിംഗപ്പൂരിലെ ടൌൺഹാളിനെ ചുററി ഒരു ജനസമൂഹം ആവിർഭവിച്ചു. സുഭാഷിനെ സന്ദർശിക്കാനായി കൂടിയവരായിരുന്നു അവർ. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രസംഗം അവരിൽ ആത്മവിശ്വാസം അങ്കുരിപ്പിച്ചു. അങ്ങിനെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സേനാപത്യത്തിൽ ഉടലെടുത്ത ഐ. എൻ. ഏ. പല വീരകൃത്യങ്ങളും അനുഷ്ഠിച്ചു് പ്രസിദ്ധി നേടി. അചിരേണ അദ്ദേഹം ഒരു സ്വതന്ത്ര ഇൻഡ്യാഗവണ്മെൻറും സ്ഥാപിച്ചു.

1944 ജൂൺ മാസത്തിൽ അദ്ദേഹം റംഗൂൺ റേഡിയോവിൽ ചെയ്ത പ്രസംഗത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗം ഉദ്ധരിക്കാം. അതിൽനിന്നു് ബോസ്സിനു് മഹാത്മജിയോടുള്ള മനോഭാവത്തെ നല്ലപോലെ ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാണു്.

''മഹാത്മജി,'' രാഷ്ട്രപിതാവേ!

ബ്രിട്ടീഷ്കാരാഗൃഹത്തിൽ വച്ചു് അമ്മ കസ്തൂർബാ കാലഗതി പ്രാപിച്ചുശേഷം അവിടുത്തെ ശരീര

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

സ്ഥിതിയെ സംബന്ധിച്ച് ഭാരതീയക്ക് ആശങ്ക ജനി ച്ചിരിക്കുന്നതു് സ്വാഭാവികമാണു്, നാട്ട വിട്ടു് താമസി ക്കുന്ന ഞങ്ങൾക്ക് അവിടുത്തെപ്പററി വലിയ ഉൽക്കണ്ഠ യുണ്ടു്.

1942-ൽ അവിടുന്നു് 'ക്വിററ് ഇൻഡ്യാ' കാഹളം മുഴക്കി. തദനുസാരം പ്രവൃത്തി ആരംഭിച്ചതിൽ, വെളി നാട്ടുകളിൽ താമസിക്കുന്ന ഇൻഡ്യാക്കാക്കെല്ലാം താങ്ക ളുടെ പേരിൽ അളവററ സ്നേഹം അങ്കുരിച്ചിരിക്കുന്നു."

അനന്തരം ആപൽക്കരമായ ഈ സാഹസത്തിൽ താൻ ഏർപ്പെടാനുള്ള കാരണങ്ങളെ വിശദീകരിച്ചിട്ടുണ്ടു്,

രാഷ്ട്രപിതാവേ! ഇൻഡ്യൻസ്വാതന്ത്ര്യത്തെ ലക്ഷ്യീകരിച്ചു നടത്തുന്ന ഈ പുണ്യസമരത്തിൽ അവിടു ത്തെ ആശീർവാദങ്ങളേയും അനുഗ്രഹങ്ങളേയും ഞങ്ങൾ പ്രത്യാശിച്ചുകൊള്ളുന്നു" എന്നു പ്രാർത്ഥിക്കയും ചെയ്തി രിക്കുന്നു.

നേതാജി വെളിനാട്ടുകളിൽ നടത്തിക്കൊണ്ടിരുന്ന സ്വാതന്ത്ര്യസമരം വാസ്തവത്തിൽ ആഗസ്ററുവിപ്ലവ ത്തിൻെറ വിജയത്തിനു വഴി തെളിച്ചു എന്നുള്ളതിനെ വിസ്മരിക്കാവുന്നതല്ല.

ജർമ്മൻ മഹായുദ്ധം അവസാനിച്ച ഉടനെതന്നെ ഇംഗ്ലണ്ടിൽ തിരഞ്ഞെടുപ്പു നടന്നു. തൊഴിലാളികക്ഷി ഭരണസാരഥ്യം കൈയേററു. അവർ ഇൻഡ്യൻസ്ഥിതി കളെ നല്ലപോലെ മനസ്സിലാക്കീട്ടു് ഒരു മന്ത്രിസഭാ മിഷ നെ ഇൻഡ്യയിലേക്കു് അയച്ചതും തുടർന്നുണ്ടായ സംഭവവി കാസങ്ങളും എല്ലാവർക്കും അറിവുള്ളതാണല്ലോ. 1948-ൽ അധികാരകൈമാററം നടത്തുമെന്നു പറഞ്ഞ ബ്രിട്ടീഷ്

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഗവണ്മെൻറ് പുതിയ വൈസ്രോയിയായ മൗണ്ട്ബാററൻ പ്രഭുവിൻെറ ഉപദേശമനുസരിച്ച് 1947 ആഗസ്റ്റ് പതിനാലാം തീയതി രാത്രി പന്ത്രണ്ടു മണിക്കുതന്നെ, അധികാരം ജനഹസ്തങ്ങളിൽ അർപ്പിച്ചു. കാണസംബ്ലി ഭരണഘടനയുണ്ടാക്കുന്നതിൽ ബദ്ധശ്രദ്ധരായും കഴിഞ്ഞുകൂടുന്നു. എന്നാൽ രാഷ്ട്രപിതാവായ ഗാന്ധിജിയോ?

അദ്ദേഹത്തിനു് ഇനിയും സബർമതി ആശ്രമത്തിലേക്കു തിരിച്ചുപോകാറായിട്ടില്ല. സ്വജാതി-സ്വമത-സവവർഗ്ഗ-സമൈക്യത്തിൽ സമധിഷ്ഠിതമായ ഒരു അഖണ്ഡഭാരതത്തിൻെറ ഉദയം കണ്ടിട്ടേ അദ്ദേഹം അടങ്ങാട്ടു മടങ്ങുകയുള്ളൂ. അദ്ദേഹം 125-ാം അധിലധികവും വയസ്സുവരെ ജീവിച്ചിരിക്കുവാൻ ഈശ്വരൻ കടാക്ഷിക്കട്ടെ.

ഈ ജീവചരിത്രസംക്ഷേപം അവസാനിപ്പിക്കും മുമ്പ് ഒരു സംഗതികൂടി വ്യക്തമാക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ഗാന്ധിജിയും അദ്ദേഹത്തിൻെറ നേതൃത്വത്തിലിരിക്കുന്ന കാൺഗ്രസ്സും മുതലാളിത്വത്തിനെ അനുകൂലിക്കുന്നു എന്നൊരു തെററിദ്ധാരണ പലരും പരത്തിവരുന്നുണ്ടു് വാസ്തവത്തിൽ ഇന്നത്തെ സോഷ്യലിസ്റ്റ് പ്രമുഖന്മാർ സോഷ്യലിസത്തിൻെറ പ്രഥമപാഠം പഠിച്ചുതുടങ്ങും മുമ്പേ തന്നെ ഗാന്ധിജി സ്വയമേവ ആ സ്ഥാനത്തു ചെന്നു കഴിഞ്ഞിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിൻെറ സാമ്പത്തികപരിപാടിയുടെ ഉന്നംതന്നെ അതാണു്! ഈയിടയ്ക്കു് ജയപ്രകാശ് നാരായണൻ പ്രസിദ്ധീകരിച്ച സോഷ്യലിസ്റ്റ്പദ്ധതിയെപ്പററി ഗാന്ധിജി പ്രസ്താവിച്ചിരിക്കുന്നതു് എന്തെന്നു നോക്കുക:—

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

“ഭാരതം സ്വാതന്ത്ര്യമായാലുടൻ പ്രയോഗത്തിൽ കൊണ്ടുവരേണ്ട ഒരു ആദർശമെന്ന നിലയിൽ ജയപ്രകാശ പദ്ധതിയെ—അതിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഒരു സംഗതി ഒഴിച്ചു്—ഞാൻ ഹൃദയപൂർവ്വം സ്വാഗതം ചെയ്യുന്നു.

ഇന്ത്യൻ സ്ഥിതിസമത്വവാദികൾ പ്രസ്തുത വാദത്തിൽ എത്തിച്ചേരുന്നതിനു മുമ്പേ ഞാൻ ഒരു സ്ഥിതിസമത്വവാദിയെന്ന സ്ഥാനത്തിനു് അവകാശപ്പെട്ടിരുന്നു. എന്നാൽ എന്റെ സ്ഥിതിസമത്വസിദ്ധാന്തം ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽനിന്നു പഠിച്ചതല്ല. അതു് സ്വാഭാവികമായി എന്നിൽ വളർന്നുവന്നതാണു്. അതു് അക്രമരാഹിത്യത്തിൽ എനിക്കുള്ള സ്ഥിരവിശ്വാസത്തിൽനിന്നു് സ്വയം അങ്കുരിച്ചു വളർന്നുവന്നു.”

സാധാരണ ജനങ്ങളോടു് അദ്ദേഹത്തിനുള്ള മനഃസ്ഥിതി ഗ്രഹിക്കുന്നതിനു് ഒരു ചെറിയ സംഭവം ഉദ്ധരിക്കാം.

ഈയിടയ്ക്കു് മഹാത്മജി കാശ്മീരം സന്ദർശിച്ചു. അവിടത്തെ ജനങ്ങളിൽ ഭൂരിഭാഗവും മഹമ്മദീയരാണെങ്കിലും, അവർ അദ്ദേഹത്തിനെ ആദരപൂർവ്വം സ്വീകരിച്ചു. മഹാരാജാവിന്റെ ആതിഥ്യം സ്വീകരിക്കുന്നതിനു പകരം അദ്ദേഹം ജനങ്ങളുടെ ആതിഥ്യമാണു സ്വീകരിച്ചതു്. മഹാരാജാവു് പഴങ്ങളും പുഷ്പങ്ങളും ഒക്കെ അയച്ചുകൊടുത്തെങ്കിലും, അവയെ അദ്ദേഹം തിരിച്ചയച്ചുകളഞ്ഞു. പ്രധാനമന്ത്രി രാമചന്ദ്രകാക് അദ്ദേഹത്തിനെ സന്ദർശിച്ചിട്ടു പറഞ്ഞു:— “ഞാൻ സദുദ്ദേശത്താൽ പ്രേരിതനാണു് ജനങ്ങളെ രക്ഷിപ്പാനാണു് ഞാൻ നോക്കുന്നതു്.”

ഗാന്ധിജി:—നിങ്ങൾ നല്ലവനാണെന്നു് നിങ്ങൾ തന്നെ പറയുന്നു; എനിക്കു വിശ്വസിക്കാതിരിക്കാനും

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

തരമില്ല. എന്നാൽ മററുള്ളവരുടെ—നാനാജാതിമതസ്ഥരുടെ—അഭിപ്രായമതല്ല. നിങ്ങൾ ജനതയുടെ പ്രീതി സമ്പാദിക്കാൻ നോക്കുക. നിങ്ങൾ നല്ലവനാണെന്നു് അവർ പറയട്ടെ. അപ്പോൾ നിങ്ങൾ പറയാതെ തന്നെ ഞാനും വിശ്വസിക്കും.

മഹാരാജാവു് അദ്ദേഹത്തെ ക്ഷണിച്ചപ്പോൾ, അദ്ദേഹം പറഞ്ഞതിങ്ങനെയാണു്:—

"ജനങ്ങൾ അവിടുത്തെ അടുക്കൽ കുപിതരായിരിക്കുന്നു—അവർ അവിടുത്തെ സ്വീകരിക്കാതിരിക്കുന്നിടത്തോളം കാലം ഞാൻ അവിടുത്തെ പ്രാഭൃതം സ്വീകരിക്കുന്നതല്ല—ജനങ്ങളുടെ പ്രീതി സമ്പാദിക്കുക; പിന്നീടു് ഞാൻ കൊട്ടാരത്തിൽ വന്നു് പത്തു ദിവസം താമസിക്കാം."

ജനങ്ങളിൽ ഭൂരിഭാഗം മഹമ്മദീയരാണെന്നും, സ്വയംഭരണം അനുവദിച്ചാൽ അവർ പാകിസ്ഥാനിൽ ചേർന്നുകളയുമെന്നും കാക്കു് അഭിപ്രായപ്പെട്ടപ്പോൾ അദ്ദേഹം പറഞ്ഞതു് "അവരുടെ ഇഷ്ടം അതാണെങ്കിൽ അവർ പാകിസ്ഥാനിൽ ചേർന്നുകൊള്ളട്ടെ."

പാകിസ്ഥാനികളുടെ ഉപദേശവും മഹാത്മജിയുടെ ഉപദേശവും തമ്മിലുള്ള അന്തരം നോക്കുക!

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

സ്വർഗ്ഗാരോഹണം

I

രാഷ്ട്രപിതാവിന്റെ മഹനീയചരിത്രം എഴുതിയതിന്ന് തൂലികയിലെ മഷി ഇനിയും ഉണങ്ങിട്ടില്ല. അതിന്നുമുമ്പ് അദ്ദേഹത്തിന്ന് ഇപ്രകാരമൊരു ദേഹാന്തം വന്നുചേരുമെന്ന് ആരു വിചാരിച്ചിരുന്നു! മഹാത്മജിയുടെ ദേഹവിയോഗത്തെപ്പററിയുള്ള വിദൂരചിന്തപോലും നമുക്കെല്ലാവക്കും എത്ര ദുസ്സഹമായിരുന്നു! പക്ഷേ, ഭാരതഭൂമി ദുർഭഗയായിരിക്കാം. രാമചന്ദ്രന്റെ കാലംമുതല്ക്കു പുരോഹിതവർഗ്ഗം ഭരണയന്ത്രത്തെ കുടിലമായ മാർഗ്ഗത്തിലൂടെ നയിച്ചുകൊണ്ടാണല്ലോ ഇരിക്കുന്നതു്. സാക്ഷാൽ ധർമ്മമൂർത്തിയായിരുന്ന രാമചന്ദ്രനെക്കൊണ്ടു് ഋഷീശ്വരനായ ശൂദ്രകനെ വധിപ്പിച്ചതും, സതീത്വത്തിന്റെ പരാകോടിയിൽ വർത്തിച്ചിരുന്ന സീതാദേവിയെ ഗർഭിണിയായ അവസ്ഥയിൽ, വനത്തിൽ തള്ളിച്ചതുമായ ആ ഉപജാപകന്മാരുടെ സന്താനപരമ്പര ഇപ്പോഴും നശിച്ചിട്ടില്ല. ഭാരതഖണ്ഡത്തിൽ എത്ര സാമ്രാജ്യങ്ങൾ ഉദിക്കയും അസ്തമിക്കയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു! അവയുടെ ഒക്കെ നാശബീജങ്ങൾ വിതച്ചതു് സ്വാർത്ഥലോലുപന്മാരായ ഈ ക്രൂരരായിരുന്നു. ഈ ചരിത്രകാലത്തുത്ഭവിച്ച മഹാരാഷ്ട്രരാജവംശത്തിന്റെകഥതന്നെനോക്കുക. ശിവാജി മഹോദയൻ നിർമ്മിച്ച സ്വർണ്ണത്താലത്തിൽ ഹിന്ദുസമുദായത്തിന്ന നൽകിയ ആ മഹാസാമ്രാജ്യത്തെ പേഷ്വാമാർ നാമാവശേഷമാക്കി. ഇന്നു് ആ മഹാന്റെ ബഹുമാന്യമായ പേരിൽ സംഘടിതമായ ഒരു ഗൂഢസംഘം മഹാത്മാഗാന്ധിയാൽ നൽകപ്പെട്ട രാഷ്ട്രത്തിന്റെ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

നാരായവേരു തോണ്ടുന്ന വിഷയത്തിൽ വ്യഗ്രമായിരിക്കുന്നു എന്നാണു് ഈ ദാരുണസംഭവം പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തുന്നതു്.

ഹാ! ഹതഭാഗ്യയായ ഭാരതഭൂമി! മഹാകവി കുമാരനാശാൻ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതുപോലെ 'പാരതന്ത്ര്യം നിനക്കു വിധികല്പിതംതന്നെ'യായിരിക്കുമോ? അല്ലെങ്കിൽ ഈ ദ്രോഹബുദ്ധി നിൻെറ സന്താനങ്ങളിൽ ഒരു വിഭാഗത്തിനു എങ്ങനെ അങ്കുരിച്ചു? അയ്യായിരത്തിൽപരം വർഷങ്ങൾക്കു മുമ്പു് ഒരു 'സമ്പൂർണ്ണമനുഷ്യ'നെ നീ ഗർഭം ധരിച്ചു; അദ്ദേഹം സ്ഥാപിച്ചതായ വിശുദ്ധപ്രേമസാമ്രാജ്യത്തെ തദ്ഭക്തവേഷം കെട്ടിയ കാപടികന്മാർ തകർത്തു. രണ്ടായിരത്തിഅഞ്ഞൂറുവർഷം അങ്ങനെ കഴിഞ്ഞു. പിന്നെയും ഒരു മഹാത്മാവിനെ നീ പ്രസവിച്ചു. ദുഷ്കർമ്മജടിലമായ ഭാരതീയസമുദായത്തെ അദ്ദേഹം ഉദ്ധരിച്ചു. അശോകപ്രഭൃതികളായ രാജർഷിവര്യന്മാർ അദ്ദേഹത്തിൻെറ ദിവ്യസന്ദേശത്തിനെ നാലുദിക്കിലും പരത്തി. ലോകം അന്നു ദീർഘമായി ഒന്നു നിശ്വസിച്ചു. എന്നാൽ ആ നില ദീർഘകാലം നിലനിന്നില്ല. ബൌദ്ധധർമ്മം പുരോഹിതവർഗ്ഗത്താൽ ഈ നാട്ടിൽനിന്നു നിഷ്കാസിതമായി. നിൻെറ സന്തതികൾ വീണ്ടും അന്ധകാരത്തിൽ മുഴുകി. അതിനുശേഷം നീ എത്ര തവണ വിദേശീയക്കു് അടിമപ്പെട്ടു! നീ സ്വതന്ത്രമായി ഒന്നു വിശ്വസിച്ചിട്ടുള്ള നിമിഷങ്ങൾ എത്ര വിരളം! യവനന്മാക്കും ഹൂണന്മാക്കും, മുഹമ്മദീയക്കും നീ അടിമയായിത്തീന്നില്ലേ? ശിവാജി മഹോദയൻ ഒരുപക്ഷേ നിനക്കു ക്ഷണനേരത്തേക്കു് തെല്ലൊരാശ്വാസം നൽകിയിരിക്കാം. എന്നിട്ടോ ഫലമെന്തായി? ശിവാജിയുടെ സന്താനങ്ങളെ തള്ളിമാററീട്ടു ഭരിക്കാൻ വേറെ ആളുകൾ വന്നു. നിൻെറ ശിരോലിഖിതം!

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

നീ അതിവേഗം അവരുടെ പിടിയിൽനിന്നു വഴുതി ആംഗലശക്തിക്കു വിധേയയായി!

മഹാത്മജി— ഞാനൊന്നു ചോദിച്ചുകൊള്ളട്ടെ— മഹാത്മജിയെപ്പോലെ പരിപൂർണ്ണനായ ഒരു സന്താനത്തെ നീ ഇതുവരെ പ്രസവിച്ചിട്ടുണ്ടോ? ഭൂഖണ്ഡത്തിൻെറ ഏതെങ്കിലും ഒരു ഭാഗത്തു് ഇതുവരെ അവതരിച്ചിട്ടുണ്ടോ? സ്വജീവിതദശയിൽതന്നെ സർവലോകാഭിവന്ദ്യനായിത്തീർന്ന വേറൊരു മഹാപുരുഷൻെറ പേരു നിനക്കു പറയാമോ? കഴിഞ്ഞ ആഗസ്റ്റ് പതിനഞ്ചാം തീയതിക്കു ശേഷം എന്തെല്ലാം മധുരങ്ങളായ പ്രത്യാശകളാണു് ഞങ്ങൾക്കെല്ലാം ഉണ്ടായിരുന്നതു്? ഗാന്ധിജിയുടെ ശിഷ്യവരേണ്യന്മാർ അല്പകാലത്തിനുള്ളിൽ നിൻെറ യശസ്സൌരഭത്തെ ലോകത്തിൽ സർവത്ര പരത്തുന്നതു കണ്ടു് ഞങ്ങൾ എത്രമാത്രം ആഹ്ലാദിച്ചു! ആ ആഹ്ലാദത്തെ ഒരു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ നശിപ്പിക്കാൻ നിശ്ചയിച്ചുറച്ച ആ കടിലസംഘത്തെ നീ ഇതേവരെ വച്ചു പുലർത്തിയല്ലോ! ഹാ! മധുരസ്മിതാർദ്രമായ ആ മുഖം ഇനി എന്നു കാണും! ആ തേന്മൊഴി ഇനി എന്നു കേൾക്കും?

കുടിലന്മാരായ ഉപജാപകന്മാരേ! നവീന ജൂദാസന്മാരേ! നിങ്ങളുടെ ശ്രമം ഫലിക്കാൻ പോകുന്നില്ല—ഞങ്ങൾ ഞങ്ങളുടെ ഈശ്വരനെ ഈ മാംസചക്ഷുസ്സുകൊണ്ടുതന്നെ കണ്ടുകഴിഞ്ഞു. ബഹുജനങ്ങൾക്കു് ഇനി രാജാധിരാജനും—ദേവാധിദേവനും— ഈശ്വരനും ഒക്കെ ഗാന്ധിജിതന്നെ. ഒരു ഗാന്ധിജി പോയതിനു് നാല്പതുകോടി ഗാന്ധിജി ജനിച്ചുകഴിഞ്ഞു. അദ്ദേഹം തെളിച്ചുതന്ന സത്യമാർഗ്ഗത്തിലൂടെ സഞ്ചരിച്ചു്, അദ്ദേഹം ദിവാസ്വപ്നം കണ്ടുകൊണ്ടിരുന്ന സർവൈശ്വര്യസുഭഗമായ നവഭാരതത്തെ ഞങ്ങൾ കെട്ടിപ്പൊക്കുകതന്നെ ചെയ്യും.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഗാന്ധിജിയുടെയും ശിഷ്യന്മാരുടെയും രക്തപിപാസുക്കളായ കടിലാശയന്മാരുടെ സന്തതിപരമ്പരയും യഹൂദന്മാരെപ്പോലെ വീടും കൂടും ഇല്ലാതെ നിഷ്യാസ്കന്മാരായി അലഞ്ഞുതിരിയുകയില്ലെന്നു് ആരുകണ്ടു!

മഹാത്മജിക്കു രക്തസാക്ഷിത്വം നൽകിയ ആ ഘാതകകൃത്യത്തിന്റെ സൂക്ഷ്മമഹത്വ ഗ്രഹിക്കണമെങ്കിൽ ഇൻഡ്യയിലെ ഇന്നത്തെ സ്ഥിതിഗതികളെ പരിശോധിക്കതന്നെ വേണം. വിദേശശക്തി മനസ്സില്ലാമനസ്സോടെ ഇവിടെനിന്നു ഭാണ്ഡം മുറുക്കിയെങ്കിലും, അവർ ഇവിടെ ബീജാവാപം ചെയ്തിരുന്ന വർഗ്ഗവിദ്വേഷതരു തഴച്ചുവളന്നുവന്നു. നവഖാലി, ബീഹാർ, പൂർവ്വപശ്ചിമപ്രാന്തങ്ങൾ, പഞ്ചാബു് ഈ നാടുകളിൽ നടന്ന നരമേധത്തിന്റെ യഥാർത്ഥ ചരിത്രം അചിരേണ നമുക്കറിയാവും. മഹാത്മജി അതു സൂക്ഷ്മമായി ഗ്രഹിക്കയും ഹിന്ദുമുസ്ലീം മൈത്രി ഉണ്ടാകാത്തപക്ഷം, ഹിന്ദുസ്ഥാനം പാകിസ്ഥാനം പൊരിമണൽകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ കോട്ടകൾപോലെ തകന്നുപോകമെന്നു പ്രവചിക്കുകയും, അങ്ങിനെ ഒരു ദുരവസ്ഥ വരാതിരിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി ആദ്യമായി കല്ക്കത്തയിൽ വച്ചും പിന്നീടു് ഡില്ലിയിൽ വച്ചും ആമരണോപവാസം അനുഷ്ഠിക്കയും ചെയ്തു. രണ്ടും വിജയപൂർവ്വം അവസാനിച്ചുവെന്നു പറയാം. ഈ രണ്ടുപവാസങ്ങളേയും ഹിന്ദുസഭയുടെ ഒരു ശാഖ സംശയദൃഷ്ട്യാ വീക്ഷിച്ചുവന്നുവെന്നുള്ളതും പ്രസ്താവയോഗ്യമാണു്. കല്ക്കത്തയിൽ വച്ചു് ദുരുപദിഷ്ടമായ ഒരു യുവസംഘം, അദ്ദേഹത്തിനെ ലാത്തിപ്രയോഗം ചെയ്‌വാൻപോലും മടിച്ചില്ലെന്നു് ലജ്ജാപൂർവ്വം പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു; എന്നാൽ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ആ യുവാക്കന്മാർ തങ്ങൾക്കു പററിയ പ്രമാദത്തെപ്പററി ലജ്ജിച്ചു് മഹാത്മജിയോടു ക്ഷമായാചനം ചെയ്യാതിരുന്നില്ല. രാഷ്ട്രീയസ്വയംസേവകസംഘവും മുസ്ലീം നാഷണൽഗാർഡ്സും ഗൂഢമായ മാർഗ്ഗത്തിലൂടെ ആയുധസജ്ജീകരണം ചെയ്തുകൊണ്ടാണിരുന്നതു്. ചില ബ്രിട്ടീഷ് ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ മുസ്ലീംലീഗുകാർക്കും, ഹിന്ദു ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരും രാജാക്കന്മാരും ഹിന്ദുസംഘടനയ്ക്കും രഹസ്യമായി ആയുധങ്ങളും വെടിക്കോപ്പുകളും നൽകിക്കൊണ്ടും ഇരുന്നു.

ഗവൺമെൻറിൻെറ ദൃഷ്ടി പ്രധാനമായി മുസ്ലീംലീഗുകാരിൽ ആണു് പതിഞ്ഞതു്. അവരിൽ നിന്നു് ഒട്ടുവളരെ ആയുധങ്ങൾ പിടിച്ചെടുക്കുകയും ചെയ്തു. അവർ അഞ്ചാംപത്തികാരായി പ്രവർത്തിച്ചേക്കുമോ എന്നുള്ള ഭയം എല്ലാ പ്രാദേശികസർക്കാരുകൾക്കും ഉണ്ടായിരുന്നു. അതിൽ അത്ഭുതപ്പെടാനുമില്ല. പാകിസ്ഥാൻ ഗവൺമെൻറു മേധാവികളുടെ പ്രസംഗങ്ങളും നയതന്ത്രപ്രഖ്യാപനങ്ങളും ഈ ഭയത്തെ വർദ്ധിപ്പിക്കാൻ പര്യാപ്തമായിരുന്നു. "ചിരിച്ചുകൊണ്ടു പാകിസ്ഥാൻ നേടി; യുദ്ധം ചെയ്തു് ഹിന്ദുസ്ഥാനും പിടിച്ചെടുക്കും" എന്നു് ഒരു മന്ത്രി വ്യക്തമായി പറഞ്ഞു. ജിന്നാസാഹിബ് തൻെറ ഒരു പ്രസംഗത്തിൽ, ഇൻഡ്യയിലെ മുസ്ലീങ്ങളെല്ലാം തൻെറ പ്രജാസഞ്ചയത്തിൽപ്പെട്ടവരാണെന്നും, അവരിൽ തൻെറ കരുണാകടാക്ഷം എപ്പോഴും പതിഞ്ഞിരിക്കുന്നതാണെന്നും ധ്വനിപ്പിച്ചു. ഇതിനെല്ലാററിനും പുറമേ പാകിസ്ഥാനിലുള്ള ഹിന്ദുക്കൾക്കു് ഇരിക്കപ്പൊറുതിയില്ലാത്ത ഒരു നില വരുത്തിവയ്ക്കുകയും കാശ്മീരം ആക്രമിക്കുന്നതിനു ഗിരിവാസികൾക്കു സഹായം നൽകുകയും ചെയ്തു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഇതെല്ലാം കണ്ടുകൊണ്ടിരുന്നിട്ടും നെഹ്റുഗവ ണ്മെൻറ് മുസ്ലീങ്ങളോട് വിരോധഭാവംകൈക്കൊള്ളാതെ വിശാലവീക്ഷണത്തോടുകൂടി പെരുമാറി വന്നതിനാൽ, ഹിന്ദുമഹാസഭയുടെ ഒരു വിഭാഗം വല്ലാതെ ക്ഷോഭിച്ചു വശായി. ഗാന്ധിജി ഡില്ലിയിൽ ചെന്നപ്പോൾ അവിടെ കണ്ട കാഴ്ച അദ്ദേഹത്തിനെ ഒട്ടു വളരെ വേദനിപ്പിച്ചു. ഇന്ത്യൻദേശീയസമരത്തിൽ പലവിധ ത്യാഗങ്ങളും അ നുഷ്ഠിച്ചിട്ടുള്ള ഹക്കിംഅജ്മൽഖാൻ, ഡാക്ടർ അൻസാരി മുതലായവരുടെ കുടുംബങ്ങൾക്കുപോലും ഡില്ലിയിൽ രക്ഷ യില്ലായിരുന്നു. തന്റെ പ്രസംഗങ്ങൾകൊണ്ടോ, ദൈ നംദിനപ്രാർത്ഥനായോഗങ്ങൾകൊണ്ടോ അവിടെയുള്ള ഹിന്ദുക്കളിൽ ഒരു വിഭാഗത്തിന്റെ മനസ്സു മാററാൻ കഴിയാതെ വന്നപ്പോഴാണ് ഗാന്ധിജി ഉപവസിക്കാൻ തുടങ്ങിയതു്. സകല കക്ഷികളും ചേർന്ന് ഉറപ്പുകൊടുത്ത തിനുശേഷമേ അദ്ദേഹം ഉപവാസം നിറുത്തുകയുണ്ടായു ള്ളു. എന്നാൽ ഹിന്ദുമഹാസഭയുടെ പ്രധാന ഉദ്യോഗ സ്ഥന്മാരിൽ ചിലർ ആ കരാറിനെ അംഗീകരിച്ചില്ലെന്നു മാത്രമല്ല, ഗാന്ധിജിയുടെ മനോഭാവത്തെ കർശനമായി ആക്ഷേപിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഇതിൽനിന്നു നാം മനസ്സിലാക്കുന്നതു് ഹിന്ദുമഹാ സഭയ്ക്കുള്ളിൽ ഒരു പ്രബലവിഭാഗം ഹിന്ദു-മുസ്ലീം ഐ ക്യത്തിലോ അക്രമരാഹിത്യത്തിലോ വിശ്വസിക്കുന്നില്ല എന്നുള്ളതാണ്. എന്നാൽ അതിനപ്പുറം ഒന്നു ചുഴിഞ്ഞു നോക്കിയാൽ വേറെ ചില രഹസ്യങ്ങൾകൂടി വ്യക്ത മാവും. ഹിന്ദുമഹാസഭയുടെ ഉദ്ദേശങ്ങൾ പലതാണ്. ബ്രാഹ്മണശക്തിയെ പുനരുജ്ജീവിപ്പിക്കുക, ഭൂസ്വാമിക ളുടെ നില ഉറപ്പിക്കുക, ഈ ഉദ്ദേശങ്ങളോടു് അനുകൂലി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ക്കന്ന രാജാക്കന്മാരേയും വ്യവസായപ്രമുഖന്മാരേയും സർവ്വതോമുഖമായി സഹായിക്കുക—ഇന്ത്യയെ ശുദ്ധ ഹിന്ദുസ്ഥാനമാക്കിത്തീർക്കുക ഇവയാണ് പ്രധാനമായ ആന്തരോദ്ദേശങ്ങൾ. മഹാത്മജി രണ്ടു മൂന്ന് അപരാധങ്ങൾ ചെയ്തുപോയതു് ഇവർക്ക് ക്ഷമിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല. അയിത്തം നിർത്തിയതു്, ക്ഷേത്രങ്ങൾ ഹരിജനങ്ങൾക്കായി തുറന്നുകൊടുത്തതു്, മുസ്ലീങ്ങളേയും മനുഷ്യരായി ഗണിച്ചതു്—ഇവ ഹിന്ദുമഹാസഭയിലെ ഒരു പ്രബലവിഭാഗത്തിനു തീരെ ക്ഷന്തവ്യമല്ലാത്ത കാര്യങ്ങളാണ്.

പൂനാ ഹിന്ദുമഹാസഭ പണ്ടത്തെ പേഷ്വാമാരുടെ ഭരണത്തെ അയവിറക്കിക്കൊണ്ടാണിരുന്നതെന്നുകൂടി വിശേഷിച്ചും പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. ശിവാജി സ്ക്വാഡിന്റെ പ്രാദുർഭാവം അതിന്റെ ഫലമായിട്ടാണ്. പേഷ്വാമാരിൽ ഒരാളുടെ പേരിടാതെ അതിനെ ഘടിപ്പിക്കാഞ്ഞതു് കൂടുതൽ ജനങ്ങളെ ആകർഷിക്കാൻ വേണ്ടി മാത്രമായിരുന്നു. ഗൌതമബുദ്ധനെ വിഷ്ണുവിന്റെ അവതാരമാക്കിക്കൊണ്ടാണല്ലോ ബുദ്ധമതത്തെ ബ്രാഹ്മണർ നാട്ടിൽനിന്നു നിഷ്കാസനം ചെയ്തതു്. ഈ രാഷ്ട്രീയസ്വയംസേവകസംഘത്തിന്റെ ശാഖകൾ നാടുതോറും പരന്നതു് ശിവാജി മഹാശയന്റെ പേരിനുള്ള മാഹാത്മ്യം കൊണ്ടു തന്നെ. അതിൽ അംഗങ്ങളായിച്ചേർന്നിട്ടുള്ള ബഹുസഹസ്രം സാധുക്കൾ അതിന്റെ ആന്തരമായ ഉദ്ദേശങ്ങളെ ഗ്രഹിച്ചിട്ടില്ലെന്നു തീർച്ചയാണ്. അതിന്റെ നേതൃത്വം വഹിക്കുന്നവരെല്ലാം ഒരു വർഗ്ഗത്തിൽപ്പെട്ടവരായിരിക്കുന്നതിന്റെ രഹസ്യമെന്താണെന്ന് അല്പം ആലോചിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ, ഒട്ടു വളരെപ്പേർ അതിൽ ചേരാതെ മാറിനിന്നുകളയുമായിരുന്നു. മതഭ്രാന്തു വരുത്തിവെയ്ക്കുന്ന വിനകൾ!

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

നാട്ടുരാജാക്കന്മാർക്ക് പരിപൂർണ്ണസ്വാതന്ത്ര്യം ദാനം ചെയ്തുകൊണ്ടു് ബ്രിട്ടീഷുകാർ ഇവിടെനിന്നു പിൻവാങ്ങിയതു് സദുദ്ദേശത്തോടുകൂടിയല്ലെന്നു മുൻപു പ്രസ്താവിച്ചിട്ടുണ്ടല്ലോ. ഹിന്ദുമഹാസഭ ഈ അവസരത്തെ പാഴാക്കിയില്ല. ഹൈദരാബാദ് തുടങ്ങിയ മഹമ്മദീയരാജ്യങ്ങൾ ഒഴിച്ചു മററെല്ലാ രാജ്യങ്ങളും സ്വാതന്ത്ര്യങ്ങളായിത്തന്നെ ഇരിക്കണമെന്നു് അവർ നിർബന്ധം പിടിച്ചു. ആ രാജാക്കന്മാരുടെ സഹായത്തോടുകൂടി ആർ. എസ്സ്. എസ്സ്‌കാരുടെ ശക്തി വർദ്ധിപ്പിച്ചു് ഒടുവിൽ, ദേശീയഗവൺമെൻറിനെ തകിടംമറിക്കാമെന്നായിരുന്നു സഭയിൽ ചില പ്രമുഖന്മാരുടെ ദിവാസ്വപ്നം. എന്തൊരു ഭീമമായ മൌഢ്യം! ആ ദിവാസ്വപ്നത്തെ ഇൻഡ്യയിലെ ഉരുക്കുമനുഷ്യനായ പട്ടേൽ തകർത്തുകളഞ്ഞു. ഇപ്പോൾ വേറൊരു പണി തുടങ്ങിയിരിക്കയാണു്. പട്ടേലും പ്രധാനമന്ത്രിയും തമ്മിൽ ഐകമത്യമില്ലാതിരിക്കുകയാണെന്നു് ഒരു കിംവദന്തി അവർ നാടൊട്ടുക്കു പരത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ആ കള്ളനാണയവും വിലപ്പോകാതായിത്തീർന്നിട്ടുണ്ടു്.

പഞ്ചാബിലെ ലക്ഷക്കണക്കിലുള്ള കാന്ദിശീകപ്രവാഹവും ഹിന്ദുമഹാസഭയുടെ വിദ്വേഷപ്രചരണത്തിനു് അത്യന്തം ഉപകരിച്ചു. പത്തു നാല്പതു ലക്ഷം ജനങ്ങൾക്കു് വീടും അന്നവസ്ത്രാദികളും ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുക്കുന്നതിനു് ഉറക്കവുമില്ലാതെ നെഹ്രുവും പട്ടേലും മററും പണിപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കെ, ഈ മഹാസഭാവിഭാഗമാകട്ടെ ആ പാവപ്പെട്ട മനുഷ്യരുടെ ഹൃദയങ്ങളിൽ മുസ്ലീങ്ങളുടെ പേരിൽ തോന്നിയിട്ടുള്ള വിദ്വേഷത്തെ പ്രയോജനപ്പെടുത്തി സഭയുടെ ശക്തി വർദ്ധിപ്പിക്കാനാണു് ഉദ്യമിച്ചതു്. ഗാന്ധിജിയുടെ ഹത്യയ്ക്കു പിന്നിലുള്ള 'ബോംബു ദില്ലി അക്ഷം' ഈ വിധത്തിലാണുണ്ടായതു്.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

II

മഹാത്മജിക്കു മരണത്തെപ്പററി യാതൊരു ഭയവും ഉണ്ടായിരുന്നില്ല; അദ്ദേഹം അതിനെ ഒരു പ്രിയസുഹൃത്തിനെപ്പോലെയാണു് കരുതിവന്നിരുന്നതു്. തന്നെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം ശയ്യാഗ്രസ്തനായി മരിക്കുകയെന്നുള്ളതു് സംഭാവ്യമേ അല്ലെന്നു് അദ്ദേഹം 1924-ലേ പ്രവചിച്ചിട്ടുള്ളതാണു്. അന്നു് അദ്ദേഹം ഡാക്ടർ പി. വരദരാജലുനായിഡുവുമായി എറണാകുളത്തുനിന്നു വൈക്കത്തേയ്ക്കു ബോട്ടിൽ സഞ്ചരിക്കവേ, സംഭാഷണമദ്ധ്യേ പ്രസ്താവിച്ചവതു:—"എനിക്കു ശയ്യയിൽ കിടന്നു മരിക്കാൻ ഇട വരില്ല. ഒന്നുകിൽ തൂക്കിലിട്ടും, അല്ലെങ്കിൽ ആളുകൾ കല്ലെറിഞ്ഞു കൊല്ലും." അദ്ദേഹം അത്രയ്ക്കു വിപ്ലവാത്മകനായിരുന്നു. ലോകത്തിൽ വച്ചു് ഏററവും പ്രബലമായിരുന്ന ഒരു പാശ്ചാത്യശക്തിയേയാണു് അദ്ദേഹം എതിർത്തുകൊണ്ടിരുന്നതു്. എന്നിട്ടും ആ ശക്തി അദ്ദേഹത്തിനെ കഴുമരത്തിന്മേലേററിയില്ല; പക്ഷേ അതിനു് അവർക്കു് ആഗ്രഹമില്ലാഞ്ഞിട്ടായിരിക്കില്ല. അദ്ദേഹത്തിൻെറ പിന്നിലുണ്ടായിരുന്ന ജനകീയ ശക്തിയെപ്പററി അവർക്കു പരിപൂർണ്ണബോധം ഉണ്ടായിരുന്നിരിക്കണം. യേശുദേവൻെറ അനുയായികൾ അന്നു വിരലിൽ എണ്ണാവുന്നിടത്തോളമേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളുവെങ്കിലും അവർ റോമാസാമ്രാജ്യത്തെ ആമൂലാഗ്രം കുലുക്കിയ കഥ ബുദ്ധിമാന്മാരായ ബ്രിട്ടീഷുകാർ മറന്നുപോയിരുന്നില്ല. "കല്ലെറിഞ്ഞു കൊല്ലാനുള്ളവർ" പുരോഹിതവൃന്ദമാണു്. മതഭ്രാന്തു പിടിപെട്ടവരുടെ ബുദ്ധിക്കു് മാന്ദ്യം സംഭവിക്കുക സാധാരണമാണു്. ന്യൂനപക്ഷക്കാരായ അവർ ഇതിനു മുമ്പുതന്നെ ഒന്നു രണ്ടു കുറി അദ്ദേഹത്തെ അകപ്പെടുത്താനായി നോക്കിയിട്ടുണ്ടു്. പക്ഷേ ഭാരതഭൂമിയുടെ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

പുണ്യഭാരം അന്നു നിശ്ശേഷം അസ്തമിച്ചുകഴിയാതിരുന്നതുകൊണ്ടു് ആ യത്നങ്ങൾ വിഫലമായി. അദ്ദേഹം കയറിയിരുന്ന വണ്ടി മറിക്കുന്നതിനായി പൂനായിലെ ഉപജാപകവൃന്ദം ഉദ്യമിച്ചതും, അതിനെത്തുടർന്നുണ്ടായ ചില അസുഖസംഭവങ്ങളും നാം മറന്നുകഴിഞ്ഞിട്ടില്ലല്ലോ. ആ ഭീകരസംഘത്തെ കണ്ടുപിടിച്ചു തക്ക ശിക്ഷ കൊടുപ്പാൻ ബോംബെയിലെ കൺഗ്രസ്ഗവണ്മെന്റിനു് അന്നു കഴിയാതെവന്നതു് അത്ഭുതാവഹമായിരിക്കുന്നു. മനസ്സുററു പ്രവർത്തിച്ചിരുന്നുവെങ്കിൽ ഈ സംഘത്തെ അന്നേ ഉന്മൂലനം ചെയ്യാമായിരുന്നു; പക്ഷേ അവർ അതു ചെയ്തില്ല.

ദില്ലിയിൽ വച്ചു നടന്ന ഘോരനരമേധവും ജനങ്ങളുടെ ഇടയിൽ നടമാടിക്കൊണ്ടിരുന്ന അസഹിഷ്ണുതയും വർഗ്ഗവിദ്വേഷവും ഒക്കെക്കണ്ടിട്ടു് ഗാന്ധിജിയ്ക്കു് ജീവിക്കണമെന്നുള്ള ആശപോലും അററിരിക്കയായിരുന്നു. അമേരിക്കയിലെ മിസ്സ് വൈററിനോടു് ഈ കഴിഞ്ഞ മകരം 16-ാനു- രാവിലെ അദ്ദേഹം ഇപ്രകാരം പ്രസ്താവിച്ചു:— "എന്റെ ചുററും അന്ധകാരം വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്നു. എനിക്കിനി ജീവിച്ചിരിക്കണമെന്നു് ആശയ ഇല്ല." ഇതേ അർത്ഥത്തിൽ തന്നെ മാഞ്ചെസ്റ്റർഗാർഡിയന്റെ ലേഖകനോടും അദ്ദേഹം പ്രസ്താവിക്കുകയുണ്ടായത്രേ!

ഗാന്ധിജിയ്ക്കു് പാകിസ്ഥാനിലേയ്ക്കു പോകണമെന്നു് ആഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നു. അതിനു പാകിസ്ഥാൻ അധികാരികൾ അനുവദിക്കാത്തപക്ഷം, സേവാഗ്രാമത്തിലേയ്ക്കു മടങ്ങണമെന്നായിരുന്നു ഉദ്ദേശം. 'എന്നാണു് സേവാഗ്രാമത്തിലേയ്ക്കു പുറപ്പെടുന്നതു്?" എന്നു് ഒരു പ്രസിദ്ധവ്യക്തി ചോദിച്ചതിനു് 'ഇന്നത്തെ പ്രാർത്ഥനായോഗം കഴിഞ്ഞിട്ടു നിശ്ചയിക്കാം' എന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിന്റെ മറുപടി. ആ യോഗത്തിൽ വച്ചു തന്നെ അദ്ദേഹം

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

വധിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തു. വരാൻപോകുന്ന സംഭവത്തെപ്പററി അദ്ദേഹം അറിഞ്ഞിരുന്നു എന്നുള്ളതിന്നു മററു ലക്ഷ്യങ്ങളും ധാരാളമുണ്ടു്. ഒരു പ്രാർത്ഥനായോഗത്തിൽ വച്ചു് 'മദനലാൽ' എന്ന യുവാവു് എറിഞ്ഞ തീക്കുടുക്കയുടെ ലക്ഷ്യം പിഴച്ചുപോയെങ്കിലും, അതിനെത്തുടന്നു് വേറെയും വധോദ്യമങ്ങൾ നടക്കാതിരിക്കയില്ലെന്നു് ആർക്കാണു് അറിഞ്ഞുകൂടാതിരുന്നതു്! പട്ടേൽ വേണ്ട പോലീസ് ബന്തോവസ്സുകളെല്ലാം ചെയ്തിരുന്നുവെങ്കിലും പ്രാർത്ഥനായോഗത്തിൽ പങ്കുകൊള്ളാൻ വരുന്നവരുടെ കൈയിൽ ആയുധങ്ങളുണ്ടോ എന്നു പരിശോധിച്ചുപോകരുതെന്നു് ഗാന്ധിജി കർശനമായി ആജ്ഞാപിച്ചിരുന്നു. "തന്നെ കൊല്ലണമെന്നു് ആഗ്രഹമുള്ളവക്കു് പ്രാർത്ഥനായോഗത്തിൽ വച്ചു് ഒരു അവസരം ലഭിച്ചുകൊള്ളട്ടെ" എന്ന അർത്ഥത്തിൽ ആണു് അദ്ദേഹം പട്ടേലിനോടു് അരുളിച്ചെയ്തതു്. തലേദിവസം രാത്രി മകൻ ദേവദാസ് ഗാന്ധിയോടു് പതിവിലധികം നേരം അദ്ദേഹം സംസാരിച്ചു; പ്രധാനമന്ത്രിയോടും, പട്ടേലിനോടും മററും രാജ്യകാര്യങ്ങളെപ്പററി ഹൃദയംതുറന്നു സംഭാഷണംചെയ്തു. കാൺഗ്രസ്സിന്റെ ഭാവിഘടനയെ സംബന്ധിച്ച തനിക്കുള്ള ആശയങ്ങളെ രേഖപ്പെടുത്തി. ഒരുകാര്യം മാത്രമേ ബാക്കിയിരുന്നുള്ളു. ചില കത്തുകൾക്കു മറുപടി എഴുതേണ്ടിയിരുന്നു. പൌത്രിയെ വിളിച്ചു് ആ കത്തുകൾ വരുത്തി. അവയ്ക്കു യഥോചിതം മറുപടികളും അയപ്പിച്ചു.

മകരം പതിനാറാംതീയതി വൈകുന്നേരം അഞ്ചടിച്ചു് അഞ്ചു മിനിട്ടായി. ഗാന്ധിജി പൌത്രിമാരായ മനു ഗാന്ധിയുടെയും ആവാ ഗാന്ധിയുടെയും തോളുകളിൽ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

കൈകൾ ഇട്ടംകൊണ്ട് സുസ്മേരവദനനായി പ്രാർത്ഥനായോഗസ്ഥലത്തെത്തി. ബഹുസഹസ്രം ഭക്തന്മാർ അദ്ദേഹത്തിനെ കാത്തുനിന്നിരുന്നു. ഒരു യുവാവ് ആ തിരക്കിൽക്കൂടി കടന്നുചെന്നു. ആയാൾ കീശയിൽ നിന്നു കൈത്തോക്കെടുത്ത് രണ്ടു വെടി വയററിലും ഒരു വെടി മാറത്തും വച്ചു. പൌത്രിമാർ നിലവിളിച്ചുകൊണ്ട് വീണുപോയ അദ്ദേഹത്തിനെ താങ്ങി. പിന്നീടുണ്ടായ സംഭവങ്ങൾ വർണ്ണിക്കാവുന്നതല്ല. നെഹ്രുവും പട്ടേലും ആസാദും ഓടി എത്തി. നെഹ്രു പൊട്ടിക്കരഞ്ഞുപോയി. എല്ലാവരും ദുഃഖസാഗരത്തിൽ മുഴുകി. അര നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ ഈ വാർത്ത ലോകം മുഴുവനും അറിഞ്ഞു. ഇന്ത്യയുടെ നാനാഭാഗങ്ങളിലായി ഈ വാർത്ത പ്രതീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ചില പാഷണ്ഡന്മാർ ഒഴിച്ച് മററെല്ലാവരും ഞെട്ടി. ആ പാഷണ്ഡന്മാർ കുട്ടികൾക്കു മധുരപദാർത്ഥങ്ങൾ വിതരണം ചെയ്തുവത്രേ! ദ്രോഹികൾ! അവരുടെ വംശക്കാർ ഈ പാപഭാരത്തെ ഇനി എങ്ങനെ താങ്ങും! ഒരേ ഒരു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ വിശ്വദീപം അണഞ്ഞു. നാലഞ്ചു സാധുക്കൾ ഈ വാർത്ത കേട്ട ഉടനെതന്നെ വീണു മരിച്ചു. ഭാഗ്യശാലികൾ! ചിലർ ബാപ്പുജിയോടൊപ്പം പോകാനായി ആത്മഹത്യ ചെയ്തു. "ഗാന്ധി കതാ മർഗയാ" എന്ന് ആഹ്ളാദിച്ച ഒരു കൂട്ടർ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതോർത്ത് ഭാരതഭൂമി ലജ്ജിച്ചു തല താഴ്ത്തി.

III

എന്നാൽ മഹാത്മജിയുടെ അകാലദേഹവിയോഗത്തിൽ നമുക്കും പങ്കില്ലേ? ദൈവം നമുക്കു തന്ന ഈ അമൂല്യനിധിയെ നാം വേണ്ടപോലെ രക്ഷിച്ചില്ലെന്നുള്ളത് തീർച്ചയാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉപദേശങ്ങളെ നാം

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അക്ഷരംപ്രതി അനുവർത്തിച്ചിരുന്നെങ്കിൽ, അദ്ദേഹം നൂററിഇരുപത്തിമൂന്നു വയസ്സുവരെ നമ്മെ വിട്ടുപിരിയുമായിരുന്നില്ല നാം ചെയ്ത മഹാപാപത്തിനു് ഏകപ്രായശ്ചിത്തം ഗാന്ധിമാർഗ്ഗാവലംബനവും തത്സിദ്ധാന്തപ്രചരണവും മാത്രമാണു്.

ഗാന്ധിജിയുടെ നഷ്ടം നമുക്കു മാത്രമായിട്ടുള്ളതല്ലെന്നു് ലോകത്തിൻെറ നാനാഭാഗങ്ങളിൽനിന്നും പ്രവഹിച്ച അനുശോചനങ്ങളിൽനിന്നു നമുക്കു ഗ്രഹിക്കാം. എല്ലാ രാജ്യങ്ങളിലെയും കൊടികൾ ദുഃഖസൂചകമായി താഴ്ത്തിക്കെട്ടി. രാജത്വമോ ഭരണാധികാരമോ ഇല്ലാത്ത ഒരു വ്യക്തിയുടെ മരണത്തെ അനുശോചിച്ചു് ഇങ്ങനെ ചെയ്യപ്പെട്ടതു് ഇദംപ്രഥമമാണു്. സംയുക്തരഷ്ട്രസഭയിലെ അൻപതിൽപരം കൊടികളു ഈ വിധം താഴ്ത്തപ്പെട്ടതു് അത്ഭുതമല്ലേ? ചുരുക്കിപ്പറഞ്ഞാൽലോകം സ്തംഭിച്ചതുപോലെയായി. ലോകത്തിലെ സകല രാജാക്കന്മാരും തന്മന്ത്രിവര്യന്മാരും ദുഃഖമാചരിച്ചു. പാകിസ്ഥാനിൽപ്പോലും പബ്ളിക്കാഫീസുകൾക്കും വിദ്യാലയങ്ങൾക്കും ഒഴിവു നൽകപ്പെട്ടു. സകല ജാതിക്കാരുടേയും കടകമ്പോളങ്ങൾ ഹർത്താൽ അനുഷ്ഠിച്ചു. അത്യുത്സാഹമായ ചലമുള്ള മുസ്ലിംവിഹാരങ്ങളിലും ക്രൈസ്തവപള്ളികളിലും ക്ഷേത്രങ്ങളിലും ഗാന്ധിജിയുടെ ആത്മശാന്തിക്കായി പ്രാർത്ഥനകൾ നടന്നു. കോടിക്കണക്കിനു് ആളുകൾ ശനിയാഴ്ച ഉപവാസം അനുഷ്ഠിച്ചു. ഒരു ഗൃഹത്തിലെങ്കിലും ഉപവാസം അനുഷ്ഠിക്കാതെയുണ്ടായിരുന്നോ എന്നു സംശയമാണു്. മിസ് അംതുസ്സലാം എന്ന മഹമ്മദീയ യുവതി പതിമൂന്നു ദിവസം നിരാഹാരവ്രതം അനുഷ്ഠിച്ചു പല

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

രിൽ ഒരാൾ മാത്രമാണ്. ഒരു ഹിന്ദു ഹിന്ദുക്കളുടെ പാപ ശാന്തിക്കായി ഉപവസിച്ചു മരണം പ്രാപിച്ചു.

പതിമൂന്നാം തീയതി ശനിയാഴ്ച രാജഘട്ടത്തിൽ വച്ച് രാജോചിതമായ വിധത്തിൽ ദാഹകർമ്മം നടത്തിയ അവസരത്തിൽ, ഇരുപതുലക്ഷം ജനങ്ങളോളം കൂടിയിരുന്നു. മൗണ്ട് ബാററൻപ്രഭു, നെഹ്രു, പട്ടേൽ, ആസാദ് മുതലായ നേതൃപ്രമുഖന്മാരും വിദേശീയ സ്ഥാനപതികളും സന്നിഹിതരായിരുന്നു. വ്യോമചാരികൾ ചിതയിൽ പൂമാരി ചൊരിഞ്ഞു. എവിടെയും വിലാപധ്വനിയോടു കലർന്നു രാമധൂനം "മഹാത്മജി അമർ ഹോഗയെ" "മഹാത്മാ ഗാന്ധി കീ ജേ" ഇത്യാദി ജയ ജയ ധ്വനികളും മാത്രമേ കേൾപ്പാനുണ്ടായിരുന്നുള്ളു. അവിടെ ആ ദാഹകർമ്മം വൈദികവിധി അനുസരിച്ചു നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കെ ഇന്ത്യയുടെ എല്ലാ ഭാഗങ്ങളിലും ഉള്ള നദീതീരങ്ങളിലും സമുദ്രതീരങ്ങളിലും ലക്ഷക്കണക്കിന് ആളുകൾ കൂടി മഹാത്മജിയുടെ ആത്മാവിന്റെ നിത്യശാന്തിക്കായി പ്രാർത്ഥിച്ചു. ഇങ്ങനെ ഒരു ആരാധന ലോകത്തിൽ ഇതുവരെ ആർക്കും ഉണ്ടായിട്ടില്ലെന്നു നിസ്സംശയം പറയാം.

പതിമ്മൂന്നു ദിവസം ഇന്ത്യ ദുഃഖമാചരിച്ചു. ഇതിനിടയ്ക്ക് അഞ്ചാംദിവസം സഞ്ചയനകർമ്മവും ബഹുലക്ഷം ആളുകളുടെയും നേതാക്കന്മാരുടെയും സാന്നിധ്യത്തിൽ തന്നെ നടന്നു. എന്നാൽ പതിനാലാം ദിവസം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചിതാഭസ്മം ഇന്ത്യ ഒട്ടുക്കുള്ള പുണ്യതീർത്ഥങ്ങളിൽ ഒഴുക്കുക എന്ന പാവനകർമ്മം നടന്നപ്പോൾ തന്റെ സന്താനലക്ഷങ്ങളിൽ നിന്നു ലഭിച്ച അന്തിമോപചാരത്തെ മഹാത്മജി ഒന്നു കണ്ടിരുന്നെങ്കിൽ അദ്ദേഹം

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ആദ്യത്തെ സത്യാഗ്രഹകാലത്തു് ഈശ്വരനോടു ചെയ്തിരുന്ന അപേക്ഷയുടെ ഫലസ്വരൂപം കണ്ടു് സ്വയം ആനന്ദിക്കുമായിരുന്നു. “എന്റെ അസ്ഥികൾ ത്രിവേണിയിൽ ലയിക്കുംമുമ്പെ ഇൻഡ്യ സ്വതന്ത്രയായിത്തീരണേ” എന്നായിരുന്നു അദ്ദേഹം പരസ്യമായി പ്രകാശിപ്പിച്ച അപേക്ഷ. അതു ഫലിക്കയും ചെയ്തു.

ഇന്ത്യയുടെ എല്ലാ ഭാഗങ്ങളിലും ഒരേ കാലത്തു് ഈ കർമ്മം നടത്താൻ വ്യവസ്ഥ ചെയ്തിരുന്നു. പ്രയാഗയിൽ ത്രിവേണീസംഗമസ്ഥാനത്തു നടന്ന ഭസ്മാർപ്പണക്രിയയെ ഇവിടെ സംക്ഷേപിച്ചു വിവരിക്കാം. ദില്ലിയിൽ നിന്നു ചിതാഭസ്മം വഹിച്ചുകൊണ്ടു് ഒരു പ്രത്യേകവണ്ടി പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ, ഇരുപാർശ്വങ്ങളിലും ലക്ഷോപലക്ഷം ജനങ്ങൾ കൂടിയിരുന്നു. അവസാനമില്ലാത്ത ജനതതിയുടെ ഇടയിൽക്കൂടെ ആ വണ്ടി മന്ദം മന്ദം ഗമിക്കവേ, ആളുകൾ പുഷ്പവർഷം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്നു. അലഹബാദിൽ ആ വണ്ടിയുടെ വരവു പ്രതീക്ഷിച്ചു് അർദ്ധരാത്രിമുതൽക്കേ ജനാവലി തടിച്ചുകൂടിയിരുന്നു. അസ്ഥിഘോഷയാത്രയുടെ ആരംഭസ്ഥാനമായ റെയിൽവേസ്റ്റേഷനിൽ നിന്നു് ത്രിവേണീസംഗമസ്ഥാനംവരെ തൂവെള്ളയായ ഖദർ വിരിച്ചിരുന്നു. നാലുപാടും ഒരു മനുഷ്യമഹാസമുദ്രം പരന്നുകിടന്നു. പണ്ഡിററ് ജവഹർലാല്ജി, വല്ലഭായ് പട്ടേൽ, സരോജിനീനായിഡു, പണ്ഡിററ് പന്തു് എന്നു തുടങ്ങിയ നേതാക്കന്മാരും അക്കൂട്ടത്തിൽ ഉൾപ്പെട്ടിരുന്നു.

ചിതാഭസ്മം സൂക്ഷിച്ചിരുന്ന കലശം എല്ലാവർക്കും കാണത്തക്ക നിലയിലാണു് അലങ്കരിച്ചു വച്ചിരുന്നതു്. ആ മുറിയുടെ ഭിത്തികൾ ഹൃദയാകർഷകമാംവണ്ണം തുന്നിപ്പിടിപ്പിച്ചിരുന്ന ഒരു കംബളത്താൽ ആവരണംചെയ്തിരുന്നു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അതിനുള്ളിൽ ഖദർവസ്ത്രനിർമ്മിതമായ ത്രിവർണ്ണപതാക വിരിച്ച മേശപ്പുറത്തു് ഒരു പീഠം വച്ചിട്ടു് അതിന്മേൽ അസ്ഥികലശം നിക്ഷേപിച്ചിരുന്നു. മേശയുടെ നാലുപാടും പുഷ്പമാല്യങ്ങളാൽ സമലംകൃതമായിരുന്നു. ഈ കമ്പാർട്ടുമെൻറിനെ സദാ പ്രഭാപൂരിതമാക്കുന്നതിനായി ബ്രേക്ക്‌വാതിലിൽ ഒരു വിദ്യുച്ഛൽപാദകയന്ത്രം ഘടിപ്പിച്ചിരുന്നു. മുറിയ്ക്കു പുറത്തായി ആറു ദേശീയപതാകകൾ താഴ്ത്തികെട്ടിയിരുന്നു. നാലു ഭടന്മാർ ഈ മുറിയെ ജാഗ്രതയോടുകൂടി കാത്തുനിന്നു. മംഗളദീപങ്ങളും കർപ്പൂരവും എരിഞ്ഞുകൊണ്ടിരുന്ന ഈ മുറിയിൽ മഹാത്മജിയുടെ ഉററ ബന്ധുക്കളും, പുത്രന്മാരും മാത്രമേ ഉപവേശിച്ചിരുന്നുള്ളു. അവർ മന്ത്രങ്ങൾ ഉച്ചരിച്ചുകൊണ്ടും നൂൽ നൂല്ക്കുകൊണ്ടും ആണു് രാത്രി കഴിച്ചുകൂട്ടിയിരുന്നതു്

വണ്ടി സ്റ്റേഷനിൽ വന്നുനിന്ന ഉടനെ ഇന്ത്യൻ സേന അണി നിരന്നുകൊണ്ടു് അസ്ഥിദർശനത്തിനായി കൂടിയിരുന്ന ജനാവലിയെ നിയന്ത്രിച്ചു. ഭസ്മകലശദർശനാൎത്ഥം അല്പസമയം അനുവദിക്കപ്പെട്ടു. അതിനിടയ്ക്കു് ആൾത്തിരക്കു വർദ്ധിക്കയാൽ കലശത്തെ എല്ലാവൎക്കും കാണത്തക്കവിധത്തിൽ ഒരു പ്രധാന സ്ഥലത്തു കൊണ്ടുചെന്നു വച്ചു.

ജനക്കൂട്ടത്തിൽ സൂതികാലയം വിട്ടിട്ടു് അധികമാകാത്ത സ്ത്രീകളും വൃദ്ധന്മാരും അംഗഭംഗം വന്നിട്ടുള്ളവരും ഒക്കെ ഉണ്ടായിരുന്നുവെങ്കിലും പട്ടാളക്കാർ 'ക്യൂ' അനുസരിച്ചു് ആളുകളെ വിട്ടുകൊണ്ടിരുന്നതിനാൽ ആൎക്കും അപകടം പററിയില്ല.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ചിതാഭസ്മസമർപ്പണക്രിയ വൈദികവിധിയനുസരിച്ച് രാമദാസ് ഗാന്ധിയാണ് നിർവ്വഹിച്ചത്. പുരോഹിതന്മാർ മന്ത്രോച്ചാരണം നടത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കേ രാമദാസ് ഭസ്മകലശത്തിൽ അല്പം തീർത്ഥം തളിക്കയും അനന്തരം ഭസ്മത്തെ നദിയിൽ അർപ്പിക്കയും ചെയ്തു.

ഈ ഘോഷയാത്രയിലും അനന്തരകർമ്മങ്ങളിലും പങ്കെടുത്ത നേതാക്കളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ജവഹർലാൽ, സർദാർ പട്ടേൽ, പൂർവ്വപഞ്ചാബ് ഗവർണ്ണരായ ജയറാംദാസ് ദൌലത്ത്റാം മുതലായ പ്രമുഖവ്യക്തികൾ ഉൾപ്പെട്ടിരുന്നു.

ദില്ലി, കൽക്കട്ട, ബോംബേ, പാററ്നാ, കാശി, ശ്രീരംഗം, ധനുഷ്കോടി, നാസിക്, ഹൈദരാബാദ് ഗൌഹതി (ആസ്സാം), മലബാർ, കന്യാകുമാരി എന്നിങ്ങനെ പല ദിക്കുകളിൽ അതേ സമയത്തു തന്നെ ഈ കർമ്മം നടത്തപ്പെട്ടു.

തിരുവിതാംകൂറിലേക്ക് ഭസ്മം ആനയിച്ചതു് മദ്രാസ് മന്ത്രിയായ ശ്രീ: മാധവമേനവനായിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനോടുകൂടി തൽപത്നിയായ കെ. വി. കുട്ടിമാളു അമ്മയും, പുത്രിയായ കെ. വി. ലക്ഷ്മിയും ഉണ്ടായിരുന്നു. തീവണ്ടിമാർഗ്ഗം അദ്ദേഹം കൊച്ചിയിൽ എത്തി. അതിർത്തിയിൽ വച്ച് മഹാരാജപ്രതിനിധികൾ ഭസ്മകലശം ഏററുവാങ്ങി എറണാകുളത്തു കൊണ്ടുചെന്നു് ഡർബാർഹാളിൽ സന്ദർശനാർത്ഥം വച്ചിരുന്നു. കണക്കില്ലാതെ ആളുകൾ കൂടിയിരുന്നത്രേ. കൊച്ചീ മഹാരാജാവ് കലശം സന്ദർശിച്ച് സാഷ്ടാംഗപ്രണാമം ചെയ്തശേഷം മൂന്നുവട്ടം പ്രദക്ഷിണം വയ്ക്കുകയും വീണ്ടും ഒന്നുകൂടി നമസ്കരിച്ചെണീററിട്ട് ശ്രീ: മാധവമേനവനോടു് കുശലങ്ങൾ ചോദിക്കയും ചെയ്തു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അവിടെനിന്നു് കൊച്ചി ഭരണാധികാരികൾ അരൂർ എന്ന സ്ഥലംവരെ കലശത്തെ അനുയാത്ര ചെയ്തു.

ഫെബ്രുവരി 11-ാംതീയതി ഉച്ചയ്ക്കു് ഒരു മണിക്കു് അരൂർ കടത്തു കഴിഞ്ഞു് ചിതാഭസ്മകലശം തിരുവിതാംകൂർ അതിർത്തിയിൽ വന്നുചേൻു. ജട്ടിക്കു മീതെ ഒരു പന്തൽ കെട്ടി അലംകരിച്ചു് അതിൽ ദേശീയപതാക ദുഃഖസൂചകമായി താഴ്ത്തിക്കെട്ടിയിരുന്നു. സംഖ്യാതീതമായ ജനാവലി അവിടെ കൂടിയിരുന്നു. തിരുവിതാംകൂർ ട്രാൻസ്പോർട്ടു ഡിപ്പാർട്ടുമെൻറിൽനിന്നു് ഒരു മോട്ടാർ വാഹനം ഭസ്മകലശം വഹിച്ചുകൊണ്ടു പോരാനായി നേരത്തെ ഒരുക്കി നിർത്തിയിരുന്നു. അതിൻെറ മദ്ധ്യഭാഗത്തു് ഉയന്ന ഒരു പീഠം സജ്ജമാക്കിയിട്ടു്, അതിനെ ത്രിവൎണ്ണ പതാകയിൽ പൊതിഞ്ഞു വച്ചിരുന്നു. അതിൻെറ പിന്നിലായി മഹാത്മജിയുടെ ഒരു ഛായാപടവും സ്ഥാപിച്ചിരുന്നു. നാലുപാടും ചിതറിയിരുന്ന പുഷ്പങ്ങളിൽനിന്നു സുഗന്ധം ഘുമുഘുമിതമായിക്കൊണ്ടിരുന്നു.

ചിതാഭസ്മം വഹിച്ചുകൊണ്ടു വന്ന ആൽഫൻസ്സോ എന്ന ബോട്ടു് കരയ്ക്കടുത്തപ്പോൾ ശ്രീ· പട്ടം താണുപിള്ളയും ഡിസ്ത്രിക്ട് മജിസ്ട്രേട്ടും കലശത്തിൽ പുഷ്പമാല്യങ്ങൾ അണിയിച്ചു. അതിനെത്തുടന്നു് ടീ. എം. വൎഗ്ഗീസ്സ്, ജി. രാമചന്ദ്രൻ, സി. നാരായണപിള്ള, ഏ. ജെ. ജാൺ, പത്രപ്രതിനിധികൾ മുതലായവരും പൂമാലകൾ അർപ്പിച്ചു.

അവിടെക്കൂടിയിരുന്ന വിപുലമായ ജനാവലി കണ്ണീർ പൊഴിച്ചുകൊണ്ടു് മഹാത്മജിയുടെ നിത്യശാന്തിക്കു വേണ്ടി പ്രാർത്ഥിച്ചു. ശ്രീ: പട്ടം താണുപിള്ള കലശം

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഏററു വാങ്ങി മോട്ടാർവാഹനത്തിൽ വച്ചു. തത്സമയം പട്ടാളക്കാർ തോക്കു താഴ്ത്തി ഉപചാരം ചെയ്തു. ചിതാഭസ്മം കയററിയിരുന്ന വണ്ടിയിൽ ശ്രീ: മാധവമേനോനും കുടുംബവും പട്ടവും ഉപവിഷ്ടരായി. ട്രാൻസ്പോർട്ടുഡയറക്ടർ ശ്രീ. രാമമൂത്തി വാഹനം ഓടിച്ചു. ആ വാഹനത്തിനു പിന്നിലായി ബഹുവർണ്ണചലച്ചിത്രം എടുക്കുന്നതിനുള്ള സജ്ജീകരണങ്ങൾ ഘടിപ്പിച്ച ഒരു വണ്ടിയിൽ ഇൻഫർമേഷൻഡയറക്ടരും ഉണ്ടായിരുന്നു.

1–45–ന് അരൂർവിട്ടു് വണ്ടി ജനാവലിയുടെ ഇടയിൽക്കൂടി മന്ദംമന്ദം ഓടിച്ചു്, രണ്ടരമണിക്കു് ചേർത്തല ക്ഷേത്രമൈതാനത്തിൽ എത്തി. അവിടെ അല്പനേരം നിന്നതിനിടയ്ക്കു് അനവധി പുഷ്പമാല്യങ്ങൾ കലശത്തിന്മേൽ അർപ്പിക്കപ്പെട്ടു.

ചേർത്തലനിന്നു് ആലപ്പുഴവരെയുള്ള റോഡിന്റെ പലേ ഭാഗങ്ങളിൽ പന്തലുകൾ കെട്ടി പടം അലങ്കരിച്ചു വച്ചിരുന്നു. 2–45–ന് ആലപ്പുഴ എത്തി. തത്സമയം പള്ളികളിലെ മണികൾ മുഴങ്ങി. കൊട്ടാരമൈതാനത്തു വണ്ടി നിത്തിയപ്പോൾ മുനിസിപ്പൽപ്രസിഡണ്ടു തുടങ്ങിയ പ്രമുഖന്മാരും കാൺഗ്രസ്പ്രവത്തകന്മാരും കാണികളും ഒക്കെ പുഷ്പമാല്യങ്ങൾ അർപ്പിച്ചു. ബാലികമാർ 'രാമധൂൻ' പാടി. ലക്ഷത്തിലധികം ജനങ്ങൾ അവിടെ കൂടിയിരുന്നത്രേ.

കൃത്യം മൂന്നേകാൽ മണിക്കു് വണ്ടി അമ്പലപ്പുഴെ എത്തിയപ്പോൾ, സ്വീകരണാർത്ഥം ബാലികമാർ താലപ്പൊലിയുമായി അണിനിരന്നു നിന്നിരുന്നു. അവിടെയും നിരവധി ജനങ്ങൾ കൂടിയിരുന്നു. പലരും പുഷ്പമാല്യങ്ങൾ അണിയിച്ചു.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മൂന്നേമുക്കാൽ മണിക്ക് ഹരിപ്പാട്ടെത്തി. അവിടെയും ലക്ഷക്കണക്കിനു് ആളുകൾ കൂടിയിരുന്നു. ഭജനസംഘക്കാർ 'രഘുപതി രാഘവ രാജാറാം' എന്ന ഗാനങ്ങൾ പാടിക്കൊണ്ടു് പുഷ്പാർച്ചന നടത്തി.

നാലുമണിക്കു കായംകുളത്തും, 5–നു് കരുനാഗപ്പള്ളിയിലും, 5–15–നു് ചവറയിലും എത്തി ഉപചാരങ്ങൾ സ്വീകരിച്ചു.

കൊല്ലത്തെ സ്വീകരണം അതിഗംഭീരമായിരുന്നു. കൻറോൺമെൻറു മൈതാനം ബഹുസഹസ്രം ജനങ്ങളെക്കൊണ്ടു നേരത്തെതന്നെ നിബിഡമായി കാണപ്പെട്ടു. ഒരു പ്രത്യേകം പ്ലാററുഫാറം ചമച്ചിട്ടു് അതിന്മേൽ മഹാത്മാഗാന്ധിയുടെ പടം അലങ്കരിച്ചു വച്ചിരുന്നു. അതിനു മുമ്പിൽ ഒരു നെയ്‌വിളക്കും ജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. പൌരാവലി മുഴുവനും അവിടെ കാത്തുനില്ക്കുമ്പോലെ തോന്നി. ബാലികമാർ 'രാമധൂം' ഇടവിടാതെ പാടിക്കൊണ്ടിരിക്കവേ ഭസ്മകലശം വഹിച്ചിരുന്ന വണ്ടി അവിടെ എത്തി. ആറടിക്കാൻ അഞ്ചുമിനിട്ടേ ഉണ്ടായിരുന്നുള്ളു. ആളുകൾ ഓരോരുത്തരായി പുഷ്പമാല്യങ്ങൾ അണിയിച്ചു. കൊല്ലത്തെ എല്ലാ സംഘടനകളും അഹമഹമികയാ ഗാന്ധിജിയുടെ ഭൌതികാവശേഷങ്ങളെ കണ്ടു വന്ദിക്കുന്നതിനായി കൂടിയിരുന്നു.

ആറുമണിയോടുകൂടി കൊല്ലം വിട്ട വണ്ടി ചാത്തന്നൂർ, പാരിപ്പള്ളി, ആററിങ്ങൽ, കഴക്കൂട്ടം എന്നീ സ്ഥലങ്ങളിൽ ഈരണ്ടു മിനിട്ടുനേരം നിന്നു് ജനാവലിയിൽ നിന്നു പുഷ്പമാല്യങ്ങൾ സ്വീകരിച്ചു.

ഏഴു മണിയായപ്പോഴേക്കും ജൂബിലിടൌൺഹാൾ തൊട്ടു് നഗരിയുടെ വടക്കേഅറുത്തിവരെ ഒരു വലിയ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ജനപ്രവാഹം മാത്രമേ കാണ്മാനുണ്ടായിരുന്നുള്ളൂ. അതി ത്തിയിൽ ഒരു പന്തൽ കെട്ടി അലങ്കരിച്ച് നിലവിളക്കും നിറപറയും വച്ചുകൊണ്ട് മേയറും പരിവാരവും കാത്തു നിന്നിരുന്നു. ഭസ്മവാഹനത്തെ അവിടെവച്ച് ഔപചാരം മേയർ സ്വീകരിച്ചുകൊണ്ടുപോന്നു. എൽ. എം. എസ്. പള്ളിയുടെ മുൻവശത്തുവച്ച് സർക്കാരിനുവേണ്ടി ഡിസ്ട്രിക്ട്മജിസ്ട്രേട്ട് സ്വീകരണം നൽകി. അവിടം മുതല്ക്ക് ടൗൺഹാൾവരെ രണ്ടണിയായി നിന്നിരുന്ന സാംസ്ഥാനികസൈന്യം തോക്കു താഴ്ത്തി ഉപചാരം ചെയ്തു. ക്രൈസ്തവദേവാലയങ്ങൾ മണിനാദം മുഴക്കി.

വി. ജെ. ടൌൺഹാളിൽവച്ച് ദിവാൻജി ഭസ്മകലശത്തെ ശ്രീ. മാധവമേനോന്റെ കൈയിൽനിന്ന് ഏററു വാങ്ങിയപ്പോൾ പൊട്ടിക്കരഞ്ഞുപോയത്രേ. അദ്ദേഹം അതിനെ ശിരസ്സിൽ വച്ചുകൊണ്ട് ഹാളിന്റെ മദ്ധ്യത്തിലേക്കു പതുക്കെ നടന്നു. ഹാളിനകം കമനീയമായ വിധത്തിൽ അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. മദ്ധ്യത്തിൽ ഒരു പീഠവും ചുററും വെള്ളിവിളക്കുകളും വച്ചിരുന്നു. ശ്രീ. പി. ജി. എൻ. ഉണ്ണിത്താൻ ചിതാഭസ്മത്തെ ഭക്തിപൂർവം പീഠത്തിന്മേൽ നിക്ഷേപിച്ചു. തത്സമയം

"രഘുപതി രാഘവ രാജാറാം
പതിതപാവന സീതാറാം
ഈശ്വര അല്ലാ തേരേ നാം
സബകോ സന്മതി ദേ ഭഗവൻ"

എന്ന ഗാനവും, ഗാന്ധിജിക്ക് ഏററവും പ്രിയപ്പെട്ട ശ്രീ വൈഷ്ണവ ഗീതവും, ഗീതയിൽ നിന്നും ഖുറാനിൽനിന്നും ബൈബിളിൽ നിന്നും ഏതാനും അംശങ്ങളും ഉച്ചരിക്ക

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

പ്പെട്ടു. അനന്തരം മാല്യങ്ങൾ അർപ്പിക്കപ്പെട്ടു. രാത്രി എട്ടര മുതല്ക്കു് പിറേറദിവസം രാവിലെവരെ ആളുകൾ തെരു തെരെ വന്നു ഭസ്മകലശത്തിൽ പൂമാല ചാർത്തിക്കൊണ്ടേ ഇരുന്നു. ഇടവിടാതെ ഭജനയും നടന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. ആറു മണിക്കു് മഹാരാജാ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടും ഇളയരാജാ തിരുമേനിയും എഴുന്നള്ളി റോസാപുഷ്പദളങ്ങളാൽ അർച്ചന നടത്തി. പിന്നീടു് സർക്കാരുദ്യോഗസ്ഥന്മാരും അനുദ്യോഗസ്ഥന്മാരും അർച്ചന നടത്തിയശേഷം 7-45-നു് കന്യാകുമാരിയിലേക്കുള്ള യാത്ര ആരംഭിച്ചു. കലശം വച്ചിരുന്ന വാഹനത്തിൽ ശ്രീ: മാധവമേനോൻ, ശ്രീ: പട്ടം താണുപിള്ള, ശ്രീ: ജി. രാമചന്ദ്രൻ, ശ്രീമതി കുട്ടിമാളു അമ്മ, ശ്രീമതി ലക്ഷ്മി ഇവർ ഉപവേശിച്ചിരുന്നു. യാത്രപുറപ്പെട്ട അവസരത്തിൽ സാംസ്ഥാനികസൈന്യം സൈനികോപചാരം ചെയ്തു. റോഡിൻെറ ഇരുപാർശ്വങ്ങളിലും അഭൂതപൂർവമാംവിധം ആളുകൾ നിരന്നു നിന്നിരുന്നു. പളളിമുക്കിൽ വച്ചും, ശ്രീമൂലവിലാസം സ്കൂളിൻെറ മുൻവശത്തുവച്ചും, ബഹുജനങ്ങൾ മാല്യാർപ്പണം ചെയ്തു. പിന്നീടു് കിഴക്കേക്കോട്ടവാതുക്കൽ വണ്ടി അല്പനേരം നിന്നു. അവിടെ കെട്ടിയൊരുക്കിയിരുന്ന പന്തലിൽവച്ചു് ട്രാൻസ്പോർട്ടുജീവനക്കാരും പുഷ്പാഞ്ജലി നടത്തി.

ആണ്ടിയിറക്കത്തു വച്ചു് കാൺഗ്രസ്സ്പ്രവർത്തകരും സ്റ്റേറ്റ് മുസ്ലീം ലീഗ് വാളണ്ടീയർസംഘവും ചിതാഭസ്മകുംഭത്തെ മാല്യാർപ്പണപൂർവം അഭിവാദനം ചെയ്തു. പിന്നീടു് വണ്ടി ബാലരാമപുരം, പാറശാല, കഴിത്തുറ, തക്കല എന്നീ സ്ഥലങ്ങളിൽ അല്പനേരം നിന്നു. 10 മണിക്കു് നാഗരുകോവിലിൽ എത്തി. വടശ്ശേരി ജംഗ്ഷൻമുതൽ മണിമേടവരെയുള്ള റോഡു് പൂക്കൾ വിതറി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

അത്യന്തം മനോജ്ഞമാക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. അവിടെ ഒരു ജന സമുദ്രം തന്നെയാണ് വാസ്തവത്തിൽ കാണപ്പെട്ടതു്. 'ഗാന്ധി കീ ജ' എന്ന വിളിയാൽ അന്തരീക്ഷം മുഖരിത മായി. സ്ത്രീകൾ വായ്ക്കുരവയിട്ടു. പൌരാവലി പുഷ്പമാ ല്യങ്ങൾ അർപ്പിച്ചു. സെൻറ് ജോസഫ് കാൺവെൻറി ൻെറ മുമ്പിൽ ബോയി സ്കൗട്ട്സ്, ഗേൾഗൈഡ്സ്, കബ്സ്, സിസ്റ്റേഴ്സ് എന്നിവർ അണിനിരന്നുനി ന്നു് ഉപചാരം ചെയ്തു.

പിന്നീടു് വണ്ടി കോട്ടാർ, ശുചീന്ദ്രം മുതലായ ദിക്ക കളിൽ ക്ഷണനേരം നിന്നു. കന്യാകുമാരിയിൽ പ്രയാഗയി ലെ സീൻ ആവർത്തിക്കപ്പെട്ടു. മൂന്നു വശത്തും ജലപ്പരപ്പും നാലാംവശത്തു് ആൾപ്പരപ്പും! ശ്രീ: മാധവമേനോനും ഭസ്മകുംഭം ശിരസ്സിൽ വഹിച്ചുകൊണ്ടു് ശ്രീ: പട്ടം താണു പിള്ളയും സമലംകൃതമായ ഒരു കട്ടമരത്തിൽ ഭസ്മകുംഭ ത്തെ ഏററി സമുദ്രത്തിലേയ്ക്കു പുറപ്പെട്ടപ്പോൾ, ഒരു ഇൻഡ്യൻ പടക്കപ്പലിലെ നാവികന്മാർ മുന്നോട്ടു വന്നു് ഉപചാരം ചെയ്കയും ആളുകളെ നിയന്ത്രിക്കയും ചെയ്തു. ഭസ്മത്തെ സമുദ്രത്തിൽ അർപ്പിച്ചശേഷം ശ്രീ: മാധവ മേനോൻ ആ കുംഭത്തിൽ തീർത്ഥജലം എടുത്തു് ജനങ്ങ ളുടെ ദേഹത്തിൽതളിച്ചു. 12–30–നു് ആ മംഗളകർമ്മം സമാപിക്കപ്പെട്ടു. പത്തുലക്ഷത്തോളം ആളുകൾ അവിടെ കൂടിയിരുന്നു എന്നാണു് അറിവു്.

മഹാത്മജി അന്തരിച്ചോ? ഇല്ല—അദ്ദേഹം പുന ർജ്ജീവിക്കയാണു്—ഉയിർത്തെഴുന്നേൽക്കയാണു് ചെയ്തതു്. ഒരു ഗാന്ധിജി ഉണ്ടായിരുന്നിടത്തു് ഇപ്പോൾ നിരവധി ഗാന്ധിജിമാരാണു് ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതു്. അദ്ദേഹം നമുക്ക

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

നൽകിയ അന്തിമ സന്ദേശത്തെ സദാ ഹൃദയത്തിൽ വച്ചു കൊണ്ടു് നാം പ്രവൎത്തിക്കുന്നപക്ഷം, അദ്ദേഹം ഉത്ഭാവനം ചെയ്ത ഇൻഡ്യ അചിരേണ നമുക്കുണ്ടാവുകതന്നെ ചെയ്യും. ഒരു പിന്തിരിപ്പൻ ശക്തിക്കും—ഒരു പുരോഹിതവൎഗ്ഗത്തിനും—ഇൻഡ്യയുടെ പുരോഗതിയെ തടയുന്നതിനു് ഇനി സാധിക്കയില്ല. അവർ പല പ്രാവശ്യം ഇൻഡ്യയെ ആപൽകടത്തിൽ ചാടിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഇനി അങ്ങിനെഒന്നും നടക്കാൻ പോകുന്നില്ല. ജവഹർലാൽ—ഇൻഡ്യയുടെ വാത്സല്യനിധി—ഉപദേശിക്കുമ്പോലെ നമുക്കു് "വൎഗ്ഗീയതയുടെയും അനൈക്യത്തിന്റെയും അക്രമത്തിന്റെയും വിഷം" എന്നെന്നേക്കുമായി നശിപ്പിച്ചിട്ടു് മഹാത്മജിയോടു നാം ചെയ്തിട്ടുള്ള പ്രതിജ്ഞയെ നിറവേററാം.

മഹാത്മജിയുടെ നിൎയ്യാണത്തെ അനുശോചിച്ചു സന്ദേശങ്ങൾ അയച്ചിട്ടുള്ള രാജ്യങ്ങളുടെ ഒരു പട്ടിക താഴെ ചേൎക്കുന്നു.

1 അബിസീനിയാ—ചക്രവൎത്തി
2 അഫ്ഗാനിസ്ഥാൻ—ഷാമുഹമ്മദും, പ്രധാന മന്ത്രിയും.
3 അർജൻറയിൻ—ഡാക്ടർ ജോ ആഡംസ്.
4 ആസ്ത്രേലിയാ—പ്രധാനമന്ത്രി മി. ചിഫ്ലീയും ഡാക്ടർ എവാററും.
5 ബാഗ്ഡാഡ്—ബ്രിട്ടീഷ് കാൺസൽ—ഹംഷീ പിചാച്ചീ എന്നിവർ.
6 ബ്രസീൽ—വിദേശകാൎയ്യമന്ത്രിയും, ഡാക്ടർ ആസ്വാല അഹേനയും.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

7 ബർമ്മ—പ്രധാനമന്ത്രി തക്കിൻനുവും, ബർമ്മാ യൂണിയൻപ്രസിഡൻറും.

8 കൈറോ—മുസ്തഫാ എൽനഭാസ്.

9 ക്യാനഡാ—പ്രധാനമന്ത്രി, മക്കെൻസീ കിംഗ്.

10 സിലോൺ—ഗവർണ്ണർ ജനറൽ സർ ഹെൻറി മാങ്ക് മേസൻ മോർ—പ്രധാനമന്ത്രി മി. ഡി. എസ്. സേനാനായകേ.

11 ചെൽ—പ്രസിഡൻറ് മി. ഗബ്രിയൽ

12 ചൈന—ജനറലാസ്സിമോ ചിയാങ്ങ് കൈഷേക്, മാഡം ചിയാങ്ങ്, പ്രധാനമന്ത്രി ചാങ്ങ്ചും.

13 കൊളംബിയാ—പ്രസിഡണ്ട് എം. മറാനോ സ്പെനാ ബേബസ്.

14 ചെക്കോസ്ലോവേക്കിയാ—പ്രസിഡൻറ് ഡാക്ടർ എഡ്വേർഡ്ബനസ്

15 ക്യൂബാ—പ്രസിഡണ്ട്.

16 ഡൻമാർക്ക്—പ്രധാനമന്ത്രി

17 ഈജിപ്റ്റ്—രാജാ (ഫറൂക്), മന്ത്രി, നോക്രാഷി പാഷാ, അറബി ലീഗിൻെറ സിക്രട്ടറി ജനറൽ അസ്സാം പാഷാ

18 ഫിൻലണ്ട്—പ്രധാനമന്ത്രി

19 ഫ്രാൻസ്—പ്രധാനമന്ത്രി സ്കൂമാൻ; വിദേശമന്ത്രി ബിദാംട്ട്; ലിയോൺബ്ളും

20 ജർമ്മനി—യു. എസ്. മിലിററി ഗവർണ്ണർ ജനറൽ ക്ലേ, ഡാക്ടർ കത്ത്സ്കൂമാച്ചർ

21 ഗ്രീസ്—ഡിപ്യൂട്ടിപ്രധാനമന്ത്രിത്സാൽദാറിസ്

22 ഹാവായി—കിയോൺ രാജകുമാരൻ

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

23 ഇൻഡോനേഷ്യ, പ്രസിഡൻറ് സോക്കാർണോ; ഗവർണ്ണർ വാൻമുക്
24 ഇറാൻ—പ്രധാനമന്ത്രി ഫലീമ
25 ഇറാക്ക്—റീജൻറ് എമീർ അബ്ദുൽഇലാഹ്; വിദേശകാര്യമന്ത്രി
26 ഐർലൻറ്—പ്രസിഡൻറും, പ്രധാനമന്ത്രി മി. ഡിവാലറായും.
27 ഇററലി—മാർപാപ്പാ പീയൂസ് പന്ത്രണ്ടാമൻ, വിദേശമന്ത്രി കൌണ്ട് കാർലോ സ്ഫോർസാ.
28 ജപ്പാൻ—ഹിരോഹിതോ ചക്രവത്തി, പ്രധാന മന്ത്രി, ജനറൽ മാക് ആർതർ.
29 ലബാനൻ—പ്രസിഡൻറ്
30 ലക്സംബർഗ്ഗ്—വിദേശകാര്യമന്ത്രി
31 മൊറോക്കോ—സിക്രട്ടറി ജനറൽ, ബലഫ്രൈണ്ട്.
32 നിപ്പാളം—മഹാരാജാവ്.
33 നെതർലണ്ട്—പ്രധാനമന്ത്രി ഡാക്ടർ ബീൽ.
34 ന്യൂസിലണ്ട്—പ്രധാനമന്ത്രി, പീററർ ഫ്രേസർ
35 നാർവേ—പ്രസിഡൻറും, വിദേശകാര്യമന്ത്രിയും.
36 പാലസ്തീൻ—ജൂതന്മാരുടെ ജനറൽകൌൺസിൽ പ്രസിഡൻറ്.
37 പോളൻറ്—വിദേശകാര്യമന്ത്രി.
38 പോർട്ടുഗൽ—പ്രസിഡൻറും, പ്രധാനമന്ത്രിയും.
39 സാൻമറീനോ—വിദേശമന്ത്രി.
40 സേയ്ചെലസ്—ഗവർണ്ണർ.
41 സോമാലി ലാൻഡ്—സുൽത്താൻ അബ്കദിലാഹി സുൽത്താൻ ദേരിയാ ഫർഗെയിസാ.
42 ദക്ഷിണാഫ്രിക്ക—പ്രധാനമന്ത്രി ജനറൽ സ്മട്സ്.
43 തെക്കേ റൊഡേഷ്യ—പ്രധാനമന്ത്രി.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

44 സൂഡാൻ—ഗവർണ്ണർ ജനറൽ.
45 സ്വിററ്സർലണ്ട്—പ്രസിഡൻറ്.
46 ടിബററ്—ദലൈലാമയും പ്രസിഡൻറും.
47 തുർക്കി—പ്രസിഡൻറ്.
48 ഉഗാൻഡാ—ഗവർണ്ണർ.
49 ഇംഗ്ലണ്ട്—രാജാവ്. പ്രധാനമന്ത്രി മിസ്റ്റർ ആററ്ലി, ഡപ്യൂട്ടി പ്രധാനമന്ത്രി ഹെർബർട് മാറിസൺ, വിദേശകാര്യമന്ത്രി മി. ബെവിൻ, കൻറർബറിയിലെ ആർച്ച്ബിഷപ്പ്, മി. ചർച്ചിൽ.
50 യു. എസ്. എ—പ്രസിഡൻറ് ട്രൂമാൻ, സുപ്രീംകോടതിയിലെ ചീഫ്ജസ്റ്റീസ്, സെനററർ വാൻഡൻബർഗ്ഗ്
51 യു. എൻ. ഒ—സെക്യൂറിററികൗൺസിൽ പ്രസിഡൻറായ എം. ലാണ്ടൻഫോവ്, ബൈറൻപ്രൈസ്.
52 സാൻസിബാർ—ബ്രിട്ടീഷ്റീജൻറ്.

മഹാത്മജിയെപ്പററി മൌലാനാ അബ്ദുൽ മജീദ്

"ഗാന്ധിജി മരിച്ചു. ലോകത്തിൽ എല്ലായിടത്തും മഹാത്മാ, ദേവതാസ്വരൂപൻ ഇത്യാദി ബഹുമാന വാക്കുകളെക്കൊണ്ടാണ് അദ്ദേഹത്തിനെ വിളിച്ചുവന്നത്. ഒരു നിമിഷത്തിനുള്ളിൽ അദ്ദേഹം തൻെറ ജനതയെയും രാജ്യത്തേയും എന്നെന്നേയ്ക്കുമായി വിട്ടിട്ട് പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. ഒരു ബ്രിട്ടീഷ്ഭടൻെറ കന്താഗ്രത്താലോ പാകിസ്ഥാനികളുടെ വാളിനാലോ അല്ല അദ്ദേഹം വധിക്കപ്പെട്ടത്. അദ്ദേഹത്തിൻെറ സ്വന്തം ജനങ്ങളിൽ ഒരുവനാൽ ഇൻഡ്യയ്ക്ക് വാസ്തവത്തിൽ നിതാന്തമായ ദുഷ്പേരു വരുത്തിവച്ചുകൊണ്ട്—അദ്ദേഹം നിഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു. ഇതാണ് വാസ്തവത്തിൽ യഥാർത്ഥ രക്തസാക്ഷിത്വം. അദ്ദേഹം പീഡി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

തന്മാരെ രക്ഷിക്കുന്നതിനായും തങ്ങളുടെഅവകാശങ്ങൾക്കു വേണ്ടി വാദിക്കാൻ കഴിവില്ലാത്തവക്ക് നീതി നേടുന്നതിനു വേണ്ടിയും ജീവൻ ഉപേക്ഷിച്ചു. നിഷ്ഠുരഘാതകൻെറ വെടിയുണ്ടയുടെ ഉന്നം അദ്ദേഹത്തിൻെറ ശിഥില ശരീരമായിരുന്നില്ല; മനുഷ്യരാശിയുടെ ഹൃദയംതന്നെ ആയിരുന്നു"...................

മിൽടൺ മേയർ (അമേരിക്ക)

ജനുവരി 30-ാം തീയതി ലോകത്തിലെ പകുതി വഴിക്കപ്പുറത്ത് ഒരു വൃദ്ധൻ ഹനിക്കപ്പെട്ടു. ലോകമൊട്ടാകെന്നു കലുങ്ങി. ആ വൃദ്ധനു ഒരു സ്ഥാനമഹിമയുമുണ്ടായിരുന്നില്ല. ജീവിതത്തിനു അദ്ദേഹംഒരു വിലയും കല്പിച്ചിരുന്നില്ല. മരണത്തെ അദ്ദേഹം വകവച്ചിരുന്നുമില്ല. എന്നിട്ടും ലോകം പ്രകമ്പിതമായി; എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ഒരു സൈന്യമോ നാവികപ്പടയോ വിമാനസേനയോ കൂടാതെ—ഒരു കമ്പോ കല്പ്പഷണമോ കൂടാതെ—അധികാരശക്തിയോ മിത്രബലമോ കൂടാതെ—അദ്ദേഹം ഒരു സാമ്രാജ്യത്തിൻെറ സ്ഥൂണങ്ങളെ പിഴതെറിഞ്ഞു; ഒരു ഉപഭൂഖണ്ഡത്തിലെ നാല്പതുകോടി നിരായുധരായ ജനങ്ങൾക്കു സ്വാതന്ത്ര്യം നേടിക്കൊടുത്തു.

മിസ്റ്റർ വെള്ളക്കാക്കും അദ്ദേഹം വെറും ഒരു കോമാളിവേഷം ആയിരുന്നു. നമ്മുടെ കാലത്തെ ഏററവും ബലിഷ്ഠരായ റൂസ്‌വെൽട്ടന്മാരുടേയും ചർച്ചിലന്മാരുടേയും സ്റ്റാലിന്മാരുടേയും സമീപത്ത്, മുട്ടററം പരുക്കൻ തുണി ചുററിയുടുത്തുകൊണ്ടു നടക്കുന്ന ഈ കൃശഗാത്രൻ എത്ര തുച്ഛനായി കാണപ്പെടുന്നു. എന്നാൽ എളിയവക്കു ഭൂമിയുടെ അവകാശം ഒരിക്കൽ വാഗ്ദാനം ചെയ്യപ്പെട്ടിരുന്നു. എളിയവരിൽവച്ച് എളിയവനായ ഈ മനുഷ്യൻ നമ്മുടെ യുഗത്തിലെ ഏററവും ബലവാനല്ലേ അന്നു്.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ഇന്നു് എല്ലായിടത്തും എല്ലാരും അത്ഭുതപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.

ലക്ഷക്കണക്കിനു് ആളുകൾ ലാഭേച്ഛ ഒന്നും കൂടാതെ അദ്ദേഹത്തിനെ പിൻതുടൎന്നുകൊണ്ടിരുന്നു. അദ്ദേഹത്തിനെ അനുസന്ധാനം ചെയ്തു് അവർ ജയിലിലേക്കും പ്രാർത്ഥനയിലേക്കും സ്വാതന്ത്ര്യത്തിലേക്കും കടന്നു. അദ്ദേഹത്തിൻെറ നിൎമ്മാണംകൊണ്ടുണ്ടാവുന്ന രാഷ്ട്രീയ ഫലങ്ങളെപ്പററി നാം ഇവിടെ ചിന്തിക്കേണ്ടതില്ല. അതിനുപകരം നാം ചോദിക്കുന്നു "എന്തായിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിൻെറ രഹസ്യം? എവിടെ ആയിരുന്നു അദ്ദേഹത്തിൻെറ ഈ ശക്തി ഇരുന്നതു്? നിരായുധനായിരുന്നിട്ടും അദ്ദേഹം ഒരു സശസ്ത്രസേനയെക്കാൾ ഭയങ്കരനായിരുന്നതെന്തുകൊണ്ടു്?"

ജാൎജ്ജ്ബെർണ്ണാഡ്ഷാ ഗാന്ധാജിയുടെ മരണത്തെപ്പററി പറഞ്ഞു:—അളവിൽ കവിഞ്ഞ നന്മയുണ്ടായിരിക്കുന്നതു് ആപല്ക്കരമാണെന്നു് അതു നമുക്കു കാണിച്ചുതരുന്നു.

ഞാൻ നേരേ മറിച്ചാണു പറയുന്നതു്. ഷാ ഉൾപ്പെടെയുള്ള പാശ്ചാത്യന്മാരുടെ ദുർഘടസ്ഥിതി വേണ്ടുവോളം നന്മയില്ലാതിരിക്കുന്നതു് എത്ര ആപല്ക്കരമായിരിക്കുന്നുവെന്നു് നമുക്കു കാണിച്ചുതരുന്നു. വില്യം പെൻ ഒഴിച്ചു് ഒരു പാശ്ചാത്യ നേതാവും, അനുസന്ധാനം ചെയ്യാൻ ഉദ്ദേശിച്ചിട്ടില്ലാതിരുന്ന ഒരു മാർഗ്ഗത്തയാണു് ഗാന്ധിജി മഹത്വത്തിലേക്കു് നമുക്കു കാണിച്ചുതന്നിരിക്കുന്നതു്. നന്മയുടെ അതിരേകം തന്നെയാണു് മഹത്വം എന്നു് ഗാന്ധിജി നമ്മെ പഠിപ്പിച്ചു.

അദ്ദേഹത്തിൻെറ ബഹുമാനത്തിനു പാത്രമായിരുന്ന ഒരു അമേരിക്കനായിരുന്നു ഹെൻറിഡേവിഡ്തോരിയോ.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മനുഷ്യരെ അടിമയാക്കി വച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരു ഗവമ്മെൻറിനു് കരം കൊടുക്കുന്നതിനേക്കാൾ ജയിൽവാസം വരിക്കുന്നതാണു് ഉത്തമം എന്നു് തോറിയോ വിചാരിച്ചു. അദ്ദേഹം അതിനു വേണ്ടി കാരാഗൃഹവാസവും സ്വീകരിച്ചു.

... ദി ... ★ തൃശ്ശൂർ ★

തോറിയോ എഴുതി:—

"ആരെ എങ്കിലും അനീതിപൂർവം തടവിലാക്കുന്ന ഗവമ്മെൻറിൻെറ കീഴിൽ നീതിനിഷ്ഠനായ ഒരുവനുള്ള ശരിയായ സ്ഥാനം ജയിൽ തന്നെ. അവിടെ ചെന്നാൽ ഒരുവൻെറ പ്രേരണാശക്തി അസ്തമിച്ചുപോകും എന്നു് ആരെങ്കിലും വിചാരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ സത്യം മിഥ്യയെക്കാൾ എത്ര ശക്തിയേറിയതാണെന്നു് അവർ മനസ്സിലാക്കുന്നില്ല."

യേശു പറഞ്ഞു:—

"എൻെറ രാജ്യം ഐഹികമായിരുന്നെങ്കിൽ, എന്റെ കിങ്കരന്മാർ യുദ്ധം ചെയ്യുമായിരുന്നു."

ഗാന്ധിജിയുടെ രാജ്യം ഐഹികമായിരുന്നു; എന്നിട്ടും അദ്ദേഹത്തിൻെറ ശിഷ്യന്മാർ ആയുധം എടുത്തില്ല. ഗാന്ധിജി രാജ്യമീമാംസയേ കൈക്കൊള്ളാതെ 'ദിവ്യശാസന'ത്തെ അംഗീകരിച്ചു. നിഷ്കൃഷ്ടാർത്ഥത്തിൽ, വാഷിംഗൺ, ജെഫർസൺ, ലിംകൺ ഇവരെ ഒഴിക്കാതെതന്നെ യേശുവിനു ശേഷം ഉണ്ടായ ആദ്യത്തെ ക്രിസ്ത്യാനി അദ്ദേഹമായിരുന്നു എന്നു ഞാൻ വിചാരിക്കുന്നു.

കരിശില്ലാതെ മകുടമില്ല;
യാതനയില്ലാതെ ബലവുമില്ല;
ത്യാഗമില്ലാതെ വിജയമില്ല.

ഈ സിദ്ധാന്തത്തിനു വിലയുള്ള പക്ഷം രാഷ്ട്രകാര്യനിപുണന്മാരും മററുള്ളവരോടൊപ്പം ശത്രുക്കളെ സ്നേഹി

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

ക്കുന്നപക്ഷം, ആയുധശക്തിയിൽ വിശ്വസിക്കുന്ന രണപ്രിയരായ ഈ രാജ്യതന്ത്രജ്ഞന്മാരെല്ലാം ഒരുമിച്ചു നിലം പതിക്കതന്നെ ചെയ്യും.

* * * * * *

യേശു പറഞ്ഞതു ശരിയാണെങ്കിൽ—ഗാന്ധിജി ചെയ്തതു ശരിയാണെങ്കിൽ—റൂസ്‌വൽട്ടും, ഹിററ്ലരും, വാലസ്സും, ടാഫ്ററും, ട്രൂമാനും, സ്റ്റാലിനും—ഒക്കെ ഒരുമിച്ച് അധഃപതിക്കും.

ഗാന്ധിജിയുടെ മാർഗ്ഗം ശരിയാണെങ്കിൽ, ആയുധശക്തികൊണ്ടേ വിജയം സിദ്ധിക്കൂ എന്നു വിശ്വസിക്കുന്നവക്കെല്ലാം തീർച്ചയായി തെററാണു പററിയിരിക്കുന്നതു്. അവരിൽ ചിലർ നല്ല കാര്യങ്ങൾക്കുവേണ്ടിയായിരിക്കാം ആയുധം പ്രയോഗിക്കുന്നതു് എന്നാലും അവരുടെ മാർഗ്ഗം തെററുതന്നെ.

* * * * * *

ചർച്ചിലിൻെറ ലോകസാമ്രാജ്യത്തിൻെറയും ഹിററ്ലരുടെ ലോകദാസ്യത്തിൻെറയും ഭാഗധേയം നാം കണ്ടുകഴിഞ്ഞു. ഗാന്ധിജി പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതു ശരിയാണെങ്കിൽ, മനുഷ്യരാശി പ്രേമശക്തിയാൽ അതിജീവിക്കുമെങ്കിൽ, ശക്തിയിൽ അധിഷ്ഠിതമായ ഡമാക്രസിയും കമ്മ്യൂണിസവും രണ്ടും ക്രിസ്ത്യൻ രാജ്യതന്ത്രത്തിൻെറ മേന്മയ്ക്കു് എന്നേക്കും സാക്ഷ്യംവഹിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും.—എന്നാൽ ഇതു് ലോകത്തിനു് ഇതേവരെയുണ്ടായിട്ടുള്ളതിൽ വച്ചു് ഏററവും വലിയ സമൂലപരിവത്തനമായിരിക്കും.

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

Digitised By Kerala Sahitya Akademi

മ
ല
നാ
ടി
ന്റെ
മ
ക്ക
ൾ
by
പ്ര
സ
ന്ന
ജി
Price
Rs.
1-4-0

വിജ്ഞാപനം

	രൂ.	ണ.
കേരളഭാഷാ സാഹിത്യചരിത്രം 1 മുതൽ 7 വരെ ഭാഗം സെററ് 1-ന്	33	0
അമ്മയോത്തടി	1.	0
അമൃതവല്ലി	2	0
ആദർശരമണി	1	4
ഉണ്ണുനീലീസന്ദേശം (ശൂരനാട്ട്)	അച്ചടിയിൽ	
ശ്രീ അംബാദേവി	2	0
രാമായണം ഇരുപത്തിനാലുവൃത്തം (സവ്യാഖ്യാനം)	1	0
പ്രാചീനകേരളം	1	0
സുകേശിനി	1	8
കഥാരത്നങ്ങൾ	0	12
ബങ്കാഴിഞ്ഞി	1	4
മഹാത്മാ ഗാന്ധി	1	8
നേതാജി	1	4
ഇൻഡ്യയിലെ വീരാത്മാക്കൾ	2	0
തിരുമുൽക്കാഴ്ച (ശൂരനാട്ട്)	1	4
സൗരഭൻ	0	12
രാധാമണി 1-ം, 2-ം ഭാഗങ്ങൾ	5	0
സാഹിത്യപ്രവേശിക	1	8
കുമാലവൃത്തം	0	9
തിരുവിതാംകൂറിലെ മഹാന്മാർ	1	0
മന്ത്രപൂജ	1	8
രാക്കിളികൾ	1	0
ഇരുട്ടടികൾ	1	4
രാധാറാണി	1	0
പുഷ്പാഞ്ജലി	1	4
കിള്ളികുറുശ്ശിമാരും എഴുത്തച്ഛനും	1	8
രാമാനുജൻ എഴുത്തച്ഛൻ	1	8
സാഹിത്യഭൂഷണം	1	8
കുഞ്ചൻനമ്പ്യാർ	2	0
സ്റ്റേററ് കാൺഗ്രസ്സ് വിജയം	3	0
വിലാസലീല	2	0
യാഥാർത്ഥ്യങ്ങൾ	1	0
യശോധര	1	8
കഥാരത്നങ്ങൾ	0	12
അനരാഗാൽക്കർഷം	1	4
വീരരാഘവ ശാസനം	1	8
ചന്ദ്രലേഖ	1	8
ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രാദർശം 1-ം, 2-ം, 3-ം ഭാഗങ്ങൾ	6	0

അപേക്ഷിക്കേണ്ടും മേൽവിലാസം:

V.V. Book Depot, Chalai, Trivandrum.

Cover [illegible] Press, Tvm.

Digitized by Kerala Sahitya Akademi